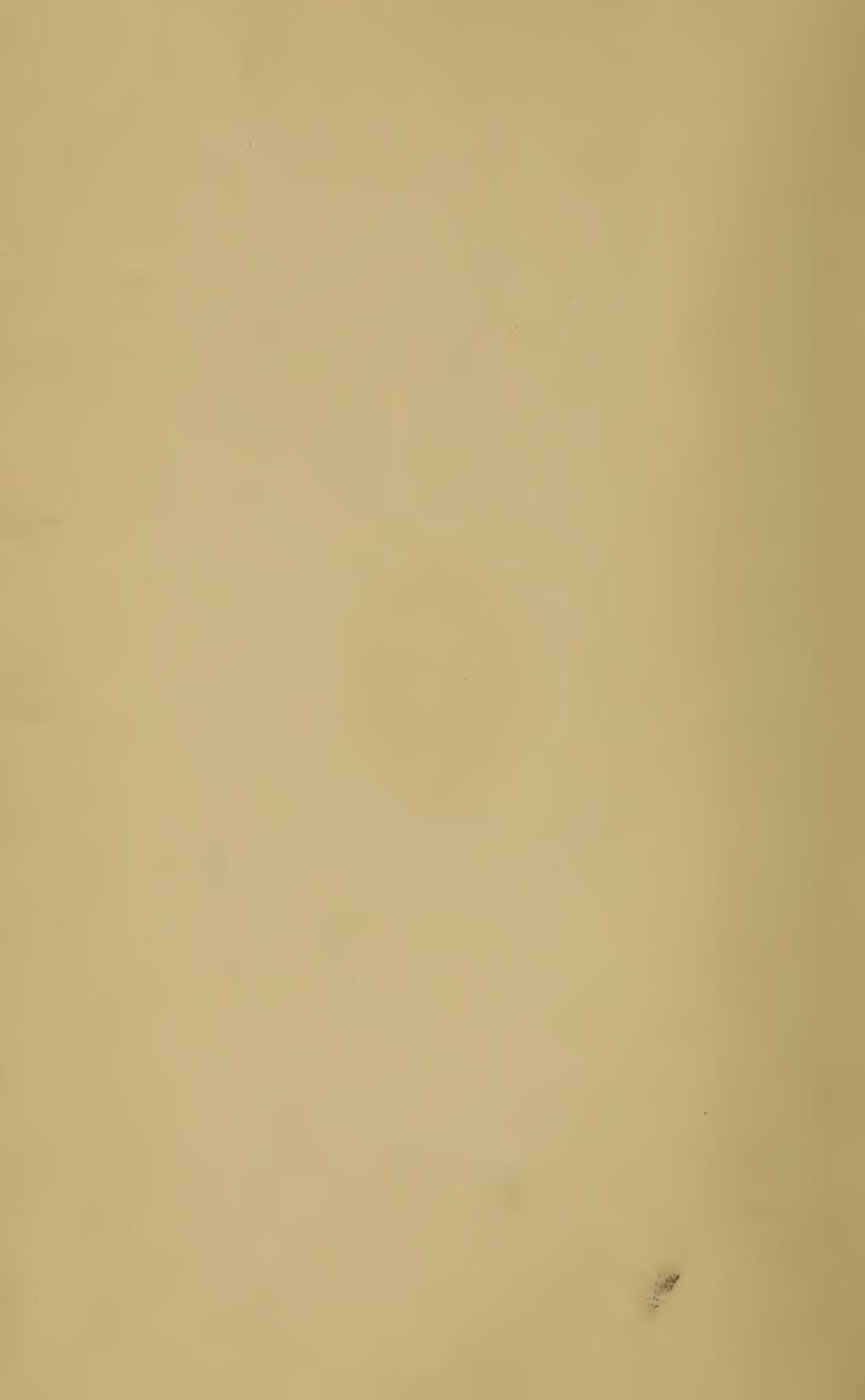

Class _____

Book _____

PRESENTED BY

A VOLUME OF THE BOOK OF PRECEPTS

By HEFES B. YASLIAH

Hefez ben Yasliyah

EDITED FROM AN ARABIC MS. IN THE LIBRARY OF THE DROPSIE
COLLEGE, TRANSLATED INTO HEBREW, AND PROVIDED
WITH CRITICAL NOTES AND AN INTRODUCTION

By B. HALPER, M.A., PH.D.

A THESIS SUBMITTED MARCH 12, 1913

IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE
DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN THE DROPSIE
COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING

PHILADELPHIA

1915

BM5^{no}
.8
H37
1915

PRINTED IN ENGLAND
AT THE OXFORD UNIVERSITY PRESS

Gift
The University
MAR 17 1916

CONTENTS

	PAGE
INTRODUCTION	
CHAPTER I. The Enumeration of Precepts	I
CHAPTER II. <i>Hefes b. Yaṣliah</i>	9
CHAPTER III. The Book of Precepts	49
CHAPTER IV. The Preserved Fragment compared with Maimonides	59
CHAPTER V. The Style of the Book of Precepts	88
CHAPTER VI. The Manuscript	94
CHAPTER VII. References to <i>Hefes</i> and his Book	100
CHAPTER VIII. Conclusion	117
 ARABIC TEXT	
Book 3, Section 3, Precept 8	121
" " " 9	122
" " 4 a " 1	127
" " " 2	130
" " " 3	135
" " " 4	137
" " " 5	138
" " " 6	140
" " " 7	141
" " " 8	142
" " " 9	143
" " 4 b " 1 and 2	143
Book 4, Section 1 a, Precept 1	145
" " " 2	147
" " " 3	147
" " " 4	149
" " " 5	149
" " " 6	149

CONTENTS

		PAGE
Book 4, Section 1 a, Precept 7		150
" " " 8		151
" " " 9		152
" " " 10		152
" " 1 b " 1		153
" " " 2		154
" " " 3 and 4		155
" " " 5 and 6		156
" " " 7		157
" " " 8		158
" " 2 a " 1		158
" " " 2		160
" " " 3		161
" " " 4		162
" " " 5		162
" " 2 b " 1		164
" " " 2		164
" " 3 A a " 1		165
" " " 2		167
" " " 3		168
" " " 4		169
" " " 5		171
" " 3 A b " 1		173
" " " 2		176
" " " 3		178
" " 3 B " 1		180
" " " 2		180
" " " 3		184
Book 5, Precept 1		195
" " 2		198
" " 3		201
HEBREW TRANSLATION		219
CORRECTIONS		278
ADDITIONAL NOTE		278

A VOLUME OF THE BOOK OF PRECEPTS
BY HEFES B. YAŞLIAH

INTRODUCTION

I

THE ENUMERATION OF PRECEPTS

ALTHOUGH the Mosaic laws must have been exhaustively summed up during the early tannaitic period, no exact number of precepts contained in the Pentateuch is found in the Mishnah or Tosefta. The first indisputably explicit statement that the Lord gave Moses 613 precepts at Mount Sinai is that of R. Simlai,¹ a preacher of the third Christian century.² At first sight one is inclined to assume that R. Simlai is responsible for this far-

¹ This is the traditional pronunciation of this name. In Ezra 2. 46 we have the *Ketib* שְׁמַלְיָי and *Kerē* שְׁלִמְיָי. Comp. Gen. 36. 36. Accordingly we ought to pronounce it *Samlai*.

درש רבי שמלי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים² וחמש לאין כמני ימות החמה ומאותם ואורבים ושמנה עשה כננו איבריו של אדם. R. Simlai preached: six hundred and thirteen precepts were revealed unto Moses, three hundred and sixty-five negative precepts, like the number of the days of the solar year, and two hundred and forty-eight positive precepts, corresponding to the number of the limbs of the human body (Makkot 23 b).

reaching statement. Moïse Bloch who adopts this view gives an elaborate explanation of this talmudic passage.³ It is well known that many religious disputations took place between Jews and Christians during the third and fourth centuries. To some extent there was a danger that the line of demarcation between Jews and Christians would be removed, especially on account of the Jewish Christians. R. Simlai, a contemporary of Origen with whom he probably had some discussions, foresaw this danger, and in order to guard against the possible abrogation of certain ordinances, declared that just as the organization of the human body and the course of the sun are immutable, so are the Mosaic laws. Accordingly, the number 613 is not to be taken mathematically but symbolically. R. Simlai never meant to convey that all the Mosaic precepts amount to 613, but wished to emphasize their immutability by comparing them with two immutable phenomena of nature whose sum is 613.

However fascinating this theory may appear, there are serious objections which tend to invalidate it. To begin with, this number is found in the Midrashim, and is spoken of by subsequent Amoraim, as a fixed dogma.⁴ Had R. Simlai been the originator of this number, this statement would have been ascribed to him in at least one passage. One would expect to find such an assertion introduced by some such words as *בראמר ר' שמלאי*, as is customary throughout the Talmud. It is almost inconceivable that

³ *RÉJ.*, I, p. 208.

⁴ See *Tanhuma*, *Ki Têṣē*, ed. Buber, 2; *Exod. Rabba* 32. 1; *Num. Rabba* 13. 16; 18. 21; *Shabbat* 87 a; *Yebamot* 47 b; *Nedarim* 25 a; *Shebu'ot* 29 a. In all these places the statement that there are 613 precepts is indirectly referred to, and is obviously taken as a well-known fact.

a statement for which an individual preacher is responsible should be quoted as a self-evident truth which requires no support. Nobody in the Talmud or in the Midrash entertains any doubt as to the accuracy of the number. Such a fact would be all the stranger if R. Simlai intended that number to be symbolical. For it is obvious from the midrashic and talmudic passages that this number was taken in its mathematical sense.

Moreover, there are two passages in which Tannaim of the second century are credited with the knowledge of this number. In the Mekilta⁵ R. Simon b. Eleazar is reported to have said: *הלא דברים קל וחומר ומה בני נח בשבע מצוח בלבד לא יעמדו בהם בשש מאות ושלש עשרה על אחת כמה וכמה יבלו לעמוד בהם יבלו לעמוד בהם בשש מאות ושלש עשרה על אחת כמה וכמה If the children of Noah could not fulfil seven precepts, how much less will they be able to fulfil six hundred and thirteen!* It should be observed that this passage offers no conclusive evidence, since at the beginning the number is not mentioned, and Bloch may be right in considering it a later interpolation. Weiss,⁶ whom Bloch does not quote, arrives at the same conclusion, because in *Yalkut Shim'oni* the number is missing. This point, therefore, need not be pressed. The other passage, however, is of greater weight. It occurs in Sifre,⁷ and is as follows: *אמר רבי שמעון בן עזאי והרי נ' מאות וחשים וחמש לא תעשה בתורה ואין בכל המצוות ביזא בזו לוואר מה דם שאין בכל המצוות קל ממנו זההירך הכתוב עליו שאר כל המצוות עכ"ז R. Simon b. 'Azzai says: There are three hundred and sixty-five negative precepts in the Torah, and no such statement is made about any of them; this indicates that, if Scripture warned thee against blood which is the*

⁵ Yitro, Bahodesh 5 (ed. Weiss, p. 74 a).

⁶ In a note to that passage.

⁷ Deut., § 76 (ed. Friedmann, p. 90 b).

lightest of all precepts, how much more art thou warned with regard to other precepts! Here we even have the exact number of the negative precepts. There is no possibility of interpolation, unless the whole passage is corrupt, or the name of the Tanna is to be replaced by that of an Amora. But as there is no independent reason for doubting the authenticity of this passage, it must be allowed to stand as it is.

A weighty objection to Bloch's view is also furnished by the very passage in which R. Simlai's statement is recorded. The explanation which that Amora offers is too flimsy to have suggested the number. Had he been at liberty to choose any number he pleased, he would have adopted one which would have made the thought of immutability more evident. For few people would associate the days of the year (not the course of the sun) and the members of the human body with the idea of immutability. Moreover, he might have at least chosen the lunar system rather than the solar. The impression one gains from that passage, therefore, is that R. Simlai offered a homiletic explanation for a well-known tradition. The novelty of his exposition does not lie in the number, but in the reason which he assigns to it.

There is accordingly nothing against the view of regarding this number as a tannaitic tradition. The scribes who counted every letter of the law⁸ could not have neglected to investigate the number of precepts. Bloch objects to this hypothesis, because by fixing the number of precepts the scribes would have been barred from finding a basis in the Pentateuch for their innovations; and a distinction would have been drawn between Mosaic and later ordinances.⁹

⁸ Kiddushin 30 a.

⁹ RÉJ., I, p. 200.

This is, however, no weighty objection, as such a distinction would be noticed even if the precepts were not counted. The Rabbis in any case differentiated between Mosaic laws (*דברי תורה*) and Rabbinic institutions (*דברי חכמים*). Nowhere is there a tendency to consider the two as one category.

But beyond a mere statement, no indication is found in talmudic or midrashic literature as to the actual enumeration. Nor is there any reference to a method by which the number 613 is to be obtained. The earliest attempt known to us to give the individual precepts is that found at the beginning of the Halakot Gedolot. The authorship of this halakic work is variously attributed to R. Jehudai Gaon and to R. Simon Kayyara. Hardly anything is known of the life of either of these men, but it is certain that they flourished in the eighth century. Two different recensions have been transmitted, and there can be no doubt that the text, which is sometimes inconsistent, has been tampered with.¹⁰

A number of Halakists must have followed the method of the author of the Halakot Gedolot whom they recognized as the foremost authority. For Maimonides, who severely criticizes this method, remarks:¹¹ לאן כל מין עני בעדרה או בזעך כחאב פוי שי מן הרא אלנץ קד תבשו בהם צאחב הלות נדלות ולא יחרפון ען אגראה¹² פי עדדה אלא תחריפא יסידא באן אלעקל וקפת ענד קול הרא אלholל. *For all who occupied themselves with enumerating them (the precepts) or with composing a book on this subject followed the author of the Halakot Gedolot, and they only slightly deviated from his opinions, as if the*

¹⁰ See L. Ginzberg's thorough and ingenious discussion of this subject in his *Geonica*, vol. I, pp. 99-117.

¹¹ *Sefer ha-Miṣwot*, ed. Bloch, pp. 4 ff.

¹² اغراض denotes here *opinions, views*. See Dozy, s. v.

intellects stopped still at the decision of this man. These works, however, are not preserved. Instead, we have a number of *Azharot* which enumerate the precepts in poetic form. The oldest extant is that which begins *אחת הנהלה*. The author of this composition is unknown, but it is surmised that he flourished in the eighth century, and was influenced by the *Halakot Gedolot*. Judging by the number of *Azharot* that have been transmitted, it seems that almost every liturgical poet took the precepts as his theme. Sa'adya Gaon, with his amazing versatility, composed two such poems. Some writers even tried their skill in employing the Arabic language to enumerate the precepts in metrical and rhyming lines. Fragments of two such attempts, obviously by different authors, are found at the Dropsie College. Although the *Azharot* seldom had any halakhic value, they exercised some influence as liturgical compositions. They reached their culminating point in Ibn Gabirol whose *Azharot* are still recited in some congregations.

While practically all these writers followed the author of the *Halakot Gedolot* blindly, *Hefes b. Yaşliah* seems to have questioned the validity of that method. Here again we have the testimony of Maimonides who observes:¹³

צאהב כתאב אלשראייע אלמושחוור ראייתה תנבה עלי נז יסיר מן והם
צאהב אלחלכיות ועתם ענדיה אין יען בדור חולים וניחום אבלים כמא ען
צאהב אלחלכיות. *The author of the famous Book of Precepts (or the famous author of the Book of Precepts) took notice of the errors of the author of the Halakot Gedolot, and considered it strange that visiting the sick and consoling the mourners should be counted, as did the author of the Halakot.* It is the merit of Rapoport to have been the first to suggest that

¹³ *Op. cit.*, p. 5.

by 'the author of the famous Book of Precepts' Ḥefes b. Yaśliah is meant.¹⁴ This conjecture finds striking confirmation in Judah ibn Bal'ām's commentary on Deuteronomy. For in that passage it is explicitly stated that Ḥefes had objected to the method of a writer who had included the visiting of sick and the consoling of mourners among the precepts.¹⁵ Maimonides, who was in this respect anticipated by Ibn Bal'ām,¹⁶ found the method of Ḥefes inconsistent.¹⁷ He therefore laid down fourteen principles (אַצְוֹל), in order to guard against all possible fallacies. Although Maimonides is not quite free from inconsistencies, as was shown by Nahmanides in his *Refutations* or *Objections* (חִשּׁוּת), it must be granted that for logical enumeration he deserves the palm. Subsequent writers, like Moses of Coucy and Isaac of Corbeil, follow him with but few deviations.

It may thus be said that there are three main systems in enumerating the precepts: (1) that of the Halakot Gedolot; (2) that of Ḥefes b. Yaśliah; and (3) that of Maimonides.

Against the literal interpretation of the idea that there are 613 precepts in the Pentateuch, protests were now and again heard. Judah ibn Bal'ām was, as far as is known, the first who sounded this protest.¹⁸ He blames all those who enumerated the precepts, and points out that there are two kinds of precepts: those that were enjoined for ever

¹⁴ See *Kebuṣat Hakamim*, p. 58.

¹⁵ וְךָ כֹּאֵן [רְبָבָחִין] אֲנַכְּךָ עַל מִן אֲדָלֶל פִּי גַּמְלָה אַלְשְׁרָאִיעַ בְּקוֹר חֻולִים וְנִיחּוּם אֲבָלִים (Commentary on Deut. 30. 2, ed. Fuchs).

¹⁶ *Loc. cit.*

¹⁷ *Loc. cit.*

¹⁸ Bloch, who wrote before Ibn Bal'ām's commentary on Deuteronomy was published, stated that Ibn Ezra was the first (*RÉJ.*, I, p. 210).

and those that were given only for one occasion. Now if the former alone are counted, they would not amount to the required number, while if we also include the latter, they would exceed that number.¹⁹ Ibn Ezra²⁰ deals at length with this question, and employs logical arguments against all systems. His criticism is chiefly levelled at the liturgic writers. He likens them to a man who counts the number of herbs that are mentioned in a book on medicine, without knowing their use.²¹

It is noteworthy that the objection came from writers who were not specialists in Halakah. For although Ibn Bal'ām cultivated the study of Halakah in his old age, he can hardly be regarded as a specialist in that branch. Moses ibn Ezra in his *Kitāb al-Muḥāḍarah wal-Mudākarah*, while speaking of the Jewish scholars in Spain, says of Ibn Bal'ām: פִי אֲכָר עַמֶּרֶת, *who studied Halakah during the latter part of his life*,²² but does not style him a Halakist. The only Halakist who was undecided on this matter is Nahmanides—that complex soul combining rationalism and mysticism—who expressed his doubts whether the Talmud meant this number to be taken seriously.²³ But even he, in spite of the difficulties he points out, is inclined to follow the majority. All other authorities have allowed this number to remain as a sort of dogma.

¹⁹ See passage *in extenso*, *loc. cit.*

²⁰ *Yesōd Mōrā*, chapter II.

²¹ הנה בעלי האזהרות דומים לאדם שספר כמה מספר העשבים (towards the end of chapter II).

²² I take this quotation from Derenbourg, *Gloses d'Abou Zakariya Yahia ben Bilam sur Isaïe*, p. 7.

²³ See his *השנות* to Maimonides's *Sefer ha-Miṣwot*, at the beginning.

II

HEFES B. YAŞLIAH

It is the fate of a good many Jewish writers that little or nothing of their lives and activities is known. Jews have always allowed books to supersede their authors. Even in the Bible, where every letter was scanned, many of the writers are not known by name, and it is only when an author accidentally revealed his personality that we know anything about him. This is perhaps to be accounted for by the nation's conception of inspiration. For only canonical books were preserved, and in such books the author is merely the vehicle of the word of God. Wellhausen somewhere accuses the Jews of ingratitude, because they failed to perpetuate the memory of the Maccabaean heroes, and excluded from the Canon the books that relate their triumphs. But this again is in harmony with the Jewish conception. The Maccabees were the tools of the Almighty, and as such they deserved no credit, since God merely chose them to carry out His will, just as in former years He had chosen Assyria to punish His people.

It is, therefore, not to be marvelled at that Hefes b. Yaşliah, whose books were for centuries lost sight of, is nothing more than a mere name. Early Jewish historical works, like Abraham ibn Daud's *Seder ha-Kabbalah* and Abraham Zakuta's *Yuhasin*, pass him over in silence. The honour of having drawn the attention of scholars to the existence of this wonderful personality is due to Zunz. As early as 1832 he mentioned the name of Hefes among the rational interpreters of the Bible in his *Gottesdienstliche*

Vorträge, p. 397. Ten years later he gave a brief sketch of this scholar in a note to Haarbrücker's *Specimen of Tanḥum Yerushalmi's Commentary on Judges*. For in his note on Judges 20. 28, Tanḥum quotes the Book of Precepts of Ḥefes. Haarbrücker did not know the existence of such a writer, and he applied to Zunz for information.²⁴

When Rapoport wrote the biography of R. Hanan'el in 1830, he discussed in note 36 the authorship of the halakic work *Sefer Ḥefes*, which was up till that time ascribed by most writers to that famous scholar of Kairuwān. Rapoport, however, found a number of difficulties, for some decisions quoted from the *Sefer Ḥefes* are opposed to those that occur in the authenticated works of R. Hanan'el. Furthermore, in some passages both R. Hanan'el and the *Sefer Ḥefes* are quoted, which makes it improbable to consider that scholar as its author. To overcome these difficulties, Rapoport made a sort of compromise: R. Hanan'el was the author of that book, but his disciples added some decisions and altered others.

In consequence of the suggestions thrown out by Zunz, scholars occasionally wrote about Ḥefes. Fürst was, I believe, the first to connect Ḥefes b. Yaşliah with the *Sefer Ḥefes*. In his *Literaturblatt des Orients* he gave two brief notices of Ḥefes.²⁵ Using the sources indicated by Zunz, he added two important observations, and one of them is the identification of the *Sefer Ḥefes* with the Book of Precepts. The other observation related to the place of residence of that author. For Zunz assumed that Ḥefes had lived in Kairuwān, whereas Fürst suggested Babylon as Ḥefes's place of residence. Neither Zunz nor Fürst had any valid reasons for their assumptions which they expressed

²⁴ See pp. x, xi and 53, 54.

²⁵ Vol. X, pp. 110 and 247.

with hesitation; but, as we shall see later on, a recent discovery proved the latter to be right. Two years later Reifmann published a short note in the same periodical, and without referring to any writer, identified the *Sefer Hefes* with the Book of Precepts.²⁶

About 1860 Rapoport wrote three articles on Ḥefes b. Yaşliaḥ which he sent to Stern. One of these articles, evidently the most complete, was published in *Kebuşat Hakamim*.²⁷ There the view is expressed that Ḥefes lived in Palestine, or rather in Jerusalem. No reference whatsoever is made to Zunz. The *Sefer Hefes* is with great ingenuity and thoroughness ascribed to Ḥefes. One of the other articles subsequently came into the hands of Halberstam who published it in Kobak's *Yeshurun*.²⁸ In that article Rapoport refutes the view of Zunz about Ḥefes's place of residence, and adduces proofs that Palestine was the home of that Halakist. Other scholars who wrote a more or less complete biography of Ḥefes are Steinschneider,²⁹ Ginzberg,³⁰ and Poznański.³¹

All that could be gathered with certainty at that time was that Ḥefes was blind,³² and was styled by various writers Gaon,³³ Resh Kalla,³⁴ Alluf,³⁵ and Rosh Yeshibah.³⁶

²⁶ Vol. XII (1851), p. 617. Steinschneider, in a note in BenJacob's אוצר הספרים, p. 197, seems to doubt Fürst's priority. See Fürst's remark on Reifmann's note.

²⁷ pp. 52–60.

²⁸ Vol. VIII, pp. 57–65 (Hebrew part).

²⁹ *Arabische Literatur der Juden*, § 62. See bibliography cited there.

³⁰ *Jewish Encyclopedia*, s. v.

³¹ עניינים שניים, אוצר ישראל, אנשי קיראון, pp. 24–8; s. v.

³² Solomon Parhon, in his *Maḥberet ha-'Aruk*, s. v. עזר and קצץ, refers to Ḥefes as סני נהור ראש ישיבה.

³³ R. Moses of Coucy, *Sefer Miṣwot Gadol*, positive precept 48, p. 127 b; R. Abraham ha-Yarhi in *Ha-Manhig*, p. 67 a.

³⁴ R. Jonah ibn Janāḥ, *Luma'*, p. 15.

³⁵ Alfasi, *Responsa*, 109.

³⁶ Solomon Parhon, *loc. cit.*

A great deal of ingenuity was spent in attempting to determine the country in which he resided. In the absence of positive facts, imagination was allowed to roam unbridled. To the various opinions mentioned above should be added that of Poznański who suggested that Ḥefes might have been a native of Spain, since the earliest writers who quote him belong to that country.³⁷ Fortunately, however, among the Genizah fragments at the Jewish Theological Seminary of America there is a letter which settles this question. The writer of that letter remarks : כי אותן העשירים והובים שקניתי בhem כתוב המצוות למרב חפץ אלף בן יצלה האשורי טענו לקחים³⁸ We thus know that Ḥefes lived in Mosul, which Jewish writers called אשור. There certainly can be no reason for doubting the accuracy of this remark, as the writer of this letter seems to be well informed, and is very careful in placing the title Alluf immediately after חפץ in order to avoid the possibility of taking Yaşliaḥ to be the bearer of that title.

As to the time when Ḥefes flourished, we are less fortunately situated, and some uncertainty still exists. It is usually assumed that he lived towards the end of the tenth century. But despite the consensus of opinion on this point, there is no basis for this conjecture, for it rests on assumptions which proved to be incorrect. No positive evidence was adduced for this view. Zunz hesitatingly suggests that Ḥefes is identical with the Alluf to whom reference is made by R. Hai Gaon in a Responsum.³⁹ In that Responsum it is stated that R. Hai had some

³⁷ אנשי קוראן, p. 25.

³⁸ See *JQR.*, New Series, I, p. 439. Professor A. Marx, to whom I am indebted for this sentence, assures me that nothing more can be gathered from that letter in connexion with Ḥefes.

³⁹ Haarbrücker's *Specimen of Tanḥum Yerushalmi*, p. 54.

correspondence with an Alluf in the year 997 or 998.⁴⁰ Relying on this identification Steinschneider states that Hefes corresponded with R. Hai.⁴¹ But there was not the slightest justification for that identification, and it is more likely that the Alluf referred to is Jacob b. Nissim.⁴²

Scholars also attempted to fix the *terminus a quo* by the circumstance that Ibn Janāḥ is the earliest writer who quotes Hefes.⁴³ This is indeed a 'broken reed', for there probably was no occasion to quote him. If such an argument should be regarded as valid, we could place many an early writer at a late period. To mention only one glaring example. Nīṣī al-Nahrwānī—an older contemporary of Sa'adya—who must have been a prolific hymn-writer⁴⁴ and scholar of high attainments, is only known from Nathan ha-Babli's report. When we consider the fact that many a scholar of past generations would have been doomed to oblivion, had it not been for some casual mention, it is impossible to lay stress on such an argument. Moreover, few books dating from the ninth and tenth centuries have been preserved, and, on the whole, writers of that period were not accustomed to quote their predecessors to a great extent. The talmudic and midrashic literatures alone were binding to them, whereas post-talmudic scholars had not yet acquired indisputable authority.

From the references to Hefes nothing positive can be gleaned. He is grouped together with other writers in

⁴⁰ תמים דעים 119.

⁴¹ *Arabische Literatur der Juden*, § 62. See also Ginzberg, *Geonica*, I, p. 178.

⁴² Comp. Poznański, אנטש קדרואן, pp. 15, 25, 32.

⁴³ *Op. cit.*, p. 25.

⁴⁴ There are a number of hymns by Nīṣī in the Genizah fragments at the Dropsie College. Some of the acrostics spell out ניסי בן ברכיה.

various ways. Thus Ibn Janāḥ mentions some of the reliable interpreters of the Bible in the following order: Sa'adya, Sherira, Hai, Samuel b. Ḥofni, Ḥefes.⁴⁵ That no stress can be laid on this order as regards chronology is evident from the fact that Hai is mentioned before Samuel b. Ḥofni. Then on the other hand Isaac ibn Ḡayyat places Ḥefes before Sa'adya.⁴⁶ Also in a Genizah fragment, which is now at the Jewish Theological Seminary of America, Ḥefes is casually mentioned before Sa'adya and Samuel b. Ḥofni. It is a remarkable fragment, written in fluent rhymed prose, and seems to be a description of a trial before a judge. The writer was probably a copyist or bookseller by profession. The passage referring to the Geonim runs as follows:⁴⁷

וְאֶרְאָה כִּי אַיְזָן לֵי חֲפֵץ בְּדָבְרֵי חַפְעָן

ולא מ[ח]יה בְּדָבְרֵי רַבִּינוּ סָעָרִיה וְאֵין יָדוֹ לְאֵל בְּסָפָרִי גָּאוֹן שְׁמוֹאֵל. וְאֵין
לֵי מַמְשָׁ כִּי אָם בְּמִכְרִת הַחֹמֶט[ש] וְלֹא מַצְאָתִי מְנוֹחָה עַד שְׁמִכְרָתִי בְּרָאִשְׁתָּה
וְאֵלֶּה תְּולִידּוֹת נָוֵחַ. That Ḥefes b. Yaşliah is here meant cannot be reasonably doubted. For there is only one other writer bearing that name whose identity has not yet been established. He was a philosopher and is quoted by Ibn Gabirol.⁴⁸ His full name was Ḥefes b. al-Birr al-Futi or al-Kuti, and it was suggested that al-Birr is an Arabic translation of the Hebrew *צְלִיחָה* or *vice versa*.⁴⁹ However this may be, the writer of the fragment obviously speaks of Halakists, and it is interesting to note that Ḥefes is classed among the most prolific writers of that period. At all events, owing to the conflicting arrangements, this point

⁴⁵ *Luma'*, p. 15.

⁴⁶ *Ša'arē Simḥah*, ed. Fürth, p. 63.

⁴⁷ I am under obligation to Professor Israel Davidson, who intends to publish the entire fragment, for drawing my attention to this passage, and for copying it for me.

⁴⁸ See Steinschneider, *Hebräische Übersetzungen*, p. 382.

⁴⁹ See Poznański, *אנשי קיורואן*, p. 25.

must be abandoned as a basis for determining the time when Ḥefes flourished.

Hitherto we have only examined the external evidence. Unfortunately there hardly exists any internal evidence, as no post-talmudic writers are cited in the Book of Precepts. Discussions of a polemical nature, with the exception of one passage which will be explained later on,⁵⁰ are entirely absent. Yet there is one point which deserves a full discussion. Ḥefes gives in every precept a *résumé* in Arabic of the pentateuchal law, and then quotes the verses in Hebrew. The Arabic words he employs are, with rare exceptions, identical with those of Sa'adya's translation. Even the constructions resemble those of Sa'adya, and the deviations are such as one may expect to occur in a *résumé* as distinct from a literal translation. In order to illustrate this point I shall place in parallel columns Sa'adya's translation and the *résumé* given by Ḥefes of the first four precepts that are preserved.

SA'ADYA

וְאֵן בַּרְגַּת נָאֶר פֻּנְדַּת שׁוֹכָא
וְאַחֲרַת כְּדִיסָּא אוֹ סְנַבְלָא קַיִמָּא
אוֹ סָאִיר מָא פִּי אַלְצִיאָע פְּלִנְגָּרָם
מָא יָגֵב פִּיהָ.
(Exod. 22. 5.)

HEFES

תוֹגֵב עַלְיָן מִן אַגְּזָם נָאֶר וְכַרְנָת
מִן מִכְאָן צְרִיכָה פְּצָאָרָת שׁוֹכָא
וְאַחֲרַת כְּדִסָּא אוֹ סְנַבְלָא קַיִמָּא
פִּי מְנַבְתָּה אוֹ נִירָה מִמְאָה פִּי אַלְצִיאָע
אֶן יוֹדי קִימָה דָּלָךְ.
(Text, fol. 1 a.)

וְאֵן נְתַח תָּוֹר רַגְלָא אוֹ מְרַאתָ
פְּקַתְלָה פְּלִירָגָם אַלְתָוָר וְלֹא יוֹכֵל מִן
לְחַמָּה וּרְבָ אַלְתָוָר בָּרוּ.
(ibid., 21. 28.)

תוֹגֵב אֲדָא כָּאֵן תָּוֹר נִיר מְעוּרָף
בְּאַלְנְטָאָח פְּנַתָּח אַנְסָאָנָא פְּמַאת
אַלְאַנְסָאָן דָּלָךְ אֶן יְרָגָם אַלְתָוָר וְלֹא
יּוֹכֵל מִן לְחַמָּה וּצְאַחֲבָה פָּבָרִי.
(fol. 3 a.)

⁵⁰ Chapter III. See note 157.

וأن כן תורא נתחאה מן אמס
ומא קבלה פנוشر צאהבה ולם יחתפה
וקתל רגלא או מראת פלירטם אלתור
ואיזא צאהבה יקתל וכן אלום דית
פליעט פרא נפסה גמייע מא יולמה.
(*ibid.*, 21. 29. 30.)

פאן אַבְטָא גַּזְעַן גַּמְיָע אַסְרָאִיל
וְגַגְבָּא אָמֵר מִן עַיּוֹן אַלְגָּוֹק פַּעֲמֵל
וְאַחֲרָה מִן פְּרָאִיּוֹן אֱלֹהָא אֶלְתִּי לָא
חַעַמֵּל פְּאַתְּמוֹ: חַם עַרְפָּת אֶלְגַּטְּיהָ
אֶלְתִּי אַבְטָאָה פַּלְיִקְרָב אַלְגָּוֹק רְתָא
מִן אַלְבָקָר לְלַדְכּוֹת וַיַּאֲתֵה בֵּין יְדֵי
אֱלֹהָא יוֹדֵבָה אֶלְרָתָה בֵּין יְדֵי לְבָכָא
אַלְמַחְצָר: וַיַּסְנֵד שִׁיוֹן אֶלְגַּמְיָע אִידֵּיהָם
עַלְיָה רָאֵם אֶלְרָתָה בֵּין יְדֵי אֱלֹהָה:
וַיַּדְלֵל אֶלְאַמְּאָם אֶלְמַסְסָוח מִן דְמָה
אַלְיָה לְבָכָא אַלְמַחְצָר: וַיַּגְּמַס אַצְבָּעה
פִּיה וַיַּגְּנַח מִנָּה סְבֻעָה מְרָאת בֵּין יְדֵי
אֱלֹהָא קְבָאָה אֶלְסָגָף: וַמִּנָּה יַצֵּב עַלְיָה
אַרְכָּאָן אַלְמַדְבָּה בֵּין יְדֵי אֱלֹהָא אֶלְדָּי
פִּי לְבָכָא אַלְמַחְצָר וּבְקוֹיה יַצְבָּה עַד
אַסְסָם מַרְבָּח אַלְגַּעַדְתָּה אֶלְרָי פִּי בָּאָב
לְבָכָא אַלְמַחְצָר: וַגְּמַע שְׁחָמָה יַרְפָּעָה
מִנָּה וַיַּקְתֵּר עַלְיָה לְמַרְבָּח: וַיַּעֲמֵל
בָּה כְּמָא עַמְל בְּתוֹר דְכּוֹת אֶלְאַמְּאָם
כְּדָאָר עַמְל בָּה וַיַּسְתְּגַפֵּר עֲנָהָם וַיַּגְּפֵר
לָהָם: וַיַּבְּרֵן אֶלְתִּוּר בָּאָרֶג אַלְעַסְכָּר
פִּיחָרָה כְּמָא אַחֲרָק אֶלְתִּוּר אֶלְאָוָל
חוּ לְבָכָה אַלְגָּוֹק:

(Lev. 4. 13-21.)

תוֹנֵב עַלְיָה מִן לְהַחְרָא נְתָחָה מִן
אַמְס וּמִא קְבָל וּנוֹשֵׁד לִיחְפָּתָה פָּלָם
יַחְפָּתָה פְּקַתֵּל אַנְסָאָנָא אָז יַרְנֵם אֶלְתִּוּר
וַיַּסְתַּחַק הוּ מִותָּא אַכְתְּרָאָמִיא פָּאָן
אַלְוָם דִּיה אַלְמַנְטוֹחַ פַּלְיַעַטָּא מִא
תַּבְתֵּה עַלְיהָ אֶלְתְּרָאָשָׁי.

(fol. 3 b.)

תוֹנֵב מִתִּי אַכְתָּת נְמָאָה יִשְׂרָאֵל
בָּסְחוּ וּגְבָי אָמֵר עַן עַיּוֹן אַלְגָּוֹק פַּעֲמֵל
וְאַחֲרָה מִן אַלְנוֹאָהִי פָּאַתְּמוֹ וַעֲמֵל
בָּהָא אָן יִקְרָב אַלְגָּוֹק אֵלִי כְּבָא
אַלְמַחְצָר תַּוְרָא לְלַדְכוֹת וַתְּסַנֵּד שִׁיוֹן
אַלְגַּמְאָה אִידֵּיהָם עַלְיָה רָאֵתָה תָּם
יַדְבָּח וַיַּגְּנַח אַלְאַמְּאָם אַלְמַסְסָוח מִן
דְמָה קְבָאָה אֶלְסָגָף ? מְרָאָר וַיַּעֲזַב
מִנָּה עַלְיָה אַרְכָּאָן מְדָבָח אַלְבָכָו יַזְבֵּח
אַלְבָאָקִי עַנְד אַסְסָם מְדָבָח אַלְגַּעַדְתָּה
וְאַנְיָקָר עַלְיָה אַלְמַדְבָּח שְׁחָמָה
וּכְלָאָה וּוְיָדָה כְּבָדָה וַיַּסְתְּגַפֵּר עֲנָהָם
וַיַּגְּפֵר לָהָם וַיַּכְּרֵג גַּמְיָע אֶלְתִּוּר כְּאָרֶג
אַלְעַסְכָּר אַלְיַזְעָע טָהָר אַלְיָה מְטָהָה
אַלְרַמְאָד פִּיחָרָק הַנְּאָך.

(fol. 5 b.)

It will be observed that the differences in the passages from Exodus are more numerous than in the one from Leviticus. This is to be accounted for by the fact that the former are less technical. Moreover, some differences are only apparent. Thus Sa'adya renders בַּעַל-indifferently by רבָּן and צָאַחַבָּן. In the passage quoted above Hefes has only the latter; but on the same page he also employs the former. There is no need to quote any further passages, but it may be stated that the Leviticus passage represents the relation between the two renderings more correctly. Now the differences in the Leviticus passage are so insignificant that they may be expected to occur almost in two different manuscripts of one and the same book. The two manuscripts of Sa'adya's translation of and commentary on Job, for instance, differ from each other to a very great extent.⁵¹ The same is the case with Bahya b. Paḳūda's *al-Hidāya ilā Farā'iḍ al-Kulūb*.⁵² In some places the Book of Precepts may help us to correct Sa'adya's text. Thus נְאָבָּן (Lev. 4. 13) is hardly an accurate rendering of גַּעֲלֵם, and it seems quite probable that it is a scribal error for גַּבְּיָה, as Hefes has it. The rendering of פֶּרֶח by רְחִתָּה is very interesting. Although Hefes in the above passage has תִּוְרָה, in other places he agrees with Sa'adya in using רְחִתָּה.⁵³ Now the ordinary word in Arabic for *steer* is نُور, or صَحِير, whereas حَنْجَى is an extremely rare word, and in Mohammedan works its usual signification is *hog*. There can be no doubt that in the dialect spoken by Sa'adya and Hefes حَنْجَى meant nothing more than *bullock* or *steer*. For it is inconceivable

⁵¹ See Bacher's introduction to his edition, p. ix.

⁵² See Yahuda's edition, *Introduction*, pp. 7 ff.

⁵³ See text, fol. 10 b, l. 12.

that they employed such an ambiguous word which denotes *hog* in a passage dealing with sacrifices.

The resemblance of these two versions will appear still more striking when we compare them with the independent translation of the Bible printed in Beyrouth. The Leviticus passage alone will suffice for our purpose. It is as follows :

وان سها كل جماعة اسرائیل فاخفى امر عن اعين المجتمع وعملوا واحدة من جميع مناهي الرب التي لا ينبعى عملها وانعموا . ثم عرفت للخطية التي اخطأوا بها يقرب المجتمع ثورا ابن بقر ذبيحة خطية يأتون به الى قدام خيمة الاجتماع . وينفع شيوخ الجماعة ايديهم على راس الشور امام الرب ويذبح الشور امام الرب . ويدخل الكاهن المسحون من دم الشور الى خيمة الاجتماع . ويغمس الكاهن اصبعه في الدم وينخص سبع مرات امام الرب لدى للحجاب . ويجعل من الدم على قرون المذبح الذى امام الرب في خيمة الاجتماع وسائل الدم يصب الى اسفل مذبح المحرقة الذى لدى باب خيمة الاجتماع . وجميع شحمة ينزعه عنه ويوقد على المذبح . وينعل بالثور كما فعل بنثور الخطية كذلك يفعل به ويُكفر الكاهن فيصفع عنهم . ثم يخرج الشور الى خارج المحلة وبحرقة كما احرق الثور الاول اذه ذبيحة خطية المجتمع *

In this version almost every technical expression is rendered differently from the other two, and this would lead one to assume an interdependence of the latter. As Sa'adya is by far the better known of the two as a translator and commentator of the Bible, it seems at first sight reasonable to conclude that Hefes borrowed from him. This, accordingly, would fix the *terminus a quo*, and would indeed place Hefes in the second half of the tenth century, for we must allow some time for Sa'adya's translation to become universally spread.

On reflection, however, this can hardly be considered conclusive evidence. To begin with, the fact that Sa'adya is the most renowned and admired Jewish writer of the

tenth century does not preclude the possibility of an earlier, though less satisfactory, attempt at translating the Bible, at least the Pentateuch, into Arabic. Hefes displays a thorough mastery of Hebrew, Arabic, and Aramaic. He shows great skill and a sense of appropriateness in choosing Arabic equivalents for the most obscure talmudic terms. Even in cases where his explanations lack philological soundness, the Arabic words he uses admirably convey the meaning he intended. And in this branch he has no predecessors known to us. Is it at all likely that a man of the calibre of Hefes would need to borrow from the translation of another writer without due acknowledgement? It, therefore, seems natural to reject the theory that the translation of Hefes is influenced by that of Sa'adya. The striking resemblance of the two translations may be accounted for in a simpler manner. Although we have no data for determining exactly the time when Jews in Babylon adopted Arabic as their vernacular,⁵⁴ there can be no doubt that this event took place centuries before Sa'adya. The Jews, accordingly, while studying the Bible, especially the Pentateuch, must have translated it into that language. Some sort of terminology must have gradually developed, and remained fixed to a considerable extent, especially in the case of technical terms. This terminology inevitably had some Hebrew colouring, otherwise such words as صعيدة for *burnt-offering*, which is a literal translation of עולה,⁵⁵ and سلامة for *peace-offering*, Hebrew שלמים, could not have arisen. Accordingly, if Sa'adya really was the first translator of the Pentateuch, he merely committed to writing that which had been known orally, and it is only

⁵⁴ Comp. Steinschneider, *Arabische Literatur der Juden*, p. xvii.

⁵⁵ See Freytag's *Lexicon*, s. v. صعد.

for the literary touches that he deserves credit, not for the actual translation. Subsequent writers, who had Sa'adya's translation before them, were no longer aware of the oral terminology that had previously existed, and unduly praised him for his work. For it must be borne in mind that a translation of the Bible made by Jews in their vernacular differs radically from that made by non-Jews. The former are enjoined to 'meditate therein day and night', and as soon as they adopt a new mother-tongue, are bound to find equivalents for Hebrew words. Thus the adoption of the new mother-tongue practically coincides with the translation which may be regarded as raw material for subsequent literary attempts. The first non-Jew, however, who wished to translate the Bible, had to begin with a clean slate, and was obliged to coin new terms.

These considerations, to my mind, completely destroy the evidence to be adduced from the expressions Hefes employs in translating pentateuchal verses.

In this connexion it is convenient to discuss two passages in which Ḥefer is supposed to quote Sa'adya explicitly, and which would thus conclusively prove that Ḥefer flourished after that famous Gaon. In *JQR.*, VI, p. 705, Neubauer published an Arabic fragment which he hesitatingly suggested to be part of the Book of Precepts by Ḥefer b. Yašliah. That fragment begins with a slightly abridged quotation from *Menaḥot*, *Mishnah*, 3, 6. 7.⁵⁶ Then comes the following passage: וְקַרְבָּנָה רָאשׁ אֶלְמִתְיבָּה אלפומי נזר אלה ונזה פי רשות לה לאחרות נזן קסם נחן נזכרהא באכלהaur בלהא אלערב ואן כאן הו אנמא דכרהא בלשון הקדש בחית לם ייחן נמייע אלמצוח ואנמא דכר בעזהא וקד מזי לנו כתיר מנהא. This is followed by an enumeration of twenty sections. After

⁵⁶ This was not noticed by Neubauer.

the mention of the twenty-first section there is a gap, and the subject is interrupted. The passage that follows deals with an important principle for enumerating precepts. The gap must have been considerable, for we have to allow room for at least four or five sections.⁵⁷

Another fragment which enumerated the first eight sections of Sa'adya's *Reshut* was published by Prof. Schechter.⁵⁸ That fragment is headed הרא תפסיר אלרשותaldi קסם פיה אלמצוות כד⁵⁹ עמליה ראם אלמתיביה מרוב סעדיה אלףומי זל קסם עני בתفسירה מרוב שמואל נאן בן חפני נצל. The remaining lines are, with the exception of a few insignificant variants, identical with those of Neubauer's fragment, and hence Prof. Alexander Marx was led to consider Samuel b. Hofni the author of the latter.⁶⁰ There is, however, no ground for this identification. That the two fragments do not belong to one and the same book is self-evident. In *Saadyana* we have the beginning of Samuel b. Hofni's commentary, whereas in Neubauer's fragment we have a direct quotation from Sa'adya's *Reshut* before it was translated into Arabic. Since the headings alone are quoted, there is no room for divergency in style, and there is nothing to connect the two writers. One feels inclined to agree with Neubauer that 'it is certainly not by Samuel ben Hofni'.⁶¹

On the other hand, I am now in a position to demonstrate

⁵⁷ There are a few misprints in that passage, and Neubauer, *JQR.*, VII, p. 172, corrected them in the name of Bacher, who had seen the manuscript. One important word, however, was left uncorrected. לטן, p. 707, l. 14, ought obviously to be קטלן or אהן.

⁵⁸ *JQR.*, XIV, p. 211; *Saadyana*, p. 53.

⁵⁹ It seems to me that בְּהָ is the more correct reading, as a slightly obliterated פ might easily be mistaken for ב.

⁶⁰ Ginzberg's *Geonica*, I, p. 179, note.

⁶¹ *JQR.*, VII, p. 172.

with certainty that Ḥefes was not the author of that fragment, and the evidence is furnished by the preserved portion of his Book of Precepts. There is, to begin with, a difference in style. Ḥefes consistently uses Arabic equivalents for Hebrew technical terms. Thus, he always says אומֵר, שְׁרִיעַה, נוֹאַה, מְצֻוֹת, מְצִיהָה, לֹא תַעֲשֶׂה, עֲשֵׂה, while Neubauer's fragment has בְּרִיךְאָן, נָעַלְתָּה, וְבָרְךָנָה, בְּרִיךְאָן, בְּרִיךְאָן. Matters of style are always subject to doubt, and those who are loath to rely on them will find convincing proof for my contention in the following consideration. The author of Neubauer's fragment refutes the system of a certain . . . Bar Furḳān.⁶² In order to make this point clear I shall quote and explain the words attributed to that Bar Furḳān, especially as they are of importance for the various systems of enumerating precepts.

... בְּרִיךְאָן נָעַלְתָּה חִשּׁוֹב עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה בְּהַתְחִבָּרָם כְּמוֹ בְּפִרְשָׁת
 האחד יוֹרֵם נְכַחֵם בְּמָעוֹר בְּהַתְקִשְׁרָם הַהְתָּר פְּנָה וְהַאֲסֹור רַם וְהַדָּא הוּ
 אַלְדִּי קָל עֲנָה פִּי כְּתָבָה פִּי אַלְשְׁרִיעַ אַלְדִּי קָל וְלוּ כָּאן אַטְלָל⁶³
 אַכְל אַלְחִיזָּאָן אַלְמָנָהָר הוּ אַלְנָהָי עַמָּא לֹא יִגְתַּר וְלָס בְּמִפְרָק חַסְבָּא
 —says: Count positive and negative precepts when they are combined (as in the case of the hoofs of animals) as one; one of them is sufficient to indicate them both; the opposite is superfluous, since they are joined. Turn to the permitted thing, and cast away the forbidden. And this is [the principle] concerning which he said in his book of precepts. He said: If it is permitted to eat an animal which chews its cud, this in itself is a prohibition against the eating of an animal which does not chew its cud and is not cloven-footed; —it is to be counted as one precept.

⁶² The name is obliterated, and Neubauer supplied יְהוּטָע, while Bacher read it as צַדְקוּה.

⁶³ Read אַטְלָל or אַחֲלָל; see above, note 57.

⁶⁴ *JQR.*, VI, p. 707.

The Hebrew quotation is no doubt part of *Azharot* or *Reslut*. We have four lines rhyming with רם. The style is paitānic, and I think that the last word רם stands for רְמִיחָה, just as לֵגֶל is the apocopated form of גַּלְלָה. The Arabic is slightly clumsy, but my interpretation is the only one possible, for it would not do to take שְׁרֻעָא וְאַחֲדָא as the complement of בָּאֵן, since there would then be no apodosis. Moreover, the finite verb after בָּאֵן (for there is no ground to read פָּנְלָטָן) precludes such an alternative. Accordingly Bar Furkān lays it down as a principle that opposites are only to be counted as one precept. The writer of that fragment refutes this principle from a logical standpoint. Maimonides, too, agrees with the latter, for he consistently counts such cases as two precepts.⁶⁵ The permission to eat clean animals is positive precept 149,⁶⁶ and the prohibition against unclean animals is negative precept 172.⁶⁷ Now Hefes b. Yaşliah, as will be explained later on at the end of Chapter IV, is not at all aware of this subtle distinction. He usually reckons such cases as one precept, but sometimes as two. Thus, that a Nazarite must grow his hair is given as a positive precept, but the fact that he must not cut his hair is not given separately. On the other hand, he counts separately the commandment to bring all sacrifices to the special place (*Deut.* 12. 6) and the prohibition against eating any sacrifice outside that place (*ibid.*, 12. 17). The reason why he counts them separately is because they occur in different passages of the Pentateuch.

The other passage in which Hefes apparently quotes Sa'adya is the glossary to פִּיטּוֹת הַקְּטוּרָה published by Horowitz.⁶⁸ The passage is headed חַפְסִיר אֶלָּאַלְפָאָנָּה מִפִּיטּוֹם.

⁶⁵ *Sefer ha-Miṣwot*, principle 6, ed. Bloch, p. 20.

⁶⁶ *Op. cit.*, p. 127.

⁶⁷ *Op. cit.*, p. 250.

⁶⁸ *בית נבות ההלכות*, II, pp. 63 ff.

הַקְטוֹרָת לְרַב חֶפְץ זֶלֶן, and is without any doubt excerpted from the Book of Precepts, as will be pointed out at the end of this chapter. The note on חַלְבָנָה runs as follows: אלמִיעָה וּרְבָ סְעִידָה יַקְלָל פֵיה מַחְלָבָן. It is, however, easy to prove that the explanation attributed to Sa'adya does not form part of Hefes's glossary. For it is impossible that Hefes should quote an opinion different from his own without refuting or accepting it. Moreover, if he wanted to give explanations by Sa'adya differing from his own, he had occasion to do so in the next word. Hefes translates קְצִיעָה by עַנְבָר, while Sa'adya, according to Solomon Parhon,⁶⁹ renders it by קְסֻט. Then in this very passage Hefes quotes a talmudic statement on צְרִי which is against his own explanation. This statement is placed at the end of the passage, after all the difficult words have been explained. It is thus evident that Hefes did not interrupt himself in the middle, otherwise he would have placed the talmudic statement immediately after his translation of צְרִי, especially as this word occurs before חַלְבָנָה. It is also to be observed that Sa'adya does not translate חַלְבָנָה by מַחְלָבָן. The text of his translation of Exod. 30. 34 has לְבָנָא, while Derenbourg gives a variant מִיעָתָה. We thus see that this note in the glossary to פִיטוּם הַקְטוֹרָת is spurious. The copyist did not have the Book of Precepts before him, but excerpted the passage from Ibn Bal'am's *Kitāb al-Tarjīh*.⁷⁰ To any one who studies Ibn Bal'am's works it is inconceivable that he should have incorporated the entire passage from Hefes.

⁶⁹ *Mahberet he-'Aruk*, s. v. קְצִיעָה.

⁷⁰ At the end of the passage it is said: וַיֹּשֶׁרֶך הַדָּה אֶלְאֲפָאָתْ מַאֲכָלָד מִן כְּתָאָב אֶלְתָּרְזִיחָה תַּאֲלִף לְרַיְהָה בְּן בְּלָעָם רַזִּי אֱלֹהָה עַנְהָה. The editor misread the text. These corrections are by Steinschneider, *Monatschrift*, 1885, p. 288.

verbatim without commenting on it. He usually quotes various opinions side by side. What really happened was this: Ibn Bal'ām gave various opinions among which those of Ḥefes were prominent, and the copyist subsequently collected all of Ḥefes's explanations under the heading *תפכirs לרבות חפץ*. He was, however, unable, in some cases, to differentiate between the words of Ḥefes and the comments of Ibn Bal'ām. It is also possible that that spurious explanation of Sa'adya was added by the 'redactor' himself, who obviously was not well informed.

The result of all these discussions appears convincing enough to enable us to state that for determining the time when Ḥefes flourished we only have a *terminus ad quem*—he was dead in the first half of the eleventh century, since Ibn Janāh, when quoting him, adds the formula *רחמה אלה לאללה*—but the *terminus a quo* must be left open, until further evidence is brought to light. Vague and unfounded assumptions are of no avail.

Out of the four titles, Resh Kalla, Alluf, Rosh Yeshibah, and Gaon, that are bestowed upon Ḥefes by writers who refer to him, the first is the one that was actually borne by him. This conjecture of Rapoport's⁷¹ is strikingly confirmed by our fragment in which he styles himself twice as *רִאשׁ אֲלֹהֶל*.⁷² That Ḥefes was no Gaon in the technical sense needs no demonstration. In Sherira's *Epistle*, where a practically complete list of the Geonim of Pumbedita and Sura is given, no mention of this scholar is made. Writers subsequent to the gaonic period gave this term a wider denotation, and applied it almost to any great Talmudist. Thus Nissim b. Jacob of Kairuwān is also dignified with

⁷¹ Kobak's *Yeshurun*, VIII, p. 58.

⁷² See text, fols. 8 b, 25 a.

that title. Indeed Sherira himself does not always keep to the technical sense, and some of the Amoraim are styled by him as Geonim.⁷³

Nothing definite, however, is known of the functions of the Resh Kalla. It is usually considered synonymous with the title Alluf,⁷⁴ which is also obscure. The prevalent view among Jewish scholars is that he was third in rank to the Gaon. This is based upon the report of Nathan ha-Babli,⁷⁵ and there can be no doubt that within the constitution of the Babylonian Academies this was actually the case. But there is sufficient evidence for the assumption that the term Resh Kalla was used in two different senses. Here again Rapoport's ingenious conjectures help to clear up many difficulties.⁷⁶ He drew attention to the prayer יקום פורקן in which the Rēshē Kalla are mentioned before the exilarchs and the heads of the academies. For it is hard to get reconciled to the idea that the titles are enumerated at random. He accordingly concludes that this prayer was composed in Palestine where the Resh Kalla was the highest dignitary. The words לධיש בלה refer to the preceding words די בארעה דישראל, while מתייבתא ולධינ די בנה refer to בבל. Ginzberg, too, in his *Geonica*⁷⁷ has pointed out that 'besides the seven most prominent members of the Academy, there must have been also *the* who took an active part in the instruction given at the Academy'. The same scholar gave plausible reasons for his hypothesis

⁷³ See Neubauer, *Mediaeval Jewish Chronicles*, I, pp. 31, 32.

⁷⁴ Rapoport, *loc. cit.*, is undecided on this matter, but Poznański is of the opinion that the terms are identical. See *ענינים שונים*, p. 48. The proofs he advances are, however, not convincing.

⁷⁵ See Neubauer, *op. cit.*, II, pp. 78 ff.

⁷⁶ I, p. 8, note 1.

⁷⁷ See *op. cit.*, pp. 63, 64.

that originally the head of the Academy at Pumbedita was styled Resh Kalla, not Gaon.⁷⁸

Then there is a talmudic passage which tends to prove that the Resh Kalla was higher in rank than the Rosh Yeshibah during the amoraic period. It is stated in Berakot 57a that if one enters a shrubbery in his dream it is a sign that he will become a Rosh Yeshibah, while if he enters a forest he will become 'head of the sons of the Kalla'. Now as a forest is larger than a shrubbery, one is inclined to think that a Resh Kalla was more important than a Rosh Yeshibah.⁷⁹

At all events it seems safe to assume that some Rēshē Kalla were heads of independent academies, and owed no allegiance to the Gaon. This accounts for the fact that some scholars outside the gaonic academies bore the title Resh Kalla. There would then be no need to assume, in some cases at least, that this title was conferred by the Gaon upon foreign scholars as a mark of respect. That Hefes belonged to this class of Rēshē Kalla seems to be clear from the fact that he is styled Rosh Yeshibah by Solomon Parhon.⁸⁰ Moreover, the Resh Kalla in the gaonic academy would hardly have ventured to write a comprehensive work on Halakah. We know that they were not even allowed to answer Responsa.⁸¹

⁷⁸ *Op. cit.*, pp. 46-50.

⁷⁹ Rashi, who evidently knew that the Resh Kalla was inferior in rank to the Rosh Yeshibah, explains the passage in the following manner: a shrubbery which consists of big and small trees, and is dense, is a sign for a Rosh Yeshibah, for young and old gather together to listen to his lectures; while a forest which consists of big trees not close to one another is a sign for the head of the pupils, that is to say, the Resh Kalla who explains to the pupils the subject expounded by the teacher. This comparison is, however, too forced.

⁸⁰ See above, note 32.

⁸¹ See Ginzberg, *Geonica*, I, p. 8.

It should be noted that the meaning **כָּלָא** has not been satisfactorily explained. It is usual to vocalize it **כָּלָא**, and in deference to custom I transliterate it accordingly. But it seems doubtful whether it yields a suitable meaning. To take it to denote *crown* seems unlikely for various reasons. To begin with, a *crown* in Aramaic is usually **כְּלִילָא**, not **כָּלָא**. Then even if we connect it with the *crown of the law*, the sense is still obscure. Rapoport takes it to signify a *lecture*,⁸² but does not explain the etymology. The most plausible suggestion appears to me to vocalize it **כָּלָא**, and assign to it the signification of *assembly, gathering*. A striking parallel is found in Arabic **كَلِيَّة** and **جَامِعَة**, both of which denote *academy, university*.

As a writer Hefes is only known by his Book of Precepts. All quotations hitherto found can be traced to that book which was a storehouse of Halakah, philology, and philosophy as it was understood in those days. First and foremost he was a Halakist, and it is chiefly in this branch of Jewish learning that his interests were centred. Philology and philosophy claimed his attention only so far as they had any bearing upon Halakah. His book was the standard work on Halakah in Bahya b. Pakuda's days. For in enumerating the various authoritative books in all branches, Bahya names the Book of Precepts by Hefes b. Yaşliah which gave a brief account of all laws as compared with the Halakot Gedolot which contained only those that are obligatory at this time.⁸³ It is always quoted with the

⁸² *Jeshurun*, VIII, p. 63.

⁸³ والغريب الثاني مختصر عين الشرائع اما كلها مثل كتاب حرفي
בז יצלח وأما ما يلزمنا منها في هذا الزمان مثل הלוות פסוקות והלכות
(*Duties of the Heart*, ed. Yahuda, p. 7. It is also quoted by Kaufmann,
Die Theologie des Bahya ibn Pakuda, p. 5).

highest respect, and the author's decisions are usually accepted. There can be no doubt that had the author written this book in Hebrew, the references to it would have been more numerous. As it is, the author was lost sight of with the disappearance of the knowledge of Halakah in Arabic-speaking countries. The few references to R. Ḥefes that occur in books by writers who did not know Arabic are borrowed from other sources.⁸⁴

Not being satisfied with a mere enumeration of the precepts, as was done by the author of the *Halakot Gedolot*, and, centuries later, by Maimonides, he gives a lengthy discussion of each detail. In the ethical precepts he had occasion to expound his philosophical speculations which show him to be a clear thinker, well versed in the philosophical doctrines of his times. Whenever he quoted an obscure passage from the Bible or rabbinic literature he appended to it a commentary which is remarkable for its precision. There is sufficient testimony that he was distinguished in all these branches. As a rational commentator of the Bible he is quoted by grammarians, lexicographers, and commentators like Ibn Janāḥ, Ibn Bal'ām, Solomon Parḥon, and Tanḥum Yerushalmi. Here, too, as in the case of Halakah, his opinions command the greatest respect, and are usually adopted.⁸⁵ Even the ill-tempered Ibn Bal'ām who had no regard for authorities⁸⁶ is glad to find in Ḥefes

⁸⁴ Thus *Piskē Recanate*, 38 b, is a direct quotation from Alfasi's *Responsa*, 109.

⁸⁵ Solomon Parḥon in his *Mahberet he-'Aruk*, s. v. יְעַמֵּד, adopts the interpretation of Ḥefes against Sa'adya's.

⁸⁶ See Moses ibn Ezra, *al-Muḥādarah wal-Mudākarah*, quoted by Derenbourg, *Gloses d'Abou Zakariya Yahia ben Bilam sur Isaïe*, p. 7, and Fuchs, *Studien*, p. 23. לֹם יִסְלֶם אַחֲרֵי כִּי שָׁרַבָּה, Nobody escaped his attacks (lit. his net).

support for his view.⁸⁷ Naturally Ḥefes did not entirely escape the severe criticism of Ibn Bal'ām who in his commentary on Deut. 30. 2 blames him for having counted that verse as a precept and for interpreting R. Simlai's statement literally. And if writers on the Bible are greatly indebted to Ḥefes, there can be no doubt that he laid under still greater obligation early lexicographers and interpreters of the Mishnah and Gemara. His influence upon Maimonides is evident from the remarks of the latter in *Pe'er ha-Dor*, 140, 142, that his errors in certain matters are due to his having followed R. Ḥefes.

Some of the philosophic doctrines of Ḥefes have fortunately been preserved for us by Judah b. Barzillai, a writer of the twelfth century. In his commentary on the *Book of Creation*, whose value lies more in the lengthy quotations from books no longer extant than in the author's own views, he gives at length the first two precepts of Ḥefes's Book. This passage is an important contribution to mediaeval Jewish philosophy. In order to appraise Ḥefes as a philosopher it may not be out of place to reprint the entire passage here, and translate it into English. This is also rendered necessary by the fact that the printed edition is not free from errors. Halberstam who edited the text did not see the manuscript. According to the evidence of the transcriber, the unique copy upon which the edition is based teems with errors.⁸⁸ Add to these disadvantages

קד ראית לרב חפין פי כתאב אלשראייע מא יאיד קולי און קאטה⁸⁷
פלניש וקעת קריבא מון ומאנן אלפחה קלל לאן פיהא הותרו שבטים לכווא
זה בוה. I saw in the *Book of Precepts* by R. Ḥefes something which strengthens my assertion that the narrative of the concubine took place closely upon the time of the conquest. He said: because at that time the tribes were allowed to intermarry (Ibn Bal'ām's Commentary on Judges 20. 28, ed. Poznański).

⁸⁸ See Halberstam's preface, p. ix, note.

the circumstance that Judah b. Barzillai did not see the Book of Precepts, but quoted the passage second hand, and the corruptions will be accounted for. Owing to these cogent reasons, I hope to be pardoned for this digression.⁸⁹

המצוה הראשונה מצוה אותנו לחדר דעתנו ומחשבותינו באמצעותו של דבר להמציא בוראנו בלבבנו שהוא ארון הכל באין הרהורים ספק ובלי שום מחשבה אחרת לדעת שהוא אמת בדכתיב⁹⁰ וידעת היום והשבותה אל לבך ונג. פי, וידעת היום כלומר בעוד שאתה בחיים כי לאחר מיתתו של אדם לא יזעיל לו וידעתו ולא יוכל לשלם שגנתו אשר שנג בחיים. ופיר' והשבות אל לבך שתשחיב אל דעתך ולראיות לבך הדבר בדכתיב⁹¹ ואתנה אל לבי לדרוש ולתויר בחכמה. וראייה שהשחת הלב יבחן בעליון לתוך הרבר כי בן אמר הנבניה بما שלא ישיב אל לבו להבחן העקר מן הטעל⁹² לא ישיב אל לבו לא דעת ולא תבונה לאמר חיזיו רפואי במזו אש. ופי' כי ה' הוא האלים והוא הנמצא באמת כי לשון הוא מורה על דבר החזוי. ופי' אלהים הוא לשון יסוד כי הוא יסוד והוא הכל בדכתיב⁹³ בראשית ברא אלהים. ולא נקרא בשם ה' אלא אחריו ענברא אדם והעולם. ולשון ה' מפורש שהוא רב ואדון לכל. הלא תורה כי לשון ה' מפורש שהוא אדון על כל המעשים ולא יתקיים שם אדון אלא עד שיתקיים המעשה שהוא אדון לו ונום המעשה לא יתקיים עד שהיה לו אדון. אבל לשון אלהים שם מיוסר בלי שם קדימה ואחוריו ומעשה. אמרו הראשונים⁹⁴ הוכיר שם מלא על עולם מלא על מה בדכתיב⁹⁵ ביום עשות ה' אלהים

⁸⁹ *Commentary on the Sefer Yesirah*, ed. Halberstam, pp. 55, 56. The quotation is introduced by the following remark: ובכתב אחד מן המתחברים שהעתיק מדברי חפץ אלף זל לאלו שתי המצוות בבחלת חיבורו ולא תורף דבריו וידעת היום והשבות אל לבך ונג, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

⁹⁰ Deut. 4. 39.

⁹¹ Eccles. 1. 13. The reading there is **ונתני את**. Comp., however, 1. 17.

⁹² Isa. 44. 19.

⁹³ Gen. 1. 1.

⁹⁴ Bereshit Rabba 13. 3. The reading there is **מוזכיר**. See Theodor's edition, p. 115.

⁹⁵ Gen. 2. 4. From Hefes's statement it seems that the midrashic remark

ארץ ושמי. ופי' בשמות יורה על כל מה שבשימים כוכבים ומלאכים כי
כלם יעבדו ויאמינו באמת בכל כחם ובכל תבונתם כרכיבי⁹⁶ וידעו
שמי פלאך ה' אף אמוןך בקהל קדושים כי מי⁹⁷ בשחק יערוך לה' ידמה
לה בבני אלים וכל המזמור. ועל הארץ מתחת יורה על מה שבארין בעלי
לשון וכל מי שיש בו רוח חיים שככל דבר ניכר כי הוא אל אמרת וכל
בעל לשון ידו בבר ויאמינו בדבר ואעפ' שנחלהפו⁹⁸ שמותיו ודבריו¹⁰⁰
אצלם רבתי⁹⁹ כי ממורח שמש עד מבואו נдол שמי בניום. [ומה]¹⁰¹
שנאמר אין¹⁰¹ עוד יורה שהוא יחיד באמת כמו שאפרש בזה השער.
ואמרו רבותינו זל שעריך אדם לחתלך ראות שיעלה על לב איש כי
הוא יחיד ואין עוד דתנן¹⁰² הו שקור ללימוד תורה ודע מה שתחשיב
was made upon this verse. In the Midrash, however, it is on verse 5. It is
naturally more appropriate on the former, where ה' אלהים is mentioned
for the first time.

⁹⁶ Ps. 89. 6, 7.

⁹⁷ The manuscript has מה, and it is corrected by Halberstam.

⁹⁸ The edition reads שנחלה לנו שמותיו ודברם אצל, which gives no
sense at all. Halberstam emends it to שנחלה לנו, which does not suit the
context. My emendation is quite obvious: פ was misread as נ, and the
word was therefore divided into two. ודברם may perhaps be read as
וזכרת, but זכרת is more suitable, and the corruption may be accounted for
by the fact that י written in a cursive hand may be easily misread as פ.
What Hefes wrote in Arabic was no doubt אסמהה ואקולה אמתלה
ענדיהם. The idea expressed is that all rational beings know that He is the
true God, they only differ as to His names and sayings. This is a thought
often met with in mediaeval Jewish philosophy, and its origin is in Menaḥot
110a, where this very verse is cited.

⁹⁹ Malachi 1. 11.

¹⁰⁰ This word is missing in the text. As it is the method of Hefes in this
passage, as well as in the fragment of the original, to explain each word and
phrase, there can be no doubt that he elucidates the phrase אין עוד of the
Deut. verse, and that it has no connexion with the preceding. Hence
it is necessary to supply some such word as ומה. Hefes wrote
קולה, and had one of the Ibn Tibbons translated it he would have put
ואמר. But our translator lived before that period in which it was considered
fashionable to imitate the Arabic idioms and constructions, and he therefore
rendered that word by ומה שנאמר, or perhaps by ומה שאמרו.

¹⁰¹ The printed edition has ואין, which is obviously an error.

¹⁰² *Pirkē Abot*, 2. 14.

לאפוקרים, והוצרתי לפרש בזה המקום ראייה להתחוק בה באמת כי הוא ייחיד וווצר הכל, היו יודע כי כל הנמצא והידוע מצומחים של האדמה וכל בעלי החיים נוצר ונכון מאربעה דברים שהן אדמה ומים אש ואוויר מהן נוצר ואליהם הוא שב ונמהה, וזה ידוע בראות נכונות והיסודות בהן נראה ונבחן, ומאהר שהיסודות נראה ונבחן כי נכונו ונעודו יחד ידענו מבינתו כי יוצר אחר יסדם ולא נסדו מעצםם לפי שיש מהם שמחנבר על חברו ובולעו ומפשידו בגין המים שמכבה את האש והרוח שביבש את המים וכן כל אחד לחברו. ועוד שנפשדים ושבים לאין. וכן גלגול עולם והכוכבים ידועים כי אחר יסדם [ולא נסדו מעצםם לפי שכל אחד לו מעלה ונברוה ומזה אנו יודעים כי אחר יסדם] ולא נבראו מעצםם. ומאהר שעירענו מבינה לבבנו כי יש לכל יוצר והוא נוצר וכל דבר נוצר מעצמו ברור וידעו באמת ובודאי כי יוצר העולם ובוראו ומושלו ומנהיגו אדון הכל بلا ספק ובכל תמייה והוא אלהים לבדו אשר לא יערכנו דמותו ותמונה ברכתייב ¹⁰⁵ אל מי תדרמן אל ומה דמות חערכו לו. וכן אמר משה רבינו ¹⁰⁶ ותמונה איןכם רואים זולתי קול. ובallo הראיות יתקיים בדעתנו ויתברר במחשבותינו שהאללים נמציא ואין אנו יודעים לו תמונה ודמיון זולתי זוהר כבבשו ברכתייב ¹⁰⁷ ותמונה ה' בית והוא דמות זוהר כבבשו ומה ¹⁰⁸ שהוא קרוב לכבודו לעניין ע"פ שאינו דומה זה זהה. בזמנ שאנו נכנסין לבית בניו שאין הבנאי שבנוו מצוי ידענו אבלו היינו מצוין בשעת בניינו כי בנאי בנאו בלי ספק. ואלו היינו מшибין אל דעתנו דמות הבנאי וצורתו וקומו ¹⁰⁹ [צבע שערו ורב עניינו] לא היינו משינויו ¹¹⁰ [באמונתנו] כל עניינים שהזוכרנו. ומאהר שאין משינויו אנו לדעת עניין

¹⁰³ The sentences enclosed in brackets were omitted by the copyist through homoioteleuton, and were afterwards supplied at Halberstam's request by two gentlemen who had the manuscript before them. See Halberstam's preface, p. x, and notes on p. 290.

¹⁰⁴ The printed edition has **אָחֶד**, which gives no sense.

¹⁰⁵ Isa. 40. 18.

¹⁰⁶ Deut. 4. 12.

¹⁰⁷ Num. 12. 8.

¹⁰⁸ The printed text has **וּמָהוּ**.

¹⁰⁹ These words are added in the same way as is explained in note 103. Instead of **שְׁעֻרֹ** the printed text has **לְכַשֵּׂר**, which gives no sense. I am not confident about this emendation.

¹¹⁰ See note 103.

בן אדם כמוינו ממלאכתו קל וחומר היאך נשיג דמות יוצר חבל ית"ש. והבאת ראה זו להתאמן¹¹¹ בלבבנו ולהתברר בדעתנו בוראי כי יש לכל מלאכה עשרה מעדות המלאכה כאלו היינו רואים אותו בעשותו אותה¹¹² [ולא תנקר הדעת את עשרה לפי שאיןנו מצוי עמו כי זה המשל מכרב הדעת לכך] ברכתי¹¹³ הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בוראי קצוץ הארין לא ייעף ולא יגע אין חקר לתבונתו. **המצוות השניות מצוה** אותנו ליחד הבורא ולהאמין בלי שום ספק כי הוא אחד באמת בלבבנו ובמוחותינו ואין עוד אחר זולתו. לא נחשוב לו מראה ודמות שום גוף דבר בעולם ואעפ' שיזכינו לו כתבי הקודש כגון¹¹⁴ עיני ה'¹¹⁵ ויד ה'¹¹⁶ והארץ הרום רגליו וכנה רבות כי לא הזכיר כך אלא להמשיל ללשון בני אדם ברכתי עוד¹¹⁷ נשבע ה' בימינו ובזרועינו. והיבטים אלו להאמין באמת ובוראי שהוא אחד בעצמו ובכבודו ללא רבוי ובלא מיינט ובלא חיבור ובלא פירוד ובכל שניינו ונענו וכל אחד זולתו יתרבה ויתמעט ויתחלק. ויתחרד ויתישן ומתחבר ומתרדר ויש לו תחלה ותכליה ושינויו ונפסד ונתקנן. ובוראו יתעלה זכרו לא ישגנו אחת מלאה ברכתי¹¹⁸ שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. והרצויה להבחין שאין אחר זולתו על העקר¹¹⁹ יחפש בחק עניין אחד ורבים והמספר והספר יתברר לנו שהמספר רבים אחד אחר הוא כמו שבו ראשונים. ומאחר שנים וגו' וד' ועוד אחריו האחד בידוע שהאחד ראשון לכל המספר בלי ספק. וכן יתברר כי¹²⁰ הרבים כלל על¹²¹ האחד והאחד מוקדם להם שאחר האחד אנו סופרים הספר الآخر¹²² ואין אמורים ב' וגו' ועוד אלא אחריו אחד מוקדם להם. ומאחר שנטבר לנו אמתה הדבר שבוראו יתעלה זכרו ראשון לכל

¹¹¹ Kaufmann, p. 335, emends it to *להתאמן*. But there is no need to alter the text. The *Hithpa'el* is here used as the biblical *Niph'al*. Comp. Isa. 22. 23.

¹¹² See note 103.

¹¹³ Isa. 40. 28.

¹¹⁴ Zach. 4. 10, and many other places.

¹¹⁵ Exod. 9. 3, and many other places.

¹¹⁶ Isa. 66. 1, where it is *רגלי*, not *רגלו*.

¹¹⁷ *Ibid.* 62. 8.

¹¹⁸ Deut. 6. 4.

¹¹⁹ Arabic *على الاصل*.

¹²⁰ The printed text has *וכן*.

¹²¹ Arabic *شعل على*.

¹²² The printed text has *האחד*.

ראשון אנו יודען שאין כמוהו ואין לו שני ודומה שהטועים האומרים שיש לו שני לא יוכל לכוין בדעת שלימה שהוא אחד. ולפי שנתברר שהוא ראשון לכל ראשון נתברר שאין לו שני. ובORA הכל לא יתכן להיות ¹²³ [לו] מכל הפנים שהוכרכנו שיש לכל דבר זולתו כי הוא אחד באמת ואין אחר זולתו כאשר הקדמנו לעיל. וכל דבר שיש לו דומה וחייב פירוד ושינוי ונוף ונגענו יתרהה ויחמעט ויש לו חלה וסוף ואני אחד על העיקר. ומאהר כל הראיות האלו ידענו באמת ובעיקר כי אלהינו אחד ברכתי ¹²⁴ ראו עתה כי אני אני הוא ואני אלהים עמו אני אמת ואחיה מהצתי ואני ארפא ואני מידי מציל. ועוד כתיב ¹²⁵ הלא דעתם אם לא שמעת אלהי עולם ה' בORA קצוט הארץ לא ייעף ולא יגע אין חקר לתבונתו.

'The first precept enjoins us to unite our mind and thoughts on the truth of the matter; to make our Creator exist in our heart, and to consider Him Lord of all things, without a shadow of doubt, and without any other thought; to know that He is truth; as it is written: *Know therefore this day, and lay it to thy heart, &c.* The words *know therefore this day* imply: while thou art yet alive; for after a man's death his knowledge will not avail him, and he will not be able to repair the error which he committed during his life. And the words, *and lay it to thy heart*, imply that thou shouldst lay this matter to thy mind and the vision of thy heart, as it is written: *And I applied my heart to seek and to search out by wisdom.* The proof that laying a thing to one's heart makes one understand it is to be found in the words of the prophet, who says concerning a man who does not set his heart to differentiate between the essential and the unessential: *He calleth not to mind, neither is there knowledge or understanding to say,*

¹²³ See note 103.

¹²⁴ Deut. 32. 39.

¹²⁵ Isa. 40. 28.

I have burned half of it in the fire. And the meaning of the words, *that the Lord* (יהוה) *He is God*, is that He is existent in truth, for the word הוּא denotes something that exists. And the name אלֹהִים signifies something fundamental, for He is fundamental, and He is everything; as it is written: *In the beginning Elohim created.* He was only named after man and the universe were created. The word יהוה explicitly states that He is Master and Lord of all. Seest thou not that the word יהוה explicitly states that He is Master of all created things? Nor can any one be proclaimed Lord until the thing over which he is Lord becomes a fact; similarly no being can be established unless it has a master. But the name Elohim is fundamental, and does not imply priority, or posteriority, or the existence of a created thing. The ancients say concerning the verse *in the day when יהוה אלֹהִים made earth and heaven: He mentioned a complete name concerning a complete world.* The words *in heaven* indicate all that is in heaven, stars and angels; for all worship Him, and believe in truth with all their power and understanding, as it is written: *And the heavens shall praise Thy wonders, also Thy belief in the assembly of the holy ones.* For who in the skies can be compared unto the Lord? Who among the sons of the mighty is like unto the Lord? &c. And the words, *and upon the earth,* signify that which is on earth, rational beings and animals; for it is evident from all things that He is the God of truth. All rational beings acknowledge this, and believe in that thing, although His names and words vary among them. For it is written: *For from the rising of the sun even unto the going down of the same, My name is great among the Gentiles.* And the words *there is none else* indicate that He is the only

one in truth, as I shall explain in this section. Our teachers of blessed memory said that a man should learn all proofs that might possibly occur to him that He is one, and there is no other, as it is said: *Be diligent to learn the Law, so that thou mayest know what to answer a heretic.* I am obliged to explain here this proof in order that one may be strengthened in the truth that He is one, and is the Creator of all things. Know that all things that exist and are known, vegetables and animals, are composed of four elements, which are earth, water, fire, and air: it is from them that they are created, and it is to them that they will return, and become effaced. This is known by true demonstration. The element in them is visible, and can be tested. Now since the element is visible and can be tested, for they are established and blended together, we know from our understanding that another creator moulded them, and they were not created of their own accord. For some of these elements may overpower the others, annihilate and destroy them, as, for instance, water extinguishes fire, and the wind dries up water; and similarly in other cases. Moreover, they decay and vanish. Similarly it is known that the spheres and stars were created by some one else, and were not created by themselves. Now since we know by the understanding of our heart that everything has a creator and a founder, and that nothing is created by itself, it is clear and evident with truth and certainty that He who founded and created the world, who rules and guides it, is Master of everything without doubt or uncertainty. He is God alone to whom no image or likeness can be compared, as it is written: *To whom then will ye liken God? or what likeness will ye compare unto Him?* And so did Moses our teacher say:

And ye saw no form, only ye heard a voice. By these proofs it is established in our minds, and becomes manifest in our thoughts that God exists, and that we know of Him no form or likeness except the splendour of His glory; as it is written: *And he beholds the form of the Lord.* And that is the form of the splendour of His glory, and that which is approximately near His glory, though they do not resemble one another.—When we enter a house, although the builder who built it is not present, we know that undoubtedly a builder built it, as if we were present at the time of its construction. But if we try to conjure up in our mind the form and likeness of the builder, his stature, the colour of his hair, and other details, we would fail to accomplish it by mere belief. Now since we are unable to grasp, from his work, the details about a man who is like us, how much less can we conceive the likeness of the Creator of all things, blessed be His name! I give this proof in order that it may be fixed in our heart, and established in our mind with certainty, that the fact that a thing is made is evidence that there is a maker, as if we had seen him make it; and the intellect cannot deny the existence of the maker merely because he is not present, for this parable makes this idea clear to the mind. As it is written: *Hast thou not known? hast thou not heard? The everlasting God, the Lord, the Creator of the ends of the earth, fainteth not, neither is He weary, there is no searching of His understanding.*

‘The second precept enjoins us to consider the Creator as the only one, and to believe in our heart and thoughts that He, in truth and without any doubt, is one, and that there is no other besides Him. We must not attribute to Him any likeness or semblance of any corporeal thing

in the world, although such things occur in Scripture, as for instance, *the eyes of the Lord, the hand of the Lord, the earth is My footstool*, and many other similar cases. These expressions are only used in order to liken Him in accordance with human speech, as it is also written: *The Lord hath sworn by His right hand and by the arm of His strength.* It is also our duty to believe with truth and certainty that He is one in His essence and glory, without increase or decrease, without conjunction or division, without change or motion. But everything else besides Him increases and decreases; is divisible; becomes new and old; is joined and divided; has a beginning and an end; is subject to change; decays and is set firm. None of these things, however, apply to our Creator, whose memory is exalted, as it is written: *Hear, O Israel, the Lord is our God, the Lord is one.* And he who desires to prove that there is no other besides Him at all, should investigate the law of singular and plural, of the number and the numbered. It will become evident that the plural is composed of units, as the ancients have taught. Now since 2, 3, 4, &c. come after 1, it is evident that 1 is without any doubt prior to any other number. It is also established that the plural contains 1, and that 1 is prior to all the others, for after 1 we count the other numbers, and we only say 2, 3, &c. after we said 1. Now since the truth of the matter has been established that our Creator, whose name is exalted, is prior to anything that is first, we know that there is none like Him, that He has no second or anything similar. For those misguided people who declare that He has a second cannot be consistent with a perfect mind and say that He is one. Since it has been established that He is prior to anything that is first, it is manifest

that He has no second. In consequence of all the reasons we have mentioned, it is inconceivable that the Creator of all things should have any of the qualities possessed by all other beings. For He is one in truth, and there is no other besides Him, as we have stated above. For anything that possesses a similitude, adjunct, divisibility, changeability, corporeality, and motion must necessarily be subject to increase and decrease, and must have a beginning and an end, and hence is not one at all. From all these proofs we know in truth and principle that our God is one, as it is written: *See now that I, even I, am He, and there is no God with Me; I kill and make alive; I wound and heal; and there is none that can deliver out of My hand.* It is also written: *Hast thou not known? hast thou not heard? The everlasting God, the Lord, the Creator of the ends of the earth, fainteth not, neither is He weary, there is no searching of His understanding.*

In this passage the kernel of mediaeval Jewish philosophy is contained, for it is practically on these lines that later Jewish philosophers proved the existence and unity of God. Kaufmann was certainly right in pointing out that Bahya followed Hefes in proving the existence of God from the composition of the four elements.¹²⁶ Here again Hefes meets with Sa'adya who treats of the same topic in the second chapter of *al-Amānāt wal-I'tikādāt*. They both explain the anthropomorphic expressions that occur in the Bible.¹²⁷ The difference in temperament between these two writers is clearly marked. Sa'adya was always in a polemical vein, and consequently treated the

¹²⁶ See Judah b. Barzillai, *Commentary on the Sefer Yesirah*, p. 335.

¹²⁷ وهذه [الالفاظ لجسمية] ارشدك الله وامثاله مجازات وعندنا في اللفظ Comp. especially (ed. Landauer, p. 89).

subject from all possible points of view, refuting actual and imaginary doctrines. He is never content to expound his own beliefs, but is always at pains to prove the untenability of any other opinion. Hefes, on the other hand, is calm and impassive. Nothing exists for him but his own convictions. His thoughts and ideas are simple and naive. He does not enter into intricate discussion, but gives illustrations from familiar objects. As his own convictions are to him self-evident, there is no need to refute the doctrines of others. Grant his premisses, and his conclusions will follow quite naturally.

Whether Hefes wrote any special treatise on philosophy is unknown. As such a book is nowhere mentioned, the assertion may be hazarded that he incorporated all his philosophical speculations in the Book of Precepts.

Another book by Hefes is alluded to by himself in the Book of Precepts.¹²⁸ This was a treatise on Quantities or Measures (مقادير, i.e. שעורים). But only the intention of composing a book devoted to this subject is recorded there, and it is not known whether he carried out his resolution. It should be observed that the passage in question is slightly corrupt. It is as follows: ושרוח הרה אלמעני פיטול פנכחירה ולאן קד עולנא עלי בסט שרכ אלמקאידר אענ אלשעורים פי כתאב אז נפרד לה. The explanations of these subjects are long; we abridge them, because we have in mind to treat at full length of all the quantities in a book which we shall devote to this subject. The verb *על* is ambiguous, as it usually denotes *he relied upon*. Accordingly it would be reasonable to assume that the book had already been written. Dozy, however, gives also the meaning of *prendre résolution*, and this suits most admirably the continuation

¹²⁸ Fol. 19 a, l. 1. See note to that passage.

נִפְרֵד. It is the latter word, which is imperfect, that forces the conclusion upon us that when Ḥefes wrote that remark the book on Quantities was not yet committed to writing. Whether it was ever written cannot be stated with certainty. It is nowhere else quoted, and in absence of any corroborative evidence about the existence of such a work, this question must be left undecided.

As to the glossary to the words of הקטרת פטום (*הַקְטוּרָת פְּטוּם*)¹²⁹ it can be stated with certainty that it never formed a separate work. It is a very brief commentary, and extends over half a page. It was the system of Ḥefes to give an explanation of the difficult words that occurred in the biblical or rabbinic passages that he quoted. Such 'commentaries' are found in our fragment.¹³⁰ It is to the credit of Steinschneider that he recognized this commentary as an extract from the Book of Precepts.¹³¹ This conjecture is now indisputably verified.

It is unlikely that Ḥefes is the author of the glossary to the Halakot Gedolot (*הַלְּקָדוֹת גְּדוֹלֹת*)¹³² which is mentioned in a Genizah fragment containing lists of Hebrew and Arabic books.¹³³ We know that Ḥefes was no admirer of the author of that work. We have the testimony of Ibn Bal'ām and Maimonides that Ḥefes severely criticized the method of the author of the Halakot Gedolot, and he would have had little reason to help to popularize that work, unless we assume that he wrote the glossary in the early part of his life, while he was still under the influence of that great codifier.

¹²⁹ It has been printed in its entirety by Horowitz in *בית נבות ההלכות*, II, pp. 63 ff.

¹³⁰ See fol. 27 b and 29 a.

¹³¹ *Arabische Literatur der Juden*, § 62.

¹³² See Poznański, *אנשי קרויאן*, p. 27, note 2.

Two anonymous works on Halakah have been ascribed to Hefes without any justification. Part of a halakic Midrash was published by Dr. J. M. Freimann under the title וְהוּא, Hefes Alluf being given as the author.¹³³ This assumption rests on faulty, though ingenious, combinations. The identity of the book itself cannot be established with certainty, and there is not a particle of evidence to justify any connexion with Hefes. There is accordingly no need to compare that book with the Book of Precepts in order to show the difference of method adopted in this work. Indeed, Freimann himself saw the weakness of his position, and in his preface to the second volume admits that his assumption is full of serious difficulties.¹³⁴ Nevertheless he allowed the name of Hefes to appear as the author. The statement of Freimann that Hefes lived after the author of the *Midrash Hashkem*¹³⁵ rests on a misunderstanding of the passage from Samuel b. Jam's. Freimann had this passage in a Hebrew translation which was very vague. Samuel b. Jam's words do not in the least connect Hefes with the author of that book. He merely gives a certain opinion about הנרמה, and then remarks והי אלטראקָה אלְדוֹן (!) סָלְכָה אֶת חַפֵּן, *This is the way which Hefes Alluf entered*, that is to say, Hefes expressed the same opinion.¹³⁶

The other book is that which is known under the title of ספר הצעות. Rapoport at first ascribed it to R. Hanan'el.¹³⁷ But having been confronted with a number

¹³³ His reasons for this identification are given in his preface, I, § 3.

¹³⁴ Chapter V, towards the end.

¹³⁵ Preface, vol. I, § 4, end.

¹³⁶ See Steinschneider in Geiger's *Zeitschrift*, II, p. 77; *ibid.*, XI, p. 94; *Hebräische Bibliographie*, 1869, p. 133; *ibid.*, 1873, p. 4.

¹³⁷ See his biography of R. Hanan'el, note 36.

of difficulties, he was obliged to give up that view, and subsequently transferred the authorship to Ḥefes.¹³⁸ He even goes to the extent of suggesting that the *makṣūrah* was part of the Book of Precepts, and dealt with civil law. The name *makṣūrah* is accordingly an allusion to the talmudic passage in which it is stated that he who wishes to be wise should occupy himself with civil law, for there is no branch of the law greater than that.¹³⁹ There is apparently some support for this view in the fact that one of the quotations from the *makṣūrah* actually occurs in the fragment of the Book of Precepts which has been preserved. Thus it is said in *Piskē Recanate*, 464: כתבו ר' י"פ ור' ח' ז"ל: דרא"ג דאי נובין קנס בבבל מדין ליה עדר דמפניים לבע"ד וכן כתוב בספר המקצועות. The same opinion is expressed by Ḥefes who gives a more detailed description of the procedure: פאמא אין אסחערדא ראוובן עלי שמעון פלילום אלחאכם ארצא ראוובן ואלראצא פי דלק פניר מחרדור כאלמהדור מנה פי ארץ ישראל וחורה פי נור ארץ ישראל חוסט תקאת אהל אלמיכאן חשב חאלתי אלצימין פי אלזימאן אלחאזר פאן תאבא שמעון עז קובל דלק פליהרם לדלק *If Reuben complained against Simeon, the Judge must compel Reuben to satisfy Simeon. The amount wherewith he is to satisfy him is not fixed as it is in Palestine; but it might be determined by some of the respectable people of the town in accordance with the circumstances of the two litigants. If Simeon refuses to comply with the decision, he is to be excommunicated.*¹⁴⁰ This concurrence of opinion, however, must be regarded as accidental, for a number of authorities are cited who rendered the same decision. In *Piskē*

¹³⁸ *Kebuṣat Ḥakamim*, p. 55.

¹³⁹ Baba batra 175 b. See Rapoport, *op. cit.*, p. 58.

¹⁴⁰ Fol. 2 b, ll. 12 ff. The case treated of is as follows: Simeon owes Reuben some money which is in the category of *fine*, and hence cannot be collected in Babylon.

Recanate, Alfasi, R. Hanan'el and are quoted, while R. Meir of Rothenburg ascribes this opinion to the Geonim, Alfasi, Natronai, and Ḥefes.¹⁴¹ Rapoport, accordingly, might have ascribed the *ספר המקצועות* to Natronai.¹⁴²

On the other hand the *Sefer Ḥefes* which is frequently quoted by French and German Halakists should be allowed to have Ḥefes as its author. Although none of the quotations from the *Sefer Ḥefes* happens to be preserved in our fragment, and there is thus no evidence of a positive nature for this identification, there is no sufficient ground for rejecting this obvious connexion of Ḥefes with that book. This *Sefer Ḥefes* was in all probability the Book of Precepts which the Halakists who were not familiar with Arabic quoted second hand, and hence the name of the author was unknown to some of them.¹⁴³ There is hardly any likelihood of that book having been translated in its entirety into Hebrew. For in that case its disappearance would have been strange indeed.

Two objections have been raised against the identification of this book with the Book of Precepts, but on careful examination they will be found to have no weight. It has been remarked that the quotations from the Book of

¹⁴¹ *Responsa*, ed. Prague, 250. See Rapoport, *op. cit.*, p. 56.

¹⁴² I cannot resist the temptation of putting down a suggestion which occurred to me, and might occur to some one else, though I am perfectly convinced it is utterly unfounded, and that is to consider the *ספר המקצועות* as a translation of the *ברחאב אלמקאדריר*. The root קצע is sometimes synonymous with קפץ, which would be a good equivalent for قدר in some of its significations. But, as in Hebrew, the technical term is שעור, this suggestion cannot be seriously considered.

¹⁴³ Abraham of Lunel, who quotes Ḥefes in *המנהיין*, pp. 61 a and 67 a, took the passage from Isaac ibn Ḡayyat. Similarly, in *Pisket Recanate*, 386, it is explicitly stated that the quotation is borrowed from Alfasi. Comp. especially Judah b. Barzillai's quotation discussed above.

Precepts are of a different nature from those of the *Sefer Hefes*.¹⁴⁴ This is, however, not borne out by the data at our disposal. It can be safely asserted that all quotations from the *Sefer Hefes*, with the exception of one or two which will be presently dealt with, may have easily formed part of the Book of Precepts. See especially the passage in *Or Zarua'*, III, *Piskē Baba Kamma*, 370, where the exact meaning of הַפְּה is determined by biblical usage of that verb. This is the method of *Hefes* throughout his Book of Precepts.

The other objection is based upon the fact that *Hefes* is supposed to be quoted in the *Sefer Hefes*. R. Moses of Coucy, in his *Sefer Miswot Gadol*,¹⁴⁵ says: ובספר חפץ כתוב שכך היה נהוג מר חפץ נאון שמביין שתים ונ' כתובות מקרובותיהם וננותנין כפחות' שבזה. If *Hefes* was the author of the *Sefer Hefes*, it is asked, how is it possible that he should mention his name in this manner? Rapoport, who anticipated this objection, suggests an ingenious, though hardly convincing, solution. *Hefes*, he says, was blind, and was therefore unable to write. His pupils, accordingly, wrote down whatever he dictated to them, and subsequently added all the customs their teacher observed. As a mark of respect they called the book after their teacher, and dignified him with the title *Gaon*.¹⁴⁶ The explanation, however, has failed to carry conviction, and scholars are still undecided. But a careful examination of the passage in *Sefer Miswot Gadol* will not only do away with the objection, but will enable us to use it as proof that *Hefes* was the author of the *Sefer Hefes*. That R. Moses of Coucy does not quote the passage verbatim is evident from the fact that

¹⁴⁴ See Poznański, אָנֵש קִירוֹן, p. 28.

¹⁴⁵ Positive precept 48, p. 127 b.

¹⁴⁶ *Kebuṣat Ḥakamim*, p. 56.

he does not state under what circumstances the marriage documents are to be brought. He only gives the mode of procedure, but does not say when this is to be done. Of course the circumstances are fully explained in the *Sefer Miswot Gadol*, and hence the reader sees to what it refers. Accordingly the quotation from the *Sefer Hefes* is not in *oratio recta*, but in *oratio obliqua*, and the original words were **וכן המנהג**. R. Moses of Coucy, wishing to avoid ambiguity, stated whose custom it was. For if he said **וכן המנהג** it might have been taken to mean that he himself was accustomed to do so. This hypothesis is not without foundation. For this practice in the case of a widow or divorced woman who lost her marriage document is given at full length by R. Meir of Rothenburg in the name of the *Sefer Hefes*, and is as follows:

בתבצח בעל החפץ אישת שאבדה
בתיבתה ונתאלמנה או נתגרשה נובה אפי' תוספת ומבייא' ב' או נ'
כתובות של קרובותה וננותני' לה נפהוחתה מהן ובשבועה וכן המנהג¹⁴⁷

Here we have the same passage from the same book in *oratio recta*, but instead of the words **נקנו**, we simply have **וכן המנהג**. That the last two words were not added by R. Meir of Rothenburg¹⁴⁸ is evident from the omission of the sentence **נקנו מך חפץ נאון**. It thus becomes quite clear that R. Moses of Coucy, who seems to have been well informed, knew that *Hefes* was the author of the *Sefer Hefes*, otherwise he could not have amplified the words **וכן המנהג** in the manner he did.

Further support, though less conclusive, for this view is to be derived from the curious fact that a number of

¹⁴⁷ *Responsa*, ed. Prague, 852.

¹⁴⁸ Indeed, *Mordekai* on *Ketubot IX*, § 234 (ed. Wilna), who quotes this very passage, omits these two words. But it is obvious that he borrowed the quotation from R. Meir of Rothenburg, and did not know where it ended.

Halakists of the thirteenth century ascribed this book to R. Hanan'el.¹⁴⁹ Rapoport conclusively demonstrated that a number of decisions quoted from the *Sefer Hefes* are opposed to those found in R. Hanan'el's authenticated works. It was this consideration that led Rapoport to accept the suggestion of Reifmann, anticipated by Fürst, that *Hefes* was the author of that book.¹⁵⁰ Now this confusion of authors can only be accounted for if the real author of that book had the initials ח"ג, which were intended to stand for רְבָבַחֶפֶץ. But to some Halakists who were not familiar with Arabic this name was unknown, and they therefore took these letters to stand for לְחַנְנָאָרֶךְ. Had not these letters been the initials of the real author, the confusion could hardly have arisen.

We thus have three arguments in favour of the authorship of *Hefes*: (1) The obvious connexion of the names; (2) the quotation in *Sefer Miṣwot Gadol* and *Responsa* of R. Meir of Rothenburg; (3) the wrong ascription to R. Hanan'el. On the other hand, no evidence whatsoever has been hitherto adduced against his authorship.

There are, however, some quotations from the *Sefer Hefes* which, to my mind, could scarcely have formed part of the Book of Precepts. Thus from the *Or Zarua'* it seems that the *Sefer Hefes* contained *Responsa* of Naṭronai and decisions of Palṭoi and the Academies.¹⁵¹ Now I have often had the occasion to remark that *Hefes* never quotes post-talmudic authorities. Moreover, in some cases this work is called סִפְרַת הַחֲפֵץ, and in others סִפְרַת הַחֲפֵץ. The latter occurs in the passage where Palṭoi is quoted. I therefore

¹⁴⁹ See Rapoport, *R. Hanan'el's Biography*, note 36.

¹⁵⁰ *Kebusat Hakamim*, pp. 55 ff.

¹⁵¹ III, Baba Ḳamma 281, 284.

venture to suggest that there were two books, one called סְפַר הַחֲפֵץ, and the other סְפַר הַחֲפֵץ. The former was the Book of Precepts, and meant *the Book by Hefes*, while the latter was a collection of gaonic responsa and decisions, and was probably vocalized סְפַר הַחֲפֵץ, the allusion being to Ps. 34. 13. Later writers confounded these two books, and the distinction was lost sight of. We consequently find extracts from the Book of Precepts headed בְּסֶפֶר הַחֲפֵץ,¹⁵² while a Responsum is ascribed to the סְפַר הַחֲפֵץ.¹⁵³

III

THE BOOK OF PRECEPTS

It is fairly certain that Hefes b. Ya'ishah's Book of Precepts was the first attempt to codify the talmudic laws in Arabic. Indeed it may claim priority in giving an exhaustive, though brief, account of all ordinances in a logical order in any language. He went beyond his predecessors by collecting all the precepts, and arranging them into groups.¹⁵⁴ Instead of arranging positive precepts in one group and negative ones in another, as is done by practically all writers, including Maimonides, he incorporates all precepts, positive and negative, belonging to one category, in one book (לִפְנֵי). He then divides them into two or more sections according to their subject-matter.

¹⁵² *Or Zarua'*, Baba Ḳamma 370.

¹⁵³ *Ibid.*, 281.

¹⁵⁴ Rapoport (*Kebuṣat Ḥakamim*, p. 58) states that Hefes arranged the precepts without any order or logical division, but divided them into chapters in accordance with the punishments. That this is incorrect is easily seen from the preserved fragment as well as from the two precepts quoted by Judah b. Barzillai. The passage in Maimonides's *Sefer ha-Miṣwot*, p. 55, upon which Rapoport bases his assertion, does not in the least warrant such a conclusion, as will be seen below.

These sections are in their turn subdivided into positive and negative precepts. Where necessary, he assigns different classes to precepts that are obligatory throughout all ages and countries, and to those that are only incumbent during the existence of the Temple, or only in Palestine. It was a monumental work, a code in the real sense of the word, and contained a good deal of material which from the strict point of view of the codifier might have been considered irrelevant. But as a theologian Hefes had to assign reasons for every precept. What other writers did in various treatises, he attempted to incorporate in one book. Our fragment, which consists of sixty-three closely written pages, comprises fifty complete precepts and parts of two others, that is to say, about fifty-one precepts. Although they greatly vary in extent, it will be readily granted that we have here a fair sample of the average length of a precept. We are thus justified in assuming that these sixty-three pages represent a little less than a twelfth part of the book, minus the introduction, so that the enumeration and discussion of the precepts occupied approximately eight hundred pages. Add to this the introduction, which must have been rather lengthy,¹⁵⁵ and it is evident that the entire book contained something like a thousand pages.

As we do not possess Hefes's introduction (مقدمة) to this book we cannot state with certainty the reasons that induced him to compose the Book of Precepts. It is, however, easy to see that his purpose was mainly halakic. Not being satisfied with the treatment of the subject in the Halakot Gedolot, which is incomplete, he determined to codify the ordinances in a more convenient manner.

¹⁵⁵ See below.

Furthermore, Arabic at that time practically supplanted Aramaic as the vernacular among the bulk of the Jews, and this book supplied a much-felt need. It could be used by the layman who did not care to enter into the minute discussions of the Talmud, which was written in a dialect that few understood in those days; while even the profound talmudic scholar might profit by it, as it contained all the sources upon which the decisions were based. Zunz hesitatingly suggests that it may have been directed against Karaitic works of the same title that were written at that time.¹⁵⁶ But the absence of any polemical allusion militates against this view. There is only one place where Ḥefes̄ refutes the opinion of another scholar. This is in connexion with the age when a girl attains her majority.¹⁵⁷ But as the dispute turns on the interpretation of the statement of Samuel אין בין נערות לבנות אלא ששה בראשים בלבך, it is obvious that the scholar whose view Ḥefes̄ refuted was a Rabbanite.

As to the structure of the Book of Precepts we know that it had a lengthy introduction (مدخل) which, apart from defining the author's system and method, gave a survey of the principles underlying the biblical and talmudic ordinances. Ḥefes̄ states¹⁵⁸ that in the introduction he explained and discussed all cases where option was allowed. It was in that part of the work that his strictures on the author of the Halakot Gedolot were expressed. Although neither Ibn Bal'ām¹⁵⁹ nor Maimonides,¹⁶⁰ from whom we know that Ḥefes̄ criticized the method of the Halakot Gedolot,

¹⁵⁶ Haarbrücker's *Specimen of Tanhum Yerushalmi*, p. 54.

¹⁵⁷ Text, fol. 22 b.

¹⁵⁸ Fol. 17 a, ll. 17 ff.

¹⁵⁹ Commentary on Deut. 30. 2 (ed. Fuchs).

¹⁶⁰ *Sefer ha-Miṣwot*, p. 5 (ed. Bloch).

states in what part it occurred, it is legitimate to assume that it found place in the introduction. For it is in the introduction to his *Sefer ha-Miṣwot* that Maimonides criticizes his predecessors.

It is impossible to say exactly how many parts the book consisted of; but there were at least thirty-six of them, for the thirty-sixth part is quoted by Ḥefes himself.¹⁶¹ In his treatment of individual precepts he is quite methodical, though monotonous. He practically uses the same formula in every case. Positive precepts are introduced by חונך or חומר, while negative ones invariably begin with חנחי, all of which verbs are either used impersonally or have שְׁרִיעָה as their subject. In a comparatively few words a *résumé* of the biblical law is given. He then goes on to state the ramifications and amplifications added by the Rabbis. He always quotes the passage upon which his decisions are based, first giving the pentateuchal verses and then the rabbinic passages. In this respect he radically differs from Maimonides who does not reveal his sources.

The entire range of tannaitic and amoraic literature is at the command of Ḥefes, and he makes ample use of both Talmudim and of all halakic Midrashim. He refers to the Tosefta, Sifra, Sifre, Sifre Zuṭā, and to both Mekiltas, all of which seem to be of equal authority to him. A curious instance may be given here. The Mishnah in Kelim¹⁶² records a controversy between the schools of Hillel and Shammai concerning the defilement of bands used for wrapping up scrolls. Shammai's school maintain that such bands are subject to ritual defilement, no matter whether they are embroidered or not, whereas Hillel's school are of opinion that only those that are not embroidered are

¹⁶¹ See text, fol. 12a, l. 15.

¹⁶² 28. 4.

susceptible to uncleanness. Rabban Gamaliel adds his opinion that in both cases the bands cannot be defiled. The Mishnah gives no decision on this matter, but the Tosefta explicitly states that the matter is to be decided in accordance with the opinion of Rabban Gamaliel.¹⁶³ Maimonides in his commentary on the Mishnah,¹⁶⁴ and in his Code,¹⁶⁵ disregarding or overlooking the Tosefta, rejects Rabban Gamaliel's view, and adopts that of Hillel's school, as is usually the case when the Hillelites and Shammaites disagree on a point of law. *Hefes*, however, decides in accordance with the opinion of Rabban Gamaliel, and quotes the passage from the Tosefta (without indicating the source, as is his custom) as his authority.

With the scanty material at our disposal it is impossible to attempt a reconstruction of this work. Nevertheless from the quotation found in the works of other writers, and from the numerous allusions in the preserved fragment, we are able to glean a few details which give us some idea of the nature and contents of the other parts. The introduction has already been referred to above. The first book contained ethical precepts, as may be seen from the first two precepts quoted by Judah b. Barzillai. The numerous references to this book show that it was of considerable length. In it *Hefes* had the opportunity of giving utterance to his philosophical and theological speculations. This book also dealt with the relation of God to man, and hence some of the ordinances appertaining to first-fruits and heave-offerings were described there.¹⁶⁶ For the same reason the ethical side of vows was discussed in that book, and a principle was laid down whereby to know

¹⁶³ Tosefta Kelim, Baba batra 6, 4.

¹⁶⁴ Ed. Derenbourg, p. 217.

¹⁶⁵ Hilkot Kelim, 22. 6.

¹⁶⁶ See text, fol. 13a, l. 22.

what kind of vows may be made nowadays, and which are forbidden.¹⁶⁷ It also pointed out that the judges are obliged to urge a man to fulfil his vows,¹⁶⁸ and that the vow is to be carried out during the time set for it; if no time was set, he must carry it out at the earliest opportunity.¹⁶⁹ Maimonides, too, preserved a short sentence which is supposed to belong to the first book. It is as follows: *ומנהא אהני ותלמי מעני אלברנא באהנה תב ותע יתולִי פעלהא לא נחן נמיעהא מצלמו*. *Out of them are thirty-two cases concerning which He informed us that He who is blessed and exalted will supervise their committal, not we; all of them are explicitly stated.*¹⁷⁰ Maimonides who explains this passage says that the thirty-two cases are twenty-three persons who are punished with being cut off (*כרת*), and nine who are put to death by God. We thus know that this book treated of certain transgressions and their punishments. It should, however, be observed that Maimonides does not mention *Hefes* by name in this passage. It is the plausible

*ואלנדור אלהי יצח פעלהא פי הָדָא אלומאָן ומָא לא יצח פעלהא*¹⁶⁷ *פרק דברנא עיונהא פי אלפצל אללאול* (*ibid.*, l. 19).

¹⁶⁸ See text, fol. 20 b, l. 4.

¹⁶⁹ *Ibid.*, fol. 21 b, l. 20.

¹⁷⁰ *Sefer ha-Miṣwot*, ed. Bloch, p. 55. My translation of the last word is against the Hebrew rendering of Ibn Tibbon, who translates by *מְצַבּוֹן*, *גָּרְבִּים*, *guaranteed*. Although that word happens to have that signification, it is more than doubtful whether it suits the context. Moreover, Maimonides explains the words *נִמְיֻחָה מְצַבּוֹן* in the following manner: *אֲנֵה תַּעֲצִמֵּן אֶנְהָה* *וְיִמְתֵּחַ וְיִכְרִיתַ*. *that He who is exalted explicitly stated that He would cut off one and put the other to death.* Here again Ibn Tibbon has for *צַבּוֹן* *עֲרָבָה*. But where is the guarantee expressed? or what need is there for a guarantee? What *Hefes* said is that some punishments are to be administered by God Himself, and this would naturally be in cases where the Bible states *וְהַכְרִתִּי* or some other word. Now *ضَمِنَ* means *be placed, deposited*, and hence also *contained* (in the fifth conjugation, which has a passive meaning). The signification *he stated* is a simple development of *he made it contain* (as the contents of a book).

conjecture of Rapoport;¹⁷¹ but it has no independent corroboration, except that in the preserved fragment Ḥefes enumerates twenty actions for which, according to tradition, God, not man, administers punishment.¹⁷² Then even if we grant that Ḥefes is meant by צאחב כחאב אלשראי, it is not certain whether the above quotation is from the first book. Maimonides uses the expression פִי אֹל פְצֵל which is not elegant Arabic for the *first book*, and ought to be אַלפְצֵל אַלְאָל. It is only in colloquial Arabic that one says *awwal nauba* = 'the first time', instead of *annauba al-ūlā*, or better still, *al-marra al-ūlā*. Is it not possible that Maimonides merely meant *at the beginning of a book*, as if he would have said פִי צַדְרָ פְצֵל?¹⁷³ It is true that Ibn Tibbon who rendered it by בְשֻׁעַר הַרְאָשׁוֹן took the phrase in its colloquial sense; but then it is quite possible that the translator misunderstood the author.

To the second book we have one allusion by Ḥefes himself. From it we learn that that book dealt with the acquisition of slaves and all the laws appertaining thereto.¹⁷⁴

The third book, part of which is preserved, dealt with the laws of damages, and contained four sections. Our fragment begins with the middle of precept 8, section 3

¹⁷¹ *Kebusat Hakamim*, p. 58.

¹⁷² וְחַזְמָן אַלְנָכֶל בָּאָנֶן בְּ פְעַלָּא לִם תְּדַבֵּרָה אַלְשְׁרִיעָה עֲקָבָב פְּאֻלְלָה (fol. 4 a, l. 21).

¹⁷³ The same usage is found in Ḥefes (fol. 8 a, l. 16), פִי אֹל אַלְפְצֵל אַלְבָּה, at the beginning of the second book.

¹⁷⁴ קָד שְׁרַחֲנָא הָרָה אַלְשְׁרִיעָה שְׁרָחָא שָׁפְפִיא פִי טִי שְׁרַחֲנָא כִּי תְקַנָּה עֲבָד עֲבָד בְּ פִי אֹל אַלְפְצֵל אַלְבָּה נְסַתְּנִי עַן דְּכָר שִׁי מְנָה הַהָנָא. I have already explained this precept (concerning a man sold into slavery for theft, Exod. 22. 2) satisfactorily in the midst of my explaining the law about the acquisition of a Hebrew slave, at the beginning of the second book; I have thus no need to mention anything here (*loc. cit.*).

of this book. Further on a detailed discussion of the precepts that are preserved in this fragment will be given. For the present I only wish to remark that it seems to me that precepts 3–8 and 10, 11 of section 4 of this book do not belong here. All the other precepts deal with damages, while those just mentioned treat of sacrifices. Considering the numerous errors that crept into our copy such a supposition is not precluded.¹⁷⁵ Of course the reverse may just as well be the case, that is to say, it is possible that the precepts dealing with damages are misplaced here, while those treating of sacrifices are in their place. This alternative suggestion would find support in the fact that the immediately following book also deals with sacrifices.

The fourth book treats of free-will offerings, vows, consecrations, and a few other priestly laws. It contains thirty-six precepts, which are divided into three sections according to their subjects.

The fifth book is devoted to special kinds of ritual defilement resulting from coming into contact with dead bodies or creeping things. As the ramifications of these precepts are extremely vast, while only a few verses are devoted to them in the Pentateuch, each precept extends over considerable length. Fourteen pages are taken up by the first two precepts and a portion of the third.

There are two references by Hefes to the sixth book, and from them we learn that it dealt with the tithes of corn, &c.,¹⁷⁶ and the various kinds of blood.¹⁷⁷ It is very

¹⁷⁵ See, especially, text, fol. 8 a, l. 11.

¹⁷⁶ סנדכראת סנברהא פִי אַלְפָצֵל אֶלְיוּשָׁרֹת (fol. 13 a, l. 18).

¹⁷⁷ סנבר צנוף אלדמא פִי שְׂרִיעָה וְכָל דָם לֹא תַאכְלוּ פִי אַלְפָצֵל סַנְדְּכָר לְהָדָא אַלְפָצֵל אָז שָׁא אֱלֹהָה אַלְתָאֵל. *We shall enumerate the various kinds of blood in the precept 'ye shall eat no blood' in the book which follows this one,*

likely that its main subject was things that are permitted to be eaten and those that are prohibited. Tithes and blood would naturally be included under these headings.

The tenth book dealt with various kinds of blemishes found in animals, according to an allusion to it by Ḥefes.¹⁷⁸

The fourteenth book is once referred to, and we learn that its theme was the firstlings of animals.¹⁷⁹

From the reference to the second precept of the nineteenth book it seems likely that that book dealt with various kinds of defilement. Ḥefes quotes a passage from tractate Nazir dealing with certain causes of defilement, and he then remarks: *I shall explain this passage in the second precept of the nineteenth book.*¹⁸⁰

The thirty-sixth book was similar to the tenth, and treated of blemishes that are found in human beings. According to the allusion to it this book was specially devoted to the elucidation of all the terms used for the various kinds of blemishes.¹⁸¹

It will thus be seen that Ḥefes arranged the precepts in a logical order, but tried to follow the Bible as closely as possible. The ethical precepts take precedence of all others, for they are the mainstay of religion. These ordinances disposed of, the author at once takes up the laws in Exodus, which are followed by those of Leviticus. Keeping the logical arrangement in mind, he is obliged

please God (fol. 26 b, l. 7). As this remark occurs in the fifth book it obviously refers to the sixth.

¹⁷⁸ וְסִנְתּוֹרֵי שָׁרָה דָּלֶךְ וְאַשְׁבָּאָה פִּי אַלְפָצֵל אַלְעָאָשֵׂר. *I shall complete the explanation of this subject (of blemishes) and similar ones in the tenth book* (fol. 12 a, l. 21).

¹⁷⁹ וְאַלְכְּבוֹרוֹת אַיִּצָּא פְּסִינְדְּרָהָא פִּי אַלְפָצֵל אַלְיָחָד.

¹⁸⁰ וְסִנְשָׁרָה הָרָא אַלְקָוֵל פִּי אַלְשְׁרִיעָה אַלְבָּמָן אַלְפָצֵל אַלְמָתָּה.

¹⁸¹ See text, fol. 12 a, l. 14.

to deviate now and again from the biblical order. This is naturally unavoidable, as precepts of the same character are found scattered in two or more books of the Pentateuch. Thus the cardinal precepts of the fourth book of Hefes's work occur in Leviticus, for it is in that book that free-will offerings are first mentioned; but there are a few kinds of these offerings that are to be found in Numbers. Similarly in the case of vows. The laws appertaining to a Nazarite are to be included in this category, but they occur in the sixth chapter of Numbers, while other ordinances about vows occur in the thirtieth chapter of that book, and some are in Leviticus.

IV

THE PRESERVED FRAGMENT COMPARED WITH MAIMONIDES

While giving a *résumé* of the precepts that are preserved in this manuscript, I find it instructive to compare them with those enumerated by Maimonides in his *Sefer ha-Miṣwot*. In his younger days Maimonides regarded Ḥefes as a reliable authority, and followed him in various explanations of the Mishnah, though he seldom mentions his name. It is only in two places that Maimonides declares his indebtedness to Ḥefes, and in both cases he throws the responsibility of his errors upon the latter. When asked by his pupils about certain statements that occur in his *Yad ha-Hazakah* and do not harmonize with his commentary, he replies that the explanations found in his *Code* are the correct ones, whereas the others are due to the influence of Ḥefes.¹⁸² This, at all events, is sufficient ground for the assumption that Maimonides readily borrowed explanations from the latter.

Book 3, section 3, precept 8. Only the end of this precept is preserved. We are in the midst of a lengthy quotation

¹⁸² *Pe'er ha-Dor*, 140, 142. The Hebrew translation by Tama is very vague and sometimes misleading. See Geiger, **מלא חפניהם**, p. 55. The Arabic original of the first reference is given by Munk in his *Notice sur Abou'l Walid*, p. 198.

from Tosefta Shebu'ot 1, 8, dealing with the case of a man who entered the Sanctuary while ritually unclean, without being aware of it. As the following precepts show, this precept must have dealt with civil matters, and it is hard to see for what purpose such a quotation was introduced. It is, however, possible that this discussion was a mere digression. But I suspect that this section is disarranged, since in any case we have ordinances appertaining to damages and sacrifices in one and the same section.¹⁸³

Ibidem, precept 9. He who kindled a fire which went forth and consumed his neighbour's crop or anything lying in the field should pay full damages. If the conflagration was caused by the wind, he who kindled the fire is free. It matters not whether he kindled the fire intentionally or not. If the fire crossed a river or pond which is eight cubits wide, or a public road which is sixteen cubits wide, he is not obliged to pay damages. If a man kindled a fire in his own yard and the flame or sparks flew over and consumed something in his neighbour's yard, it is necessary to investigate and see whether the fire as intended by him who kindled it was sufficiently strong to go over to the neighbour's yard or not. In the former case he is to pay for the damages, but not in the latter. As to the distance a fire is apt to cross while the wind blows, Tosefta Baba Ḳamma 6, 22 is quoted. If while consuming a barn the fire also destroyed something which is customarily placed there, he who kindled it is obliged to pay for it.

This corresponds to Maimonides, positive precept 241, where three lines are devoted to it, reference being made to Baba Ḳamma.

Ibidem, section 4a, precept 1. If an ox which is not in

¹⁸³ See above, chapter III.

the habit of goring gores a man to death, the ox shall be stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be free. Thrusting, biting, crushing, and kicking are included in the category of goring. Beasts of prey, or otherwise, and birds are to be treated like an ox. If the owner of the ox sold or consecrated it, before it was put on trial, the action is valid; after that, the action is not valid. It is unfit for a sacrifice; it must therefore be sold, and the price thereof is to be used for repairing the Temple. If the ox was trained to gore, it is not to be killed, and is fit for a sacrifice. It is prohibited to derive any benefit from the body of an ox that was stoned.

Maimonides divides this precept into two: positive precept 237, merely stating that we are commanded to adjudicate the case of a goring ox, and negative precept 188, dealing with the prohibition of eating the flesh of a stoned ox. *Hefes* regards these two as one precept, because they are the consequences of one deed.

Ibidem, precept 2. If the ox was in the habit of goring, the owner having been warned to guard it, and it killed a man, the ox is to be stoned, and the owner is worthy of death at the hands of God. The owner should also pay ransom, which should be fixed by arbitration. An ox put in this category is one which gored on three consecutive days. The owner must be warned in the presence of the judges. In case the ox is unmanageable, it must be slaughtered. The court is to compel the owner of the ox to satisfy his litigant. Tradition tells us that there are twenty crimes whose punishment, which is not mentioned in Scripture, is to be meted out by God. The different laws, depending upon the ownership of the place where the accident of goring took place, are minutely described in the

name of R. Simeon (*Tosefta Baba Ḳamma* 1, 6). The proof that these two precepts do not apply to our times is to be found in *Sanhedrin* 2 a, *Shabbat* 15 a, and *Berakot* 58 a.

Maimonides does not count this precept separately. He obviously includes it in the preceding, not differentiating between *tam* and *mu'ad*. He no doubt rejects this as a separate precept in accordance with principle 7 which he laid down in his introduction to his *Sefer ha-Miṣwot*.¹⁸⁴ The key-note of that principle is that the developments and ramifications of a precept must not be counted separately.¹⁸⁵ He goes on to explain at length that the various cases under one heading must not be mistaken for precepts, even if the Pentateuch enumerates them separately.

Ibidem, precept 3. If the congregation of Israel erred unwittingly, and the thing was hidden from the eyes of the assembly; when their sin becomes known unto them, they are to offer a young bullock for a sin-offering and bring it before the tent of meeting. The rites are to be carried out in accordance with Lev. 4. 13-21. By the words *the congregation of Israel* the judges of the first rank are meant. The words *and the thing was hidden* imply that part of a law, not the entire law, was broken. The transgression must be such that, if committed wittingly, the transgressor would be cut off from his people, that is to say, his punishment would be *barah*.

This corresponds to Maimonides, positive precept 68, where reference is made to *Horayot* and *Zebahim*.

Ibidem, precept 4. If a king sinned, and did unwittingly a forbidden thing; when his sin becomes known unto him, he shall bring a goat, a male without blemish. The rites

¹⁸⁴ Ed. Bloch, pp. 21-6.

¹⁸⁵ לא יבנין אן יעד בקה אלשריעת (p. 21).

are to be carried out in accordance with Lev. 4. 22-6. It is necessary that he himself should become aware of his sin. This sacrifice is specially prescribed for a king. If he transgressed while being king, and was deposed in the meantime, before he brought the sacrifice, he is to bring it afterwards, as though he were still king.

Maimonides does not count this precept separately, and he obviously includes it in the following. Here again, as in the case of precept 3, 4 a, 2, principle 7 would bar this precept from being reckoned separately.

Ibidem, precept 5. If a layman transgresses unwittingly, and subsequently becomes aware of his transgression, he should bring for his oblation a goat, a female without blemish. The rites are to be performed in accordance with Lev. 4. 27-35. This ordinance applies also to a member of the court of justice who acted on his own decision. If, however, he acted on the decision of the court, he is not obliged to bring the sacrifice. The transgressor is to bring the sacrifice only in the case when he committed the deed alone; but if the deed was committed by more than one person, there is no need to bring an offering.

This corresponds to Maimonides, positive precept 69, where reference is made to Horayot, Keritot, Shabbat, Shebu'ot, and Zebahim.

Ibidem, precept 6. A man who commits a sin without knowing it, must bring a ram without blemish for a trespass-offering. The rites are to be performed in accordance with Lev. 5. 17-19. Tradition tells us that this sacrifice applies to a man in whose presence were two kinds of food, one of which was forbidden: he ate one kind and knows not which it was; or to a man in a similar case of doubt. If he subsequently realized that he had trans-

gressed, he should bring a trespass-offering ; but if he is still in doubt, he brings a *suspended trespass-offering*. If, however, after bringing a *suspended trespass-offering* (before it was slaughtered) he realized that he transgressed, or became sure that he did not transgress, it is necessary to delay the slaughtering of the animal. It must be allowed to graze until it contracts a blemish, so that it might be sold, and for the price thereof another animal be bought and sacrificed as a free-will offering.

This corresponds to Maimonides, positive precept 70, where the case is explained as by Hefes and reference is made to Keritot.

Ibidem, precept 7. If the congregation of Israel erred by worshipping idols, they should bring a young bullock for a burnt-offering and a he-goat for a sin-offering. The rites are to be performed in accordance with Num. 15. 22-6. This precept, like precept 3 of this section, applies to the judges. The proof that this transgression is in connexion with idolatry is to be found in Sifre, p. 31 b, (ed. Friedmann).

Maimonides does not count this precept separately, according to principle 7,¹⁸⁶ and he obviously includes it in 68.

Ibidem, precept 8. One person who sins unwittingly by worshipping idols should bring a she-goat, a year old, for a sin-offering. The rites are to be performed in accordance with Num. 15. 27-8. The proof that this transgression is in connexion with idolatry is to be found in Sifre, p. 32 b.

This precept, too, is not counted separately by Maimonides, according to principle 7,¹⁸⁷ and he includes it in 69.

Ibidem, precept 9. A man who stole something, and is

¹⁸⁶ See the preceding two notes, and the page to which they refer.

¹⁸⁷ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

unable to restore the stolen property and its double, or the value thereof, to its owner, shall be sold for his theft.

Maimonides does not count this precept separately, according to principle 7,¹⁸⁸ and he obviously includes it in positive precept 239, which deals with theft.

Book 3, section 4 b, precepts 1 and 2. He who is commanded to bring a tenth of an ephah of fine flour in connexion with certain sacrifices is forbidden to pour oil or put frankincense upon it. The prohibition against pouring oil is one precept, and the prohibition against putting frankincense is another. Tradition tells us that this prohibition is only against that part which is to be offered up, but the priest may pour oil or put frankincense upon the remainder. If he put frankincense on the part that is to be offered up, he may remove it. This naturally does not apply to oil, which cannot be removed.

Maimonides, too, counts these two precepts separately. They correspond to negative precepts 102, 103, where Menahot 59 b is quoted in order to prove that these two precepts are to be reckoned separately. The reason why Hefes treats of these two precepts in one paragraph is because they are derived from one verse.

Book 4 deals with sacrifices which are offered freely ; it is explained that it is forbidden for a man who is not of the seed of Aaron to offer up sacrifices upon the altar ; it further treats of vows, consecration of property, estimation of lives, and similar subjects. It contains thirty-six precepts, which are divided into three sections. The first section treats of animal sacrifices, and does not apply to our times. This section is subdivided into two subsections : one containing ten positive precepts, and the other com-

¹⁸⁸ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

prising eight negative precepts. The second section contains seven precepts dealing with meal-offerings, and is also inapplicable to our times. It is subdivided into two subsections: one containing five positive precepts, and the other comprising two negative precepts. The third section consists of eleven precepts concerning the consecration of property and the estimation of lives, and is subdivided into two subsections: one containing eight precepts, five positive and two negative, which do not apply to our times, and the other comprising three positive precepts which are obligatory throughout all ages.

Book 4, section 1 a, precept 1. He who freely offers a burnt-offering of the herd is commanded to bring a male without blemish. The rites are to be performed in accordance with Lev. 1. 3-9. He has to be present while the animal is offered up. The slaughtering may be performed by anybody, including women and slaves, provided they are ritually clean. The offering up, however, must be done by priests. Details of the procedure are given in accordance with tractate Tamid.

This corresponds to Maimonides, positive precept 63, where the whole subject is disposed of in a few lines.

Ibidem, precept 2. He who freely offers a burnt-offering of the flock is commanded to bring a male without blemish. The rites are to be performed in accordance with Lev. 1. 10-13.

Maimonides, according to principle 7,¹⁸⁹ does not count this and the following precepts separately, but includes them in the preceding precept.

Ibidem, precept 3. He who freely offers a burnt-offering of birds is commanded to bring turtle-doves or young

¹⁸⁹ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

pigeons. The rites are to be performed in accordance with Lev. 1. 14-17. Turtle-doves are fit for this oblation only when they become yellow, while young pigeons cease to be fit as soon as they become yellow. The priest must sever the head from the body in the manner described in Tosefta Korbanot 7. 4.

Ibidem, precept 4. We are commanded to bring our burnt-offerings, sacrifices, tithes, heave-offerings, vows, free-will-offerings, and the firstlings of our herd and flock unto the special place.

Maimonides counts this section of the Bible as three positive precepts (83, 84, 85) and one negative (89). Positive precept 83 of Maimonides is slightly different, but, as he derives it from the same verse, this precept of Hefes may be regarded as covering it entirely.

Ibidem, precept 5. He who brings a peace-offering must bring the fat with the breast upon his hand that it may be waved before the Lord. The rites are to be performed in accordance with Lev. 7. 30, 31. The waving must be done towards all directions.

Maimonides does not count this separately, according to principle 12,¹⁹⁰ and he obviously includes it in positive precept 66.

Ibidem, precept 6. It is commanded that the various kinds of fat of a peace-offering of the flock should be offered upon the altar. The rites are to be performed in accordance with Lev. 3. 9-11. If one who brought a peace-offering thought that it was a firstling or tithe, this thought disqualifies the sacrifice. But if while slaughtering a firstling

¹⁹⁰ This principle says that the parts of a ceremony in connexion with a precept must not be counted separately: לא ינבני אין חעד אגוז צנעהת מא: מאמדור בהא כל זו עלי אנפרארה (ed. Bloch, pp. 47-50).

or tithe he intended it to be a peace-offering, the sacrifice is not thereby disqualified.

This precept, too, is included by Maimonides in positive precept 66. It is not counted separately, in accordance with principle 12.¹⁹¹

Ibidem, precept 7. It is commanded that we bring fine flour, wine, and oil when we offer lambs, rams, or young bullocks as burnt-offerings, or sacrifices to accomplish a vow, or free-will offerings. The libation is not necessary for all sacrifices, but only for some of them.

This precept is also omitted by Maimonides, in accordance with principle 12.¹⁹²

Ibidem, precept 8. If the animal brought as an oblation has a blemish, it can only be brought as a gift, but must not be offered for a vow. The various terms mentioned in Lev. 22. 23 are explained in accordance with Bekorot 40a. Such an animal must be sold, and the price thereof used for repairing the Temple.

Maimonides does not count this as a precept, because that verse in Leviticus really prohibits the offering of animals with blemishes. The permission to use it for a free-will offering cannot be regarded as a separate precept according to principle 7.¹⁹³

Ibidem, precept 9. A free-will offering and an oblation brought in fulfilment of a vow must be eaten on the day when it was sacrificed and on the morrow.

Maimonides does not count this separately, according to principle 7.¹⁹³

Ibidem, precept 10. He who brings a thank-offering is

¹⁹¹ See preceding note.

¹⁹² See note 190.

¹⁹³ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

commanded to bring unleavened cakes mingled with oil, and unleavened wafers anointed with oil, and cakes mingled with oil of fine flour soaked, and cakes of leavened bread. He must bring ten pieces of each kind, all of which amount to forty. The quantity of oil is half a log.

Maimonides omits this precept according to principle 12.¹⁹⁴

Book 4, section 1 b, precept 1. He who sacrifices a thank-offering must not leave the flesh thereof until the morning of the third day, but he must eat on the day when it was sacrificed and on the night of the second day. Tradition tells us that he must not eat of this sacrifice after midnight of the second day in order to avoid a transgression.

This corresponds to Maimonides, negative precept 131, which is of a much wider scope.

Ibidem, precept 2. It is prohibited to sacrifice an animal that is blind or has any other blemish mentioned in Lev. 22. 22. The various blemishes are described and explained in accordance with Bekorot 41 a, 43 a, 44 a.

Maimonides has three negative precepts about sacrificing an animal with a blemish: 92 forbids the slaughtering; 93 forbids the sprinkling of the blood; 94 forbids the burning of the limbs. He derives these precepts from Lev. 22. 22-24 as explained in Sifra.

Ibidem, precepts 3 and 4. It is forbidden to offer up an animal that is castrated or has any other blemish mentioned in Lev. 22. 24. These blemishes are explained in accordance with Bekorot 39 b, Tosefta Yebamot 10. 5, and Sifra. It is forbidden to castrate a human being or an animal. Tosefta Makkot 4. 6 is quoted to explain all cases.

¹⁹⁴ See above, note 190.

Maimonides omits precept 3 according to principle 7,¹⁹⁵ and obviously includes it in the preceding. Precept 4 corresponds to Maimonides, negative precept 361.

The reason why Hefes groups these two precepts together in one paragraph is because they are both derived from one verse.

Ibidem, precept 5 and 6. It is forbidden to bring for an oblation the hire of a harlot and the wages of a dog. The explanation of *hire* and *wages* is given in accordance with Temurah 29 a. If two partners had a certain number of cattle and one dog, and they divided them into two parts equal in the number of the heads, the part without the dog is forbidden, for one of them corresponds to the dog in the other part, and is hence the exchange of a dog. But the share containing the dog is not forbidden. The offspring of the hire of a harlot or the wages of a dog is qualified for a sacrifice.

Maimonides, quite inconsistently, reckons these two cases as one precept (negative precept 100).

These two precepts are again grouped by Hefes in one paragraph, because they are derived from one verse.

Ibidem, precept 7. It is forbidden to exchange an animal which has been prepared for a sacrifice for another. If such a thing took place, both animals are holy unto the Lord. If the offspring or exchange was exchanged, the other animal does not become holy thereby. Under no circumstances must the animal be exchanged, even if the first animal had a blemish, while the second was sound. He must not exchange one animal for a hundred animals and *vice versa*. Even if the exchange was done unintentionally, the other animal becomes holy.

¹⁹⁵ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

This corresponds to Maimonides, negative precept 106 where reference is made to Temurah.

Ibidem, precept 8. It is forbidden that we should eat outside the special place the tithes of grain, of new wine, or of oil, or the firstlings of the flock or the herd, or vows, or free-will offerings, or heave-offerings. Tithes will be explained in the sixth book, firstlings in the fourteenth book ; vows of all description were dealt with in the first book, and will be further treated of in this book.

Maimonides counts this as eight separate negative precepts (141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149), thus reckoning each case separately. It is quite impossible to assume that Ḥefes enumerated these cases separately in the other books to which he refers, for no trace of them is found in the present book where vows are dealt with.

Book 4, section 2 a, precept 1. He who brings an oblation of a meal-offering of fine flour is commanded to pour oil upon it and put frankincense thereon. The rites are to be performed in accordance with Lev. 2. 1, 2. The flour must not weigh less than seven hundred and twenty drachmae, and the oil not less than one hundred drachmae. There are ten kinds of meal-offerings from which a handful is to be taken, and all of them are enumerated in Menahot 72 b. The measure of a handful (*kemiṣah*) is the width of three fingers, that is to say, the hand without the thumb and pointer.

This corresponds to Maimonides, positive precept 67, which is of a more general character. Reference is there made to Menahot.

Ibidem, precept 2. He who brings an oblation of a meal-offering baked in the oven is commanded to bring unleavened cakes of fine flour mingled with oil, or un-

leavened wafers anointed with oil. He has the choice of bringing either cakes or wafers. The oil is to be smeared in the shape of a semi-circle.

Maimonides does not count this and the following two precepts separately, according to principle 7.¹⁹⁶ He includes them in the preceding precept.

Ibidem, precept 3. He who brings an oblation of a meal-offering of the baking-pan is commanded to bring it of fine flour, unleavened, mingled with oil; he should part it in pieces, and pour oil thereon. The word *מְחַבֵּת* is explained in accordance with Menahot 63 a and Sifra. Each piece must be of the size of an olive.

Ibidem, precept 4. He who brings an oblation of a meal-offering of the frying-pan is commanded to make it of fine flour and oil. The word *מְרַחַשֶּׁת* is explained in accordance with Menahot 63 a.

Ibidem, precept 5. It is obligatory to salt sacrifices. Only the part which is actually offered up should be salted, not the entire sacrifice. Thick salt is to be used, so that it should not dissolve quickly.

Maimonides makes two precepts out of this one: positive precept 62, which corresponds to this, and negative precept 99, which is a prohibition against offering up a sacrifice without salt. He refers to Menahot and Zebahim.

Book 4, section 2 b, precept 1. It is forbidden to burn leaven or honey as an offering. By *honey* is meant *dates*. If the slightest quantity of honey or leaven was mingled with anything that is to be offered up, that part becomes disqualified, according to Sifra.

This corresponds to Maimonides, negative precept 98,

¹⁹⁶ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

where a reason is given why honey and leaven are not counted separately.

Ibidem, precept 2. It is prohibited that one who is not of the seed of Aaron should associate with priests in matters wherein they are considered superior to all other men.

This corresponds to Maimonides, negative precept 74.

Book 4, section 3 Aa, precept 1. A man who vows his person unto the Lord should give as his value in accordance with Lev. 27. 2-7. If he is poor, he should pay as much as he can afford. There is a difference between making a vow and promising a value. Thus if a man says: 'I vow the price of my hand', the judge should estimate the excess in value of a slave who has a hand over one who lacks a hand. But if he says: 'I promise to give the value of my hand', he need not give anything. If he vowed one of his vital members, as, for instance, his heart or head, he must pay for his entire body. If he vowed the price of a child a month old, but did not pay until more than five years elapsed, he need only pay the value of the child at the time when the vow was made. If he says: 'I vow half of my value', he is to pay half of his value; if, however, he says: 'I vow the value of half of my body', he is to pay all his value. A poor man must not pay less than a sela'. If after having paid a sela' he became rich, he need not pay any more. But if he possessed less than a sela', and subsequently became rich, he is to pay the value of a rich man.

This corresponds to Maimonides, positive precept 114, where a few lines are devoted to the entire subject, reference being made to tractate 'Arakin.

Ibidem, precept 2. A man who consecrates his house unto the Lord is commanded to have it estimated by the

priest, and in case he wants to redeem it, must pay its value with the addition of the fifth part of the estimation. This ordinance refers to a dwelling-house according to Sifra.

This corresponds to Maimonides, positive precept 116.

Ibidem, precept 3. A man who vowed an unclean beast, which may not be offered as a sacrifice, unto the Lord, should have it placed before the priest, who should estimate its value ; in case the former owner wishes to redeem it, he should pay its value with the fifth part of the estimation. By an *unclean animal* is meant one which is disqualified on account of a blemish, and does not refer to unclean species of animals. Our teachers declare that it is forbidden to sanctify, vow, or consecrate anything nowadays.

This corresponds to Maimonides, positive precept 115.

Contrary to his custom, Hefes disregarded here the biblical order, and placed the consecration of a house before the voweding of an unclean animal. It is, however, not unlikely that the transposition is due to a scribal error. Maimonides follows in this case the biblical arrangement.

Ibidem, precept 4. A Nazarite who unwittingly became defiled by a dead body is commanded to shave his head on the seventh day, and to bring two turtle-doves, or two young pigeons, to the priest, to the door of the tent of meeting. If the seventh day happens to be Sabbath or a Festival, he must postpone his shaving. He has the option of bringing turtle-doves or pigeons. He has to bring the sacrifice, because he did not sufficiently guard himself against defilement. He is to commence counting again the days of his separation from the day when he shaved his head.

Maimonides counts this precept and the following one as one precept, positive precept 93. He explicitly states that these two shavings must not be counted separately,

since the shaving after defilement is a legal development of the ordinances appertaining to a Nazarite, and hence is to be excluded by principle 7.¹⁹⁷

Ibidem, precept 5. When the days of a Nazarite's separation are fulfilled, he is commanded to bring as his oblation a he-lamb a year old without blemish for a burnt-offering, a ewe-lamb a year old without blemish for a sin-offering, and a ram without blemish for a peace-offering, and a basket of unleavened bread, cakes and wafers, mingled with oil; and the meal-offerings and libations appertaining to them. These ordinances apply to a man who vows to be a Nazarite for a definite period, not to a perpetual Nazarite. As for the cakes and wafers, he must bring ten of each. It is stated that he must put some of the meat upon his hair, and throw them together into the fire. He must wave the offering towards the six directions.

This corresponds to Maimonides, positive precept 93.

Book 4, section 3 Ab, precept 1. It is prohibited for a Nazarite to eat grapes, fresh or dried, to drink anything made thereof, or to eat the husk or kernel. Even unripe grapes are forbidden. There is a difference between the word **שׂוֹר** and **בָּדָר**, the former specifies only various kinds of vines, while the latter embraces also olive-trees. The leaves of a vine are not forbidden to a Nazarite. If a Nazarite drank twenty-five drachmae of wine, he must be flogged. He is to be flogged for wine separately and for grapes separately.

Maimonides counts this section of the Pentateuch as five negative precepts: 202, a Nazarite must not drink wine; 203, he must not eat grapes; 204, he must not eat dried grapes; 205, he must not eat the kernels of grapes; 206, he

¹⁹⁷ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

must not eat the husk of grapes. He explains the reason why he counts them as five separate precepts, because the transgressor is flogged separately for each transgression.

Ibidem, precept 2. It is prohibited for a Nazarite to shave his head. Our teachers say that the shortest period of separation is thirty days. If a man says: 'I shall be a Nazarite for as many days as the hair of my head, or grains of sand, or dust', he is to remain a Nazarite for the rest of his life. If he says: 'I shall be a Nazarite like the number of the days of the year', he is to be a Nazarite thirty days for each day of the year. He must not cut his hair with a razor or any other instrument. If some of his hair fell out because he rubbed or scratched that place, there is no sin upon him. If a plague of leprosy appears on his head, he must shave his hair when he gets purified, even before the days of his separation are fulfilled. Thirty days are to be discounted from the days which he observed as a Nazarite. These ordinances apply to a man who vowed to be a Nazarite for a definite period, but not to a perpetual Nazarite. The commandment that a Nazarite should grow his hair naturally refers to one who has hair; if he is bald-headed, he must observe the other ordinances appertaining to a Nazarite. Even if the words which he uttered only hint at separation, and do not explicitly express it, he must become a Nazarite. If, however, they merely hint at a hint of separation, he need not become a Nazarite.

Maimonides counts this precept as two: negative precept 209, where the entire subject is referred to tractate *Nazir*, and positive precept 92, which asserts that the Nazarite must let his hair grow. He quotes a passage from *Mekilta* which explicitly states that there is a negative and positive precept in this connexion. Thus, if a Nazarite destroyed

his hair with a powder, the negative precept would not be transgressed by him, since he used no instrument; he, however, transgressed the positive precept, which enjoins him to grow his hair.

Ibidem, precept 3. It is forbidden for a Nazarite to enter into the presence of a dead body. He may, however, attend to the burying of a dead body that was found on the road where no other man is present. He must not come in contact with the blood of a dead body, if the blood weighs fifty drachmae, or with a part of a dead body of the size of an olive. The laws of a Nazarite are not applicable to our times.

This corresponds to two negative precepts of Maimonides: 207 and 208. He reckons the defilement through coming in contact with a dead body as one precept, and the entrance into the house where a dead body is lying as another. He quotes tractate Nazir 42 b, which shows that two prohibitions are involved.

Book 4, section 3 B, precept 1. He who makes a vow must fulfil it. The judges are to urge him to fulfil his vow.

This corresponds to Maimonides, positive precept 94, which is rather of a more general character.

Ibidem, precept 2. A man who makes a vow or swears an oath to bind himself with a bond is commanded not to profane his word, but must do all that proceeded out of his mouth. A boy of average intelligence must fulfil his vow, though he is only twelve years and one day old. But if his intelligence is below the average, the fulfilment of the vow is not incumbent on him. Under that age he need not fulfil his vow in any case. If an intelligent boy of thirteen years and one day old made a vow, and afterwards claimed that he had no conception of the meaning of a vow,

he is obliged to fulfil it. It matters not whether the oath is explicitly expressed or merely hinted at. An oath is only valid when it makes a man abstain from doing a permitted thing, but it cannot render permissible anything that is forbidden. His oath can have no effect upon restraining others. If he made an oath to perform an impossible task, he is to be flogged. If he vowed not to eat a certain food, because it is harmful, and it is found to be beneficial to him, his vow is not valid. One who vows not to dwell in a house, even the garret is forbidden unto him. One who vows not to eat meat, the liver, spleen, and entrails are thereby forbidden. He must fulfil his vow at the earliest opportunity, and if he specified a certain time, he must observe it before that time expires. The expression, *he shall not profane his word*, implies that he may have his vow annulled by some one else, but he himself, though he is a sage, must not annul his vow.

The gist of this precept is included by Maimonides in the preceding (positive precept 94). He, however, has a separate precept which permits the absolution of vows. This is positive precept 95, which is based on Num. 30. 3. Apart from this positive precept he has negative precept 157, which is a prohibition against the breaking of one's word. Nahmanides¹⁹⁸ agrees with Hefes in counting Deut. 23. 24 and Num. 30. 3 separately.

Ibidem, precept 3. This precept deals with the vows of women whether they attained the age of puberty or not. They are divided into five classes:

(1) If a girl in her father's house, who has not attained the age of puberty and is not married, uttered a vow and her father heard it and did not protest, her vow is valid. If,

¹⁹⁸ See his *השנות* to Maimonides's *ספר המצוות*.

however, he protested on the day when he heard it, her vow is annulled. As soon as a girl is twelve years and one day old, her vows are valid, and there is no need to examine her intelligence, unless her mind is known to be defective. A girl who is eleven years old, or less than that, can make no vows. During her twelfth year it is necessary to examine her intelligence: if it is sound, her vow is valid, and her father has the privilege of annulling it; if her intelligence is defective, her vow is not valid. A girl, twelve years and one day old, of average intelligence, who claims that she did not know the purpose of the vow, and is therefore unwilling to fulfil it, is obliged to carry out all that proceeded from her mouth. On the other hand, a girl eleven years old who claims that she understands all about a vow, need not fulfil it. If her father thought at first that the vow was made by some one else, and subsequently realized that it was his daughter, he may annul the vow as soon as he learns this fact.

(2) If a betrothed girl makes a vow, her fiancé may annul it on the day he hears of it. If he did not protest, her vow must be fulfilled. That the verses Num. 30. 7-9 refer to a betrothed girl, not to a married woman, is explicitly stated in Sifre. If a man married a woman who had a long-standing vow which causes him pain, he may divorce her without giving her any money promised in her marriage document. A man may say to a woman at the time of marrying her: 'I annul all thy vows.' The vows of a betrothed girl who has not attained the age of puberty must be annulled by her father and fiancé. As soon as she attains the age of puberty, her father has no right to annul her vows.

(3) As for a married woman, the laws appertaining to

her vows are identical with those of a betrothed girl. The vows a husband may annul are such which cause him mental or bodily pain. If a father or husband did not know that God permitted him to annul the vows of his daughter or wife, and subsequently learned this fact, he may annul a long-standing vow on that day. If she vowed not to eat a certain thing for a month, and he permitted her to eat thereof for a week, her vow becomes automatically void. If she vowed not to eat of two kinds of food, and he permitted her to eat of one kind, she may also eat of the other kind; similarly, if he confirmed her vow with regard to one kind, it is confirmed also with reference to the other kind; provided the two kinds were included in one vow. If a man wanted to annul the vow of his daughter, and it happened that it was his wife who made that vow, but he mistook her for his daughter, the vow does not thereby become void. He may, however, annul it afterwards, if he so desires. The same applies to the case when his daughter made a vow, and he mistook her for his wife. If he heard of the vow on the Sabbath day, he must use different words in annulling it. He should say to her: 'Eat this which you vowed not to eat.' While saying these words, he must mentally annul her vow. The expression used by a husband in annulling the vows of his wife are different from those employed by a sage.

(4) A widow and (5) a divorced woman have to fulfil all their vows. This refers only to women whose marriage was consummated. If a widow or a divorced woman made a vow which should take effect after thirty days, and meanwhile she married, her husband cannot annul it. On the other hand, if while married she made a vow which should take effect after thirty days, and her husband annulled it,

she need not fulfil it, even in case she was divorced or became a widow during that time. If a widow has a brother-in-law,¹⁹⁹ he may annul her vows, but not if she has two brothers-in-law.

Maimonides does not count this as a separate precept, in accordance with principle 7,²⁰⁰ and he includes it in the preceding precept.

Book 5, precept 1. One who came in contact with the carcasses of unclean animals and beasts is obliged to be unclean until sunset. If he carried a carcass, he and his garments become unclean. After having a bath and after being washed, he and his garments are to remain unclean until sunset. It matters not whether he touched the entire carcass or only part thereof. Even if he carried the carcass by means of another object, his garments become unclean. If the carcass was upon a vessel, under which lay some food or drink, the latter do not become defiled. The law imposed upon him to remain unclean until sunset is only to prevent him from coming in contact with sacred things. Aquatic animals, with the exception of the sea-dog, do not defile.

This corresponds to Maimonides, positive precept 96. He explains that in calling this a precept he does not mean that it is necessary to become defiled; nor is it forbidden to become defiled, otherwise this would be a negative precept. It merely tells us the ordinances to be observed when a man becomes defiled.

It is to be observed that Maimonides, like Hefes, places the laws of uncleanness immediately after those appertaining to vows.

¹⁹⁹ In the Levirate law.

²⁰⁰ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

Ibidem, precept 2. One who comes in contact with the carcasses of the eight creeping things must be unclean until sunset. A part of the flesh of these animals defiles, as well as the entire body, provided it is not smaller than the size of a lentil. Anything smaller than that size having flesh and bone combined is also defiling. In this case it makes no difference whether the part was severed while the animal was alive or dead. If a rat which is created from the earth had already flesh and skin on one part, while the remainder was joined by the skin, and it was able to move about, it defiles one who comes in contact with it. Aquatic animals belonging to this species do not defile. The garments of him who came in contact with these animals are not unclean.

This corresponds to Maimonides, positive precept 97, which is disposed of in a few lines.

Ibidem, precept 3. Any vessel or instrument upon which one of the eight creeping things fell while dead is to be unclean; it must be dipped in water, and remain unclean until sunset. These vessels are such as are fit for the work for which they were intended. The difficult words occurring in the tannaitic passages quoted in this connexion are briefly explained. Vessels are divided into two classes: (1) those which have a receptacle containing air; (2) those which are of a flat surface and contain no air. In both classes are vessels which are subject to defilement and those which are not. Vessels not subject to defilement, though they have receptacles, are sacred vessels, and those that cannot be moved when filled with the things for which they were made. Children's toys are not subject to defilement, though they can be carried when filled. If, however, these toys are durable, they are subject to defilement. A num-

ber of other cases are mentioned and passages quoted. The difficult words occurring in these passages are briefly explained. All other vessels which have receptacles, not mentioned in the foregoing, are subject to defilement. The minimum measure of a garment subject to defilement is given for various cases in accordance with Kelim 27. 5 and other tannaitic passages. If a garment smaller than the minimum measure was completed, and a piece of material subject to defilement was added to it, the entire garment may be defiled only in the case when the attached piece is of material subject to a stricter defilement than the other. If an unclean vessel decreased in size, and another vessel was made of the material, it remains unclean only in the case when it can be used for the work for which it was originally made. Vessels of a flat surface, not containing air, which are not subject to defilement are wooden vessels which are only used directly, and are not a means of using other vessels. If their usage is indirect, they are subject to defilement. A number of instances belonging to this class are mentioned.

Maimonides does not count this precept separately. He evidently includes it in the preceding precept, according to principle 7.²⁰¹ The only surprising thing is that he counts the laws appertaining to the defilement of food and drinks as a separate precept (98).

The following tabular recapitulation of the above discussion will show at a glance the relation of the two systems in enumerating precepts.²⁰²

²⁰¹ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

²⁰² The first number refers to the book (הָנָשָׁה), second to the section (מִזְבֵּחַ), the letters to the subsections, and the third number to the precept. The abbreviation p.p. = positive precept, and n.p. = negative precept. Where only two numbers occur there are no subsections.

Hefes	Maimonides	Hefes	Maimonides
3, 3, 9 = p. p. 241		4, 1 b, 7 = n. p. 106	
3, 4 a, 1 = p. p. 237, n. p. 188		4, 1 b, 8 = n. p. 141, 142,	
3, 4 a, 2	—	143, 144, 145,	
3, 4 a, 3 = p. p. 68		146, 147, 149	
3, 4 a, 4	—	4, 2 a, 1 = p. p. 67	
3, 4 a, 5 = p. p. 69		4, 2 a, 2	—
3, 4 a, 6 = p. p. 70		4, 2 a, 3	—
3, 4 a, 7	—	4, 2 a, 4	—
3, 4 a, 8	—	4, 2 a, 5 = p. p. 62, n. p. 99	
3, 4 a, 9	—	4, 2 b, 1 = n. p. 98	
3, 4 b, 1 = n. p. 102		4, 2 b, 2 = n. p. 74	
3, 4 b, 2 = n. p. 103		4, 3 Aa, 1 = p. p. 114	
4, 1 a, 1 = p. p. 63		4, 3 Aa, 2 = p. p. 116	
4, 1 a, 2	—	4, 3 Aa, 3 = p. p. 115	
4, 1 a, 3	—	4, 3 Aa, 4	—
4, 1 a, 4 = p. p. 83, 84, 85, n. p. 89		4, 3 Aa, 5 = p. p. 93	
4, 1 a, 5	—	4, 3 Ab, 1 = n. p. 202, 203, 204, 205, 206	
4, 1 a, 6	—	4, 3 Ab, 2 = n. p. 209, p. 92	
4, 1 a, 7	—	4, 3 Ab, 3 = n. p. 207, 208	
4, 1 a, 8	—	4, 3 B, 1 = p. p. 94	
4, 1 a, 9	—	4, 3 B, 2 = p. p. 95 (?), n. p. 157	
4, 1 a, 10	—	4, 3 B, 3	—
4, 1 b, 1 = n. p. 131		5, 1 = p. p. 96	
4, 1 b, 2 = n. p. 92, 93, 94		5, 2 = p. p. 97	
4, 1 b, 3	—	5, 3	—
4, 1 b, 4 = n. p. 361			
4, 1 b, 5 } = n. p. 100			
4, 1 b, 6 }			

We thus see that out of the fifty-one precepts (the first of our fragment is not considered, because it is impossible

to ascertain what it dealt with) *Hefes* and Maimonides agree on thirty. Out of the twenty-one precepts counted separately by *Hefes*, but omitted by Maimonides, twenty can be accounted for by two of the principles laid down by the latter. Sixteen are excluded by principle 7,²⁰³ while four (4, 1a, 5; 4, 1a, 6; 4, 1a, 7; 4, 1a, 10) are omitted by principle 12.²⁰⁴ The remaining precept which Maimonides counts as one (n. p. 100), whereas *Hefes* reckons it as two (4, 1b, 5; 4, 1b, 6), is the prohibition against offering the hire of a harlot or the wages of a dog upon the altar. This case must be put down, I think, to the inconsistency of Maimonides.

To make up for these twenty-one precepts, Maimonides has twenty-one other precepts which are not counted separately by *Hefes*. It is true that we cannot be certain about a few of them, for they may have been placed in another part of the book. This is, however, unlikely, for *Hefes*, according to his method of presentation, would not have neglected to inform us of that fact. Moreover, practically in every case we were able to see the reason of the discrepancy.

As a result of this examination it may be stated that there are three fundamental differences between the systems employed by *Hefes* and Maimonides, respectively.

(1) The various ramifications and hypothetical cases of a certain group of laws, provided they are explicitly mentioned in the Pentateuch, are counted separately by *Hefes*, whereas Maimonides regards them all as one precept. The latter emphatically differentiates between a law (*תֹּורָה*) and

²⁰³ See above, notes 184, 185, and the page to which they refer.

²⁰⁴ See above, note 190.

precept (*מצוֹה*).²⁰⁵ Principle 7, in which this point is clearly brought out, seems to have been chiefly directed against Hefes.²⁰⁶ This principle was sometimes broken also by Maimonides himself. He felt the inconsistency, and when he counts certain precepts which should have been excluded, he defends himself by saying that in the Talmud or in a halakic Midrash it is explicitly regarded as a separate precept. But then this proves that according to the Talmud this principle is not valid.

(2) Hefes does not count contraries twice. He either reckons it as a negative or positive precept. Thus since a Nazarite is prohibited to shave his head, there is no need to reckon as a positive precept that he is commanded to let his hair grow. If a sacrifice must be salted, there is no need to count as a negative precept that it is forbidden to offer up a sacrifice without salt. Maimonides, on the other hand, counts them separately. It is chiefly for this reason that in the part which we have discussed in detail Maimonides has more negative precepts than Hefes. In counting such a case as a positive or negative precept the latter is mainly guided by the context of the Pentateuch, but he probably was also influenced by circumstances, and put the precept in the category he required. It should be stated

²⁰⁵ *Sefer ha-Miṣwot*, ed. Bloch, p. 25.

²⁰⁶ While reading *Pe'er ha-Dor*, 140, where Maimonides designates Hefes as כותב הדרין, I was led to believe that there was an intentional slur in that title, as one would say, that Halakist is a good codifier, 'a writer of laws', but is not sufficiently logical to enumerate the precepts. Fortunately, however, Munk (*Notice sur Abou'l Walid*, p. 198) quotes the Arabic original from a manuscript which is now, I believe, in the hands of D. Simonsen of Copenhagen. There Maimonides calls Hefes 'the author of the Book of Precepts' (صاحب كتاب الشرائع). It is only in Tama's inaccurate Hebrew translation that the words כותב הדרין were supposed to cover that expression.

that *Hefes* is not quite consistent in this respect. Thus he counts as a positive precept that we are commanded to bring our burnt-offerings, sacrifices, vows, free-will offerings, and the firstlings of our herd and flock unto the special place.²⁰⁷ But practically the same thing is reckoned as a negative precept: it is forbidden to eat outside the special place the tithes of grain, or of new wine, or of oil, or the firstlings of the flock or the herd, or vows, or free-will offerings, or heave-offerings.²⁰⁸ This inconsistency is, however, due to the circumstance that the Pentateuch stated both cases, the positive and the negative, explicitly.²⁰⁹ Maimonides, on the other hand, is not guided by the Pentateuch in this matter.

(3) *Hefes* never makes use of a verse or set of verses more than once. It is only in extremely rare cases that he derives two precepts from one verse, and then there are usually two clauses in that verse.²¹⁰ In such cases he groups the precepts together in one paragraph. Maimonides, however, derives sometimes as many as eight precepts from one and the same verse.²¹¹

In general it may be stated that *Hefes* follows the Pentateuch division very closely. If a certain law is repeated twice, it must be counted separately, especially as tradition

²⁰⁷ Book 4, section 1 a, precept 4 (text, fol. 10 a, l. 11).

²⁰⁸ Book 4, section 1 b, precept 8 (text, fol. 13 a, l. 15).

²⁰⁹ Deut. 12. 5, 6 and 12. 17.

²¹⁰ See, for instance, book 3, section 4 b, precepts 1 and 2 (text, fol. 8 a, l. 17), where two negative precepts are derived from the two clauses in Lev. 5. 11. Similarly, book 4, section 1 b, precepts 3 and 4 (text, fol. 12 a, l. 16) are derived from Lev. 22. 24. An exception to this rule is book 4, section 1 b, precepts 5 and 6 (text, fol. 12 b, l. 7), where two precepts are derived from one clause.

²¹¹ Thus negative precepts 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149 are derived from Deut. 12. 17.

usually makes the various paragraphs apply to different cases. Maimonides, on the other hand, while taking the Pentateuch as his basis, is guided by logical principles in the system of enumerating the precepts. Indeed, one may even go as far as to reduce the above three differences to this one only.

From the purely logical point of view the charge of inconsistency might with justice be brought against both Halakists. Maimonides, as was remarked above, pointed out that Hefes had committed the same errors for which he had censured the author of the *Halakot Gedolot*.²¹² The former in his turn did not escape the stricture of subsequent Halakists like Nahmanides and Isaac of Corbeil, the author of *p"vd*, neither of whom can be accused of being hostile to him on general principles. The inconsistencies are quite natural in a subject which has no basis in reality. For, although the Tannaim and Amoraim, as was pointed out above,²¹³ believed that six hundred and thirteen precepts had been revealed to Moses, the writers or redactors of the Pentateuch had certainly no inkling of this number.

V

THE STYLE OF THE BOOK OF PRECEPTS

The language of the Book of Precepts is in the usual style of Jewish-Arabic, and shares most of its characteristics. In dealing with manuscripts which are not autographs, but copies of the third or fourth hand, one is at a loss to determine which mistakes emanated from the author, and which are to be ascribed to the ignorance of the copyist. The latter, however, cannot always be made the scapegoat, and

²¹² *Sefer ha-Miṣwot*, p. 5, ed. Bloch.

²¹³ Chapter I.

it is a striking fact that almost all texts contain the same kind of mistakes. Even the oldest manuscripts show the usual characteristics. Great caution must be taken in studying the grammatical and lexical peculiarities of Jewish-Arabic. One should not rely too much on the printed texts, for it has been the custom of most editors to consider it legitimate to correct mistakes. It is quite natural to credit an author with a knowledge of grammar of the language in which he writes. But it must be borne in mind that the Hebrew and Aramaic quotations occurring in such texts are sometimes misread, but seldom, or never, tampered with, and this would tend to prove that the copyists tried to be as faithful to the original as possible. Now when due allowance is made for errors for which the copyists can reasonably be held responsible, there still remains a vast number of mistakes which would convince one that those authors were not masters of Arabic diction. This is no doubt to be ascribed to the circumstance that the Jews devoted most of their time to the study of other literatures besides Arabic. Being bilingual they fell between two stools. They seldom wrote a natural Hebrew, and their Arabic never attained the elegance of even a mediocre native writer. Their Hebrew is abounding in Arabic idioms, while their Arabic is interspersed with Hebrew words and phrases which make it unintelligible to the Arab.

When we speak of Jewish-Arabic we mean the dialect spoken and written by Jews who did not assimilate, and were therefore devoting their time and energy to the study of the Bible and the Talmud. Nobody denies the possibility of a Jew being able to acquire elegance of style in Arabic. Indeed, some of the Jews who practically assimilated with the Bedouins wrote elegant verses. It is not

a question of race, it is merely a question of pursuit and surroundings. This is a sufficient reply to those who ask why should not men like Maimonides write as good an Arabic as Heine wrote German.²¹⁴ There is no justification in comparing Maimonides with Heine, for the latter had a thorough German training. We ought rather to compare Maimonides with R. 'Akiba Eger. One would certainly not expect the latter to write an elegant German. To my mind the difference between an Arabic classic and the average Jewish-Arabic book is about the same as between Goethe and the memoirs of Glückel von Hameln published by D. Kaufmann.

On the whole the majority of post-biblical writers were slovenly in their syntactical constructions. To them the matter was the dominant factor, and the style played no important rôle. This tendency produced that careless halakic style, a mixture of Hebrew and Aramaic, of which R. Sherira's Epistle is a conspicuous specimen. Of course their Arabic was superior to their Hebrew, for after all the former was their mother-tongue.

The greater bulk of mistakes committed by these writers are such as do not apply to the spoken language. There can be no doubt that at the period from which the earliest Jewish-Arabic production dates, the nunation was no longer pronounced, and hence there were no case-endings. In practically all manuscripts we find the cases wrongly used, the accusative being employed where syntax demands the nominative, or even the genitive, and *vice versa*. They almost invariably used the accusative in the predicate when كَانَ or its 'sisters' is absent. This is against the rules of

²¹⁴ See I. Friedlaender, *Der Sprachgebrauch des Maimonides*, p. xi.

elementary grammar, for the predicate is under such circumstances in the nominative, even when the subject is in the accusative. Numerous examples of such mistakes occur in the text of *Hefes̄*, and a few of them will suffice as an illustration.

Accusative for nominative : **מן אונכסר לה צְרָפָא** (fol. 4 b, 1. 20) ; **וּצְרוֹה אַלְאַתְנָא אִיְצָא חַיוֹאָנוּ יַסְלָמָה רַגֵּל לַרְגֵּל** (fol. 12 b, 1. 20) ; **מן לְנַסְכָּה וְדַלְקָ מִשְׁוְרָא אֶלְיָ אַלְבְּכוּרִים** (fol. 15 a, 1. 14) ; **וְדַלְקָ מִשְׁוְרָא אֶלְיָ אַלְבְּכוּרִים** (fol. 17 b, 1. 22) ; **וּזְמָאָנוּ מַחְדוֹרָא** (fol. 27 b, 1. 23).

Accusative for genitive : **נָהָו נָאָרָא** (fol. 4 b, 1. 13) ; **תִּיןְנִיר תָּאַבְתָּא** (fol. 21 a, 1. 23) ; **פָּאָן חַלְפָּ עַלְיָ שִׁי מַמְתְּחָנָעָא** (fol. 22 a, 1. 11).

Nominative for accusative : **יַצְבָּ עַלְיָ הָדָא אַלְקָרְבָּאָן לֹא דְהָן וְלֹא** (fol. 8 a, 1. 20) ; **וְאֵי שְׁרִיכֵן אֲקַתְּסָמָא אַגְּנָאָם** (fol. 12 b, 1. 15) ; **לְבָאָן** (fol. 31 a, 1. 22).

Nominate and accusative used promiscuously : **מַן לָה :** **יַתְנַפֵּל לְלַקְרָבָאָן חַיוֹאָן** **הוּא אֻמְיָ אֹו** (fol. 3 b, 1. 25) ; **תָּוֹרָא נְטָאָה** **מַכְסָוָרָא** (fol. 11 b, 1. 23) ; **וַיְוָמָא וְאַחֲד** (fol. 22 a, 1. 21).

As in the verbs the mood-endings were dropped in the spoken language, there is great confusion in this respect in Jewish-Arabic works. We find such constructions as **יְכַן** (fol. 16 b, 1. 23) ; **אָן תְּדַרְתָּ אֶלְאָ חַאְכְּלָן** (fol. 22 b, 1. 10) ; **אָן תְּבַנָּ** (fol. 24 b, 1. 18) ; **אֶלְשִׁי אֶלְיָ יַנְגָּכָא מְנָה** (fol. 30 b, 1. 21). Cases like **לִם יְדִרֵי** (fol. 7 a, 1. 24, and many other places) and **לִם יְכַטֵּי** (fol. 7 b, 1. 12) may belong to this class, but it is also possible to consider them as that kind of exceptional orthography which Arabs call **اشباع**, that is to say, the unnecessary lengthening of a vowel.

As an indication of these writers' lack of appreciation for the finesse of the language, it may be mentioned that they employ the particle **فּ** without any force whatsoever. *Hefes̄* practically uses it instead of **وּ**. The monotonous

repetition of the construction ס... נסנֶה is exceedingly irksome. The copyist cannot be held responsible for such inaccuracies, unless we assume that he deliberately changed the letter, or that the original was written in Arabic script without diacritical points, so that , could be confounded with ש in many cases, especially when the writing was cursive. Both suppositions are, however, highly improbable. Copyists seldom change such matters, and had the original been written in Arabic script without diacritical points, there would have inevitably occurred some other mistakes of a similar nature. In the absence of such traces, we must hold the author responsible for these confusions. On the other hand the particle י, which is employed with graphic effect by the Arabs to introduce the apodosis, is almost entirely absent in Jewish-Arabic works.

It is to be observed that most of the above-named grammatical peculiarities have been found in the texts of Mohammedan writers. Ibn Abī Uṣeibi'a's *History of Physicians* is often referred to in this connexion. It is true that that book contains a number of mistakes. But whereas with Mohammedan writers it is a rare exception, with Jewish writers these mistakes are practically the rule. Moreover, the evidence adduced from the mistakes is not to prove Jewish-Arabic is a separate jargon, but to indicate the fact that those writers paid no attention to the study of Arabic grammar. For such forms like אַלְאָתְכִּי were certainly never used in the spoken language, and were due to want of knowledge. If a few Mohammedan writers also committed such mistakes, they, too, lacked accurate knowledge of their language.

Taking all the lexical characteristics of Jewish-Arabic into consideration, we would not be far wrong if we stated

that it is a kind of a jargon.²¹⁵ This is a natural consequence of Jewish exclusiveness. A group of people speaking a language of an alien race, and forming a separate circle, would easily develop a dialect of their own, which, though essentially resembling the parent-tongue, would have a number of words peculiar to itself. Thus when Jews conversed with their co-religionists they naturally employed a number of Hebrew words appertaining to religion, and these terms gradually became part of *their* Arabic. Furthermore, Jews had a vast literature of their own which they never abandoned, and as some words, especially technical terms, are not readily found to exist in another language, they were compelled either to retain the Hebrew words or to coin new expressions. It was hard to find an equivalent for **لُجْيَةٌ**; but since **لُجْيَةٌ** = Arabic **صَدِيقَةٌ**, they coined a form **صَحِيدَةٌ**. I even suspect the existence of a form **צָהִידָה** in Jewish-Arabic. For the broken plural of forms like **صَحِيدَةٌ** is usually **صَحِيدَاتٌ**; but Jewish writers employ **צָהִידָתִים**,²¹⁶ which is usually the broken plural of the active participle feminine. This would accordingly be a literal imitation of **لُجْيَاتٌ**. In some cases they introduced new words where genuine Arabic terms were at hand. For **מַוְתֵּר**, *permitted*, they could easily have used **لَجِئَ**, but they preferred a literal translation of this word, and used **לְמַטְבֵּחַ**.

Even nowadays, when public schools tend to do away with dialects, the Arabic spoken by the Jews of Tunis and Algiers differs considerably from that of the natives. A

²¹⁵ I use this term in no disrespectful sense. I would define a jargon as a dialect which had no natural development. Thus if a nation, while adopting a foreign tongue, still uses words and expressions of its former language, it may be said to speak a jargon, since it would not be readily understood by natives.

²¹⁶ See text, fol. 10 a, l. 12; Sa'adyā's translation, Deut. 12. 6.

careful study of Marcel Cohen's book on the Arabic dialect of the Jews of Algiers²¹⁷ proves this point. It is true that M. Cohen repudiates the idea that it is a jargon, but this merely depends on the point of view. The natives, who are after all the best judges, regard it as such.

It must, however, be admitted by all that want of stylistic elegance is to some extent compensated for by the marvellous vocabulary these writers have at their command. It is astounding the way Hefes finds Arabic equivalents for the most obscure mishnic words and phrases. It is quite immaterial for our purpose whether these terms were first employed by Hefes, or were in common use among Arabic-speaking Halakists. The fact that they were employed by Jewish writers is sufficient to indicate the extent of their vocabulary. I have no doubt that Jewish-Arabic texts have preserved some genuine Arabic words which long ago became obsolete and are not found in any of the lexica,²¹⁸ just as Jewish-German and Jewish-Spanish have retained some obsolete words of German and Spanish, respectively.

VI

THE MANUSCRIPT

The manuscript herewith edited was recently discovered by me among the Genizah fragments of the Adler Collection at the Dropsie College.²¹⁹ These fragments were acquired by Dr. Cyrus Adler while in Cairo in 1891. The entire codex consists of thirty-six and a half leaves which

²¹⁷ *Le Parler arabe des Juifs d'Alger*, Paris, 1912.

²¹⁸ A good instance is *خَبْلٌ* (text, fol. 1 b, ll. 9, 11), which obviously denotes a pond.

²¹⁹ See *JQR.*, New Series, III, 317 ff.

are held together by a string. The first four leaves do not belong to the Book of Precepts. Though the writing of those leaves closely resembles that of the remainder, it is safe to say that they were not originally bound together. They have 18, and sometimes 19, lines to a page, while the number of lines on the other pages ranges from 23 to 27. These leaves are of a lighter hue than the rest. They contain gaonic Responsa dealing with widely different subjects. As the writer of these Responsa is addressed as Gaon, they could not have proceeded from the pen of Ḥefes, who never bore that title officially.

The thirty-two leaves of the Book of Precepts are made up into four fascicles. Although the fascicles appear now to be unequal in the number of their leaves, I have sufficient proof that originally each fascicle consisted of ten leaves. The last page of every fascicle bears at the bottom the word with which the following fascicle begins. Each fascicle is marked by a letter of the alphabet. Guided by these signs, we can state with certainty that eight leaves of fascicle I are preserved, the first two leaves (not the outer sheet) being lost, while the last two are pasted to the following fascicle. The second and third fascicles are preserved in their entirety, having ten leaves each. The last fascicle has only three and a half leaves of writing, the rest being blank (except the last strip, concerning which see below), and practically torn off. The second, third, and fourth fascicles are marked א, ב, ג respectively, on the upper right-hand corner. We thus may safely assume that this volume never contained more than four fascicles, and that, with the exception of the first two leaves, we possess it in its entirety. For, although the last leaf breaks off in the middle of a sentence, the outward appearance makes it

quite evident that no writing is missing at the end, especially as the verso of the thirty-second leaf is blank.

That this was not the first volume of the Book of Precepts is self-evident, for it is inconceivable that the copyist managed to crowd the introduction and nearly three books in the narrow compass of two leaves, especially when we consider the magnitude of the first book. It was, no doubt, customary in olden times to copy separate volumes of a large work, just as pamphlets are issued nowadays. In Genizah lists of books we often come across the expression ... נז מון כתאב ... Among the Genizah fragments of the Jewish Theological Seminary of America I saw a number of lists with such phrases.²²⁰ Indeed, Harkavy announced²²¹ that such a list registered נז מון כתאב חפץ ... These words, however, were afterwards obliterated, for they are missing in Bacher's edition of this list.²²² Our fragment probably was such a pamphlet, and hence I am justified in supplying the title, 'A Volume of the Book of Precepts' (נז מון כתאב אלשראיע).

The last leaf is a narrow strip which was originally blank. One of the owners wrote on the recto the following words in bold square characters:

ליעקוב ברבי יצחק הליי
לבנו יחירו להנות בו הוא וצאנצאיו
אנון סלה

Verso was used as an account book by another owner, for it has the following inscription in a different hand, which is a sort of Oriental cursive:

²²⁰ See also *RÉJ.*, XXXIX, pp. 199 ff.

²²¹ *Jüdisches Literaturblatt*, 1878, p. 43.

²²² *RÉJ.*, XXXII, p. 127. Comp. Poznański, אנשי קירואן, p. 28.

עַנְד אָבוֹ אַלְעָלָא דֶּרֶנָּא וֵיאַ קִירָא
עַנְד אָבוֹ אַלְפָרָג בְּ וֵי קְרָא
עַנְד יוֹסֵף וּוּרְקָעַנְד אַלְמָעָלָם זָ וּרְקָ.

The leaves measure $7\frac{1}{8} \times 5\frac{7}{16}$ in. ($= 17.6 \times 13.5$ cm.), and the number of lines in a page ranges from 23 to 27. The writing, which is in Oriental square with a distinct tendency to cursiveness, is very close, no space being allowed between separate words. It is the context alone that can help us to decide how the words are to be divided. On the whole it is written in a fairly legible hand. The only letters that are not clearly differentiated are ס and ס, while ר and ר are quite distinct, though not always correct. The copyist, however, frequently misread his original, and a vast number of mistakes crept in, apart from the usual errors due to homoioteleuton and dittography. In the original, which was before the copyist, ה, ח, and ט seem to have been subject to confusion. He accordingly wrote מְתַחַלְלָה instead of מְתַחַלְלָה (fol. 4a, l. 4), אַלְמוֹתָל instead of אַלְמוֹתָל (fol. 7b, l. 12). Similarly ר and ר and ב and ב were sometimes indistinguishable.

The orthography employed in this manuscript is that which may be termed classical, in contradistinction to the phonetic or vulgar spelling which is now and again met with in Jewish-Arabic fragments. It is, however, not quite consistent throughout the book, especially in the case of אָ at the end of the word. Short vowels are, as a rule, without any signs whatsoever; but in a few exceptional cases אָ is followed by אַ, as סִיוָּאַן (fol. 1b, l. 6) = سَوَانِي; אָ by אַ, as וְאַלְמָשָׁל (fol. 26a, l. 11) = وَالْمَشْلُ; אָ by אַ, as אַקְרָעָא (fol. 19b, l. 15) = أَكْرَعَّ.²²³ It is hard to decide whether forms like לִם יִקְולָ are to be taken as orthographic peculiarities or syntac-

²²³ This, however, may be a mistake in form: the author or copyist considered this word as a triptoton.

tical errors. As I have pointed out above²²⁴ there are cases which indisputably show that the author or copyist confounded the moods.

In classical Arabic, *ā* at the end of the word is in some cases indicated by *l* and in others by *y*, and there are practically fixed rules when to write the one and when the other. Thus it would be regarded as an orthographic error to spell *نَهَّى* or *نَعَّى*. Dictionaries are careful to give the accurate forms, and where tradition wavers the fact is recorded. In this manuscript, as in all other Jewish-Arabic manuscripts, there is no fixed rule in this matter, and even one and the same word is found sometimes with *n* and sometimes with *l*. Thus *كَمَا* was *in the direction, was similar* (verb of *نَهَّى*) is spelt *נַחַת* (fol. 2a, l. 22) and *(נַחֲתָה)* (28a, l. 7) indifferently. Even *ā* followed by a hamza is sometimes represented by *l*, as *الْبَنَاءُ* = *אלְבָנָא* (fol. 2a, l. 22); *أَدَّى* = *אַדְּוָא* (fol. 3b, l. 11); *الْأَسْتِشَانَةُ* = *אַסְּטִשְׁאָנָה* (fol. 20b, l. 23). It should be observed that such orthographic inconsistencies occur also in early Mohammedan manuscripts.²²⁵

A hamza is seldom represented even in the middle of a word. Thus we have *الْأَرَامَ* (fol. 12b, l. 16) = *אלְאָרָם*. It is naturally awkward to represent a hamza at the end of the word by a letter, as it is usually preceded by *n*. When hamza, however, at the end of the word follows a consonant, *l* is sometimes the bearer thereof, as *الْجَنْوُونُ*²²⁶ (fol. 25b, l. 1) = *גְּנוּוֹןְיָה*. This *l* then becomes part of the word, and hence remains even in the accusative singular, as *פְּנוּוֹא* (fol. 5b, l. 12).

The system of transcribing Arabic words in Hebrew

²²⁴ Chapter V.

²²⁵ See Nöldeke, *Geschichte des Qorāns*, pp. 248–60.

²²⁶ Other manuscripts have *לְגָנוֹונָה*.

characters employed in this manuscript is that customary in Jewish-Arabic. Diacritical points are only placed over ט and צ to represent ظ and خ, respectively, while ג, ד, ב, and נ retain their double nature without any distinguishing mark. Thus the context alone will decide whether ג stands for ج or خ, &c. The consistency with which this is carried out proves that this is due to phonetic influences, although this would not account for the omission of the point over ב when it represented خ, and this is one of the reasons why I did not feel justified in supplying any points. Another phonetic trace is to be found in the confusion of ט with צ. Thus we have צְרָפָא (fol. 4 b, l. 20) = ظفرا. In colloquial Arabic these letters are often confused. ظهر, *midday*, is pronounced *duhr*; ظلّة, *spectacles, glasses*, is pronounced *naddāra*. On the other hand צַבִּיָּה, *an officer*, is pronounced *zābit*.

The Hebrew quotations, too, offer some interesting peculiarities. Biblical words are in the majority of cases reproduced with masoretic accuracy. But post-biblical words deviate considerably from the system of orthography to which we are accustomed. In these words there is no uniformity, and one and the same word is spelt differently in one passage, as רָאֵבָא (fol. 2 b, l. 9) and רָבָא (*ibid.*, l. 10). The most striking mode of spelling is the frequent use of נ to represent ā in the middle of the word, as קְנָאָס (*ibid.*, l. 7). In this respect our manuscript resembles the bulk of Genizah fragments. It is quite legitimate to assume that this is due to Arabic influence where such a mode of spelling is the rule.

VII

REFERENCES TO HEFES AND HIS BOOK

As this is the first time that anything by Ḥefes is published, it will not be amiss to give the passages where he or his book is quoted or merely mentioned. Whether Ḥefes is the author of the *Sefer Ḥefes* or not, it will be useful for easy reference to have also those passages included here. But owing to the fact that there is no unanimity of opinion on this matter, I place the passages from the *Sefer Ḥefes* and *Sefer he-Ḥafes* separately. Rapoport collected a great many passages that were found in books published up till 1861. The literature that appeared subsequently was thoroughly searched by bibliographers, chiefly by Poznański. A few further references from manuscripts and printed books were supplied to me in friendly communications by Professors Davidson, Ginsberg, and Marx, of the Jewish Theological Seminary of America, to whom I give credit in the respective places. One may feel certain that no passage occurring in books printed in modern times was overlooked; but I entertain some doubts whether the halakic literature was exhausted. It is only by mere chance that I was able to add one passage from *Mordekai*, *Ketubot*, IX, 234 (Wilna edition).

I have arranged the passages according to the subject-matter: halakah, philology and philosophy. Authors within the same class are placed, as far as possible, in chronological order. When one passage is quoted by various authors, whether in identical form or not, I thought it advisable to give cross-references.

A. HALAKAH

(1) Isaac Alfasi, *Responsa*, 109.

שאלָה. אם יש מן הדין למי שקנה חצר וממצא בה מומין שייחזור על המום ולפרש לנו טעם רבותינו ז"ל שאנו אוןאה לקרועות ופירש חפץ אלף ז"ל שדבר זה במה שקנה אדם בעצמו אבל מה שקנה על ידי שליח יש לו אונאה דיכיל למימר ליה לחקוני שדרתיך ולא לעותה : תשובה. יש מן הדין למי שמצא מום בחצר אם לא הכיר באותו מום בשעת הלקוחה. והוא שכתב חפץ אלף ז"ל בעניין האונאה יפה אמר.²²⁷

(2) Isaac b. Judah Ibn Ḡayyat, *Sha'arē Simḥah*.a. *Day of Atonement Laws*, p. 63 (ed. Fürth, 1861).

כיצד היה מתוודה אני השם עויתי פשעתי וחטאתי לפניו דבורי ר מאיר וחכמים אומרים חטאתי עויתי פשעתי . . . בהלכות פסק כרבנן וכן נמי פסק רב פלטואי. ורב חפץ ומור רב סעדיה פסק[ו] כר מאיר,²²⁸

b. *Laws of Lulab*, p. 103.

יבשו רוב עליו ונשתירו בו כדי ג עליין לחין . . . והכי אמר רב חפץ אם נשתירו ג עלייןبشر.²²⁹

(3) Samuel b. Jacob b. Jam', *Ordinances concerning Slaughtering*.²³⁰

הנימה היכא דמייא בנז דקא שחויט עילוי חיטה דרישא או שחיט משיפוי כובע ולמטה . . . וצאחב מדרש השכם נקל אלמתהורה למ יוד ולטם ינקין סוי מא אדרנה מלשון ארמית ללשון הקדרש והו אלטראיקת אלדי(!) סלכהא מר חפץ אלף ז"ל.

(4) Isaac b. Abba Mari, *Ha-Itṭūr*, p. 32c.

וכן כתוב בעל הלכות צריכי לミתב בהחיה ודוכתא בית דין ה' וכרכתי ניטא לכתחבו במותב תלתה הוינא וכן נמי אמר מר רב חפץ נאו.

²²⁷ See *Piskē Recanati*, 386.²²⁸ See Abraham of Lunel, *Ha-Manhig*, p. 61a.²²⁹ *Ibid.*, p. 67a.²³⁰ See Steinschneider in *Geiger's Zeitschrift*, II, p. 77.

(5) Moses of Coucy, *Sefer Mišwot Gadol*, positive precept 48, p. 127 b.

ובספר חפץ כתוב שכך היה נהוג מור חפץ נאון שמביין שתים ונ' כחות מקרובותיה ונותנין כפחות' שבזה.²³¹

(6) Samuel b. Solomon in *Responsa of R. Meir of Rothenburg*, 250 (ed. Prague).

וכן מנהג של ישראל מנדין על דיני קנסות עד שיפיים עפ"י הנאים ורב אלפס ומר נטרכני ומר חפץ אין מרגישי' על מה שהוקשו לינקט'
בכוכסי' וכו'.

(7) Abraham of Lunel, *Ha-Manhig*.

a. p. 61a.

בהלכות פסקו כרבנן וכן פסק רב פלטוי. אך רב חפץ ורבבי' סעדיה פסקו כר' מאיר מההוא דנהית קמיה דרב ועבד כר' מאיר ושביק ליה.²³²

b. p. 67 a.

וכן כתוב רב חפץ נאון אם נשתייר בו בכל אחד נ' עלין לחיןبشر.²³³

(8) R. Menahem of Recanati, *Piske Recanati*, 386.

כתב רב אלפס בשם חפץ אלוף ז"ל הא דאמר אין אונאה לקרקעו
הני מיili במה שקנה הוא בעצמו אבל על ידי שליח יש לו אונאה דיכול
לומר לתקוני שדרתיך ולא לעזותי.²³⁴

(9) Mas'ud Hai b. Aaron, *Ma'asē Rokeah*, quotes in his preface the following note from an old commentary on Maimonides (p. 6):

ורב חפץ אמר חופר בארי' וקיבוין העפר ושרייתו. חפר אלארין
ונמעה וגבלה ועננה ותשכילה וסכרהא.²³⁵

²³¹ See Meir of Rothenburg, *Responsa*, 852.

²³² See Isaac b. Judah Ibn Ḡayyat, *Sha'are Simḥah*, p. 63.

²³³ *Ibid.*, p. 103.

²³⁴ See Isaac Alfasi, *Responsa*, 109.

²³⁵ The text is slightly corrupt, and I corrected the grammatical errors.

B. PHILOLOGY

(1) Ibn Janāḥ.

a. *Kitāb al-Uṣūl* (ed. Neubauer), s. v., p. 73, l. 31 ff.

درأيت في كتاب الشرائع لحفيز. وأما الاشرحة فشجرة يعظمونها ويستشفون بورقها ويطوفون حوليها كقوله المحدثون والمتبرّهون ألل النحو. وقالوا ربوتونا في شرحها سلسلة ايلنوت هو ايلن شنطع متأخلاً لعبدة زرعة وهي الري وهي اسورة شن، واسيرهم تشرفون باش الخليفة [نوطل] ما شاهلوك شن، وفسولي الالهيم تندعون لا الخليفة الا العميد تتحثون عبدة زرعة وسلكونه هي זה موثر شن، وابدؤتم ات شمن.

b. p. 328, l. 3 ff., بكت. v.

هو لم تفتر نصائحه. النهي ألل بكتوتينه هذه، اللفظة مشهورة في كلام الاولئ زل في مثل قولهم القدّيم والكتوتات اين بهم مشهوم كلّايم وهي الوسائل: وأما الاداريم فهي المصربات من كتاب الشرائع لحفيز زل.

c. p. 331, l. 5 ff., بدر. v.

وهي تسقى في كلام الاولئ بدر في قولهم القدّيم والكتوتات اين بهم مشهوم كلّايم وبدر وبكت متكرر عندهم وهكذا فسر فيه حفيظ في كتاب الشرائع.

d. p. 337, l. 18 ff., برقب. v.

قال حفيظ في كتاب الشرائع وأما برقب الموبخ فكالذى الثاني من البناء واهل الشام يسمون ذلك شرجبا قال والنقل ورد باقة كان الموبخ شرجيان احدهما معذ ليمشي عليه القدّيئن لئلا يزلقوا اذا خدموا الموبخ. والثانى للزينة لقولهم تنو ربّن اي وذا هو برقب بين كرزا لكرزا ومكانه القدّيئن امّها امّها قدّيئن بين كرزا لكرزا وهو مسنه اياميا مکوم رنلي القدّيئن و hoc التبي ثنا برقب ملطفة عذر القي او امر رب نحمن بر ي Zack تري هو حد لنوائي وحد لقدّيئن دللا لشدركو:

e. p. 535, l. 14 ff., عمر. v.

وقال حفيظ رحمة الله في لآ تتعمر لا تستخدمنها بعنف اكثر من استخدامك للاسرائيلية واستشهد بقول الاولئ لآ تتعمر به شللاً تشنمنها.

وفي قول الاولى ايضاً الغنوب نفس مبني يسرائيل ايضاً حيب عد شبениسنو لدشتو ר יהودה אומר עד شبениסנו לרשתו וيشתמש בו שנ' וההתumper בו ומברון.²³⁶

f. s. p. 642, l. 24 ff.

وهكذا فسر فيه راس المتابعة الفيومي رحمة الله. الا اني رأيت في فتاويم الكوتورت كزيعه وكشت الذي هو القسط قد ذكرنا معاً بوزنين مختلفين . قبل موئ وكزيعه وشبلة نرد وبرכם مشكل شها عشر شها عشر منة الكوشتم شנים عشر. وقولهم الكشت هو القسط وقد كانوا ذكروا كزيعه. ومكذا ترجم ²³⁷ حفظ في الكوشتم وترجم في كزيعه عنبرا.

g. s. p. 656, l. 19 ff.

وقد قال بعض الاولى ان داه بالدلال ورאה بالراء اسمان لنوع واحد. قالوا ماي شناanca دכתبا داه وماي شناanca دכתبا داه
אללא شمع منة داه ورאה اחת هي وعلى هذا القول عزل حفظ راس كلآ رحمة الله عليه في كتابه في الشرائع.

h. *Kitāb al-Luma'* (ed. J. Derenbourg), p. 15, l. 17.

استدلرون تفسيره (يعني تفسير אלאסמא ניר אלמשתקה מן אלאפעאל)
מן כתוב אלעלמא ואלהוסא אלמוותוק בנקליהם כרב סדריה ורב שרירא
ורב האי ורב שמואל בן חפני ראם אלמתיביה וחפץ ראש כלה וגוייהם
מן אצחאב אלתפאסיר ואלנאותים רזי אללה ענהם אזמעין.

(2) Judah Ibn Bal'ām.

a. Commentary on Num. 4. 7 (ed. Fuchs).

ואסתREL רב חפץ נזע אין קשות אלואה מן קה' וכסטה הסופר במתניו.
ולימ' לה פיה דיללא.

b. Commentary on Deut. 30. 2.

ראית רב חפץ נזע קד ארבל ושבת עד ה' אללהך פי גמליה עדר אלשראייע פי אוול בצל מן כתאהה ואנמא לנו חפץ נזע אליו תעדיר הלה פי גמליה אלשראייע לכוי מוא יכמלו לה אלעדד אלו זכר אלאולו פי

²³⁶ See Solomon Parhon, *Maḥberet he-Aruk*, s. v. עמר.

²³⁷ See *ibid.*, s. v. קצע.

קוליהם דרש ר' שמלאי שיש מאות ושלש עשרה מצוות נצטוו ישראל...
ולרך לנו רב חפץ ונירה מן ידבל פיה מא לם יקע אלאמר פי הר סיני
מתל נר חנכה ומקרה מוגלה ומוא סקט עגא פעלת מותל מעשה משכון
אלדי כאן מותל הורית שעה טול מקאמות דון בנא אלביב וקד כאן אנכר
על מן אדבל פי גמלת אלשרαιיע בדור חולים וניחום אבלים פדבל فيما
אנכר ובعد ذלך פלם תבלג מן קולה איזיא אליו הדא אלעדד בוניה.²³⁸

c. Commentary to Judges 20. 28 (ed. Poznański).

בל כד ראות לרב חפץ נז פ' כתאב אלשרαιיע מנא יאד קולי אין
קצת פילנש וקעת קריבא מן זמאן אלפתח קל לאן פיהא הותרו שבטים
לבוא זה בזה בمعنى أنها אביה להם אלהווין למן שואה באלאנתחלאט
פי אלאסבאט עלי גור מא כאן וצעה פ' בנות צלפחד ולא שך אין כאן
ענדיהם אסתהנן מתי שואה אין יפה פזואה.²³⁹

d. *Sefer Ha-Tagnis*, s. v. ²⁴⁰חרם.

e. In his *Kitāb al-Tarjīh*, Judah Ibn Bal'ām is supposed to have had the following passage, which was afterwards excerpted by an unknown writer who mistook some of Ibn Bal'ām's remarks for those of *Hesef*.²⁴¹

תפסיד אלאלפהט מופיטום הקטורת לרב חפץ ז"ל, הצרי אלעצראק
והו צמג אללבני, האפרן אלטפרה, חלבנה אלמיעה. ורב סדריה ז"ל
יקול פיה מחלב.²⁴² קזיעה אלענבר, שבלת סנבל, כרכם אלעפראן.

²³⁸ See Maimonides, *Sefer ha-Miṣwot*, ed. Bloch, p. 5.

²³⁹ See Tanḥum Yerushalmi on the same verse.

²⁴⁰ This is mentioned by Dukes, *Literaturblatt des Orients*, VIII, p. 680; but the passage is not quoted.

²⁴¹ Horowitz, II, p. 63 ff. As the editor did not understand Arabic, the mistakes are exceedingly numerous. I corrected them as far as was possible, but did not consider it worth while to call attention to every correction, as this would require too many notes. The reader interested in the corrections may compare the original publication with this reprint.

²⁴² This is an interpolation, as I pointed out above, notes 68–70, and the pages to which they refer.

הקשוט אלקטו. קילופה אללבכאה. קגנון אלעו. בורית ברשינה אלאשנאן. יין קפריסין שראב אללבא. מלח סדרומית מלח דראני. מעלה עשן ראנפ אלדבאן וכאנת חשישת מון לאציאתהא אין יצער דלאן אלקטרה אלתי פיה צעדיה מסתקימה . . . בתוקוף אלראם עליה. פלפי אמרהא נזא פי מסכת יומה א"ר עקיבא סח לי ר' שמעון בן גוליה פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בנייהם של . . . לשדה ללקט עשבים ראותיו שכבה ושחק אמרתי לו מפני מה בכיתה אמר לי כבוד נברתי ומפני מה שהחתה שעתי הקב"ה להזכירו לנו ומה ראיות אמר לי מעלה עשן כנדי אמרתי לו הראהו לי אמר לי שבואה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם. ואמא העזרי אלדי פסורתה אלאצטראק فهو עלי ניר מא ענד אלאולין ז"ל פאהנה ענדיהם אלבלסאן ובמא שרח דלק פי שבת ק"ז תניא ר' שמעון בן אלעוזר אומר אין מודליך בצרי מאי טעם' אמר רבא מתוך שריחו נודף ניריה שמא ישחק ממנו אמר לה אבוי ולמא מרד משום שהוא עיף וכו'. ואלדי הוא עלי הלה אלעפה فهو אלבלסאן פאן דהנה עטר ויתתאיר ענד וקורה לא יתבת והלה אברדא (אברין?) מא ראיות פי הצרי פועל מא וכאן אלתבב'יר מנה פי כל يوم מאיתה דרכם סי מלא חפניו ביום הכהורות.

(3) Solomon Parhon, *Mahberet he-Aruk* (ed. Stern).

a. p. 49 d. עמר. ש. ג.

והתעمر בו (דברי' כ"ד) לא תחתער (דברי' כ"א) דרך סחרה. ורבינו חפץ סני נהור ראש ישיבה ז"ל אמר לא תשתחם בה בפרק יותר משימוש באשתך היישראלי כדרתנן הנוגב נפש אינו חייב עד שיכנסנו לרשותו ר' יהודה אומר עד שיכנסנו לרשותו וישתחם בו שנא' והתעמר בו נמצוא עכשו כי והתעמר בו והשתתחם בו.²⁴³

b. p. 60 c. קצע. ש. ג.

מר ואהלוות קציאות (תהלים מ"ה) תרג' וקדחה וקציעתא ובפרק פטום הקטרת קצעה פ' ענברא. ורבבי' סעדיה ז"ל פ' קשת ונחפס [לפי שנאמר בפטום הקטרת קצעה וקשת לשני סמנים] ורבינו חפץ אלוף סני נהור ראש ישיבה אמר ענברא והדין עמו.²⁴⁴

²⁴³ See Ibn Janāḥ, s. v. עמר.

²⁴⁴ Ibid., s. v. קצע. See also Kimhi, s. v.

- (4) *Tanhum Yerushalmi*, Commentary on Jud. 20. 28
(ed. Haarbrücker), p. 17.

وقال رب حفیز في كتاب الشريع ان قصة فیلنس بنبعة وقعت قريبا من زمان الفتح قال لان فيها هو ترث شبطيں لباؤ زہ بوا.²⁴⁵

C. PHILOSOPHY AND GENERAL REFERENCES

- (1) Bahya Ibn Pakūda, *Farā'iḍ al-Kulūb* (ed. Yahuda), p. 7.

والضرب الثاني مختصر عيون الشرائع اما كلها مثل كتاب ر' حفیز بن یازلیح واما ما يلزمها في هذا الزمان مثل الحلقوت فسکوتوت والحلقوت ندویوت وما مائلها واما جزئها مثل كتب سائر الانواع في الاشغال وتشبھات في فرائض الاجسام وعقد الاحکام.

- (2) Judah b. Barzillai, Commentary on *Sefer Yesirah* (ed. Halberstam), pp. 55, 56. This long passage, which gives a Hebrew translation of the first two precepts of the Book of Precepts, was quoted, translated, and annotated above, Chapter II.

- (3) Maimonides.

- a. *Sefer ha-Miṣwot* (ed. Bloch), p. 5, l. 3 ff.

צאחב בתאב אלשראייע אלמשהוּר ראייתה תנבה עלי נז יסיר מן והם צאחב אלהלכוּת ועתם ענדיה אן יעך בקור חולים וניחום אבלם כמא ער צאחב אלהלכוּת ואלדי אסתהעטמה فهو עתים לכנה אתי בעטם מנה ותבעה איזא بما הוא אשנע כמא סיבין למן נטר פי כלאמנא הרاء.²⁴⁶

- b. *Ibid.*, p. 55, l. 13 ff.

צאחב בתאב אלשראייע צה בדליך ואל פי אוֹל פצל ענד תזמיילה מא ישתמל עליה דלק אלפצל כלאמא הרاء נזה קל : "ומנהא אהנני

²⁴⁵ See Ibn Bal'ām on this verse.

²⁴⁶ See Rapoport, *Kebusat Ḥakamim*, p. 58, and Ibn Bal'ām's Commentary on Deut. 30. 2.

וחלאתין מעני אלברנה באנה תב' ותע' יתולי פעלה לא נחן נמיעהא מצמון." אמא קולה ומנהא עני מן אלשי אלדי ישתמל עליה דלק אלפצל ואלאתני וחלאתין מעני הם תלאתה ועשרין שכין אלדי יוזמהם כרת פקט ותשעה מחובי מיתה בידי שמיים כמו עך ומעני קולה נמיעהא מצמון עני אנה תע' צמן אנה יכרית זה וימית זה. פלא שע' און הרא מא בקי ענדה און יעתקד שיש מאות ושלש עשרה מצות כליה לאומת לנו בל מנהא לאום לנו ומנהא לאום לה תע' بما קל ובין אנה יתולי פעלה לא נחן והרא עלם אלה בלה ענדי אכלהאט מוחץ לא יונבי אלכלאם פיה בונה לאנה אקאייל בְּגַתְּ אַלְפָסָרָד.

c. *Pe'er ha-Dor* (ed. Amsterdam), 140, p. 25 d.

חשובה. מא שכטבנו בחיבור [בדבר הפלחובל] הוא האמת אשר אין בו שום ספק וכמו כן זכרנו בפירוש המשנה וואת המשנה אשר בירכם היא הנוסחא הראשונה אשר יצאה מתחת ידינו קודם הגנתה ובארנו שם כפי מה שריאנו במה שכטב כותב הדיני רב חפץ ז"ל.

Munk, *Notice sur Abou'l-Walid*, p. 198, quotes part of the original of this passage.

وبعثنا في ذلك القول ما ذكره صاحب كتاب الشرائع ر حفظ ز"ل وهو غلط منه وكان متنًا في تبعه دون تصحيح.

d. *Ibid.*, 142, p. 26 d.

ואלו הבלבולים שהוא מבלב והקוויות שהוא מקשה הם כלם בפי המשנה אבל אני אתקנם בע"ה במקומות והש"ת יורע כי רובם הטועני בהם המשיכי אחרי דברי הנאים כמו רבינו נסים ז"ל במוגלת סתרים ורב חפץ נ"ע בספר המצוות וזולתם ממה שאחوص על כבודם לזכרם.

(4) A Genizah fragment containing rhymed prose.²⁴⁷

ואראה כי א[ז] לי חפץ בדברי חפ[ע] ולא מ[ח]יה בדברי רביינו סדריה ואן ידי לאל בספריו גאנן שמואל. ואן לי ממש כי אם במכירת החומר[ש] ולא מצאתי מנוח עד שמכרתי בראשית ואלה תולדות נוח.

²⁴⁷ This fragment is now at the Jewish Theological Seminary of America. I am indebted to Professor Davidson for drawing my attention to this passage, and for copying it for me.

(5) A Genizah letter at the Jewish Theological Seminary of America.²⁴⁸

כִּי אָוֹתֵן הַעֲשָׂרִים וְהָבוּם שְׁקִנְתִּי בָּהֶם כְּתָבָה המְצֻוָּת לִמְרַב חֲפִץ בְּנֵי צְלִיחָה ашורי מִמְּנוּ לְקַחְתִּים.

(6) Abraham b. David of Portaleone, in his preface to *Shiltē ha-Gibbōrim*, acknowledges his indebtedness to *Hesef*.

THE *Sefer Hesef*

(1) R. Eliezer b. Nathan.

a. § 30. אָבִן הַעוֹר סְפָר רַאֲבִין

וְהַנְּגָנָן מִצְאָתֵי בְּסֶפֶר חֲפִץ שְׁטָר שְׁחַתְמָוָן עַלְיוֹ עָדִים חֲמִשׁ וּנְמִצְאָוָן גְּרָאשָׁנִים קָרוּבִים אוֹ פְּסָולָן תְּקִיִּים הָעֲדוֹת בְּשָׁאָן וְהָוָן דָּאִיכָּא עָדִים דְּבָמְילָוָן חַחְמוֹן.²⁴⁹

b. *Ibid.*, p. 115 c.

וּבָן נִמְצָא בְּסֶפֶר חֲפִץ הָיָה חַיִיב לְחַבְּרוֹן שְׁבּוּעָה וְאָמַר לוֹ דָוָר לֵי בְּחֵי רָאשָׁן יָבֹל לְחוֹזֵר בּוֹ עַד שִׁיקְבָּל שְׁבּוּעָה מִפְּי בָּהָר.

(2) R. Eliezer b. Joel ha-Levi (*ראַבִּי"ה*). This writer quotes this book, according to Gross.²⁵⁰ The *raabi'h* is now being edited by Dr. Aptowitzer, but the first volume that has hitherto appeared contains no reference to the *Sefer Hesef*.

(3) R. Isaac of Vienna.

Or Zarua'.

a. I, § 615.

וּבְסֶפֶר חֲפִץ נִמְיָה הַבִּיא דְבָרֵי הַיּוֹרֶשֶׁלְמִי עַל הַהִיא דָרְאָן פְּקָדָן דְנִתּוֹבּוֹת וְלֹא כְתָב אֵי סְמִכִּי' עַלְהָ אֵי לָא.

²⁴⁸ See *JQR.*, New Series, I, p. 439. I am indebted to Professor Marx for copying this sentence for me.

²⁴⁹ See *Sefer Mordechai*, *Makkot*, I.

²⁵⁰ *Monatschrift*, 1885, p. 561.

b. *Ibid.*, III, Baba Ḳamma, § 281.

בספר חפץ כתוב מצינו בתשובה שאלות של רב נתרנאי נאון שיהודי שמנרים ומאנים את חברו וופסידו ומענישו ממון ואין עדות באותו העונש מה יעשה. והשיב שהמוסר והמנרים לא מצו לאשתחוויל ואפקוע דהיכא דאמרי' כל הנשבען שבתורה נשבען ולא משלמין היכא דיקום لهו עללה דמלתא אבל הכא כיון דאמ', דעתם אנס... וממוני דישראל כיון דנפל ביד... אין להם חנינה לפיכך נשבע הנרם והנמר וشكיל כל העונש מיד המוסר.

c. *Ibid.*, § 284.

בספר החפץ. רב פלטואי ראש ישיבה אמר מסור פסול לעודות לא מיביעיא מסור גמור ומופרנס אלא אף' איש דסני לחבריה וא"ל בפני רבים אוילנא ומסירנא לך מן דיבריה רשע הוא וכי אמרו רבנן לא נחשדו ישראל על כך ה"ט דסני ליה ושתק משתק אבל הכא דקא פעי בפרהס' מדיבורא קא מזיך ופסול לעודות והכי איפסיקית בתורתינו מתיבתא דינא דמסור.²⁵¹

d. *Ibid.*, § 370.

בספר החפץ. הכהנו בנייר בפנקם בעודות שאין עבורין בטימום שטרות שבידו נותן לו ארבע מאות זוז לא מפני שהוא של צער אלא מפני שהיא מכת בזין, שנאמר קומה ה' הושענין כי הכתית את כל אויבי לחוי. ואומ' בשבט יכו על הלחי את שופטי ישראל. ואומר נוי נתחי למכים ולהיו למותרים.

e. *Ibid.*, § 380.

ופר"ח צ"ל הילכתא כרבא דאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו. וכן בספר חפץ לא הביא אלא דבריו רבנא.

f. *Ibid.*, § 381.

בספר חפץ גלון. החובל בחבירו ומת החובל יתנו הוירשין שלו לנחבל. מות החובל יתנו לווירשין [של] הנחבל בין שיש שם טענה בין

²⁵¹ See R. Meir of Rothenburg, *Responsa*, 252 (ed. Cremona); 307 (ed. Prague); R. Samson b. Zadok, 569; R. Meir ha-Kohen, *Haggahot Maimuniyot*, *Hilkot 'Edut*, 11. 3.

שאין שם טענה הרי זה נשבע ונוטל. היה נשוך במקום שאין יכול לישוק את עצמו הרי זה נוטל بلا שבועה. לאחר זמן זה אומר חבלת כי והוא אומר לא חבלתי הרי זה כאחת מן המטענות.

g. Ibid., Baba meṣi'ā, § 38.

בchap'ן הנזקין בירושת ירושלמי ראובן גול שרה משמעון ומכרה לו לו נתנה במתנה ליהודה בא שמעון וטרפה. יהודה לא אiol בלוי ולוי לא אויל בראובן א"ל לאו מתנה יחתת א"ל בעין תחן כמה משלם לי טיבו אבל בעל מתנה לא יכול למיטרך לנוטן דאמר ר' יוסי אין שעבוד למתנה וה"מ שלא באחריות.

h. Ibid., Baba batra, § 76.

ובספר נאונים הנקרא ספר חפץ כתוב ואם מת ראובן תחילת ואחר כך מתה אמו אם יש לו בן עומד במקום אביו להנחלת אחיו מאביו. אמר ר' יוחנן משום לר' יהודה בר שמעון אשה יורשת את בנה דבר תורה דאמר קרא מטotta מקיש ממה האם למתה האב מה מטה האב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה. וליהא אלא כמתני' קיימת לנו.

i. Ibid., § 78.

ובספר נאונים הנקרא ספר חפץ כתוב פסק דין דמר יהודאי נאות ראובן הו ליה בני ובת קטנה שכיב בכור בחו' אבוחוי ושבק בני וברת ושבק ראובן אבוחוי וקא תבען בני בריה ראובן חלק בכורה דאבוחוי. דין הוא דשקלין בני בריה חלק בכורה וاع"ג רשבכ' אבוחוי בחו' דראובן ובת בכור איז לה עישור נכסים אלא בנכסים אביה ואי בעאן מסלקיין ליה בוזו ויהבין לבעהה בדמי נסבא עכ"ל הגאון ז"ל.

j. Ibid., § 99.

ופסק בספר חפץ רקימה לן ערעור דחר.

k. Ibid., § 110.

ובספר חפץ גרס' האומר חטול בת' אחד מן הבנים וכ' והוא נמי הלכתא היא.

I. Ibid., § 112.

ובספר החפץ כתוב ת"ד ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שרואו לירשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי לירשו אין דבריו קיימין. כיצד אם אמר על בת הבן בין הבנים ועל בן הבית בין הבנות דבריו קיימין אמר על בת בין הבנים ועל האח בין הבנות לא אמר ולא כלום עב"ל.

(4) R. Moses of Coucy, *Sefer Miswot Gadol*.

a. Negative precept 111, p. 36 d.

אבל אם בדקה يوم ראשון ויום שני ני בלבד ולא בדקה ביום השביעי בויה נחלקו רב ורבי חנינא בפרק אהרון ואלבא דרב אליעזר דרב מותיר הויאל שבדקה בתקילתן של שבעה אף על פי שלא בדקה בסופן ורבי חנינא אוסר הויאל ולא בדקה בסופן . . . הויאל ולא מתברר הלכה כדורי מי ראוי להחמיר בדבריו רבי חנינא . . . ובספר החפץ פוסק רב ורבי חנינא הלכה כרב.

b. Positive precept 107.

ונרסוי' נמי בירו' בפ"ק דסנהדרין ובספר החפץ הביאו בימי ר' שמעון בן יוחי בטלו דיני ממונות א"ר שמעון בן יוחי בריך רחמנא דילכא חכם מידון רבי יוסי בר חלפתא באו שני אנשים לפניו לדון אמרו לפניו על מנת שתordonנו דין תורה אמר להם אני יודע לדון אתכם דין תורה.²⁵²

(5) R. Meir of Rothenburg, *Responsa*.

a. (Ed. Cremona), 127.

ונמה שתמהת שכבתתי רנכסי בחזקת יתמי קיימי. ר"ח פסק כן בפירושיו ובספר החפץ משומם דמסיק לבסוף פרק אלמנה דע"ב נכסי בחזקת יתמי קיימי.

b. *Ibid.*, 252.

כתב בספר החפץ מסור פסול לעדרות ולשבועה וכן פסקו בשתי ישיבות עד כאן לשונו.²⁵³

²⁵² I am indebted to Professor Louis Ginzberg for this reference. That Hefes in his Book of Precepts discussed such matters is evident from text, fol. 5 a, ll. 13 ff.

²⁵³ See above, note 251.

c. (Ed. Prague), 175.

[לענין נסכָא] כלומר שם בא להתייחס ולעשות מהן גורומות נמציא מרודיה. דיהא בהן כספר יותר מן הראשונים והועיל עליו אף פרוטה אסורה מישום רבית כך בראשׂי²⁵⁴ וכן נמציא בספר חפּץ.

d. *Ibid.*, 307.

נמצא בספר חפּץ רחבי אמר רב פְלֹטוֹן נאן ראש ישיבה מסור פְסוֹל' לעדות ולא מבּעֵי מסור נמור ומפורסם אלא אף' איש דסני להברוי' ואל בפניו אוילנא ומסירנא לך הו"ל רשות והוא דאמרו רבנן לא גחשדו ישראל על כך ח"מ דסני לי' ושתק אבל היבא דעתו בפרהסיא דקמוני ל' פְסוֹל' לעדות וכן נפסק בב' יישובות.²⁵⁵

e. *Ibid.*, 852.

כתב בעל החפּץ איש שאבודה כתובתה ונתאלמנה או נתנרשנה נובה אף' חוספה וمبיאי' ב' או ג' כתובות של קרובותה וגותני' לה נבחותה מהן ובשבועה וכן המינהן.²⁵⁵

(6) R. Ephraim b. Jacob, *Responsa* of R. Meir of Rothenburg (ed. Lemberg), 318.

ובספר חפּץ נמצא כתוב שבעך נמצא בהלכות פסוקות דר אבא ההוא היביתא דאשתקיל [ברזוי'] אתה עכו"ם סכרי' באצבעת' אחדא لكمיה דרב ואמר מברוא ולעיל אסורה בהנהה ומברוא ולתחת מותר בהנהה.

(7) R. Isaac of Corbeil, *Sefer Mišwot Katan*, 82, headed ל' קוטין מרבינו מאיר מרוטנבורק ז"ל.

רבינו חננאל פסק בספר חפּץ שעשה שאפי' אדרם שנשבע בנקיטת חפּץ שיש לו התרה לדבר מצוה.²⁵⁶

(8) *Tosafot Baba meṣi'a*, 4 a, headed ורב ששת.

אך בספר חפּץ משמע דהילך חייב.²⁵⁷

²⁵⁴ See above, note 251.

²⁵⁵ See R. Moses of Coucy, *Sefer Mišwot Gadol*, positive precept 48, p. 127 b; *Sefer Mordekai*, Ketubot, IX, 234 (ed. Wilna).

²⁵⁶ See R. Samson b. Zadok, 412.

²⁵⁷ See *Haggahot Maimuniyyot*, *Hilkot To'en we-Ni'an*, 4. 1.

(9) R. Samson b. Zadok, *חشبין*.

a. 412.

וכתב שם נדר אדם לנרש את אישתו יגרשנה ואח"ב יחוור וישנה
ובשביל שעברו כבר ימים רבים שלא למדו מסכת נדרים בישיבה החמיר
בשבועות ונדרים. אמן ר"ח פסק בספר חפין שעשה שלדבר מצוה יש
לו התרה.²⁵⁸

b. 569.

נמצא בספר חפין הכى קאמר רב פלטוי ראש ישיבה מזוק פסול לעדרות
ולא מביאה מזוק גמור ומפורסם אלא אפילו דסני לחבריה ואמר
בפני עדים איזלנא ומזוקנא לך הו רשות והוא דאמור רבנן לא נחשדו
ישראל על כך הני מיili דסני ליה ושתיק אבל היכא דעתוח בפרהסיא
דקא מזוק ליה פסול לעדרות והוא הרין לשבועה וכן נפסק בשתי ישיבות.²⁵⁹

(10) R. Mordecai b. Hillel, *Sefer Mordekai*.

a. *Yebamot*, II, 6 (ed. Wilna).

זוקא לא פקעה בכרי וכן הלכה וכ"פ רבינו חננאל וכן ספר חפין וכן
שאר הגאנונים.

b. *Ibid.*, II, 7 (ed. Wilna).

דרבי חייא לא איפשיטה אם יש להם הפסק או לא ואולין לחומרה
ויחלין וכ"פ ר"ח בספר חפין.

c. *Ketubot*, IX, 234 (ed. Wilna).

כתב בעל החפין אשה שאבדה כתובתה ונחאלמנה או נתנרשנה נובה
אפילו חוספה וمبיאין ב' כתובות או ג' מקרובותיה²⁶⁰ ונותני לה כפחות
שבהן ובשבועה.²⁶⁰

d. X, 243 (ed. Wilna).

ושאלתם במילחה ראייא פלוגתא דרבבותא אם יש לעשות שודא
דין לא עבדין שודא אלא מי שהוא גדול הדור ומומחה לרבים מדאמר

²⁵⁸ See R. Isaac of Corbeil, *Sefer Miswot Katan*, 82.

²⁵⁹ See above, note 251.

²⁶⁰ See above, note 255.

ליה ר"ג לרב ששת חדא דאנא דיאנא ומר לאו דיאנא אלמא רב ששה לא
מצוי למייעבר שודא אלא ר"ג שהוה דיין מומחה דהילכתא כוותיה ברינוי
ועוד לא עבדין שודא אלא היכא דאיתמר בהדריא בנمراה והיכא דלא
איתתרם המוציא מוחבירו עליו הראה ושולם מב"ב וכדברי הר"ם. כך
כתב בספר חפץ.

e. XII, 265 (ed. Wilna).

וכן כתבתי לעיל פרק הכותב מישום ספר חפץ [ברابر אשה שתבעה
כתובתה].

f. *Kiddushin*, I, 488 (ed. Wilna).

והלכתא כרב פפא וכרב שרבייא וכו' [דשטר אירוסין צריך להזוז
מדעתה] אבל בספר חפץ פסק כרבא וכרבニア.

g. *Ibid.*, 489 (ed. Wilna).

ובספר חפץ פסקו דלית הלכתא כשםואל ובעינן דלהוי הכא ש"פ.

h. *Sanhedrin*, III, 696 (ed. Wilna).

ובספר חפץ משמע דאווה או שונא פסולין לדון כדאמרין פרק שני
רייני ניירות.

i. *Makkot*, I, 728 (ed. Wilna).

ובספר חפץ נמצא דלא מכשרין אלא היכא דאייכא עדים דלמלו
חתמו.²⁶¹

j. *Glosses to Mordekai*, *Yebamot*, X.

ובספר חפץ תירץ הא רקאמר מפיהם ולא מפני כתbam כשהאינו
כתב ידם.

(11) R. Meir ha-Kohen, *Haggahot Maimuniyyot*.

a. *Ahabah*, end of *Seder Tefillot*, 4.

ור"ח כתוב בספר חפץ שאין להזכיר של ר"ח וכן איתא בירושלמי
בריש שביעות עבר קומי תיבות' בריש שתא לא אדרך דריש ירחא
וקולסוניה וסימן בספר חפץ כל הפטור מן הדבר ועישחו נקרא הדricht.

²⁶¹ See § 30, ספר ראב"ן.

b. Hilkot Shekēnim, 3, 5.

וכ"פ ר"ח בספר חפץ [שמנגללין עליו את הכל אם נדרה הרוח הרביעית של חורבתו].

c. Hilkot Ishshut, 14, 30.

ואי בעי' למיפק משום דאיתמדעת ולא בעי' דלרו' לה בעל לא דיניין לה דינה דמורדת וכן בכל hei' דכופין אותן להוציא אי מיתה איתתא מקמי ניטה ירת לה בעל וכן כתוב בה"ג ובפר"ח וכדברי ר"ז אלף ובספר חפץ.

d. Hilkot To'en we-Nit'an, 4, 1.

ורלא בספר חפץ ומהדורא בתרא דר"ת שפסק מכאן דהילך חייב.²⁶²

e. Hilkot Edut, 11, 3.

כתב בספר חפץ שכך אומר רב פלטוי שלא מביעיא מסור נמור אלאafi' אדם מפורסם ומריב עם חבירו ואמר לו אלך ואמסור ממונך הויאל מעין פניו בפרהסיא נחשב רשות ופסול לעדות והוא הדין לשבעה, וכן נפסק דין המסור בשתי ישיבות ס"ה ע"ב.²⁶³

(12) A commentary to a Mahzor.²⁶⁴*a. Fol. 37 a.*

וכן פסק האילפס דاشמש בהו בכל' שני בנון קערות וכיווץ בהן כי שדי עליהם רותחים בכל' שני ומשהו להו בנויו עד דפלטי שפיר דמי וכן פסק נמי בספר חפץ.

²⁶² See *Tosafot*, Baba meṣi'a 4 a, headed.

²⁶³ See above, note 251.

²⁶⁴ I am indebted to Professor A. Marx for his kindness in copying these two passages for me. He also drew my attention to Marco Mortara, *Catalogo dei Manoscritti Ebraici della Biblioteca della comunità Israelitica di Mantova*, Livorno, 1878, p. 36, where the following note occurs in a description of *Responsa* mostly by R. Meir of Rothenburg: 'Molte opere ed autori vi sono citati come il ס' חפץ (no. 385, 389, 526) di ר"ה.'

b. Fol. 38 a.

וכן פסק האלפסי בთוך ע"ז ובസיפו של גוי שהחותמו חמין בין בירורה גדרולה בין בירורה קטנה מותר דקימא לן נתן טעם לפנים מותר וכן פסק רבינו חננאל בספר חפץ וכל הנואנים התירו אפילו בקדירה בת יומא.

(13) R. Abraham (brother of R. Meir of Rothenburg)
ספר סיני in

VIII

CONCLUSION

In copying this manuscript I have endeavoured to give a faithful reproduction of the original. Even in cases where there was an obvious scribal error I preferred to let it stand in the text and correct it in a note, rather than give the emendation in the text and call attention in a note to the error in the manuscript. I felt justified in doing so, because this is a unique manuscript, and I wanted to give the reader the opportunity of seeing at a glance what is actually there. The best emendation, unless it is independently corroborated, necessarily contains an element of subjectivity, and it is hard to draw a line of demarcation between the certain and the probable, for what may appear obvious to one writer may be considered far-fetched by another. By giving only 'correct' readings the editor unduly influences the reader. In one minor point, however, I have perhaps deviated from the original. I have joined the definite article **ال** to the following word in accordance with Arabic usage. Now the words in the manuscript are not sufficiently separated from one another, and it is hard to tell what was the copyist's intention in this matter. There are one or two cases, however, where **ال** is at the end of the line, and belongs

to the word with which the next line begins.²⁶⁵ This would seem to indicate that the copyist considered this particle as a separate word. Owing, however, to the rarity of such cases, I did not deem it advisable to disfigure the text.

My omitting to supply diacritical points over the letters was based on very careful considerations. At first sight it seems strange that there should be a consistency in placing dots over **ו** and **וּ**, while the other letters are systematically neglected. This characteristic is shared by practically all old Genizah fragments that I examined. That the Jews who employed the Hebrew alphabet for Arabic words adopted a phonetic scheme is evident from the circumstance that **خ** is represented by **خ** and **خ** by **خ**, and not by **خ** and **خ**, respectively. They attempted as far as possible to write down the words as they were pronounced. Now we have no means of determining exactly at what period the distinction between some letters differentiated by dots was dropped in pronunciation, but it is safe to assume that this process took place before the Jewish-Arabic period. In colloquial Arabic there is no difference between **س** and **س**, **ص** and **ص**. This at once explains why no diacritical mark was put over **س** and **س**. Then **خ** approximates so closely the pronunciation of the hard *g* that Arabs (even in Egypt where **ج** has the hard pronunciation) in the majority of cases transliterate the hard *g* by **خ**. European Arabists are sometimes puzzled by such a word as **غازيت**, which simply represents *gazette*.²⁶⁶ This would accordingly dispense with the necessity of placing a mark over **خ**. The pronunciation

²⁶⁵ See e. g. text, fol. 4 a, l. 1.

²⁶⁶ Karaite writers who transcribed Hebrew words in Arabic characters employed **خ** for **ج**. Thus **هنوغيح** = **הנוגע** (G. Margoliouth, 'Abu'l-Faraj Furkan', *JQR.*, XI, p. 207, l. 8).

of ב without a *dagesh* coincides with that of Arabic خ, and there was no need to indicate that no *dagesh* was in that letter, just as in unvocalized Hebrew texts that mark is omitted.²⁶⁷ Had they intended to place a diacritical mark over ב, they might have more judiciously chosen letter נ with a mark to represent خ. It is only to represent ض and ط, which have no equivalents in the Hebrew alphabet, that they were compelled to resort to diacritical marks. Accordingly we have no right to tamper with these texts. It is easy to supply the diacritical points, and to make the language appear more classical. But what benefit would we derive? Our loss is evident; for by altering the text we destroy the only material we possess for the reconstruction of Jewish-Arabic. I wish to lay especial emphasis on this point, for I confess that I attach more value to the linguistic aspect of such texts than to the philosophic or halakic. The reader who is not sure of the values of some ambiguous letters will find sufficient guidance in the translation and notes.

The Hebrew translation follows the original as closely as is compatible with the Hebrew idiom. I did not feel bound to follow the style of the Tibbonites in vocabulary or construction. The Tibbonites have no doubt enriched the Hebrew language, but their conception of the duty of a translator is, to say the least, out of date. Why should one be compelled to write בוה השער merely because the Tibbonites wrote so in conformity with the Arabic construction? The Hebrew idiom is to say בברכיך, where in Arabic كقولك would be used. Why, then, should we say באמך, which

²⁶⁷ It may be of interest to mention that some old manuscripts place diacritical marks, dots or lines, over ט, ב, and ז, thus avoiding all possible cases of ambiguity.

is an infinitive, and would convey a different idea? Moreover, Hefes mostly had biblical or talmudic expressions in mind, and I thought it advisable to reproduce these expressions as far as possible. This naturally makes the style slightly uneven, for biblical and talmudic constructions occur side by side. To obviate too great a contrast, I refrained from employing the waw consecutive. Hefes invariably introduces biblical and talmudic passages by כְּ and לְ, respectively. The לְ of לְ does not mean *because*. It is, to my mind, employed as a technical distinction between biblical and post-biblical passages. Considering the various terms by which this distinction may be expressed in Hebrew, I decided to render כְּ by *כמו שבתוב* and לְ by *כמו שאמרו*. The expression לְפִי שאמרו would certainly not have done justice to the latter. The Tibbonites would, I suppose, have rendered these expressions by *כאמרו* and *לאמורים* or *כאמרו*.

I herewith take the opportunity of expressing my gratitude to Dr. Cyrus Adler, President of the Dropsie College, for his kindness in placing the manuscript at my disposal and for encouraging me in my work. I am also indebted to Prof. Henry Malter for reading the proof-sheets and for some valuable suggestions, to Prof. Louis Ginzberg for locating a few passages for me, and to Prof. Alexander Marx for his promptness in forwarding me books, which I needed in connexion with this publication, from the library of the Jewish Theological Seminary of America.

ARABIC TEXT

1 a

ובר את הטומאה נעלמו ממנו זה וזה והשתהווה או שעשה כדי השתתוהה
או שנדבר עם חברו כדי השתתוהה או שנכנס לתוכסת העזורה ושעה כ[די]
השתתוהה חייב על כל אחת ואחת דבריו ר' ישמע' שהיה ר' ישמע' אומ' ונעלם
מןנו ונעלם שני פעמים לחיב על היעלים טמאה ועל היעלים מקד[ש]
ר' אליעזר ור' עקיבא אומ' אין חיב אלא על היעלים טמאה בלבד וקאלו
ונעלם ממנה נעלמה טמאה או יכול נעלם ממקדש תלמי' לוט'
ונעלם ממנה והוא טמא על היעלים טמאה הוא חיב ואין חיב על היעלים
מקדש דברי ר' עקיבא ר' אליעזר אומ' השערין ונעלם ממנה על היעלים השערין
הוא חיב אין חיב על היעלים מקדש ר' ישמע' אומ' ונעלם ממנה ונעלם ממו'
שני פעמים לחיב על היעלים טמאה ועל היעלים מקדש וקאלו חניא מנין

Fol. 1 a, l. 1. This is the end of the eighth precept of the third section of the third book. As this section evidently dealt with civil matters, chiefly with the laws of damages, the discussion about the punishment for remaining in the sanctuary while unclean, must be regarded as a digression. Owing to the author's scheme of treating every detail from all possible points of view, such digressions are frequently indulged in. See especially fols. 4 a, ll. 21 ff., and 18 b, ll. 8 ff. On the other hand it would serve no useful purpose to speculate as to what this precept actually was. The passage occurs in Tosefta Shebu'ot 1. 8, where it is corrupt, as several words obviously fell out through homoioteleuton. In order to describe all possibilities the text must be emended as follows: **טמיה בעזורה ונעלמה ממנה טמאה ונבר את המקדש נעלם ממנה ונבר.** This emendation is suggested by our text as well as by Babli Shebu'ot 14 b.

1. 2. **[שנדבר]** The printed text has **וְנִדְבַּךְ** which is certainly inferior, if not impossible. Z[uckermandel] has **שׁמֹדֵבָר**.

1. 6. **Sifra Wayyikra**, chapter 12. 7 (ed. Weiss, p. 23 b).
See also Shebu'ot 14 b, Keritot 19 a, Niddah 28 b.

1. 10. Shebu'ot 4 a.

שאינו חייב אילא על שיש בה ידיעה בוחלה וידיעה בסוף והיעלים בתנאים
תלמוד לוט ונעלם וכואל אלהלמוד פי שרכה אלסנרה אמר' רבבה לא שננו אילא השתחוה[חוה]
כלי חוץ אבל השתחוה כלפי לפנים אף על נב דלא שההא : והוא השתחוה
קאתני הכי קאמ' איזו היא השתחואה שאין בה שהייה ואיזו היא השתחואה[ה]
ו' שיש בה שהייה שאין בה בריה שיש בה שהייה פישוט ידים ורגלים[ים]
וכמה שיעור שהייה פלני בה ר' יצחק בר נחמני וחדר דעתימה ומנו ר'
שמעון בן פיוי ואמרי לה ר' שמעון בן פיוי וחדר דעתימה ומנו ר' יצחק בר נחמן[ני]
ואמרי לה ר' שמעון בר נחמני חדר אמר' מכריה ואילך וחדר אמר' כננד הפסוק
כלו וכל ישראל ראים ברדת הא' ונו' ורליך רב' לפטה :
ו' אלשדרעה אלט' מנה^ג תונב עלי' מן אזרם נאר פברגת מון מכאן
צריםהא פצעדי שוכן ואחריקת כדסא או סנבלא קאימא פי מנבת[ה]
או נירה ממא פי אלזיאע אין יוד' קימה דליך בעק' כי חזא אש ומץ' ונו'

1. 11. The *n* of *בנתים* is suspended in the manuscript.

1. 12. *Ibid.*, 16 b. *רבא*, not *רבה*, is the authority there. Although the passage is corrupt in this quotation, as an essential sentence is omitted after *הכי קאמ'*, the phraseology would suggest that Hefes had a slightly different text. In the Talmud two versions of Raba's statement are recorded, and Hefes quotes the second.

1. 19. [לכ' This is not accurate : the verse in 2 Chron. 7. 3 contains twenty-three words, and there is no possible way of reducing it to twenty-two, for if we omit monosyllabic unaccented words there would be less than that number.

1. 20. [מנה] The pronominal suffix of *מנה* refers to *קסם*. This verb may be active, having *אלשדרעה* as its subject, or passive, being used impersonally. The Hebrew translator of the first two precepts quoted by Judah b. Barzillai in his commentary on the *Book of Creation* construed it in the former way. But the dots and space after *מנה* seem to indicate that the copyist took it to be passive. For the sake of clarity I followed the latter in my Hebrew translation.

1. 21. Literally : *ears of corn standing in the plantation*. These four words represent Hebrew *קמה*. Sa'adya translates it by *סנבלא קאימא*.

1. 22. Exod. 22. 5.

չ'ארם אלנאר וגאלבהא פאחרקת סיואן פי אדי דלק. פאמא אין כאן אלסכב
פי עדרימהה הcov ריח לא ניר פאלנאלב להא בריא לקו' וכי חזא איש ומע'

ב ז

ומצאה קויז' וגו' כי תצא מעצמה שלם ישלם המבעור את הב' פתח בתוב
בנוקי ממונו וסימן בנוקי גוף ואיזא השלה את הבערה ביד חרש שומה
וקטן פטור מודיעי אדם וחיב בודיעי שמיים שלח ביד פקה הפתק חייב
אחד מביא את העצים ואחד מביא את האור המביא את האור חייב בא
5 אחר ולבה המלבה חייב לבתו הרוח כלם פטורין: ואלאמד אהראקה
ואלניר עAMD סיואן פי ארא אלקימה לקו' אדם מועד לעולם בין ששה
שונג ובין מודר בין ער ובין ישן סמה את עין חברו ושבר את הכלים
משלים נוק שלם ואיזא לעשות שאין מותכוין במתכוון: פאמא אין
עברת אלנאר נהרא או ראיעה ערין כל ואחד מנהמא ח' אדרע או ערין
10 גארה זו דראעה פמא פיק דלק פאחרקת פLEN יולם לדלק תאדריה קימה
ולא נורהא פאן כאן אלנאר או אלראצעה ואלאדרה אקל מקדרארה מון דלק

1. 23. **גַּالְבָּהָא** [גַּלְבָּהָא] I rendered this word by **مبיא** = *one who brings, or transfers from one place to another.* Does it, perhaps, represent **ה מלבה** ? But I have never met **جلب** or **غلب** in that sense.

1. 24. Baba ḥamma 22 b, 60 b. In these texts another passage is inserted before **שלם**; but Hefes only quotes the interpretation bearing on Exod. 22. 5.

Fol. 1 b, l. 1. **בְּתֻוב** [בתוב] Scribal error for **הבתוב**.

1. 2. Baba ḥamma 59 b.

1. 4. **הַבִּיא** [مبיא] The printed text has in both places.

1. 6. **[סְיוֹאֵן]** [סיואן] The orthography is exceptional, as usually short vowels have no symbols in this manuscript. **אָדָם וּכֹו'** Baba ḥamma 26 a.

1. 8. *Mekilta d' R. Simeon b. Yoḥai*, p. 141 (ed. Hoffmann).

1. 9. **[רְאַצְעָה]** This word obviously represents **שְׁלֹולִית** *a pond*, but is not recorded in any lexicon in that sense. As **רְצַחַת** denotes *he sucked*, **רְצַחַת** may be *a place where water gathers*.

1. 10. **דָּרְךָ הַרְבִּים** [**גַּדְגֹּז**] which is an excellent equivalent for **גַּדְגֹּז**.

פִּלּוֹמָה אֲלָקִימָה לְקוֹי' עַבְרָה נֶהָר או שְׁלוֹלִית שְׁהָן רְחַבֵּין שְׁמָנָה אַמוֹת
פְּטוֹר וְאַיְצָא עַבְרָה נֶהָר שְׁחוֹא גְּבוֹהָ אַרְבָּע אַמוֹת או דָּרְךָ הַרְבִּים או נֶהָר
פְּטוֹר וְקָאַלְוָה דָּרְךָ הַרְבִּים מֵאַנְּזָן תְּנָא אַמְּתָה רְבָא רְאַלְעֹזְרָה הָאָה דָּאַמְּתָה שְׁשׁ עַשְׂרָה
אַמְּתָה דָּרְךָ הַרְבִּים וּמָן אַזְּרָם נָאָרָא פִּי מֶלֶכָה פָּאַרְחָבָעָה חֵי או שְׁדָאָרָה
או טְפַרְתָּה פָּאַחֲרָתָה מֶלֶךְ נִירָה פְּלִיאָטָר אָן בָּאָן מִקְדָּאָר גְּסָמָה אַלְדִּי
קָצָד צְאַרְמָה אַמְּתָה יְתָעָרִי מְנָה אַלְיָי מָא אַחֲרָתָה פִּילּוֹם צְאַרְמָה
קִימָה דָּלָקָ. פָּאַכָּא אָן בָּאָן לִיס פִּי קֹוָה גְּסָמָה דָּאַק מָא יְתָעָרִי מְנָה אַלְיָי
כָּא אַחֲרָתָה בְּלִ סְבָבְ דָּלָק רְיִחָא לְלֹקֶת פְּקוֹתָה לְהִיבָּא או גִּירָדָלָק פָּאַחֲרָתָה
פְּצְאַרְמָה לְדָלָק בְּרִיאָה לְקוֹי' הַמּוֹרְלִיק בְּתוֹךְ שְׁלֹו כְּמָה הַעֲבָרָה הַדְּלָקָה רְאַלְעֹזְרָה
בְּנָן עֹורְדָה אָוּמָה רְוָאֵין אַוְתָה בָּאַמְּצָעָה בֵּית כּוֹר רְאַלְעֹזְרָה אָוּמָה שְׁלָם
עַשְׂרָה אַמְּתָה דָּרְךָ הַרְבִּים רְעַקְבָּה אָוּמָה חַמִּישִׁים אַמְּתָה רְשַׁמְעָן אָוּמָה שְׁלָם
יְשַׁלְּם הַמְּבָ' אַהֲ הַכְּלָל לְפִי הַדְּלָקָה אַמְּתָה רְבָבָן נְחַמְּן אַמְּתָה דְּבָתָה בְּרָ אַבָּה אַתָּה

2 a

רְבָה הַכֵּל לְפִי גּוֹבֶה שֶׁ דַּלְקָה אַמְّתָּר בְּרַב יְוֹסֵף אַמְّתָּר בְּרַב יְהוָה אַמְّתָּר שְׁמוֹאֵל הַלְּבָה
כָּרְבָּר שְׁמֻעָן, וּקְאַלְתָּה אַלְתוֹסְפָּה פִּי כְּמַיה מִאֵת תְּנָאָוָה אַלְגָּאָר אֲדָאָרְמָ[ת]
וְאַלְרִיה עַזְּזָה פָּאַחֲרָתְהָ המְדָלִיק בְּתוֹךְ שְׁלֹו כְּמַה הַעֲבָרְדָּה הַדַּלְקָה רְ
אַלְיעָור אַוְתָּה שְׁשׁ עַשְׂרָה אַמְּתָּה דָּרְכָּם הַרְבִּים בְּשַׁעַת הַרוֹה שְׁלִישִׁים
5 אַמְּתָּה לְיְהוָה אַוְתָּה שְׁלִישִׁים אַמְּתָּה בְּשַׁעַת הַרוֹחַ חַמִּישִׁים אַמְּתָּה רְ עַקְיבָּה אַוְתָּה

l. 12. Baba ḡamma 61 a.

1. 13. *Ibid.* The first נָהָר is no doubt a scribal error for רַדְעָן, as these words are graphically similar.

l. 14. *Ibid.* Instead of דָּמֶן the printed text has רְתַנִּי.

1. 17. [מַתִּי] Read **מֵא**, as in the next line.

1. 18. [כָּאֵן לִים] A vulgar combination.

1. 20. *Ibid.*, 61 b.

1. 23. *Ibid.* The word וְאִילָא or וְאַל probably fell out.

Fol. 2a, l. 3. Tosefta Baba Ḳamma 6, 22. 23. There are only a few insignificant variants, as שׁוב before the second מעשה is omitted in the printed text. Z. has instead of ! תַּעֲבֵר !

חמשים אמה בשעת הרוח שלוש מאות אמה מעישה בערב שקפין האור
 יתר משלוש מאות אמה והויק שיב מעישה שעברת הרכקה את הירדן
 שהיתה קשה בימה דברים אפשר כזון שקפינה אבל אם הותה מככבה
 והולכת או שהיו עצים מצויים לה אפילו עד טיל הרי זה חיב עברת נהר
 10 או נדר או שלולית שעון רחבי שמנה אמות פטור: פאן אהדרתך בדכא
 פאהתרך פוםא בין דלק אלה אלוזע או נרא או חמלאן מכחופה או עריה
 פמא פי אלעדרה וצעה הנאך פילום פארמיה קימה נמי' דלק פאן
 אהתרך פי כלאל דלק מא לם פי אלעדרה וצעה הנאך פלאן לום עזה
 15 ואן אהדרתך מנלא מא פילום קימה נמי' מא אהתרתך פיה אויא' לק'
 המדליך את הנריש והוא בו כלים ר' יהודה אוות' משלם כל מה שבתוכו וחכט
 אוות' אין משלם אילא נריש של חטים או נריש של שעירים היה נדי כפוח לו
 ונשרף עמו חיב עבר כפוח לו ונשרף עמו פטור ומודים הכת
 לר' יהודה במדליך אה הבירה שמשעלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניא
 בבחיטים: וקלו ר' יהודה סבר ישלם כל מה שבתוכו ואפלו ארכן אנרכן ורבנן
 20 סברי כלים הראין לה אין שאון ראויין לה לא ומما אינו מודען וכלי בקר
 פמא קול או השדה פמא מן רסמה או יונע פי אלחקיל מן בשב וקצת

1. 15. Baba ḥamma 61 b. Differs from the printed text in omitting נריש before כלים and Dolko after כלים שעריהם. Comp. Tosefta 6, 24.

1. 17. **סמרק** [כמ"ד] Read **סמרק**.

1. 19. *Ibid.* The phraseology, which is different from that of the printed text, seems to indicate that Ḥefer had another reading.

1. 21. . . אן . אן . **[פמא]** This sentence offers some difficulty. The most obvious solution is to emend אן to אן, and to take **רְסִמָּה** in the sense of *custom, manner*, for which Ḥefer usually employs the word *עֲרָה* (see above, II, 12, 13). The translation would then be *דבר שרדכו להניאו בshedot*. If, however, the text is to be left unemended, we have to consider the words אן as a gloss or parenthetical phrase. **רְסִמָּה** would then have the meaning of *he wrote*. According to this explanation Ḥefer wishes to convey that the inclusion of wood and reeds is to be derived from the word אן. As this explanation does not involve any change in the manuscript, I adopted it in my Hebrew translation, in spite of the fact that it is slightly awkward. **[אלהחקיל]** *Plots of land not for sowing.*

וחנארה אלבני ומא נחא דלך פקימה דלך יולם אלצארם לכו' וכן סוד של ק[ניפ]
ושל קורות וכן מרבייך של אבנים ושל צדרות שהתקין לסיד שנא או הקמה

2 b

או האילו בשמע או השדה אפילו להכח את העפר: והורה אלה אלשראייע
אלמצדרא דכראה ונוב קבין אלארוש מישרוה פיהא פפי ארין יש לא פי אל
נלוות לקול רבא אדם באדם ואדם בשור אין גובין אותו בבל נרעך דלך אדם
שהוחק באדם ואדם שהוחק בשור פאמא אין תמכן רואבן פי ניר ארץ ישראל
5 פקבין מן שמעון אלארש אלואנג לה עליה פי ארין יש פאסתעדרא שמעון לדלך
אליל אלחאכם לן יגב עלי אלחאכם אסתכראגה מן רואבן ורודה אליל שמעון
לקו', השתה דאמרת פלנו נוקא קנאסה האי כלבא דאכל חמרי ושונארה
דאכל תרנולי משונה הוא ולא מנבנן בבל ואו תשפ לא מפקון מיניה
ווקאלו והוא נברא דאלם ידא דינוקא אתה לקטיה דראבא אמר לו לושומ
10 ליה כעברא היבי דאיין רבא היבי והוא רבא הוא דאמ כל שמאין אותו בעבד
איין נובין אותו בבל איז היבי נמי ואילא שני היבא דאקדים נזק תשפ

1. 22. *Mekilta d' R. Ishmael*, p. ፪"ז (ed. Weiss). סוד should be changed into סור, as in that edition. See also *Ohalot* 3, 7.

1. 23. Both נרבע and מרבייך are recorded. But (Ezra 6. 4) would support the second reading.

בשמע 2 b, 1. **אַף הָאִילוֹ**. A corruption of [או האילו]. On the other hand may be retained as a variant instead of the usual אללה. במשמע This may be a scribal error for אלת. It is also possible that one of the nine was not included in this category.

1. 2. **אֲרֹשׁ** Plural of **אֶרְשׁ**, used here in the sense of *fine*.

1. 3. Baba Ḥamma 84 a. The printed text has twice נזק before אדים. Read אין. אדים [אין].

1. 7. *Ibid.*, 15 b. חמרי and חמנלי are obviously scribal errors for תרנולי and חרגני, respectively. On the other hand it appears that in the printed text the sentence **וְהַנִּי מֵילִי בְּרַבְבֵי אֶבֶל בְּוּמְרֵי אֶוְרְחֵה הוּא**, which interrupts the logical sequence, is a later insertion, due, perhaps, to the Saboraim.

1. 9. *Ibid.*, 84 a. נברא is a corruption from תורא. The other variants seem to be genuine and are mostly superior to the readings of the printed text.

באמא אן אסתעדא על שמעון פלילים אלחאכם שמעון ארזא ראובן וא לרزا
 פי דלק פניר מחדוד נאלמחרוד מנה פי ארץ יש' וחדה פי ניר ארץ ישראל
 חוסט תקאת אהל אלמכאן חסב חaltoי אלכעמיין פי אלומאן אלחאנדר פאן
 ז. TABABA שמעון ען קובל דלק פליךרים לדלק פמא אן קבל שמעון ולם ירין
 ראובן פלייחד לשמעון ואן אלתמים ראובן אשכאנן שמעון אל' ארץ ישראל
 לתחאכמא הנאך פלה דלק פאן TABABA שמעון ען דלק פליךרים לקו' ואין אט
 אומניה לדינה בהרא א' לא רץ יש' מומנוון להה ואו לא אויל משפטין
 להה ובין כד ובין כד משפטין להה לסלוקי הוקיה מדור נתנייא ר נתן
 20 אוול מנין שלא יndl אדם כלב רע בתוק ביתו ויעמיד סלם רועע בתוק
 ביחס תלם לול ולא חשים דמים בבייח' תם שرحניא אלקסם
 אלג' אלמשתמל עלי אלט אלשראייע אלמצדר דברהא
 אלקסם אלד יחי' א' שריעה לים ילום פעלאה פי הדא אלומאן

3 a

לא פי ארץ יש' ולא פי נירהא מנהא ט' שראייע אמריא ושורייתין נהיא.
 אלשריעה אלאלו' מנה' חונב אדא באן תור ניר כערוף באלנטא[ח]
 פנטה אנסאנא פמאת אלאנסאן לדלק אן ירונם אלתור ולא יוכל מן לחמה וצאה[בה]
 פברי מין דלק כד' וכי יגה שור את איש וג' ואלנקל פתצזן באן אלגדם ואלען[ג]

1. 12. The word אסתעדא evidently fell out after **ראובן** by mistake.

1. 14. [חוסט] This word is best taken as fifth conjugation, either imperfect third person singular feminine, تَوَسْطُ, or infinitive = arbitration. The second conjugation is syntactically possible, and perhaps preferable, but is unknown in the sense required here. [תקאת] Plural of خَلِيفَةً (from وُقْتٍ) a faithful man. For the ending comp. **خَلِيفَةً**.

1. 15. The signification *he excommunicated* is recorded only by Dozy. It would thus not be unlikely that its occurrence here is due to Hebrew influence.

1. 16. Infinitive fourth conjugation = *to cause to come, or to appear.* See Dozy.

1. 17. Baba Ḳamma 15 b. The superfluous נ after ought to be ' Instead of read מומנוון. The rest are genuine variants.

Fol. 3 a, l. 4. Exod. 21. 28. [וכי ונו'] **ואלען**. After the y the paper is

וְאֶלְרַבֵּן וְאֶלְרַפִּין מִתְהָאִוָּה פִּי חַכְמָה אַלְנִיחָה לִקְוֹ בְּנָם שָׂוָרָךְ וְשָׁמְרוּ הַוּקְ פְטוּר הַוּקְ רַמְאִיר אָוָם

מִשְׁלָם נָזָק שָׁלָם וְחַכְמָה אָוָם עַל הַשְׁנִין וְעַל הַרְגֵל מִשְׁלָם נָזָק שָׁלָם עַל נִנִּיחָה וְעַל

נִינִיפָה וְעַל נִשְׁוָכָה וְעַל רְבּוֹצָה וְעַל בְּעוֹתָה מוּעָד מִשְׁלָם נָזָק שָׁלָם וְחַמְשָׁלָם

חַצִּי נָזָק וְאֶלְקְתָל אִיזָא פִּינְבָּ עַלְיָה כָּל וְאֶחָד מִן אֲלְבָחָאִים אַלְמְפָתָרָם מִנְהָא וְאֶלְנִידָר

מִפְתָּרָם וְכַדְלֵךְ אַנוֹאָע אַלְטָאָר מָתוּי פָּעֵל פִּי אַלְאָנְסָאָן מִתְהָלָ פָּעֵל אֶלְתָּוָר אַלְנָאָתָה

אַלְדִּי יְנָבְּ לְדָלָק קְתָלָה לִקְוֹ לְעַשְׂוָת שָׁאָר בְּהַמּוֹתָה וְחַיָּה וְעוֹפָּה כִּוְזָא בְּשָׂוָר : וְאוֹ

בָּאָעָה הַדָּא אֶלְתָּוָר צָאָבָה אוֹ אֶקְרָסָה קְבָּל מִחְאָכְמָתָה עַלְיהָ פְּדָלָק נָאָזָ פָּאָמָ[א]

פִּימָא בָּעָד פָּלָא לִקְוֹ שָׂוָר תָּם שְׁהָמוֹת עַד שְׁלָא עַמְדָר בְּדוּין מְכָרָוּ מְכָרָוּ וְהַקְדִּשָּׁ[ן]

מוֹקְדָשׁ שְׁחָטוּ וְנוֹתָנוּ בְּמִתְהָנָה מָה שְׁעָשָׂה עֲשֵׂיו קְרָמוּ בְּעַלְיָה חֻבוֹתָה וְהַנִּינְחוֹתָה

5. בָּין חַב עַד שְׁלָא הַוּקְ וּבָין הַוּקְ עַד שְׁלָא חַב מָה שְׁעָשָׂה עֲשֵׂיו וְמַעֲשֵׂרָד בְּדוּין

מְכָרָוּ אַינוֹ מְכָרָוּ הַקְדִּשָּׁו אַינוֹ הַקְדִּשָּׁו שְׁחָטוּ וְנוֹתָנוּ בְּמִתְהָנָה לֹא עָשָׂה כְּלָוָם

קְרָמוּ בְּעַלְיָה חֻבוֹתָה וְהַנִּינְחוֹתָה בֵּין חַב עַד שְׁלָא הַוּקְ וּבָין הַוּקְ עַד שְׁלָא חַב

לֹא עָשָׂה כְּלָוָם לְפִי שָׁאָן מִשְׁתָּלָם אַילָא מְנוּפָו פָּאָמָא לִקְרָב לֹא יְנוּ בְּלִי יְבָאָעָה

וַיְצַרֵּף תְּמָנָה פִּי מְרָמָה אֲלָבִית אוֹ יְחִימָל וְיִכְדָּם לְקְדָשָׁ . וּקוֹ אֶת הַאִישׁ אוֹ אֶת

20 האָשָׁה פִּישְׁמָל אַלְמְמָסָה וְאַלְכָנָתִי וְאַלְאַטְפָּאָל אִיזָא לִקְוֹ אַזָּן לִי אַילָא אַישׁ

torn off. As this word represents נִשְׁיכָה, there can be no doubt that ^{רַ} is to be supplied.

1. 11. *Mekilta d' R. Simeon b. Yoḥai*, p. 135 (ed. Hoffmann). See also p. 131. The former passage which practically agrees verbatim with this one applies to a different case. It is the latter which Ḥefes had in mind.

1. 13. *Baba Ḳamma* 33 b. See *Tosefta* 5, 1. There are numerous variants in arrangement of the sentences as well as in individual words.

1. 19. *[מְרָמָה] בְּדַק* which is an excellent equivalent for *יְחִימָל*. In this manuscript ח and ה are quite different from each other, and the copyist no doubt wrote *יְחִימָל*. But the sense demands *יְחִימָל* should be left alone. It seems that in the first manuscript of which the present one is a transcription ה, ח, and ת resembled one another.

1. 20. *[אַלְמְמָסָה] مְמָסָה* usually denotes *castrated*, but it no doubt

ואשה מנין לרבות קטן וקטנה וטומטום ואנדרנים תלם לום את האיש או את האשה^א. ואן כאן הרא אלתוור קד עלם אן יונחה ועוד ליפעל דלק בתור אלמקאמרין פנטח פקטל פלאן יונב קתלה לך^ב שור האצטדין אין חיב מיתה שנ', כי יונח ולא שינויחו^ג. ואיזא שור האצטדין כשר לנבי מובה טפנוי

ט 3

שהוא במעוסה^ד. ויינטם אליו קוה קולה ולא יאלל את בשרו תחרים אלאנטפאע בה איזא וכדליך אלקוקל איזא פי בעין אלמחרמאט אלמקוקל פיהא לא יאלל לא תאכל לא יאללו לא כלחה לך^ה אם ר אלעוזר כל מקום שנ' לא יאלל לא תאכל לא יאללו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמעו^ו במשמעו עד שיפרות לך הכתוב בו בדרך שפרט לך הכתוב נבללה לנו אשר בשעריך ולני במכירה דתניה לא תאכלו כל נבללה ולרבותך^ז לדלק שרוח ותציגאת נכתזר דברהא לטולחה^ז. ובעל השור נקי פברי מן סair אל תבאעתה^ז. ואלאנווע אלאונגה עלי רבי אלתוור אלמוועד עני אלמשהוו עליה באלאנטאח לא יולם נמיעהה רבי אלתוור אלניר מעורוף בדלק עני אלתמת ואלאומה רבי אלתוור אלמוועד כמפה^ז. מנהא אלתוואה שהאדרא אלשוד עליה בדלק ומנהה אידי פיה דיה כאמלה וקטל אלתוור אן כאן למא

אנדרנים represents here حُنْتَى = [וְאַלְכָנְתִי]. טמطم here [אַלְכָנְתִי] which stands for ^{חֲנִינֵי}. The Hebrew equivalents would be *Mekilta d' R. Simeon b. Yoḥai*, p. 131. The *האיש* in *ה* and *האשה* is to be deleted.

1. 23. *Ibid.* ^{חֲנִינֵי} = *gamblers*. But as this word represents here, I translated it accordingly. The Hebrew equivalents would be *האצטדין* or *משחקים*, *מתחרים*, *מתחרים*, *מהתחרים*.

1. 24. *Ibid.*, 41 a. The words *אין חיב מיתה* are omitted here.

Fol. 3 b, l. 3. This is a further strengthening of *בעין כלחה* ^{בְּעֵין} of the preceding line : the prohibition of deriving any benefit applies only to some cases, not to all. To read it as one word *לא כלחה* would yield no suitable sense. Baba ḥamma 41 a, &c. One is to be deleted as dittography. The variants are insignificant.

1. 25. *[אידי אלך]* The paying of ransom and the killing of the ox are regarded as one point. See the passage from *Mekilta* quoted below.

פעלה קאצד ואן יכנ לדרך קאצדא פלן יגב קתלה באדריה . ומנהא אין
יוד ללבך ל מתקאלא ומנהא אקאמה עין אלמתלוּף . ומנהא אידי דרכ
כון אין מאלה אלנמייע ה' אנוועע : פאמא אלי יומ רבע אלחוּר אלגיר מעروف
15 באלאנטאה פנוועאן אלאול מנהמא אידי נץ' קימה אלמתלוּף ואלמפסוד פאן
נטוח פקתל פלט יכנ לניחה אלמקחול קאצדא פלן יגב אין יקתל ואלב אין יכנ
אראה דרכ כוֹן חמוֹן דאתה לא כוֹן באז' מאלה לך' חמשה דברים בין שור
them למועד מועד צרייך עדים ותם אין צרייך עדים מועד מישלים את
הכופר ותם אינו מישלים את הכהר מועד מישלים שלשים סלע ותם אינו נתן
20 שלשים סלע מועד מישלים נזק שלם ותם מישלים חצי נזק מועד מישלים מן
העליה ותם מישלים מגופו ואיליא יש חייב בכפר ופטור מן המיתה יש
שחייב במוֹתָה ופטור מן הכהר יש שחייב בזה ובזה יש פטור מוֹתָה
ומוֹתָה מועד בכוֹנה חייב בזה ובזה תם שלא בכוֹנה פטור מוֹתָה ומוֹתָה
מועד שלא בכוֹנה חייב בכפר ופטור מן המיתה תם בכוֹנה חייב במיתה
25 ופטור מן הכהר¹ אלשרעה אלב' מהנה² תונגע עלי מון לה תורה נטהח

4 a

מן אמס ומַא קבל וגושד ליחפה פלט יחתפה פקטל אנסאנא אין ירנֶם אל
תור ויסטחק הו מוֹתָה אכתראמייא פאן אלז' דיה אלמנטוּח פלעטה מא

1. 12. [וְאַنֵּין] The word *לִם* was omitted between these two words by the copyist.

1. 14. *تَأْسِعْ مَالٍ* [אֲנֵין] Read *نَأْيْن*. *نَأْيْن* is the ordinary expression in Arabic for *cash*. There can therefore be no doubt that the author meant this word. See below, l. 17.

1. 15. [נַצְחָ] All other abbreviations in this manuscript are either biblical words or frequently recurring terms like *לְקָנָה* or *וְגַנְבָּה*. That *נַצְחָ* is abbreviated seems rather curious. Is it through the influence of colloquial Arabic where *nus* = *ذَصْفٌ*?

1. 17. [חַמִּישָׁה וּכְוָן] [כָּאֵין] Read *נַאֲיֵן*. See above, l. 14. *Mekilta*, p. 93 (ed. Weiss). The variants are insignificant.

1. 21. Baba Ḳamma 44 b. Comp. Tosefta 4, 6. The four cases that are enumerated are not in the same order as in the printed text.

Fol. 4 a, l. 2. [=אכתראמייא] *אַחֲתְּרָאַמְּיָא*, the literal translation of which is *חַטּוֹפָה*. It is used here in a more general sense, and is the equivalent of *בִּידֵי שְׁמִים*.

תבת עליה אלתראי כי' ואם שור נהנ' הוא מתחמול שלשות ונ' אם כופר יונ' ונ' או בן יונ' ונ' מתחמול שלשות יריד בدلך תלתה איאם מתחאליה לקו' ר' 5 יהורה אוּמָה מועד שהעידו בו שלשה ימים זה אחר זה ואיצא יום ואמש ושלפנוי: והועד בעבליו במחזר מן אלחאכם יצא לקו' העולם אין נעשה שור מועד עד שיעירוהו בפני הבעלים ובפני בית דין העידותו בפני הבעלים בית 10 ו' א' בפני בית דין בפני הבעלים אין נעשה שור מועד עד שיעיר עד שיעירוהו בפני בעלים ובפני בית דין העידותו בפני שנים יום ראשון ובפני 15 שנים يوم שני ובפני שנים יום השלישי הרי אילו נ' עדויות והן עדות אחת ואמא ולא ישמרנו בעליו או למ' יחפתה ברוביתה לקו' ר אליעזר אוּמָה אין לו שמירה אילא סכין' ונס בעליו יומת פמותא אכתראמיא לקו' שור שנגה את האדם ומועד משלהם את הכהר ותם פטור מן הכהר וזה וזה חיבין מיתה וכן בגין או בכת: וקאלו פי שרה דלך אתה אוּמָה בידי שמיים 20 או אינו אילא בידי אדם וכשהוא אוּמָה לא תקחו כופר לנפש רוצח ונ' הא אין נתנן פרין למומרין בידי אדם אבל נתניינן פרין למומרין בידי שמיים וקאלו איצא אם חזקה וכן תינה דבר חזקה מות יומת המכחה רוצח הוא על רציחתו אתה הורנו ואין אתה הורנו על רציחת שורו' פאמא אם כפר יושת עליו פאלואם בית דין אין ירצה במצוות לקו' יכול אם אמר לו מנה יהא נתן 25 מנה ואם אל מאה מנה יהא נתן מאה מנה נאמר כן יושת עליו ונאמר להלן יושת מה יושת עליו האמור להלן בבית דין אף האמור כן בבית דין: ותצמן

1. 3. Exod. 21. 29-31.

1. 4. *M. כתאיין* = מתחאליה Read *M. כתאיין* [מתחאליה consecutive] Tosefta Baba ḥamma 2, 2. See also Babli 23 b.

1. 5. *Mekilta*, p. 93 (ed. Weiss).

1. 6. Tosefta Baba ḥamma 2, 2. See also Babli 24 a. Instead of **העולם** read **לעולם**.

1. 11. *אנו*] Read [ר אליעזר וכו']. אין Baba ḥamma 45 b.

1. 12. *Ibid.*, 41 a. 1. 14. *Mekilta*, p. ג' (ed. Weiss).

1. 17. Sanhedrin 15 b.

1. 19. *Mekilta d' R. Simeon b. Yoḥai*, pp. 132 f. (ed. Hoffmann). The variants are insignificant.

1. 21. *יושת* (first)] Read *יושת*.

אלנקל באן ב פעלא למ תדרהא אלשרעה עקאפ פאעליה ליסת אלינא בל אלה תברך מנהא מודהש צאהבה بما היל לדליך עקללה לך' המבעת את חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים ומנהא מנפר בהימה צאהבה 25 ב רדחלת לדליך לך' המבעת בחמות חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. ומנהא מן עלק-בָּה יLUק בהימה צאהבה טעמאה חרוא או מרה

4 b

או קדרא או מודיא כתלא לא' הליעיטה חלחתית הרדופני סטם המות וציאת התרנגליין פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים: ומנהא אלדי יברל רמאד פרה אדומה ומא ינץ' מנהא לכון בעין אלגנאייע או שרב בעין אלחייאנאת לך' העושה מלאהה במוי חטא וכאפר חטא והנותן מי חטא 5 לפני בחמות חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים ומנהא שליח בית דין אמר בנגד מלכות ארבעים פגולד גלדא עניפה לך' שליח בית דין שהכח ברשות

1. 23. Tosefta Baba ḥamma 6, 16. See Babli 56 a.

1. 25. *Ibid.*

Fol. 4 b, l. 1. This word may be either [מִזְדִּיא] (fourth conjugation of *mozdī* 'he molested, harmed'), or [מוֹדִיא] (fourth conjugation of *modī* 'he destroyed'). It is, however, more likely that the former is intended here, as the latter is specifically connected with destroying as a result of vengeance. See Lane s.v. Moreover, no adjective or noun *מוֹדֵד* is otherwise known, whereas Dozy quotes *מוֹדֵד* *venimeux, mordant*. It seems that it is used here as a noun, and that *קְתַּאֲלָא* specifies it. I have translated it accordingly. [חליעיטה וכ''] Tosefta Baba ḥamma 6, 17.

1. 2. Either *יבדל* *יִגְדְּלُ* or *יבטל* *יִתְבָּלֶל* *he substitutes* or *he gives* would suit the context.

1. 3. [שרב] *he gave to drink*, or infinitive *שְׁרַב*. In the latter case it would be parallel to *לבון*.

1. 4. *Ibid.* The printed text is corrupt, and an entire sentence fell out through homoioteleuton. It should be emended in accordance with this quotation. See also Babli Baba ḥamma 56 a and Gittin 53 a.

1. 6. *Ibid.*

בֵּית דִין וְהוֹיָק פֶּטַור מְדִינִי אָדָם וְדִינוֹ מִסּוּר לְשָׁמִים וּמִנְהָא טְכִיבָא חָאְדָקָא
טְבָא בָּאָרֶן בֵּית דִין פָּאוּחָן פִּי דַּלְקָה לְקָוָה רֻפָּא אֲוֹמָן שְׁרָפָא בְּרִשׁוֹת בֵּית דִין וְהוֹיָק
פֶּטַור מְדִינִי אָדָם וְחַיֵּב בְּדִינִי שָׁמִים וּמִנְהָא צַאְחָב בְּעַזْ أַלְחָכָם אָמָר
๕ בְּתַקְטִיעָן נְגִינָה מִיתָּא מִנְחָא מְרָאָה לִילָא תָּמוֹת לְאַנְלָה פְּגָנָה עַלְיהָ
פִּי גְּמָלָה דַּלְקָה לְקָוָה הַמְחַתֵּךְ אֶת הַעֲוֹבָר בְּמַעַי אִשָּׂה בְּרִשׁוֹת בֵּית דִין וְהוֹיָק
פֶּטַור מְדִינִי אָדָם וְדִינוֹ מִסּוּר לְשָׁמִים וּמִנְהָא תָּאֵלָם נְדָאָרָא לְתָסְרָה מִנָּה בְּהָאִים
צַאְחָבָה : וּמִנְהָא מְמִיל זְרוּעָ צַאְחָבָה אוֹ גִּירָה מִן נְבָאת לָהּ נְחוֹ
נְאָרָא מְחַמִּיה פְּתִיכָה אָוּ תְּחִרְקָה . וּמִנְהָא מְסַתָּאָר שְׁהָדָא לְיִשְׁהָדוּ וּמִנְהָא
๕ כְּאַתָּם שָׁהָדָה בְּמַא יִגְבֶּן לְצַאְחָבָה וּעַלְיהָ לְקָוָה אַתְּ לְיִהּוּשׁ' בְּן לְיִי אַרְבָּעָה
רְבָרִים הַעֲשָׂה אֶתְכָם פֶּטַור מְדִינִי אָדָם וְחַיֵּב בְּדִינִי שָׁמִים וְאַיְלוֹ הַן הַפּוֹרֵץ גְּדָר בְּפָנָי
בְּחַמֵּת חַבְרוֹ וְהַכּוֹפֶף קִמְתוֹ שְׁלַחְבָּרוֹ בְּפָנֵי הַדְּלָקָה וְהַשּׁוּבָר עַדְיָ שְׁקָר לְחַבְרוֹ לְהָעֵד
וְהַיּוֹדָעָה עֲדוֹת לְחַבְרוֹ וְאַיְנוֹ מְנִיד לֹו : וּמִנְהָא מְרָסֵל צְדִימָא יְדִי אַצְם אָוּ אַהֲוָן
๒๐ אָוּ צְנִיר אַלְסָן פְּאָפְסָרָת דַּלְקָה לְקָוָה הַשׁוֹלָח אֶת הַבְּעִירָה בַּיד חָרִישׁ שְׁוֹטָה
וְקִטְנוֹן פֶּטַור מְדִינִי אָדָם וְחַיֵּב בְּדִינִי שָׁמִים : וּמִנְהָא מִן אַנְכָּסָר לָהּ צְרָפָא

1. 8. *Ibid.*

1. 9. This is an awkward phrase. **خَلْكَانٌ** is usually the plural of **خَلْكَمٌ** which denotes *judge* or *master*. This does not suit the context, as the phrase can scarcely represent **خَلْكَمٌ** *שְׁלִיחָה בֵּית דִין*, for would then be quite unnecessary, and it would be against the Arabic idiom. In colloquial Arabic **حَكِيمٌ** is the ordinary word for *physician*, and it is possible that **خَلْكَمٌ** is used in that sense in some dialects (comp. **خَادِمٌ** and **خَدَامٌ** *a servant*). In that case, however, it would be required to delete **خَلْكَمٌ**. Moreover, it is likely that **خَلْكَمٌ** in that sense is a modern creation based on European *doctor*. The best solution appears to me to take the **خَلْكَمٌ** of **חָאְדָקָם** to represent a short ā. The phrase would then be **صَاحِبُ بَعْضِ الْحِكَمٍ** = *master of one of the sciences*. Ḥeṣeṣ advisedly uses this expression, as special skill is required for this kind of operation.

1. 11. *Ibid.*

1. 13. [נְחוֹ] The text is rather obliterated; but there can be no doubt that **נְחוֹ** is correct.

1. 15. Baba ḥamma 55 b. The variants are insignificant.

1. 19. *Ibid.*, 59 b.

1. 20. ظَرْفٌ = [צְרָפָא] *a vessel*.

פִי מַסְלֵךְ אֶלְנָאשׁ פֶלֶם יָצָה פִמְנָעַ מִן דָלַק אֶלְחָאָדִי בָה לְקוּ נְשָׁבָרָה כְדוֹ
וְלֹא סְלָקָה פְטוּר מִדִינִי אָדָם וְגַן, וּמְנָהָא מִן תְגָאָפֵל עַז שִׁיל חַיוֹאָן לְהַאֲקָעָא
פֶלֶם יְשִׁילָה לְקוּ נְפָלה נְמָלוּ וְלֹא הֻמְדִידָה פְטוּר מִדִינִי אָדָם וְגַן, וּמְנָהָא
כָּן-תְּגָאָפֵל: אֶלְאָמָר בְקַתֵּל נְפָס בְרִיה פְקַתֵּל לְדָלַק לְקוּ תְנִיאָה אֲמָר
לְשָׁלָחוֹ צָא וְהָרָג אֶת הַנְּפֵשׁ הוּא חַיְבָה וְשָׁלָחוֹ פְטוּר שְׁמָאי אָוֹם מְשֻׁום חַנִּי

5 a

הַנְּבִיא שָׁלָחוֹ חַיְבָה שָׁנָה, וְאֶת הַרְגָת בְּחַרְבָ בְּנֵי עַמְקָה וְגַן, מְאֵי שָׁלָחוֹ חַיְבָה בִּידֵי
שְׁמִים וְקָאֵל רַ שְׁמַעוֹן פִימָא יְלָום אֶדְרָא אֶפְסָר אֶלְחָיוֹאָן פִי חַיְיָ מְאָלָכָה וּבִ
חַיָי נִיר מְאָלָכָה וּבִחַיָי אֶלְמַשְׁתָרָה פִימָא בֵין צָאָחָב אֶלְמַזְוִיק וְאֶלְמַזְוִיק וְנִיר דָלַק
אֶרְבָעָה דְבָרִים הָיָה רַ שְׁמַעוֹן בֵן אֶלְעֹזֶר אָוֹם בְּנוֹקָזָן כֹל מָקוֹם שִׁישׁ רְשׁוֹת לְנִיזָק
וְלֹא לְמוֹזִיק חַיְבָה בְכָל לְמוֹזִיק וְלֹא לְנִיזָק פְטוּר מִן הַכָּל לְהָזָה וְלֹהֶה כְּנָונָה חַצְרָה הַשׁוֹתָפִין
וּבְהַקְעָה עַל הַשָּׁזָן וְהַרְגָל פְטוּר עַל נְגִיחָה וְעַל רְבִיצָה וְעַל
בְּעֵיטה מְוֹעֵד מְשָׁלָם נָזָק שָׁלָם וְתִם מְשָׁלָם חַזִי נָזָק וְכֹל מָקוֹם שָׁאַיִן רְשׁוֹת לְאָ
לֹהֶה וְלֹא לְהָזָה כְּנָונָה חַצְרָה שָׁאַיִן הַשָּׁזָן וְעַל הַרְגָל מְשָׁלָם נָזָק שָׁלָם וְעַל
נְגִיחָה וְעַל נְגִיחָה וְעַל רְבִיצָה וְעַל בְּעֵיטה מְוֹעֵד מְשָׁלָם נָזָק שָׁלָם
וְתִם מְשָׁלָם חַזִי נָזָק רַ אֶלְעֹזֶר וְרַ שְׁמַעוֹן אָוֹם רַ טְרָפָן אָוֹם עַל הַכָּל מְשָׁלָם נָזָק
שָׁלָם וְחַכְמָה אָוֹם עַל הַשָּׁזָן וְעַל הַרְגָל מְשָׁלָם נָזָק שָׁלָם וְעַל נְגִיחָה וְעַל
נְשִׁיכָה וְעַל רְבִיצָה וְעַל בְּעֵיטה מְוֹעֵד מְשָׁלָם נָזָק שָׁלָם וְתִם מְשָׁלָם חַזִי נָזָק וְלְדָלַק
תְחִירָת דְכְרָהָא רְבָבוֹ וּמְנָא יְדָל עַל אֶן הָרִין אֶלְפְּרִיצָתִין גִּיר לְאוֹמָה לְנָא פִי

1. 21. *Ibid.*, 28 b.1. 23. *Ibid.*1. 24. *Ibid.* [תְנִיאָה וְגַן]. *Kiddushin* 43 a. Our text is corrupt and should be emended in accordance with printed edition.Fol. 5 a, l. 1. עַמְקָה [עַמְקָה]. Read *عַמְקָה*.

1. 4. Tosefta Baba Ḥamma 1, 9. See Babli 14 a.

1. 13. תְחִירָת הַ[תְחִירָת] The first ר is above the line in the manuscript.

תְחִירָת is second conjugation of חַרְרَ he wrote accurately. See Lane and Dozy s. v. It seems that the author had the word דִיּוֹקִים in mind. The reading תְחִירָת warnings which is textually possible does not suit the context.

הרא אלזומאן קו' דיני נפשות בעשרים ושלשה הרביע והנרבע בעשרים
 15 ושלשה שני' והרגת את האיש ואת הב' ואו' ואת הבהמה תחרנו שור הנסקל
 בעשרים ושלשה שני' השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים בן מיתת
 השור וקד אנטע חכם אלנאמ בוגמיע דלק מנד מ סנה תבקת מן עמראן אלביה
 אלה אני לך' ארבעים שנה קודם חרבן הבית גلتה לה סנדרי וישבה לה בחנות
 למאי הילכתא אם ר' יצחק בר אבדימי שלא דנו דיני נפשות וקאלו איזא
 20 ר' שלא נגודה לההוא נברא דבעל נויו אוֹל אכל ביה קירצה בי מלכא איכא
 נברא חד בהודאי דקא דאין דינה כי לא נקוט חד מנא מלכא אתייה
 ל' שלא אמרו ליה אמאי צערתיה להאי נברא דבעל חמאר אי הבי
 בר קטלא הוא אם לחו מיבי חרוב בית המקדש לית לנו רשותא למידן דיני
 נפשות, אלשריעעה אלג'מנה'
 25 חונב מתי אכפת גמאעה ישראל בסחו ונבי אמר ען עיון אלגוק פועלו

5 b

ואחרה מן אלנואה פאתמו וועלו בהא או יקרב אלגוק אליו כבא אלמחזר
 חורא לדרוכה וחסנדי שייך אלגמאעה אידיהם עלי ראהה הם ידבח וינצח
 אלמאם אלטמסוח מן דמה קבאלת אלסנג' ? מראר ויזע מנה עלי ארבען
 מטבח אלבכור ויצב אלבакי ענד אפסאס מטבח אלצעידהongan יקתר עלי אלטבח

1. 14. Sanhedrin 2 a.

1. 18. Shabbat 15 a, Sanhedrin 41 a, 'Abodah zarah 8 b. The sentence
 about קנסות, which does not concern us here, has been omitted by the
 author. The other variants are insignificant.

1. 20. Berakot 58 a. Our text is much shorter than that of the printed
 edition, and the variants are interesting.

1. 21. [אתייה. הרמנא Read] חד מנא. **ביבורי** [ביבורי] Read
 אתייה or אתייה.

1. 25. **ונבי** was hidden, concealed. In Sa'adya's translation of the
 Pentateuch **ונאכ** was absent is used here. There can be no doubt that
נעלם غَيِّرَ is the accurate rendering of Hebrew **נעלם**, and I therefore suspect
 that **ונבי** is a corruption of **ונאכ**.

5. שחמה וכלהה וויארה כבירה ויסטנפר ענהם וינפר להם ויכרג נמייע אלתור
 בגין אלעסניד אל' מושע טאהר אל' מטרח אלדרמאָר פיחרך הנאָך בק' ואָם
 כל עדת ישראל יש' וגע' וג' נורעה החטאַת וג' סמכו זקי העדה וג' והביא הכהן וג'
 וטבל הכהן וג' ומון הדרם וג' ואָת כל חלבו וג' ועשה לperf' וג' והוציא את הperf' וג'
 יחוּ קוֹ' עדת ישראל וענין הקהָל זקי העדה אלטאנקה אלעללה מְן אלחכאָם לְקוֹ'
 10. עדת ישראל העדה המיווערת בישראל ואיזו זו סנדראין גROLֶה היושבת בלשכת
 הגנות ואיזא פר שנאָ בּו קהָל ונאמור להלן קהָל מה האמור בית דין אף כי
 בית דין ואמאָ ונוועלם דבר פנוואָ לאָ פרזאָ כאמלאָ לְקוֹ' ונוועלם דבר ולא
 שתחעלם מצוה כלה וקאלו הורו בית דין לעקר את הנעפּ אָמרו אין נודה
 בתורה אין שבת בתורה אין עכּחה זורה בתורה הרי אילו פטורין חורו
 15. לקאים מקצתן ולבטל מקצתן הרי אילו חייבּן כאיזיך אמרו יש בתורה
 אבל הבא על שמורת יומם כננד יומם פטור יש שבת בתורה אבל המוציאה
 מירושות הייחד לרשות הרבים פטור יש עכּחה זורה בתורה אבל המשתחווה
 פטור הרי אילו חייבּן שני' ונוועלם דבר דבר ולא כל הנעפּ הורו לבטל מקצת
 ולקיים מקצת הרי אילו חייבּן כאיזיך יש דם בתורה אבל אין חייבּן אילו
 20. על הדם הקרב לשמים יש חלב בתורה אבל אין חייבּן אילו על חלב הקרב לשמים

1. 6. Lev. 4. 13-21.

1. 10. *Sifra Wayyikra*, section 4, 2 (p. 19 a, ed. Weiss).

1. ii. *Ibid.*, section 4, 15. The word belongs to the preceding sentence in the printed edition. **בָּן** Read **הָאָמָר בָּן**. Insert **לְחַלֵּל** after this word.

l. 12. *Ibid.*, section 4, 7; Horayot 4 a.

1. 13. Horayot 3 b.

1. 14. [חצנו] A scribal error for **הוֹרָוּ**.

1. 15. **יש** Insert **נלה** after this word.

1. 18. The word **איינָא** must have fallen out here, for there is no place in which this forms a continuous passage. From **הוֹרָן** onwards is found in Tosefta Horayot 1, 7. In Z. the sentence about **חַלֵב** is omitted through homoioteleuton.

1. 20. **שְׁלָמִים** [לשלמים] Z. has **שְׁלָמִים**. But this seems to be a genuine variant, and the reading of our manuscript is perhaps preferable: the eating of fat and blood is forbidden in all cases, but the court erred and decided that this prohibition is to be restricted to sacrificial blood and fat. The confusion in Z. may have arisen through **שְׁלָמִים** in connexion with **פָנֹיל**.

יש פנו'ל בתורה אבל אין חיבור אילא על פנו'ל שבשלמים הרוי אילו חיבור וקו'
מכל מצות יי' פיפצל דלק ממא לישת מצות יי' לקו' מצות יי' ולא מצות המלך
ולא מצות בית דין : וקו' אשר לא העשינה מן אלהי מתי בעלה קדרא לא
סחוא ונבג عند אללה תעאלא עלי פאללה קטעה עני ברת לקו' אין חיבור
25 אילא על דבר שודנו ברת ועל שננתו חטא'מן דלק העשה מלאכה ביום

6 a

הכיפורים והאכל חמץ בפסח וערל שלא מל ואשבאהה ואלסמיכה
פתחן פי הרא אלקרבן ופי קרבן שעירוי עבדה זורה איזא לא פי סואהה מן
קרבנות ציבור לקו' וכל קרבנות ציבור אין בהן סמיכה חזין מפר הבא על כל
המצות ושיעורי עבדה זורה איזא אם ראיינא גמורי שתי סמכות בציבור
5 וינב אין יוכן בכלתו ידי אלסומך לקו' סמיכה ידו על הראש ובשתי ידיו ואלדי
ינב פועל דלק עליה נז מנ צדר אלעדרה לקו' עדה המוחדים שבعبدת וסמכו זקנין
הרי שנים ואין בית דין שכול הרי שלשה וינב אין יוכן דאבח אלתור מהתונאה
פי דביחתה אליו נהה אלנרב לקו' כהן גadol היה עומר במורה ופניו בלב' מערב
ואמא אלהור פאנה ידבה אליו נהה אלמודבח אלשMAILהה לקו' לפני יי' בצעון ואמא
50 מחוץ למחנה פיקתזי כארוג גמי'ע עסאכרהם לקו' חזין לשלו'ש מחנות²²
אלשרעה אליך מנה²³

תונב עלי שרוף אכטא פפעל סחוא בעז אלמנהית פאתם לדלק תם עלם
בכטאה אין יאתי קרבנהה עתודא מן אלמעו' צחיחא פיסנד ידיה עלי ראסה
וידבחה פי מושע דבח אלצעידה ויאבד אלאמאמ מן דמה באצבעה ויזעה

1. 22. *Sifra*, section 4, 11.

1. 24. Tosefta Horayot 1, 8. See Babli 8 a.

Fol. 6 a, l. 3. *Menahot* 92 a, *Tosefta* 10, 9.

1. 4. *Ibid.*, 62 b, 88 a, 92 b.

1. 5. *Ibid.*, 93 a. The reading is slightly different.

1. 6. *Sanhedrin* 13 b, *Sifra Wayyikra*, chapter 6, 1. 2 (ed. Weiss, p. 19 b).

The passage is abridged, and R. Simeon's view is given anonymously.

1. 8. *Yoma* 35 b. See also *Tamid* 30 b. The variant is insignificant.

1. 9. *Sifra Wayyikra*, chapter 6, 4 (p. 19 b).

1. 10. *Ibid.*, 6, 8 (p. 19 c).

על ארכאנ מדבח אלצעירה ובאקייה פיצבה ענד אסאה ואן יקתר
 נמייע שחמה כשבם דבח אלסלאלמה יוסטנבר ענה אללאמאן ען בטאה
 פינבר לה בק' אשר נשיא יחת' וג' או הורע א' וג' וסמרק ידו ולך הכהן וג' ואת
 כל חלבו וג' אמא קו' נשיא פיקחצ'י מלכא לקו' איזה הוא נשייא זה **הטהלה**
מלך שנ' ועשה אחת מכל מצות יה' אלהו ולהלן **הו** הוא אומ' למען לימוד
 לראה את יה' אלהו מה אלהו האמור להלן נשיא שאון על גביו אילא יה' אלהו
 אף אלהו האמור בן נשיא שאון על גביו אילא יה' אלהו פאמא או הורע אילו
 חטאתו פיקחצ'י מערפתה هو בכתאה לקו' הורע אילו ולא שיודיעו
 אחרים מניין אפילו אמרו לו שנים חלמ' לום הורע אילו ולא שיואמרו לו אחרים
 והרא אלקרבען פאנמא ינב עליה פי כונה מלכא לא קבל דלק' לקו' נשיא יחת'
בשחתה והוא נשיא ולא כשייטה והוא הריות' פאמא מותי ונב עליה הרא

6 b

אלקרבען פי כונה מלכא תם כלע מן מלכה ולם יכנ' קרבה פליקרבה מן
 بعد דלק' לקו' כהן מישיח שחתה ואחר בר עבר ממשיחותו ובן הנשיא
 שחתה ואחר בר עבר מגדרתו משיח מביא פר ונשייא מביא שער
 פאמא אין אכטא אלכטא אלמקדם דקרה וקר זאל מלכה ענה פיגב עליה
בקרבען כואהן מן אלעאטה לקו' כהן מישיח שעבר ממשיחותו ואחר בר
 חטא ובן הנשיא שעבר מגדרתו ואחר בר כהן חטא כהן מישיח מביא פר
 והנשיא כהרויט : **אלשריעעה אלה מנה** חונב עלי אחד

1. 17. Lev. 4. 22-6. Insert **וְגַ** [ידו] after this word.

1. 18. The first part is in Horayot 10 a, and the second in 11 a. See also *Sifra Wayyikra*, section 5, 1 (p. 19 c). Perhaps **וְאֵין** fell out before **לְהָלִן**.

1. 22. *Sifra Wayyikra*, chapter 7, 1 (p. 20 a). See also Keritot 11 b. The part of the Sifra not necessary for our subject is omitted here. Otherwise the variants are insignificant.

1. 24. Horayot 10 a. See *Sifra*, section 5, 2 (p. 19 d). The variants are phraseological.

Fol. 6 b, 1. 2. Horayot 9 b.

1. 5. *Ibid.* The word **כהן** is omitted before **משיח** in the printed text. But see Mishnah 3, 2.

עלעמאה אדרא אכטָא סהוֹ פְּפֻלָּ בַּעֲזָן אלמניהית ענהא תם ערף בטאה
 אן יאתי קרבנה אנטָי מִן אלמעוֹן אוֹ אללְזָן לְלִדוֹת פִּסְנֶר יְדֵיה עַלְּ רַאֲסָה
 זָה תְּדִבְּרָה פִּי מוֹצָעָן אלצְעִירָה וַיְצַעַּן אלמאָם מִן דְּמָהָא באַצְבָּעָה עַלְּ אַרְכָּאָן
 מְרוּבָּה אלצְעִירָה וַיְצַבֵּן אלבָּאָקִי עַנְד אַסְאָה וַתְּנוּ שְׁחָמָה כְּמָא נָעַ
 שְׁחָם קְרָאָבִין אַלְסָלָאָמָה פִּיקְתָּר עַלְּיהָ וַיְסַתְּנֵר לְהָ אַלְמָאָם פִּינְפָּר
 לְהָ כְּקָ' וְאָם נְפָשָׁ אַחַת תְּחַטָּא בְּשְׁגָנָה מִעֵם הָאָרֶץ וְגַ' אוֹ הָוּרָע אַלְיוֹ חַטָּ' וְגַ' וְסִמְךָ
 אַתְּ יְדוֹ וְגַ' וְלִקְחַה הַכְּהָן מְרָמָה וְגַ' וְאַתְּ כָּל חַלְבָּה וְגַ' וְאָם כְּבָשָׂ וְגַ' וְסִמְךָ אַתְּ יְדוֹ וְגַ'
 זָה וְלִקְחַה הַכְּהָן מְדָמָה חַטָּ' וְגַ' וְאַתְּ כָּל חַלְבָּה וְגַ' הָרָא אַלְקָרְבָּן יְגַב עַלְּ פְּקִיה אַיְצָא
 עַלְּ בְּפִתְחָה לֹא בְּפִתְחָה בֵּית דִין פִּי דָלָק פָּאָמָה אַלְעָמָל בְּפִתְחָה בֵּית דִין
 סְוָא פִּי דָלָק פְּקִיה אַנְזָן אוֹ לֹא פְּקִיה אַנוֹב אַלְקָרְבָּן סָאָקָט עַנְהָ לְקָ' תְּולָה
 בְּעַצְמוֹ חַיְבָּ תְּולָה בְּבֵית דִין פְּטוּר כְּאַיְצָד הָרוּ בֵּית דִין וַיַּדְעַ אֶחָד
 מְהַם שְׁמַעוֹן אוֹ תְּלִמְיד רָאוּ לְהֹרְאָה כְּשֻׁמְעוֹן בֵּן עֹזָא וּכְשֻׁמְעוֹן בֵּן
 זָוָמָא וְהַלְּקָה הַיּוֹדָר וַעֲשָׂה עַלְּ פִּיהָן יְכֹלְהָא חַיְבָּ תְּלָמָּה לוֹמָעָ בְּעַשְׂוָתָה תְּולָה
 בְּעַצְמוֹ חַיְבָּ תְּולָה בְּבֵית דִין פְּטוּר אַיְצָא הָרוּ בֵּית דִין לְעַבְור עַלְּ
 אַחַת מִכְלָל מִצּוֹת הָאָמוֹרוֹת בְּתּוֹרָה וְהַלְּקָה הַיּוֹדָר וַעֲשָׂה שְׁנָגָן עַלְּ פִּיהָן
 בֵּין שְׁעָשָׂוּ וַעֲשָׂה עַמְּהָם וּבֵין שְׁעָשָׂוּ וַעֲשָׂה אַחֲרִים וּבֵין שְׁלָא עָשָׂוּ וַעֲשָׂה

7 a

הָרִי זה פְּטוּר מִפְּנֵי שְׁתָלָה בְּבֵית דִין פָּאָמָה מִעֵם הָאָרֶץ פְּלִיבִּין אַלְמָלָקָן
 וְאַלְמָאָם מִן אַלְנָפְשָׁ אַלְמָקְול פִּיהָא וְאָם נְפָשָׁ אַחַת תְּחַטָּא וּכְרָנָהָמָא מִן

1. 8. [אלעמא] Neither of these words is crossed out, and it seems that the copyist did not make up his mind which was the right reading.

1. 9. [אללמעון] Sa'adya has ^{معָן} מאָעָן. But ^{מעָן} מאָעָן, which is a collective noun, is a more correct rendering of ^{יעַיְם} יעַיְם.

1. 12. [שְׁחָם] In the text there is some space after this word. There are traces of an erasure. But no word is missing.

1. 13. Lev. 4. 27-35.

1. 17. *Sifra Wayyikra*, section 7, 8 (p. 21 d). See Horayot 2 b. The reading of our text יְכֹלְהָא may be a scribal error for פְּטוּר, or may be a genuine variant involving a different interpretation of this Halakah. The other variants are certainly genuine.

1. 21. Horayot 2 a.

H.

הרא לאחכם לך' מעם הארץ פרט לנשיה פאצא בעשותה אחת פיקחתי
 כמאל אלפעל אלדי יגב עליה אלקרבאן לא נו אלפעל פאמא אין תעאונו
 ג' נמאעה פפצעלו סහוא כליה אלפעל אלדי יגב עלי פאעליה אלקרבאן פלם יגב עלי
 כל ואחד מנהם קרבאן לדך ולא עלי גמאעתיהם איזא לך' תニア המוציא כבר
 לרשות הרבים חייב הוציאו שנים ר' מאיר מחייב ר' יהודה אומר אם לא
 יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואמ לאו פטורין ר' שמעון אומר
 אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים פטורין מנא הני מיולי
 ג' רתנו רבנן בעשתה אחת בעשה כליה ולא בעשה מקצתה הא כאיזעד שנים
 אווחזין במלנו ולגונין בכרבר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו
 לרשות הרבים יכול יהו חייבן תלט למ' בעשתה בענול של דבליה והוציאו
 לרשות הרבים בקורא ~~הקדשה~~ והוציאו לרשות הרבים ר' יהודה אומר אם לא
 לא יכול להוציאו והוציאו שנים חייבין ואמ לאו פטורין ר' שמעון אומר
 ג' אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים פטורין לבך נאמר
 בעשתה יחיד שעשה חייב שניים שעשו פטורין וקו' פ' הרא אלשרע מצות
 הי' ואיזא או הורע אליו פמחסאיין פ' אלאנב לך' מצות הי' או הורע אליו איזא
 אלמקולה פ' שרח אלשריעתון אלמתתקדמתון להרא אלשרע אלכאם:
 אלשרעה אלו מנה: תובב עלי מן אכטא פפעל בעץ אל
 ג' מנהא עז פעליה ולט יעלם באנה קד אתם אין יאתי בכבש צחיח מן אלגנס
 לקרבאן אלאתם אליו אלאתם וויסתנפר ענה עז סהוה פינפר לה כק' ואמ נפש
 כי תחתא וועש' וו' והביא איל חמימס מ' וו' אשם הווא וו' תצמן אלנקל אין הרא
 אלכטא ואלקחו קד יברו מן אנسان מא כאן בחזרתה נועין מן אלטיעאט
 אחדרמא מהטור ואלאכרא מבאה פאכל מן אחדרמא ולט ידרי מן אוחמא

Fol. 7 a, l. 3. *Ibid.*, 11 a. *Sifra Wayyikra*, section 7, 6 (p. 21 d).

1. 5. **כליה** = **כליה** *totality, entirety.*

1. 6. Shabbat 92 b. The variants prove that our author had a different text.

1. 1. The readings and **ברכר** are recorded in the dictionaries, and now a third variant is added. **ברכר**, however, appears to be the most likely.

1. 13. **בקורה** *[בקורא]*. The following word was crossed out by the copyist.

1. 21. Lev. 5. 17-19.

1. 24. **איהמא** *[אוהמא]*. Read

ב 7

אכל או באנת זונתה ואכתה ענדה ואני אחדרתון ולם ידר איהו אתי או عمل
 عملא פי זמאן מא ולם ידר היל דלק אלעמל פי זמאן אלבדל בגין או פי זמאן אלחטָר
 לקו' חלב ושכון לפניו אכל את אחד מהן ואין ידוע איזה מהן אכל אשתו ואחותו
 עמו בבית שנג באהת מהן ואין ידוע באיזה מהן שנג שבת ויום חול עשה
 5 מלאה באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה מביא אשם תלוי פאמא אין
 אכל שיא סהוה יגב עלי אכליה עAMDAA ברת פינב עליה מתי תחקק בעלה הרא
 קרבן חטאת ועלי שבת פי דלק קרבן אשם תלוי לקו' דבר שחיבין על זדונו ברת
 ועל שננתו חטאת ספקו אשם תלוי ר עקיבא אומ' האכל חלב מביא חטאת
 בסלע ספק אכל ספק לא אכל מביא אשם תלוי בשני סלעים חתכה של חלב
 10 והחרכה שלبشر נותר אכל את אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל מביא חטאת[ח]
 ואשם תלוי: פאן תחקק بعد אין אני באלקרבאן הנה בגין קר אכטָא או עלם
 אננה למ יכטָי פינב תאכיד דביהה אלחויאן אלמוהל ללקרבן ליעתרצה פי
 זמאן רעה עיבא ליבא לדלק וישתרא בתמנה היואנא אכרא לקרב
 קרבן נדבה לקו' המביא אשם תלוי ואחר קר נודע לו שחטאת או נודע לו
 15 שלא חטא מה יעשה לו יצא וירעה בעדר דב ר מאור וחכם אומ' ירצה
 עד שישתאב וימבר ויפלו דמיו לנרבָה: אלשריעעה אל'ו מנה

Fol. 7 b, l. 1. [אחדתון] This is very likely a colloquial form. In classical Arabic we would prefer [אייהו]. **إِحْدَاهُنَّ**. Read [אייהן].

l. 3. Keritot 17 b. See *Sifra Wayyikra*, section 12, 3 (p. 26 c).

l. 7. Three separate passages are quoted here. It is possible that the word חתכה fell out before ר עקיבא and before **וְאִצְאָה**. The first two passages occur in *Sifra Wayyikra*, sections 12, 6 and 12, 8 (p. 26 d), respectively, while the third is in Tosefta Keritot 3, 8. Z. has חתכה של חלב וכוי. **בְּנוּלַ קֹרֶשׁ** וחתכה של חלב וכוי.

1. 12. **الْمُؤْهَلُ** This may represent **الْمُؤْهَلُ** *that is worthy or fit*, a meaning which is not quite suitable. As the **ה**, **ח**, and **ת** are not infrequently confounded in this manuscript, I should like to suggest the reading **الْمُؤْتَلُ** *prepared, arranged*. Comp. Freytag **أنْجَلٌ** *sanctificavit opes suas data Deo ex lege portione debita*.

1. 14. Keritot 23 b. The few additional words in our text are explanatory.

חונב עלי נמאעה סחת פי שי מון עברה זורה אן יאטו אל אלמאם
בתור לצלעידה והדיטה ומואגה במא יגב ועתוד מון אלמעו לדרכוה
ויסתגפר להם פיגפר להם בק' וכי תשנו ולא תעשו ונ' את צוה יי' ונ' והיה
20 אם מעני העדר' ונ' וכperf הכהן ונ' ונSELח לכל עדת ונ' קד דכרנה פי שרכ
ואם כל עדת יש' ונ' אן דלק משאר בה אליו סנדרון ואלאשארה פי הדרה אלשריע[ה]
אליהם יצאא לק' נאמר בן עדת ונא להלן עדת מה אמרה האמורה להלן כלם
ראויין להוראה אף עדת האמורה בן עד שיזיו כלם ראויין להוראה וחד[א]
אלסחו פפי שי מון עברה זורה דליך קול' אתה אוות בעברה זורה הכתו[ב]

8 a

מדבר או אינו אילא באחת מכל המצוות שבתורה תלם לום והוא אם
מעני העדרה נע' ונ' ייחד הכתוב מצוה זו ואמרה בפני עצמה והיו זו
עברה זורה אלשריעה אלת' מנה חונב עלי שכין
[א]בטא סהוא פי שי מון עברה זורה אן יקרב שאה אבנה סנתהא לדרכוה
5 [ו]סתגפר ענה אלמאם וינperf לה בק' ואם נפיש אחת החטא בשנה ונ'
[ו]כperf הכהן על הנפש הש' ואלدلיל עלי אן הדרה אלסחו מון אלסאה נרי פי
עברה זורה קו' ואם נפש אחת החטא בש' עברה זורה הייתה בכלל כל
המצוות שהיחיד מביא עליה כשבה או שעירה נשיא שער מישיח ובית
[ד]ין מביאין פר הדרי הכתוב מוציאה מכללה להחמיר עליה ולדין בקבעה
10 ישאה הויה נשיא ומישיח מביאן עליה עוז בת שנחה לחטאך לך נאמרה

1. 19. Num. 15. 22-6. The words **כל אשר** (ver. 23) are omitted through oversight.

1. 21. סנדרון [סנדרון]. Read.

1. 22. Horayot 4 b.

1. 24. *Sifre Numbers*, section 111 (p. 31 b, ed. Friedmann). The variants are phraseological.

Fol. 8 a, 1. 5. Num. 15. 27, 28.

1. 7. *Sifre Numbers*, section 112 (p. 32 b).

1. 9. מכללם [מכללה]. Read.

1. 10. ישאה [שיזיו]. Read.

[בר[שה]: הַמֶּת שְׁרוֹה אָלֶת אַלְשְׁרָאֵעַ אַלְתִּי הַי אָמַר מִן נְמֻלה אַלְתִּי אֶל
 [ש[רִיעָה אַלְמַצְדָּר דְּבָרָה פִּי הַדָּא אֲלִפְצָל דְּבָרָה]: אַלְשְׁרָיָעַ אָלֶת
 הַאָמַר אֵי רִנְלָכְרָק וְלָם יְמִינָה אָן יַרְדֵּךְ דָּלָק עַל צַחַבְנָה וְזַעַפְנָה
 [א] קִימָה דָּלָק אָן יַבָּעַ לִיְדֵי אַלְאָלְמַכְרָוָק מְנָה דָּלָק כְּקָ' שְׁלָם וְאָם אָן
 15 ג', קְדָרְחָנָה הַדָּה אַלְשְׁרָיָעַ שְׁרָחָא שְׁאָבְיאָה פִּי טִי שְׁרָחָנָה בִּי תְּקָנָה
 [ע] בְּדַעַב, פִּי אָלְאַלְפְּצָל אַלְבָ נְסַתְּנָנִי עַן דְּכָר שִׁי מְנָה הַהָנָה: פָּאַמָּא אַלְקָסְפָּ
 [אַל] הָאַנְיִ מְנָה אַלְמַחְצָעָן שְׁרִיעָתָן נְהָא אַלְאָלְוִי מְנָה וְאַלְבָ אַיְזָא הַהָנָה
 [אַל] מְאֹמֵר בְּאַחֲנָאָר עַשְׂרִיתָה הַאַיָּה אַלְמַדְרָבָרָה פִּי בָּצָל וְנַבְשָׁ כִּי חַחְטָה
 [ט] וְג', אָן צַבְנָה אַדָּהָא וְאָן יַנְעַל עַלְיהָא לְבָנָא כְּקָ' לֹא יַשְּׂים עַלְיהָא שְׁמָן
 20 [וְלָא] יְהָנָה עַלְיהָא לְבָנָה תְּצָעָן אַלְנָקָל בְּאַהֲנָה וְאָן כָּאָן לֹא יְנוּ לְלָאָתָם אָן יַצְבָּע עַלְלָהָא
 [ה] דָרָא אַלְקָדָאָן לֹא דְחָן וְלֹא לְבָאָן קְרִיבָה פִּינְיוֹ אָן יַצְעָא לְדָחָן עַלְלָהָא
 [מ] בְּعֵד אָן יַקְרָב מָא יִגְבַּה קְרִיבָה וְאָן וְצָעָעָה לְבָנָא מִן קְבָּל אָן
 קְרִבָּה פְּנַאי אָן יַקְרָב מָא יִגְבַּה קְרִיבָה מְנָה אַבָּד אַלְלָבָנָה לִקְיָה יְבָול
 אָם נְתָן לְבָנָה פְּסָל תְּל לְוט בִּי הַמְּתָא הַ מְפַעֵּי מָה מְבָשֵּׂיר לְבָנָה מִפְּנֵי שְׁהָוָה

תְּמִתָּה [בריהה. 12. 1. Insert זָה after this word. The sentence from to the second דְּבָרָה is misplaced. It should obviously be put after (1. 16), at the end of the ninth precept.

1. 12. The second דְּבָרָה is redundant, and should be deleted. It seems too awkward to consider the whole phrase פִּי הַדָּא אֲלִפְצָל דְּבָרָה as an explanatory gloss.

1. 14. Exod. 22. 2. This precept is given here, perhaps, on account of Lev. 5. 20-26. He does not quote the latter verses here, as they were probably fully discussed in the second book.

1. 15. The text is not quite legible here. פִּי are joined together in a manner which is rather unusual in this manuscript. At first sight one is inclined to read שְׁאָבְיאָה. But I have no hesitation in reading שְׁאָבְיאָן, as the former gives no sense. For the expression comp. Khazrajī's *Pearl-strings*, 297, 2; 442, 8. Ordinarily شَفَقَ means *he cured*; but the secondary signification *he satisfied* is given by Dozy. See also בְּלָאָם שְׁאָף (Abu'l-Barakāt Hibat Allāh's *Commentary on Ecclesiastes*, specimen, ed. Poznański, ZjHB., XVI, p. 33, l. 4, text). The St. Petersburg MS. has שְׁאָף. But there is no doubt that שְׁאָף, being the rarer word, is the correct reading.

1. 19. Lev. 5. 11.

1. 23. *Sifra Wayyikra*, chapter 19, 5 (p. 25 a). See Menahot 59 b. The clauses unnecessary in this connexion are omitted.

8 b

יכל ללקטם וופסן בשמן שאין יכול ללקטן וקאלו פי אלשמן איזא עליה אין נתן. נתן הוא על שיריה חם שרחנא אלקסם אלך אלמשתמל עלי אליא אלשרעה אלמצדר דכראה

אלפצל אלך מן אלשׂרְעָה תאליף ראם אלכל חפץ בן יצלה פי אלקראבון אלט[פעולה]
 5 חטוועא ופי מנע תקריב דליך עלי אלmobach מן לים מן ולד הרון ופי אלנדור [פי]
 אלאמואל וקים אלנפום וניר דליך יחו לו שריעה תנקסם אקסאסם תלה
 אלאל מנהה יתצמן וזה שריעה פי אלקראבון אלתי מן אלחויאנת לא ילא [זום]
 פזלהא פי הרא אלומאן תנקסם קסמיין אלאל מנהמא יתצמן ; שראיע
 אמרא אלב' יתצמן ח' שראיע נהייא אלקסם אלב' יתצמן ח' שראיע פי אלק[ראבי]
 10 אלתי מן אלבר וניר דליך לא יлом פעלהא פי הרא אלומאן תנקסם קסמיין
 אלאל מנהמא יתצמן ח' שראיע אמרא אלב' יתצמן שריעתין נהיא
 אלקסם אלג' יתצמן זא שריעה פי אלאמואל וקים אלנפום ונירה תנקסם
 קסמיין לא יлом פעלהא פי הרא אלומאן אלאל מנהמא יתצמן ח' שראיע
 15 ה' מנהא אמרא ותלה נהייא אלחאנני יתצמן ג' שראיע אומר יлом
 פעלהא פי כל זמאן ומכאן אלגטיע לו שריעה שרכ אלקסם אלאל

[עליה וגוי. ללקטן Read [ללקטן. ללקטה Fol. 8 b, l. 1. Sifra Wayyikra, chapter 19, 5 (p. 25 a). The reading is slightly different.

1. 4. [אלמפעולה] This leaf which is the last of the fascicle is pasted to the following fascicle, and the words at the end of the lines are therefore obliterated. ב and ל are fairly visible.

1. 5. חטוועא = *TeXtōwā* = *doing something which is not obligatory*. The preceding part dealt with sacrifices which one was obliged to bring in order to expiate his sins; but in the present book the author treats of free-will offerings.

1. 7. As a rule צ which = ض has a diacritical point. This word, however, forms an exception.

1. 8. קסם [קסמיין] here means a sub-section.

1. 10. אלבר The curved line over the ב evidently stands for a qamma, which differentiates this word from בְּרִירָה and בְּרִירָה.

1. 13. The clause לא יлом—אלומאן should be transposed after נהייא in the following line. See below, fol. 15 b, ll. 4 f.

אלשדעה אלאoli מן אלְשָׁרַעַי אלתי הי אמרא^א
תאמר אלמתנפל בתקיריב צעידה מן אלבקר אן יאתי בה דברא צחיחא לא עיב
פיה אלִי כבא אלמחזר תם יסנד ידיה עלי ורסה לינפר לה. תס ידכח וירש מן
דרמה מסתדרא עלי אלמודבח אלרי عند באב כבא אלמחזר תם יסלך ויעז[ן]^ב
^ב תם יחרק באלאאר עלי אלמודבח بعد נסל אלנווק מנה ואלאכארע כק' אם
עליה קרבנו מן הבק' ונ' סמך את יד' ונ' ושחת ונ' והפשיט ונ' ונתנו ונ' וערבו ונ'
וקרכבו וכרכיו ונ' קולח אל פתח ונ' ישיר אלִי חזרה תקריבת קרבנה ש[א]
אם אבא לך^ג יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול על כרחו תלם לוט לרץ[נו]
הא

9 a

ב

הא כאיזיד כופין אותו עד שיאמר רוזה אני וקו' סמך ידו על ראש הפ' ונ'
פי אלמושע אלמכועז לא ניר לך^ד במקום שסומכין שוחטין וקו' ונרצה
לו פנפראן אלתנאו עלי מצות עשה אלתי למ' ידרך לנו אלכתאב עקובה
מתנאותה ודליך מטל ועשית מעקה ועשו להם ציצית ואשבאההמא^ה
⁵ ונפראן אלתנאו עלי מצות לא תעשה אלתי ימכן תלאפיה פחלופית מטל
לא תחק האם על הבנים ונ' שלח תשל' ונ' ולא תותירו מט' עד ב' ונ' ואשבאההמ^א
לקו' פי דליך מלמד שהמקום נרצה לו על מה המקום נרצה לו אם תאמר על
דברים שחביבין עליהם מיתה בית דין מיתה בידי שמים ברת בידי שמים

1. 19. The last ^ו is faintly visible. The word is a denominative of ^{ויעז} ^{עפּוֹר} a member, limb. The indicative is meant here, unless we assume that the final ^ו is a mere *mater lectionis*. Sa'adya has ^{יעז} which is the jussive.

1. 20. Lev. 1. 3-9.

1. 22. The ה makes the construction very cumbersome, and should be deleted. נאש] The ש is faintly visible, while the נ is entirely torn off. But there can be no doubt that شاء is right.

1. 23. *Sifra Wayyikra*, section 3, 15 (p. 5 c), *Kiddushin* 50 a, &c.

Fol. 9 a, 1. 2. *Menaḥot* 93 a, *Sifra Wayyikra*, section 4, 1 (p. 6 a).

1. 4. Deut. 22. 8. Num. 15. 38. [ועשית וכוי]

1. 6. Deut. 22. 6, 7. Exod. 12. 10. [לא תחק וכוי]

1. 7. *Sifra Wayyikra*, chapter 4, 8 (p. 5 d). The use of נרצה and רוזה especially the former, of our text is better than of the printed edition.

מלךות ארבעים חטאות ואשמות הרי ענשן אמור על מה המקום מרצה
 १० על מצות עשה ועל מצות לא תעשה שיש בהן קומ' עשה^ו ואלנפראן פיתם
 מע אלאקראָד תם אלאקלאָע לכו^ז פי דלק ופי אלסמייה איזא באיזיד סומך
 १५ ובב' עומר בצפון ופינוי במערב ומניה שתי ידיו בין שתי קרניו של זבח
 ולא היה מניה ידיו על גבי החזה ולא היה מניה ידיו זו על זו ולא היה דבר חוץ^ו
 בין ידים לקרכנות ומתרורה עלו עון עבירה על חטא עון חטא על אשם
 २० עון אשמה על עולה עון לקט ושבחה ופיאה שאין להם ורווי דברוי ר' יוסי
 הנגלי אוּמָה לו ר' עקיבה על מה עולה מכפרת דברים שיש בהן עונש אמרו
 לא תעשה שלחן אמורה על מה עולה מכפרת על מצות עשה ועל מצות
 לא תעשה שיש בה קומ' עשה^ו ובוקלה ושות קולא מהמלא אנאו לכהן
 ונירה איזא אין ירבה לך^ו שחיטה בכל בשורה בנים ובזרים ובעבדים
 २५ ובטמאים ואפיילו בקדושים קדשים ובבלבד שלא יהיו הטמאים נוגעים
 בבשר^ו פאמא וחקריבו בני אהרן הכהנים אה פמכוצעה באלאימה לא
 נירחים לך^ו מוקבלה והלך מצות כהנה אבל שחיטה בשורה בכל אדם^ו וקו^ו
 סביב יקחץ ריש אלדם עלי זואיה אלמדבה אלמנוארה ללגרוב ואלנגנווב וכדרליך
 עלי זואיה אלמנוארה לשמאַל ואלשרק לך^ו שתי מתנה שון ארבע ואיזא

9 b

יכול יקיפנו בחוט תלט לומ' וורקו הא באיזיד הפסיק ארבע מותנות סביב
 וקו^ו ונתח אותו לנתחיו פאעزا מוצוצה והוא אלדראס ואליין ואלנבן ואלענק

1. **אלאקלאָע** [Tosefta Menahot 10. 12; see also Babli Yoma 36a.] Removal (infinitive fourth conjugation of **תַּלְעַג**). It evidently refers to the removal of the hands from the sacrifice. [באייזיד וכו']

1. 19. Zebahim 31 b, *Sifra Wayyikra*, section 4, 2 (p. 6 a). Slight variants in phraseology.

1. 22. *Sifra, ibid.*, Zebahim 32 a. Slight difference in phraseology.

1. 24. Zebahim 53 b, *Sifra Wayyikra*, section 4, 9 (p. 6 c).

Fol. 9 b, 1. 1. *Sifra, ibid.* See Zebahim, *ibid.* Our text differs at the

ואלרגליין ואלקץ ואלמוץן ואלנוּפַא ואלפכדיין לקו' פִי דְלֵקָה חותך את הראש ונחתנו
 למוי שוכה בו חותך את הברעים ונו' חותך את הירם עליה לרנגל הימנית גָּוֶּפֶת
 ۵ חותכה ונו' נטול את הקרבנים ונו' נטול את החיה ונו' עליה לדופון הימנית ונו' בא לו
 לנרה ונו' בא לו לדופון השמאלית ונו' בא לו לעוקע ונו' נטול רגל השמאלית ונו'
 וערכו אל האש אליה כאנ' מא סוא כשב זיתון וכברם לקו' כל העצים כשרים
 חווין משל זית ושל נפן אבל בארנוּם בארבוּות של תאהנה ושל אנוּם ושל עז
 שמו' אלשרוּעה אללב מְנַחָּה תאמיר אלמתנפל בתקريب צעידה
 ۱۰ מן אלגנס אין יאתי בה דרכרא צחיה לא עיב פיה חם ידבח אליו נאנב אלמודבח
 שמאללא בין ידי אללה וירש בני הרון לאליימה דמה עלי אלמדבח מסתדררא תם יען
 תם יחרק بعد גסל אלנוּפַא מנה ואלאבראוּם כק' ואך מן הצאן קר' ונו' ושחת ונו' ונחת
 אותו ונו' והקרוב והברעים ונו' ונחת פאענְזָא מצוצזהحسب מא תקדם בה
 שرحנא פִי אלשריעה אלתי קבל הרה אלשריעה תם אצעאדרהא עלי מא הי
 ۱۵ עליה עלי אלמדבח לקו' לנתחיו אין נתחים לנתחיהם אלשדריעה
 אלשדריעה אלג' מנה תאמיר אלמתנפל בתקريب צעידה
 מן אלטאייד אין יכוון דלק שפאנין או פראך חמאמ ואן יקדמה לאלאמאם אליו אלמדבח
 תם יחו ראספה ויקתרה עלי אלמדבח וימצוא דמה עלי חאט אלמדבח עלי תם ינוּע
 מנה אלחוצלה ואלקאנסה יותרה דלק לוזק אלמדבח שركיא מוצע אלרמאד

end from the printed edition; but the *Yalkuṭ* proves that the original reading
 is here preserved.

I. 3. *Tamid* 31 a.

1. 5. Instead of *nattel* the printed edition has נְקַב וְגַזְגַּע.

1. 7. *Ibid.*, 29 a, *Sifra Wayyikra*, chapter 6, 4 (p. 7 b).

1. 8. *Bemrevot* [במרבות] Printed editions have במרבות.

1. 12. Fol. 8 b, l. 20, *Hesef* uses אללאבראוּם which is the more regular plural of *gizzard*. *Lev.* 1. 10-13.

1. 15. *Sifra Wayyikra*, chapter 7, 3 (p. 8 a).

1. 18. The root in the second conjugation is given in *Muhāk* al *Muhāk* and by Dozy in the sense of *draining to the last drop*. As the 1 is clear in our text, we may suppose that the first conjugation also existed, though it is quite possible that the author wrote ۲. In Sa'adya's translation there is ימְצִיא which is obviously a mistake for ימְצִיא. Derenbourg's note there is erroneous.

1. 19. קידקבן = حوصلة [אלחוצלה]

20 תם יפצע ננאהיה ולא יפרזהא ויקתרהא על אלמרבוח בך ואם מן העוף על
ך, ונ' והקריבו הכהן, ונ' והסיר את מ' ושבע אותו בכ' ונ', אפדרנא מון קולה והקריב
מן התורים או מון בני היונה אך אין כבادر אלשפאנין זגנאר אלחצאים יצלחן
לקראבן לא צד דלק ואלחדר פי זמאן אלשפאנין לצלחה ללקראבן פמנר במאל
אצפראר לונאה ואלפראך פמנר חנתרי אצפראר לונאה לא תצלחה
ללקראבן לקו' מון התורים ולא כל התורים מון בני היונה ולא כל בני היונה פרט
25 ללקראבן לקו' מון התורים ולא כל התורים מון בני היונה ולא כל בני היונה פרט

10 a

לחתלה הצעיחוב שבועה ושבועה אימתי תורין כשרין משיצחיבו אימתי בני
יונה פסולין כשביצחיבו פאמא ומלה את ראשו פיקתשי חז מפצל אלכראה
ואלחרקוה תם אלחלוקום ואלמרי גמייע דלק בטפרה ואן יפצל אלראם מון אלב[דז]
לquo' מולק בצפוזן ואינו מבדייל וכשם ששחיתתה אחד או רוב אחד בך
5 מליקתה אחד או רוב אחד וכשם שמולק בחטאתי העוף בך הוא מולק
בעולת העוף אילא שבעלת העוף היה מבידיל. ולצעובה הרה אלצנאה
קאלו וו מעבודת קשות שבמקודש ואלהתוספה פקאלה כתיזגד מולקזן

translates [ואלקאנסה] **נזכה**. Sa'adya also gives the same translation. But this word is more correctly spelt قانصة. **לויין** = **زيق** = **a side, border.** See Dozy. **בְּ** in Sa'adya's translation is incorrect.

1. 20. Read [וְאַמְּ וּכְוֹ]. **יפצע** [וְפָצַץ] Lev. 1. 14-17.

1. 21. Insert **וְז'** before this word.

1. 25. Hullin 22 b, Sifra Wayyikra, chapter 8, 5 (p. 8 c).

Fol. 10 a, 1. 1. The printed editions have **משיזחיבו** here and **משיזחיבו** in the second place. It is, however, evident that our text has preserved the original reading. The Baraita gives one limit for both: when they become yellow. The **מ** and **ב** admirably indicate the *termini a quo* and *ad quem*, respectively.

1. 2. **מִפְצֵל אַלְכְּרֹזֶה** = [מפצל אלכראה].

1. 3. **וְאַלְמָרִי** or **מַרְיִי** = *the gullet*.

1. 4. *Résumé* of Tosefta Zebahim 7, 4. 8. Perhaps the word **וְז'** fell out in a few places.

1. 7. **[כַּאֲזַד וּכְוֹ]** Zebahim 64 b, &c. Tosefta Zebahim 7. 4. Insignificant variants.

חתאת העופּ נוֹתֵן שני גְּפִיה בֵּין שני אַצְבָּעוֹתִיו
וְהִיא מוֹתֶחֶזֶת צוֹאָרָה עַל נְבִי אַצְבָּעוֹתִיו וְהִיא מָוֹלֶךֶת בְּעַפּוֹרֶן מִמְּולֶךֶת עֲרָפָה וְאַיִן
⁹ מְבָדֵיל וְהַוְהָ מְדֻמָּה עַל קִיר הַמּוֹבָח וְכַשֵּׁם שְׁשָׁחִיטָה אַחֲרָה אוֹ רֹובּ אַחֲרָה כָּךְ
מְלָקְתָּה אַחֲרָה אוֹ רֹובּ אַחֲרָה: אלְשִׁרְיעָה אַלְגָּן מִנָּה
תֹּאמֶר אֶنְכָּל צְוָאָדְנָא וְדָבָאָחָנָא וְעַשְׂרָנָא וְרַפְאָיָנָא וְתַבְרָעָנָא
וּבְכּוֹר בְּקָרָנָא וּגְנָמָנָא אַלְגָּזָעָא אַלְמָזָעָא אַלְכָאָזָעָא כְּכָךְ לְשָׁכָנוּ תְּדִרְשָׁוּ וּבְאַתְּ שְׁמוֹ
וּבְבָאַתְּ שְׁמוֹ עַ' וּגְ' קְוָ' מְעַשְׂרוֹתִיכְם יְקָתֵץ אַלְעָשָׂר מִן אַלְבָהָאִים וְאַלְבָרִ
⁹ לְקָוָ' בְּשִׁנְיָה מְעַשְׂרוֹת הַכְּתוּב מְדֻבָּר אַחֲרָה מְעַשָּׂר בְּהַמָּה וְאַחֲרָה מְעַשָּׂר
דָּנָן: אלְשִׁרְיעָה אַלְגָּן מִנָּה: תֹּאמֶר אֶנְכָּל צְאָחָבְךָ בְּקָרָבָאָן
אַלְסָלָאָמָה עַל יְדֵיה אַלְשָׁחָם מִנָּהָא מִעַלְוָר אַיְזָא לִיחְרָכָה בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים חַם
יְקָתֵר אַלְשָׁחָם עַל יְדֵיה אַלְמָדְבָחָכְךָ יְדֵיו תְּבִיאָה אַת אַשׁׁ' וּ' וְהַקְטִיר הַכְּהָן וּ' וְאַלְגָּנָל
פָּתָחָמָן אֶן אַלְכָהָן כָּאן יְצַע יְדֵיה תְּחַת יְדֵ צָאָחָבְאָלְקָרְבָּאָן פִּי וְקַת אַלְתָּחָרִיךְ
⁹ לְקָוָ' כְּהָן מִנְיָה יְדֵוּ תְּחַת יְדֵ הַבָּעָלִים. פָּאָמָא אַלְתָּחָרִיךְ פָּאָלִי נְהָאָת
מְכַתְּלָפָה לְאַסְבָּאָבְךָ דְּכְרָהָא לְקָוָ' מָוֹלֶיךְ מְבִיאָה מְעַלָּה וּמְוֹרִיד וּמְאָלוּ
אָמָר רְחִיָּה בְּרָ אָבָא אָמָר רְיֻחָן מָוֹלֶיךְ וּמְבִיאָה לְמַיְּ שְׁהָרָחוֹת שְׁלָוָה
מְעַלָּה וּמְוֹרִיד לְצִיְּ שְׁהָשָׁמִים וְהָאָרֶץ שְׁלָוָה בְּמַעְרָבָא מַתְנִי הַכִּי אָתָּ
רְחִמָּא בְּרָ עַקְבָּא אָמָר רְיֻסִּי בְּרָ חַנִּינָה מָוֹלֶיךְ וּמְבִיאָה כְּדִי לְעֹזֶר רָחוֹת

ט י

רָשָׁוֹת מְעַלָּה וּמְבִיאָה כְּדִי לְעֹזֶר טְלָלִים רְעִים: אלְשִׁרְיעָה אַלְגָּן מִנָּה:
תֹּאמֶר אֶנְכָּל אַלְגָּנָם אַלְגָּאָן אַלְמָקָרָב סָלָאָמָה לִיתָה וְתַרְבָּה וְסָאָר

- 1. 13. Deut. 12. 5, 6.
- 1. 15. *Sifre Deuteronomy*, section 68 (p. 88 b), Bekorot 53 a.
- 1. 18. Lev. 7. 30, 31.
- 1. 20. Menaḥot 61 b. See *Sifra Saw*, section 11, 3 (p. 39 c). In the latter the word רְיֻחָן fell out.
- 1. 21. Menaḥot 61 a.
- 1. 22. *Ibid.*, 62 a.

Fol. 10 b, 1. 2. [אַלְגָּאָן] This word can hardly be in apposition to **אלְגָּנָם**. We should perhaps prefix נ or insert אַלְמָקָרָב. [אַלְמָקָרָב] This is passive participle qualifying **לִיתָה**. **אַלְגָּנָם אַלְגָּאָן** = *its fat*. Dictionaries do not give such

אלשחם אלדי עלי אלגוף וכלהויה ואלשחם אלדי עליהם ועלי אלאהשא
 ואליידה מן אלכבר פיקתר דלק עלי אלמודבח בק' והקריב מובה השלם וגו'
 5 ואת שני הכלויות וגו' והקטירו הכהן המו' וגו' או עתקד דאבא קרבען
 שלמיםenna לא שלמים כל בכור ומעשר פקד אפסדה עתקדורה דלק ואן
 עתקד פי חאל דביהחה בכור ומעשר אן דלק שלמים למ' יפסדה **אעתק**
 עתקדורה דלק לך' הבכור והמעשר **ששהחטן** לשום שלמים כשרין
 ושלמים ששהחטן לשום ואן תכלף איזא צאהבה ען אסנאר יודיה עלה
 10 פלא יפסדה לך' השלמים אף על פי שלא סמרק עליהן"
 אלשרעה אלו מנה" תאמר אן יקרב מע אלחמלאן ואלבבאס ואל
 רחתת אלתי הי עולות ונדרים ונדבות וניראה סמדר ובمرا ודהנא לכל
 חמל עשרון יכון תשל' דרham וממן אלכבר רבע קסט יכון ש דרham וממן אלדהן
 מثال אלכבר וללבבש עשרין סמדר ותלת קסט בمرا ונתל' אלכבר דהנא
 15 ולדרת נ' עשור סמדר ונצע' קסט בمرا ומثال אלכבר דהנא בק' ועשיתם

a noun in this sense; but as there is an adjective **מִלְיָת** *fat*, we should have no hesitation in considering **ליית** as a genuine noun. **תַּרְבֵּת** [وتרכבה] is an excellent equivalent for the phrase **החלב המבסה את הקרב**. *Sa'adya* translates every word separately.

1. 3. **וכלהויה** [לְלֹוֶה] *Hefes* uses **קליה** for the more usual **תַּרְבֵּת**.
 1. 4. Lev. 3. 9-11. 1. 5. **או** [אָנוֹ] Read **אָנוֹ**.
 1. 8. *Zebahim* 11 b. The end of the quotation is omitted by mistake.
 1. 9. **ען**] The text is not quite plain, but there can be no doubt that **ען** is correct.

1. 10. *Sifra Wayyikra*, section 14, 1 (p. 13 d).
 1. 12. **רחתת** [רַחֲתַת] plural **תֹּוֹת** usually denotes *hog*. In the sense of *bullock* or *steer* it is found only among Jewish writers. See Dozy. It is remarkable that such an ambiguous word should be employed in connexion with sacrifices. It is therefore best to assume that in the dialect spoken by these Jewish writers **תַּתְ** signified only *bullock* or *steer*. In *Sa'adya's* translation of Lev. 4. 3 and other passages this word is written **רַת**, as if **רַת**. But the latter root denotes *was lean, meagre*. The correct reading is thus obviously **רַת**. The plural **תְּתָתָת** is nowhere else recorded.

1. 13. **עשרון** [עַשְׁרוֹן] This is the Hebrew term. In the other cases is Arabic **عَشْرُونَ**.
 1. 15. Num. 15. 3-10. In the last verse **תקריב** is omitted by mistake

אהה לוי עליה או זבח ונ' והקריב המקריב קד' ונ' ויין לנסך רביית ה' וה' או לאיל תעשה מ' ונ' ויין לנסך של' ונ' וכי תעשה בן בק' ע' ונ' והקריב על בן הב' ונ' ויין לנסך חז'י החין ונ' אלנסכים לא חנן לסair מא דכRNAה בל בעזה וקהל רבוח שומע אני כל הקרב לאשים יטען נסכים תלם לום עולה אין לי אילא עולה 20 מנין לרבות את השלמיים תלם לום זבח משמע מביא את אילו ומביא את חנתת ואשם תלם לום לפלא נדר או ננדבה לא אמרתי קדשים הבאים בנדר ובנדבה משמע מוציא את אילו ומוציא את עולה חובה הבאה ברגלים כשהוא אומ' או במועדיכם להביא את עולה חובה הבאה ברגלים משמע מביא את עולה חובה הבאה ברגלים ומביא את חנתת חובה הבאה 25 ברגלים תלם לום וכי תעשה בן בקר עליה או זבח בן בקר היה בכלל יצא

II a

מושצא מן הכלל ולימוד על הכלל מה בין הבקר שהוא בא בנדר ובנדבה וטען נסכים כך כל הכא בנדר וננדבה טען נסכים יראו חנתת ואשם שאנים באים בנדר וננדבה שלא יטענו נסכים: אלשריעה אלה' מנה' התאמר אדא כאן אלמתנפל בה מן אלברך או אלנס מסחרבי אלרכבה או 5 משתרה פליכן תברעה לא נדרא בק' ושור ישח ושה שרוע' ונ' קולח שרוע' יחתשי מסחרבי אלרכבה פינד מן אנל דלק בעץ קוימה. פאםא קלוט פאלדי קד תקלם עזכה פעלא מן אנל דלק בעץ קוימה לקו' החחול והכסל after ו'ין. By a remarkable coincidence LXX also omits that word. This is perhaps due to the tendency to harmonize that verse with verses 5 and 7.

1. 19. *Sifre Numbers*, section 107 (p. 29 a). See *Menaḥot* 90 b. Read throughout instead of עולה חובה עולת חובה.

1. 21. Insert אלא [קדשים] before this word.

Fol. II a, l. 1. בֵּין [בֵּין]. Read בֶּן.

1. 5. شَمَر in the eighth conjugation denotes *be hastened*, a signification which does not suit here. But as شَامِر means *contracted, drawn together*, may signify *an animal whose limbs are contracted*. וְשׁוֹר וְבָבֵר] Lev. 22. 23.

1. 6. فَيَجْعَلْ = פִּינְד Read [פִּינְד].

1. 7. تَقَلَّصَ [חַקְלָס]. The more usual spelling is Bekorot 40 a.

אויה הוא שחול שנשמטה ירכו כפול שאחת מירכותו נבוהה או רגלה
 קרבל אלפרס או אלחמאר ל'קו' שרווע שנשמטה ירכו וקלוט פרסות רגליו
 10. דומות לסום פרסות רגליו דומות לחמור וקאל אלתלט פ' שרח דלק קלוטות
 אמל' רב פפא לא חימ' דענילן ולא סדריקן אילא ביזן דענילין אף על גב דסדריקן
 וקו' נרביה תעש א' פיקחצ'י ביעה ואצרראפ' תמנהא לברך הבית ל'קו'
 נרביה תעשה אותו אתה עשה נרביה לברך הבית ואין אתה עושה
 תמיימים לברך הבית מיבן אמרו המקדש תמיימים לברך הבית עובר
 15. בעשה: אלשריעה אלט' מנהה¹ תאמר ארא כאן
 אלקרבען תבריעא או נרביה אין יוכל פ' יומ קרב פיה ומן גרה כל' ואמ'
 נרב או נרביה וגו' למא קאל ביום הקריבו את זבחו יאכל וממ' ולם יקל עד
 בקר בקהל דלק פ' אלהורה נאו אלאל מנח פ' זמאן אלויים אלאול
 לדביחתה ולילה גרה ונרביה לא פ' זמאן אללייל אלדי יהלו גרה ל'קו' יוכל
 20. יאכל לאחר שלישי ודין הוא זבחים נאמר ל'ום אחד זבחים נאמר לשני
 ימים יהא לילו אחריו תלם לום עד יום והוא נאכל איינו נאכל לאור
 שלישי: אלשריעה אל' מנהה¹ תאמר מקרב קרבא
 שברא ללה אין יזיף אלה גראדקא פטירה מלחותה ברהן ורתקא
 פטירה ממכווחא ברהן וגראדק רפכה מן סמד מלחותה ברהן וגראדק

1. 9. *Sifra Emor*, chapter 7, 6 (p. 98 d). See also *Bekorot* 40 a which contains important variants.

1. 10. *Ibid.*

1. 13. *Sifra Emor*, chapter 7, 7. 8 (p. 99 a), *Temurah* 7 b.

1. 16. *Lev.* 7. 16.

1. 18. *Ibid.*, 7. 15.

1. 19. *Sifra Shav*, chapter 12, 13 (p. 35 d), *Zebahim* 56 b. Our text is corrupt.

1. 20. *נאכלין* Read [נאכמר]. *לאור* [לאחר] (twice).

מה זבחים *הנאכלין* ליום אחד. Insert after this word: [ימים]. *לילה אחריו אף זבחים הנאכלין לשני ימים*. This sentence obviously fell out through homoioteleuton.

1. 24. *רְפָכָה* [רְפַכָּה] with the signification swelled, was raised (of dough) is found in *Muḥiṭ al-Muḥiṭ*. Sa'adya, too, translates by *مرובקה* which means mixed and is etymologically identical with Hebrew *רְבֵק*.

ii b

כבו כmir בק' אם על תיריה יקר ונ' על חלות לחם חמץ יק' ונ' ^{ויל'} אלכבר
 אלמכתזר עשרה עשרנים ובאקי אלאנואע אלתי הי חלות מצות
 ורקייקי מצות ונ' וסלה מרובתה ונ' עשרה עשרנים לקו' על חלות לחם
 חמץ בnder חמץ הביא מצה מה חמץ עשרה עשרונות אף מצות עשרה
 5 עשרונות פאמא אלגראדך ואלראקאק פמן כל ואחד מנהא עשרה עדדא
 פאלגנמייע מ דليل דליך והקריב ממןנו אחד מכל קרבן ונ' לאנה למאה סמא
 אלמודכוור מן דליך תרומה צח אננה גנווא מן עשרה ואלבאקי יאכלונה
 אצחאבה לקו' תרומה לי' איני יודע במה הריני דין נאמר בן תרומה ונא
 תרומה בתרומות המעשר מה תרומה המעשר אחד מן עשרה אף זו אחד
 10 מעשרה וקאלו לא יהו כלם אילא קרבן אחד חלט לום והקריב על זכה
 התיריה ואולם והקריב ממןנו אחד מכל קרבן תרומה לי' נמצאה לחמה
 של תיריה ארבעים חלות נוטל מהן ארבע וחמשן ^{לכון} שנא לבון הורק
 את דם השלמים לו יהיה והשאר נאכל לכהנים וכמייה אלהן חיין לנו
 יכון נ' דרham לקו' חיין לנ' שמן לתורה ורביית יין לנוייר זיא יומ שבן
 15 נדה לנדה הלכה למשה מסני' חם שרכנא אליו שראייע
 אלמצדר דברהא פאמא אלה אלשראייע אלהי הי נהיא
 אלשריעה אלאולי מנה' תנאה דאבח קרבנא שכרא
 ללחה תברך און יבלף שייא מן אללחם אליו נד צביחה נד יומ תקריבה בל
 יאכליה פי יומ תקריבה וללה נדה בק' ובשר זכח תורה שלמיין ונ' וטהר
 20 לא יניהם עד בקר יקחתי אבר אנזא אלליל לכן אלנקל תצמן באנה

Fol. ii b, l. 1. Lev. 7. 12, 13.

1. 3. *Sifra Saw*, chapter ii. 9 (p. 35 a). See also *Menaḥot* 77 b.

1. 6. Lev. 7. 14.

1. 8. *Sifra Saw*, section 7, 1 (p. 35 a), *Menaḥot* 77 b.

1. 10. *Sifra, ibid.*, 7. 9 (p. 35 c). A part unnecessary for our purpose is omitted here. On the other hand the *Sifra* text should be emended and read *ונ' שנאמר לכהן*. See also *Menaḥot* 77 b.

1. 13. *לבעלים* [לכהנים]. Read.

1. 14. *Sifra Saw*, chapter ii, 6 (p. 35 a).

1. 19. Lev. 7. 15.

לא ייבן און יתעדרי פִי אכלה بعد סלך אלנץ' אלאול כוּן אליל לכוּ אוכל היא
כל הלילה אם כוּן למה אמרו חכמֵר החזות כדי לחרחיק את האדם מַן
העבירה : אלשרעה אלבָ מנה" תנהא און יתנפְלָל
ללקראן היואן הו אעמי או מכוסרא או מבתורה או דא תאלאל או

12 a

גרב או חזואן בק' עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או יפתח לא
תק' א לוי' קול' עורת ים עמי ואעור איזא לכוּ בין הסומדה בשתי עינויו
ובין הסומדה באחת מעינויו פאמא שבור פישמל נסר אלידי ואלרגל ואלרגנֶב
לקוּ שבור כה תלט לפִי שנאמר שבר יד או שבר רגל אין לי איליא שנשברה
5 ידו או רגלו מנין לרבות שבר הזנב תלט לום או שבר פאמא חרוץ פאלחאַת
פאלחאנֶב אלמתקוב ואלמבחן ואלמשוקן לכוּ חרוץ חרוץ של עין שנكب
או שנפְנָם או שנסדק : וקוּ יבלת דא שפשנתני אלתי מותלה פִי חלק
נדִי לכוּ זה בעל היבלה ואצא גרב פיקתזי גרב רטב לכוּ גרב זה החרס
פאמא יפתח פחוואו וישבה און יכון גרב יאבס לכוּ יפתח זו חזיות המזרית
10 ודק ותבלול הו בעין עיוב אלאנסאן פמתי ערצת פִי אלבאהים אלתי צלחה

1. 21. [סלך] This is best taken as infinitive *سلיך* *elapsing, passing.*

1. 2. [בֵין וּבָר'] *Sifra Saw*, chapter 12. 5 (p. 35 c). See Berakot 2 a.

Fol. 12 a, l. 1. Lev. 22. 22.

1. 2. ^{אֲعֹזֶר} = blind in general; ^{אֲعֹזֶר} = blind on one eye. *Sifra Emor*, section 7, 11 (p. 98 c), Bekorot 44 a. Read *hisomda* [הסומדה] or better still *hisomia*.

1. 4. *Sifra, ibid.*

1. 6. *Ibid.*, 7, 12. See Bekorot 38 a. Both readings and are recorded.

1. 7. This word is very clearly written; but it is impossible to say whether it is ^{שְׁפַשְׁגָּה} or ^{שְׁפַשְׁגָּה}, as neither word occurs in the Arabic dictionaries in the sense required here. There can be no doubt that it is synonymous with *نَارْوَلَة* *a wart.*

1. 8. *Ibid.*, 7, 13. [גרב ובר'] *Ibid.*, Bekorot 41 a.

1. 9. *Ibid.*

ללקראן פחפסרה לדלק לכו' הא יבלת דלא כתיבא באדם דק ותבלול דלא כתיבא בבהמה מילך ילי' מוהדי רתניה באדם לא נאמר יבלת בבהמה לא נאמר דק ותבלול מניין ליתן את האמור בוה לוה ואת האמור בוה ליה תלם נרב נרב ילפת לניירה שוה וסנו'ג נמי' מא תקרם בה אלשרה ۵. פ' הדה אלשרעה גורה פ' מושעה מן פצל שראו' אללו' אלשדרעה אלג' מנה ואלד' איזא' תנהא אז יקרב חיואנא ממורסא ומורזוא' ומאנצולא ומוקטועא ואן נפעל שי מן דלק פ' בלרנא נק' ומעוק וכחות ון' וג' קולה מעוק חיואן לנית ציתחה פרקה וכרגן אלביין מנהא' וכחות פיקחץ' ממרום אלכיצ'ין או געל עליה דוא פתרצ'ת או חفترת ۲۰ ונחוק פאלמקטוע אלקצ'יב מן אצלה וכחות פאלמקטוע מנה בעז' קשבה לכו' ומעוק וכחות נתוק וכחות כלן' בכזים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' מעוק וכחות בכזים נתוק וכחות בניד' : ונסחומי שרה דלק ואשבאהה פי אלפצל אלעלאשר' : ופעל דלק פיחרם פ' אלנאמ איזא' גורה לכו' אין לי אללא בהמה וחיה ועוף מנין תלם לום בארץכם' . ואלה Tospeha פקאלת המסדרם

12 b

את האדם ואת הבהמה ואת החיה ואת העופות בין גודלים ובין קטנים בין זכרים ובין נקבות הרוי זה ר' יהודה אומ' המסדרם את הזכרים חייב את הנקבות פטור' וכו' ובארצכם פיעם בלבד אלשאם גורה איזא' נטיר דלק שפטים ושיטרים תנתן לך בכל שעריך וג' לא תעשך שכיר עני ואבינו מ' וג'

1. ۱۱. Bekorot 43 a. The variants are slight.

1. ۱۷. Lev. 22. 24.

1. ۲۱. *Sifra Emor*, chapter 7, 9 (p. 99 a). See Tosefta Yebamot ۱۰, ۵, and Babli Bekorot 39 b. The opinion of R. Jose is adopted by Ḥesef while that of R. Eliezer b. Jacob is omitted.

1. ۲۳. *Sifra*, *ibid.*, 7. ۱۱.

1. ۲۴. [חמסר' וכ'] Delete the 1. Tosefta Makkot 5, 6.

Fol. 12 b, l. 2. Insert **חייב** after this word. The other variants are insignificant.

1. ۴. [לא וכ'] Deut. 16. ۱۸. *Ibid.*, 24. ۱۴.

1. ۵. *Sifra Emor*, chapter 7, ۱۱ (p. 99 a).

5 ואשבאההמו לקו' איז ל' אילא בארץ מוחז לארץ מנין חלמ' לוט לא תעשו
 כל מקום שאתה מניין אף באדם תלם לוט ובכם דברי בן כינאי"
 אלשריעה אלה מנה ואלו איזא" תנאה אין נתתי
 בקרבין מון גדר זאניה ועוז' כלב כק' לא תביא אתנן זונה ומוח' כל' ון'
 וקאל רב' איזה הוא אתנן האומר לחבירו הא לך זה בשברך הרוי זה אתנן
 10 ואפלו מאה כלם אסורים וקאלו איז ל' אילא אתנן זונה אתנן כל העריות
 מניין חלמ' לוט לא תביא אתנן זונה מכל מקום: וצורה אלאתנן איזא
 חיואנא יסלים רגל לרجل לה נאריה אגרה מביתה ענדיה פיקבלת מנה
 לקו' האומר לחבירו הא לך טלה זה ותלן שפהחך אצל עבדי רבוי אוות אינו
 אתנן וחכמ' אוות אתנן" פאמא מוחיר כלב פחויאן קד' עורץ' בכלב
 15 ואו שרבין' אקחסמא אגנאמ לhma' וכלב כסמיון מותסאיין פי עדן
 אלארם פתחים אלהצה אלתי למ' יציל פי גמלתהא אלכלב לקו' איזה הוא

1. 6. חכמיא Read [כינאי] Comp., however, Shabbat 110 b where such a statement is recorded in the name of **רבי חנינא**.

1. 8. [נדָר] This noun with such a signification is not recorded in the Arabic dictionaries. Nor does the manuscript help us to decide whether the letters meant are גַּדְרָה or גַּדְרָ or גַּדְרָה or גַּדְרָה, or any other combination of the last two letters. Moreover גַּדְרָה may stand for גַּדְרָה or גַּדְרָה. But as גַּדְרָה signifies *worthy, fit*, there can be no doubt that גַּדְרָה is here intended. I have some time ago suggested that Hebrew אתנן is not to be derived from חנן, which is a by-form to נתן, but from an independent root תנן whose meaning is *was like, worthy*. See *AJSL.*, XXIV (1908), pp. 366 ff. Accordingly this rendering of *Hefes* would be peculiarly appropriate. Sa'adya translates this word by אֲנוֹעָאֵל. Ibn Janāḥ, too, has جعل. In the Taylor-Schechter Collection there is a fragment in which this word is translated by كراء = כרא. Deut. 23. 19. [לא תביא]

1. 9. Temurah 29 a, *Sifre Deuteronomy*, section 261 (p. 121 a).
 A few slight variants. **לזונה** [לחבירו]. Read **לזונה**.

1. 10. *Sifre, ibid.*

1. 13. Temurah 29 a, *Sifre, ibid.* Our text agrees with the latter in ascribing this opinion to **רבוי**, not to **מair**.

1. 16. **אלארם** [اورס]. This stands for أورس (plural of رأس). As Hamzah is usually omitted in this manuscript, و is not inserted. Temurah 30 a. See *Sifre, ibid.*

מהיר כלב האומר לחבו ה' לא טלה זה תחת כלב זה וכן שותפיו
שחלקו אחד נוטל עשרה ואחד נוטל תשעה וככל שבענדו כלב אסורי
ושעם כלב מותרין פאמא אי אנסן פעל עכש הרה אלשריינה פאתוי
�לה תברך אתנן כלב ומהיר זונה פדליך מטלק לך^ו תננו רבנן אתנן
כלב ומוחור זונה שניהם מותרין שני שנים ולא ארבעה ואולדאר
אלאתנן ואולדאר מהיר כלב מטלקון ללקראן לך^ז ולודתיהן מותרין
שני נם שניהם ולא ולודתיהן וקאלו פי שרה בית יי' אלהיך לכל נדר להביא
פרת חמתת שאינה באה לבית לכל נדר להביא את העוף שהיה
ברין ומה המקודשין שהמום פועל בהן אין אתנן ומהיר **כלב** חלן עליהן ^ט

13 a

עוף שאין המום פועל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומהיר חלן עליון תלט
לט' לכל נדר להביא את העוף^ו אלשריינה אל'ו מנה^ז
תנהא אין יברל בהימה אעדת אין תקרב בהימה אכרי או תניר פאן גרי דל
פיציר אלגמייע ללה בכ' לא יהילפנו ולא ימי' את' גו' אין אברל ולד אלנדר
לא יציר בדלה לדאך קרש ולא אין אבדלת תרומה יציר בדלה קחש לך^ט
הקדש עושה תמורה ולא הולך **שששה** ולא תמורה עישין תמורה: טוב
ברע ואן כאן דא עיב במא לא עיב פיה לך^ט תמיין בעלי מומין ובבעל^ט

1. 19. **אנסן** Unusual spelling of **אונסן**.

1. 20. Temurah 30 a, Yebamot 59 b, Sotah 26 b. The reading תננו רבנן in the first-named place is found nowhere. It is indeed a Mishnah in the first-named place.

1. 22. Temurah 30 a.

1. 23. **ביתה וכיה** [ביה וכיה] *Sifre Deuteronomy*, section 261 (p. 121 a). See Temurah 30 b. Some sentences are omitted here. **[להביא]** This is obviously a mistake for **להוציא**. The printed texts are unanimous in reading **פרת**. There are a few more variants.

Fol. 13 a, l. 4. Lev. 27. 10.

1. 5. **תמורה** [תמורה].

1. 6. *Sifra Behukkotai*, chapter 9, 5 (p. 113 a). See also Temurah 12 a. The variants are slight.

1. 7. *Sifra, Ibid.*, 9, 6.

כומין בתמיינו ואם המר יمر מבדרא ליום אליו דרכ אלمراה ואלאר^ג
 לקו' ואם המר יمر לרבות את האשה ואם המר יمر לרבות את היורש
 १० פאמא בהמה בבהמה פלא יבדל ראסה ואחרדא בק' ראמ או ק' ראמ בראמ
 ואחר או אכתר ואכל לקו' אחת במאה ומאה באחת אדר אלעבראי יסמי
 אלהיאן אלביהמי אלכתייר בהמה ואלאחד מנהא בהמה לקו' ד שמעון אום
 בהמה בהמה לא בהמה בבהמות אמרו לו בהמה אחת קרואה בהמה
 ובהמות רבות קרואות בהמה פאמא היה קרש פעלי אלגונה כללה
 १५ קצדא וסחוא לקו' יהיה קרש לעשות שונג כמוד' אלשריעה אלחו' מנה
 חנהא אין נאכל פי ניר אלמושע אלכאן עשור אלבר ואלעצייר ואללהן
 ובכור אלגנום ואלבקר ואלndoר ואלהכברע ואלרפאייע בק' לא תוכל לאכל
 בשעריך ונ' אלמעשרות סנדרכרא פי אלפצעל אלו' ואלבכורות איזא'
 בסנדרכרא פי אלפצעל אלו' ואלndoר אלחי יצח פעלהה פי הדר אלזמאן ומא
 २० לא יצח פעלהה פקד דכRNA עיונה פי אלפצעל אללאול ודרכ סוא מוא סנד[ך]^{ה[א]}
 פימה יסתאנך: פאמא ותרומת ידיך פקאל רבות' אילו הבכורים וקד
 דרכ פי אלפצעל אללאול תם שرحנא אלקסם אללאול אלהוי עלי
 אלחו' אלשריעה: אלקסם אלב' יחו' ז שראייע פי אלקראבין מן אלבר
 וגירהא לא ילום פעלהה פי הדר אלזמאן תנקסם קסמן אללאול יתצמן

ט

ה שראייע אמרא אלב' יתצמן שריעתין נהיא" שרח אלקסם
 אללאול אלשריעה אללאול מנה" תאמר מתנפל בקרבאן

1. 8. *Sifra, ibid.* (p. 113 b). See Temurah 2 a, f.
 doubt that this particular law is derived from the fact that the infinitive absolute is employed, that is to say, from the repetition of the verb.

1. 9. *Sifra, ibid.* (p. 113 b). See Temurah 2 a, f.

1. 10. **ראסה** [Read *Rāṣṣā*.

1. 11. *Sifra, ibid.*

1. 12. *Ibid.*

1. 15. *Ibid.*, 9, 16. See Temurah 17 a.

1. 17. Deut. 12. 17.

1. 21. *Sifre Deuteronomy*, section 72 (p. 89 b), Pesahim 36 b and many other places. [אילו וכוי] *וקד* Insert שرحנא after this word.

הדריה מן סמד אין יצב עליה רהנא וינעל עליה לברנא ויأتي בהא אל
 אלאמם ויקבע מנהא מלו קבצתה מן סמדאה ורהנא מע נמייע לברנא
 5 ויקתר דלק עלי אלטדבה קרבן מקובל מרצ'י להה בק' ונפש כי תקריב קרבן
 מנהה וגו' והבייה אל בני אהרן הכהנים וגו' אקל אלכמיאת פי הרא אלקרבאן
 עשרון יכון וננה תשב' דרHEMA ואלדרהן אקל דלק ווּק' דרHAM לקו' ר נתן אומל
 בגין אב לכל המתנדב מנהה שלא יפחות מישרין ולג' שמן: ואלמנחות אלדי
 יגב אן יקבץ מנהא עשרה אנווע והי מנהת הסלת וממחבת והמרחשת
 10 והחלות והركיקים ומנהת גוים ומנהת נשים ומנהת העומר ומנהת חוטא
 ומנהת קנאות לר' שמעון אומל מנהת חוטא של כהנים נקמצת והקומיין
 קרב בעצמן והשירים קרבן לעצמן ואלקטיצה פרחדה בסט' ג' אצאנבע
 אלכף אלתי دون אלאבהם ואלסבאה אלוי מא ילי אלכף לא לילזקאה באלאכף
 פיקבע בהא מון תחת מלו קבצתה לא זאיד עליה לקו' אמ' אבוי לרבה
 15 כאיזעד קומץין כדקמץין איינאי אוותיביה זו זורת זו קמיצה זו
 אמה זו אצבע זו גודל אילא להשווות היבי עבדיר אמ' רב זוטרא בר
 טוביה אמ' רב חופה שלש אצבעות על פס ידו וקומיין' תניא נמי הבי
 מלוא קמץיו יכול מלוא קמץיו מבוריין תלט' לומ' בקמץיו או בקמץיו יכול
 קומץ בראשי אצבעותיו תלט' לומ' מלא קמץיו הא כאיזעד חופה את
 20 פס ידו במוחבת ובמרחשת מוחק באצבעותיו מלמעלה למטה וקאלו

Fol. 13 b, l. 5. Lev. 2. 12.

1. 7. *Sifre Numbers*, section 107 (p. 29 b).

1. 8. [בנין] The printed edition has זה בנה.

1. 9. See *Menaḥot* 72 b.

1. 12. [בעצמן] Read *b'atzman*.

1. 14. *Menaḥot* 11 a.

1. 15. The printed edition has אמרד ליה before this word. [בדקמץין]

1. 16. After this word there is the following Hebrew gloss in
 כלומר קומץ מלא היד כרי שלא יהא חסר וא"כ מוחק באצבע: קתינה מלמטה
 That can be no doubt that this is a very late addition.

1. 17. The printed edition inserts עד שמניע after this word. [אנבעות]

1. 19. The talmudic text is more elaborate and explicit.

חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ במוחבת ובמרחשת
 מוחק בגודלו מלמעלה ואצבעו קטינה מלמטה.

אי'א הקומין הותיר והחסיר פסול איה הוא יתר שkomציו מבורע וחסר
שkomציו בראשי אצבעותיו אלשריעה אלב' מנה
תאמר מתנפל בקרבן הריה מן כבו תנור אין יאתי בה גראך פטירה
מן סמד מלחותה בדhn או רקאך פטירה ממסוחה בדhn בק' וכי תקריב

14 a

ר[א]

קרבן מנחה מאפה ת' ונ' קו' חלות מצות בלילות בש' ונ' יקחתי אכתאי
יעני אן אכתאי נראך או רקאך לקו' אם ר' יהודה מנין לאומר הרי על
מנחת מאפה שלא יביא מחזאה חלות ומחזאה רקייקים תלם לום קרבן
קרבן אחד הוא מביא ואין מביא חלות ורקייקים אם ר' שמעין וכי נאמר
5 קרבן קרבן שני פעמים והלא לא נאמר אלא קרבן אחד ונאמר בן חלות
ורקייקים ריצה להביא חלות יביא רקייקים יביא מחזאה חלות ומחזאה רקייקין
יביא וכשהוא קומין בול' וקומיין משנהיהם ואם קמיין ולא עלה בידו
aille אחד משנהיהם דין וקאלו אי'א אילו מנהות נקמצות ושיריהן
לכהנים מנהת הסלת והמחבת והמרחשת ונ' וקאלו אם רב פפא כל היכא
10 דתנן עשר תנן ומאי קמשן לא מרד' שמעון דאם מחזאה חלות ומחזאה
רקייקין יביא קא משמען לנו דלא' וחד אלדhn אלדי ימסח בה אלרקאך עלי

1. 21. *Ibid.*, 6 a. Instead of the verbs **הותיר** ו**החסיר** the Mishnic text has the adjectives **היתר** ו**חסר**. It is possible that adjectives are intended also in our text, and we simply have to change **הותיר** into **היתר**.

1. 24. Lev. 2. 4.

Fol. 14 a, 1. 2. *Sifra Wayyiqra*, section 10, 1. 2 (p. 10 c). See also *Menaḥot* 63 a. The variants are insignificant.

1. 5. ב[נו] Read [בְּנוֹ].

1. 6. מחזאה [מצאה].

1. 8. Read [אילו וככ']. דיו [דין]. *Menaḥot* 72 b.

1. 9. *Ibid.*

1. 10. לא[ל] Although there is no abbreviation mark in this word, there can be no doubt that it stands for **לאפוקי**, otherwise the preposition מ of the following word would be impossible. If, however, we wish to regard לא as a complete word, we ought to read **דלא' כר'**. This expression, though quite suitable, is weaker than the other.

כל ואחדה מנהא ננץ' דaira לכו' באיזר מושחין מושח פוי כל הרקיק
 ר' שמעון אומר מושח פוי כל הרקיקים כמיין כי ושאר השמן נאכל לכהנים
 מנהה שהיתה באה מוחזה חלות ומוחזה רקיין מביא לג' שמן וחזחו
 5. נוتن מוחזה לחלות ומוחזה לרקיין ר' שמעון אומר מושח את הרקיין
 כמיין כי ושאר השמן נוتن לחלות ובן הוה ר' שמעון אומר רקיין מנהת ישראל
 פתיתמו בבז'יטים כדי שהוא שלט בזה לказין חז'י לג' מים לשוטה וחזי
 לג' שמן לתודה נוتن מוחזה לחלות ומוחזה לרקיין ר' שמעון אומר מושח
 את הרקיין כמיין כי ושאר השמן נאכל לכהנים ובן הוה ר' שמעון אומר
 10 האומ' הרוי עלי מנהת מאפה מביא מוחזה חלות ומוחזה רקיין ובול
 ונוטל מן האמצע ואם נתן ממיין על חברו יצא מאי כמיין כי אם רב כהנא
 כמיין כי יוני אלשריעיה אלג' מנהה?

תאמיר מותנפל בקרבענא הריה עלי טאבך אן תכון סמדר פטירה
 מלחותא ברהן תם יתרדה ויצב עליה דהנא כק' ואם מנהה על המחבת

14 b

קר' וג' פתות אותה וכו' ומما ידל עלי אין מחבת טאבק קול רבודינו מחבת
 צפה ומעשיה קשים פתות אתה פת' פכמקדאר אלויתון לכו' מנהת
 ישראל קופל אחד לשנים ושנים לאربעה וմבדיל מנהת כהנים קופל
 אחד לשנים ושנים לאربעה ואינו מבדיל מנהת כהן משיח לא היה ~

1. 12. Tosefta Menaḥot 8, 8-12. The few variants are obviously genuine.
 See also Babli 74 b.

1. 17. סותה [לשומה]. More accurate than the usual spelling.

1. 21. Menaḥot 75 a. Some such word as איזנא or וקאל must have fallen out before this word, as the following is no continuation, but an explanation of the preceding.

1. 23. A double mistake in orthography: it ought to be genitive and without the nunation. Read בקרבען.

1. 24. Lev. 2, 5, 6.

Fol. 14 b, l. 1. Menaḥot 63 a, *Sifra Wayyiqra*, chapter 12, 7 (p. 11 a).

1. 2. Menaḥot 75 b, *Sifra, ibid.*, 12, 4. The Mishnah uses קפל, whereas Sifra has בפל. Our text uses both indiscriminately.

5 מבלה ר' שמעון אומר מנהת הנים ומנהת כהן משיח אין בה פתיתה מפני שאין בה קמיצה וכל שאין בה פתיתה אין בה קמיצה וכלם פתיתתן בכויתים וק אלו תניא היה עומד ומרקם מנהות בירושלים אומר בר שהחינו וקייםנו ונ' נטלו לאכלן אום המזיא לחם מן הארץ ותנו וככל פתיתתן בכויתים ונמייע אנווע אלמנחות תתרד מא סוי שתי הלחם ולחם הפנים 10 לך מנהה לרבות כל המנהות לפתים יכול אף שתי הלחם ולחם הפנים תלט לום אתה מה לראית לרבות את כל המנהות ולהזיא שתי הלחם ולחם הפנים אחר שריבת הכתוב מיעט מה אילו מיוחדין שיש מהם לאשי' יאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהם לאשים"

אלשרעה אליך מנהה^ר חאמר מתגפל בקרבאו מצטנע

15 כי טניר אין יגעאה מון סמד ודוון בק' ואם מנהת מרחת קרבן וכ' אלدلיל עלי' אין מרחת טניר קולה מה בין מעהת לмерחת מרחת יש לה כסוי ומחבת אין לה כסוי דברי ר' יוסי הנללי ר' חנניה בן גמליאל אום מרחת עמוקה ומעשיה רוחשים מחבת צפה ומעשיה קשים:

אלשרעה אלה מנהה^ר תליה אלקראבין בק' וכל קרבן

20 מנהת במלח חט' ו' ليس קו' דלק יעם תאליה סair אלמנחות בל אלמרקם מנהא עלי' אלמובה לא ניר לך' יכול תהא מנהה כליה טעונה מלח תלט לום קרבן הקומיע טוונ מלח ואין כל המנהה טעונה מלח^ר פאמא ולא תשבית

1. 6. *... וכל שאין בה קמיצה אין בה פתיתה* [וכל שאין וכו']. The nouns have changed positions in our text.

1. 7. Berakot 37 b, Menaḥot 75 b.

1. 10. *Sifra*, *ibid.*, 12, 5. See Menaḥot 75 a. The variants are phraseological.

1. 15. Lev. 2, 7.

1. 16. Menaḥot 63 a, *Sifra*, *ibid.*, 12, 7.

1. 19. Lev. 2, 13.

1. 21. *Sifra*, *ibid.*, 14, 2 (p. 12 a). See also Menaḥot 20 a. Insignificant phraseological variants.

1. 23. *المُتَكَاثِفُ الْأَجْزَاءُ* [آلماתכאתף] Although this is a defensible construction in Arabic (see Wright, *Arabic Grammar*, vol. II, p. 222 A, and Nöldeke, *ZDMG.*, 32 (1878), p. 402), it is more elegant to say . . . *متَكَاثِفُ*. Its literal meaning is *thick as to its parts*.

מֵלֶח וְגַם פִּיקְתָּזֵי אַלְמַחֲכָתָף אַלְאָמָא מִן אַלְמָלָח לְתַבָּאתָה עַל אַלְמָלָח
פֶּלֶא יַנְחֵל בְּסְרֻעָה לְקֹו' וְלֹא תְשִׁבַּת לֹא תְשִׁבַּת מַלְהַבְּיא מֵלֶח שָׁאֵנָה

15 a

שְׁוֹבְתָה וְאוֹזֵוּ וְסְודָמִית¹ וְמַנְנֵי אָסְתָּרְקָנִית
חַלְמָה לְוֹתֵךְ תְּקִרְבָּה מֵלֶח רַבָּה עַל קְרַבְנָךְ הַמֵּלֶחֶת פִּיקְתָּזֵי חַלְמָה סָאֵר
אַלְמַקְרְבָּתָת לְקֹו' תְּנִיא בְּשִׁלְשָׁה מִקְומּוֹת הַמֵּלֶחֶת נִתְהַנֵּה בְּלִשְׁכָת הַמֵּלֶחֶת
וְעַל גַּבֵּי הַכְּבָשׂ וּבְרַאשֵׁוּ שֶׁל מִזְבֵּחַ בְּלִשְׁכָת הַמֵּלֶחֶת שְׁמַם מַלְחִין עֲרוּות
קְדָשִׁים וְעַל גַּבֵּי הַכְּבָשׂ שֶׁשְׁמַם מַלְחִין אֶת הַאֲבָרִים וּבְרַאשֵׁוּ שֶׁל מִזְבֵּחַ²
שְׁמַם מַלְחִין הַקּוֹמִץ וְהַלְבּוֹנָה וּמִנְחָתָה כְּהָנִים וּמִנְחָתָה כְּהָנִים וּמִנְחָתָה
נִסְכִּים וּעַל הַעֲופֵר וּבִכְפָּה מֵלֶח אַלְמָלָחָה פְּמֵלֶחֶת נְהָתִי אַלְעָצֹז לְקֹו' תְּנוּ
רַבְנָן כָּאַזִּיד הוּא עֲוֹשָׂה מַבְיאָה אֶת הַאֲבָר וּנוֹתֵן עַלְיוֹן מֵלֶח וְחוֹורָה וְהַופְכָּו
וּנוֹתֵן עַלְיוֹן מֵלֶח וּמַעַלְיוֹן אָמֵן אָבִי וּבָנֵן לְצָלֵי : תְּמִ שְׁרָחָנָא אַלְהָ שְׁרָאֵיעַ

1. 24. **יַתְּמַעַל** = [יַנְחֵל] (seventh conjugation of حَلَّ) *is melted, dissolved.*
Sifra, *ibid.*, 14, 4. See also *Menaḥot* 21 a. Important variants.
[לְהַבְּיאָה] The reading of Sifra is inferior, on account of its ambiguity.
The Talmud has **הַבָּא** which is imperative. The omission of the second
part in the printed editions is scarcely defensible. It seems likely
that our manuscript has preserved the original reading. Perhaps the reading
of Sifra arose through taking **מֵלֶח** **לְהַבְּיאָה** = **מֵלֶחֶת** **לְהַבְּיאָה** as **מַלְהַבְּיאָה**
and the second part was omitted through homoioteleuton. According to
Hefes Heshef *Mishneha* **מֵלֶח** **שָׁאֵנָה** **שְׁוֹבְתָה** ought to be translated *salt which melts not* (lit. *which
ceases not*). This is preferable to the explanation of Rashi (*Babli, ad loc.*)
who takes it in its literal sense: *which is found in all seasons*. For according
to this interpretation the second clause is slightly illogical.

Fol. 15 a, l. 1. **סְלִקְוֹנְדָּרִים** [אַסְתָּרְקָנִית]. **סְדָרִמִּית**. *Sifra* has **סְדָרִמִּית**,
while *Babli* agrees with our manuscript.

l. 2. *Menaḥot* 21 b. See also *Tosefta* 6, 2. 3.

l. 7. *Menaḥot* 21 a. There is no **רַבְנָן** there. See *Tosefta* 6, 4.

l. 9. **לְקִדְרִיהָ** [לְצָלֵי]. Our manuscript, however,
offers a genuine variant. See Maimonides's Code, *Issure Misbeah*, 5, 11, and
Kesef Mishneh, *ad loc.* But *Tosafot*, *Hullin* 14 a under heading
וּנְסִבֵּן **נְסִינָן** **אָמַר** **רַבָּה** **וּבָנֵן** **לְקִדְרִיהָ** **וְלֹא** **נְסִינָן** **וּבָנֵן** **לְצָלֵי**. Comp. also
112 a, under heading **הַגְּמָם**. In *Pesahim* 74 a, under heading **הַאִי**, the reading

וְאֶלְמַצְדָּר דְּכֹרְהָא¹⁰ פְּאַמָּא אֶלְשִׁרְיָעִתֵּן אֶלְתִּין הַמָּא נְהִיא¹¹
 אֶלְשִׁרְיָעָה אַלְאָלוִי מְנָה¹² תְּנָהָא אֲזַנְתָּא יְקָרְבָּ בְּמִיר אוּ עַסְלָ בְּקָ' כִּי כָּל
 שָׁאָר וּכָל דְּבָשׁ וּגְ' וְאַלְקְרָדָמָא תְּסִמְיָא אַלְחָמָר דְּבָשׁ לְקוּ' אַיּוֹה הוּא דְּבָשׁ וְהָ
 דְּבָשׁ תְּמָרִים וּמְמָא יְדָל עַלְיָ אֲזַנְתָּא דְּלָקְרָבָר לְאַעֲסָלָה קְוָ' קְרָבָן רַאֲשִׁית
 תְּקָרִיבָו אֲלָלְאָ לְוָדְלָקְרָבָר אַלְיָ אַלְבְּכָרוּם וְלָמָא אַסְתָּחָאָל אֲזַנְתָּא יְקָרְבָּ בְּכָרוּם
 עַסְלָ עַלְמָנָא אֲזַנְתָּא דְּלָקְרָבָר לְאַעֲסָלָה לְקוּ' אֲזַנְתָּא מְבָאָיָן בְּכָרוּם מְשָׁקָ�י אַלְאָ
 הַיּוֹצָא מִן הַחַוִּיתִים וּמִן הַעֲנָבִים וְאַיִן מְקָרְבֵּין עַל גְּבִי הַמּוֹבוֹחַ אַלְאָ הַיּוֹצָא מִן
 הַחַוִּיתִים וּמִן הַעֲנָבִים וְאַיִן אַכְתָּלָט שֵׁי מִן הַדִּין בְּשֵׁי מִן אַלְמַקְרָבָתָה לֹא יְנַחַ
 תְּקָרִיבָה לְקוּ' אֲזַנְתָּא לְיִי אַלְאָ הַמְרָבָה הַמּוֹמוּטָה מִנְין תְּלָמָּה לוּמָּה כָּל שָׁאָר וְאַיִן
 לְיִי אַלְאָ הוּא עַצְמָוּן עַרְבָּבִין מִנְין תְּלָמָּה לוּמָּה כָּל שָׁאָר¹³ דְּבָשׁ לְאַתְּקָטָרָו¹⁴
 אֲזַנְתָּא לְיִי אַלְאָ הַמְרָבָה הַמּוֹמוּטָה מִנְין תְּלָמָּה לוּמָּה דְּבָשׁ אֲזַנְתָּא לְיִי אַלְאָ הוּא עַצְמָוּן
 עַרְבָּבִין מִנְין תְּלָמָּה לוּמָּה וּכָל דְּבָשׁ : אֶלְשִׁרְיָעָה אַלְבָ' מְנָה¹⁵
 תְּנָהָא אַלְאָנָגְבָּי מִן אַלְהָרְוֹן מְדָאַכָּה אַלְהָרְוֹן פִּימָא וְהָלוּ לְהָ דָוָן גִּירָהָם בְּקָ'
 וְהָרָא יְקָרְבָּ אֲלֵיכֶם וְקָאָלָו רְבּוֹת¹⁶ וְזָרָא יְקָרְבָּ אֲלֵיכֶם לְמָה נָאָמָר לְפִי

15 b

שְׁהָא אָוָם וְהָוָר הַקָּרְבָּ יוֹמָת עֲוֹנֵשׁ שְׁמַעַנוּ אַוְהָרָה לֹא שְׁמַעַנוּ תְּלָמָּה לוּמָּה
 וְזָרָא יְקָרְבָּ אֲלֵיכֶם : תְּמַ שְׁרָחָנָא אַלְקָסָם אַלְתָּאָנִי אַלְחָאוּי עַלְיָ אַלְשִׁרְיָעָ
 is mentioned, and is refuted, as most copies have *לְקָדְרִיהָ*. In the latter
 passage *רְבָה* not *אָבָיָה*, is the authority for this decision.

1. 11. Lev. 2. 11.

1. 12. *Sifre Deuteronomy*, section 297 (p. 127 b). The words *אַיּוֹה הָאָ* are missing in the printed edition.

1. 13. Lev. 2. 12.

1. 15. Terumot 11, 3. That part of the Mishnah which is irrelevant to our subject is omitted here.

1. 18. *Sifra Wayyiķra*, section 12, 4 (p. 11 d). The unnecessary part is not quoted. See also Menaḥot 58 a.

1. 19. Printed edition has *עַרְבָּבִין*.

1. 20. *Sifra* has [דְּבָשׁ]. Our reading appears to be superior, as *וּכָל* is required for the following derivation.

1. 22. *וְהָלֹו* = *וְהָלֹו* are considered.

1. 23. [וּזְרָא] Num. 18. 4. *Sifre Numbers*, section 116 (p. 36 b). Some phraseological variants.

אלמ cedar דבראה; אלקסם אלג' יהוי נא שדרעה פי אלאמואל וקיט אלנפום
וניר דלק תנקסם קסמיין אלאול יתצמן ח' שראיע פעללה סקט ענא פי הרא
5 אלומאן ח' מנהא אמרה זג נהיא^א אלתאני יתצמן ז' שראיע אמרה
ילום פעללה פי כל זמאן ומכאן^ב שרח אללה אלשראייע אלתי הי
אמרה^ג אלשריעה אלאולי מנה האמר איז רג'ל נדר נפשה לה' אן תכו קימטה
מנד ימץ' מן עקרה ב' סנה אלי סתין סנה ז' מתקאיל מן אלורק במתקאיל
אלקדס כל איש כי יפליא נדר ז' והיה עריך ה' ז' פאן באן אלנדאר מראה
10 פיקימטהה מנד ימץ' מן עקרה ב' סנה ואלי ט' סנה תלתין מתקאיל כל' ואמ
נקבה היא ז' פאן באן אלרגל אלנדאר בן ט' סנה ומוא פוקהא פאלקימה פי דלק
טו מתקאיל ואלמראה אבנת הרא אלקסן^ד ; מתקאיל כל' ואמ מבן ששים
שנה ומעליה ז' וקימה מנדור מנד ימץ' מן עקרה שעירה ואלי ה' סניין ה'
15 מתקאיל מן אלורק פאן באנת אנטוי בז' מתקאיל כל' ואמ מבן חדש ועד בן
חמר שנה ז' וקימה מנדור מנד ימץ' מן עקרה ה' סניין ואלי ב' סנה עשרין
מתקאיל ור�� פאן באנת אנטוי בעשר מתקאיל כל' ואמ מבן חמיש שנים
ועד בן עשרים ש' ז' פאן באן אלנדאר מהינה יענִי מן אלקימה פילומה אלאמאם
מן דלק חסב מא חנאל ידה בק' ואמ מך הוא מערכך ז' וקאלת אלמשנה
הכל מעריבין ונערבעין ונודרין ונדרין כהנים ולויים וישראל גרים ונשים

Fol. 15 b, l. 8. [ג] Read j. [אלורק *ورق*] leaf, paper, coin. The author found it necessary to specify מתקאיל with this word in order to exclude the idea of weight.

l. 9. Lev. 27. 2, 3.

l. 10. *Ibid.*, 27. 4.

l. 12. *Ibid.*, 27. 7.

l. 14. *Ibid.*, 27. 6.

l. 16. *Ibid.*, 27. 5.

l. 17. [יענִי] This word may be *it signifies*, used in the sense of *namely* or *that is to say*. It is also possible that *הַפְּעֵס* meant it to be *يَعْنِي* *is lowly, is in distress* = Hebrew *יענִי*. In this case it would have to be regarded as being in apposition to *מהינה*. In my translation I adopted the former alternative, as the unnecessary repetition is somewhat cumbersome; but for the sake of lucidity I thought it advisable to add *מן* without intending it to be a double rendering.

l. 18. *Ibid.*, 27. 8.

l. 19. 'Arakin 1, 1. [גרים *הכל* וכו'] The printed editions omit this word.

וְעַבְדִים וְטוֹמָטּוּם אֲנָדְרָנוּם נְוָדְרֵין וְנְדָרֵין וְמְעַרְבִיכִין אֶבְלָלָא נְעַרְכִין
שָׁאַיְנָן נְעַרְקָאֵלָא זְכָרָ וְרָאֵי וְנְקָבָה וְדָרָאֵיתָ חְרָשָׁ שְׁוֹתָה וְקָטָן נְוָדְרֵין
וְנְעַרְכִין אֶבְלָלָא נְוָדְרֵין וְלָא מְעַרְבִיכִין מִפְנֵי שָׁאַיְן בְּהֵן דָרָתָ פְּחָותָ מִבְנָה
חְרָשָׁ נְדָרָ אֶבְלָלָא נְעַרְקָאֵלָא סְבָבָ קּוֹלָהָם שָׁאַיְנוּ נְעַרְקָאֵלָא זְכָרָ וְרָאֵי
וְנְקָבָה וְדָרָאֵיתָ לְקָיָא אַלְלָה תְּבָ וְתְּהִי עַרְכָּה הַזָּכָר וְגַם נְקָבָה הִיא וְגַם סְבָבָ

16 a

קָיָא אַיְזָא פְּחָותָ מִבְנָה חְדָשָׁ נְיָדָרָ אֶבְלָלָא נְעַרְקָאֵלָא תְּבָרָקָ פִי אַלְעָרְכִים
וְאַמְבָנָה חְדָשָׁ וְגַם אַלְנָדָרָ וְאַלְקִמָה פְּרוֹקָ מִנְהָא אָן קָאֵל קָאֵיל אָן תְּמָנָן יְדִי⁵
עַלְיָי פִיקָמָה אַלְחָאָכָם וְיָאָדָה תְּמָנָן עַבְדָה לְהָיָה יְדָ עַלְיָ עַבְדָה מִתְּהָלָה לְהָיָה יְדָ לְהָ.
פָאָמָא אָן קָאֵל קִמָה יְדִי עַלְיָי פָלָא יְגַבָּ עַלְיָה שִׁיאָ פָאָן קָאֵל בְּעַזָּ
5 אַלְרָאִיסָה מִן אַעֲזָאָה אָעַנִי קְלָבָה אָוּ רָאָסָה אָוּ כְבָדָה פִילּוֹמָה קִמָה גְמִיעָ
רָאָתָה אָד בְּכָל וְאַחֲרָ מִן חְדָה קָוָאָם דָאָתָה לְקָיָא דְמִי יְדִי עַלְיָ שְׁמָנָי אָתָה כְּמָה
הָוָא שָׂוָה בַּיד וְכָמָה הָוָא שָׂוָה בְּלָא יְדָ עַרְקָ יְדִי וְעַרְקָ רְגָלָי עַלְיָ לֹא אָמָוָר בְּלָוָם
עַרְקָ רָאָשָׁי וְעַרְקָ כְבָדִי עַלְיָ נְוָתָן עַרְקָ כָלָוּ וְהַכְלָל דְבָרָ שְׁהָנְשָׁמָה תְּלִוָה
בְוּ נְוָתָן עַרְקָ כָלָוּ פָאָן נְדָרָ אָבָנָ שְׁהָרָ אָוּ אָבָנָ כְּמָסָ סְנָיָן אוּ נִירָהָמָא פָלָם יְדִי⁶
6 רְלָקָ פָלָא יְלּוֹמָה אַלְאָ חַסְבָּ סְנָן אַלְמָנְדוֹר וְקָתָ אָן נְדָרָ לְקָיָא הָעָרִיבָוּ פְּחָותָ מִבְנָה
חְדָשָׁ וְנוּשָׂה יְתָר עַל בְּנָ חְמִישָׁ פְּחָותָ מִבְנָה עַשְׂרִים וְנוּשָׂה יְתָר עַל בְּנָ עַשְׂרִים

1. 20. Delete the *waw conjundivum*, as a new sentence begins here.

1. 21. *[נוֹדְרִין]* Read [נוֹדְרִין].

1. 24. Lev. 27. 3, 4.

Fol. 16 a, l. 2. Lev. 27. 6.

الْأَعْصَمُ الْأَرِيَّسَةُ = أَلْرَأِيسَه chief, vital; Read [الْأَرِيَّسَة] 1. 5. denotes the capital, or vital members of a living being.

1. 6. 'Arakin 19 b. Some phraseological variants.

1. 7. *Ibid.*, 20 a. Perhaps fell out before this word. It is also possible that Ḥefer quotes the Mishnah (5, 2), omitting the unnecessary part.

1. 10. This is a colloquial expression. In good prose *אָז* would be omitted. *Ibid.*, 18 a.

1. 11. *חְמִשָ* [חְדָשָׁ] Read [חְדָשָׁ].

נותן כוֹמֵן הערך פָּאָן קָאַל עַלְיָן נֶצֶת קִימָתִי פִּזְדִּי דְּלָק לְקָוִי חַצִּי עֲרָכִי עַלְיָן חַצִּי
עֲרָכִי פָּאָן קָאַל קִימָתִה נֶצֶת עַלְיָן יְגַב עַלְיהָ קִימָתִה כְּלָה וָאָן קָאַל נֶצֶת חַמְנִי עַלְיָן יְגַב
עַלְיהָ נֶצֶת חַמְנִי פָּאָן קָאַל חַמְנִי נֶצֶת עַלְיהָ אֲדִי חַמְנִי לְקָוִי עֲרָך חַצִּי
עַלְיָן נֶותֶן עֲרָך בְּלֹא חַצִּי דְּמִי עַלְיָן נֶותֶן חַצִּי דְּמִי חַצִּי עַלְיָן נֶותֶן דְּמִי בְּלֹא וָה
הַכָּל דְּבָר שְׁהַנְשָׁמָה תְּלוּה בָּו נֶותֶן דְּמִי בְּלֹא וְאַקְל מָא יְגַב אָן יְקֻם אַלְפְּקֹר לֹא
אַקְל מִן סְלָע פָּאָן אַסְתְּנִי לֹא יְלֹמָה שִׁי אָבָרִי. פָּאָן אַלְחוּם אַקְל מִן סְלָע חַמְנִי
אוֹסֵר פִּילּוֹמָה קִימָתִה מַוְסֵּר לְקָוִי אַיִן בָּעֲרָכִין פְּחָוֹת מְסָלָע וְלֹא יְתַר מְחַמְשִׁים
סְלָע כָּאַיּוֹד נֶתֶן סְלָע וְהָעָשֵׂר אַיִן נֶותֶן כְּלָוּם פְּחָוֹת מְסָלָע וְהָעָשֵׂר נֶותֶן
חַמְשִׁים סְלָע הַיּוֹ בִּידְיוֹ הַסְּלָעִים רַמְאִיד אָוָתִי אַיִן נֶותֶן אַיִלָּא אַחֲתָה וְחַכְמָתָה
אָוָתִי נֶותֶן אַת כְּלָמִים: אַלְשְׁרָעָה אַלְבָה מְנָה²⁰ תָּאָמֵר אַי רָגֵל
אַקְרָם בֵּיתָה לְלָה פְּלִיקָוֹמָה אַלְאָמָם בְּחַסְבָּן גּוֹדְתָה וּרוֹדָאתָה פָּאָן אַכְתָּאָר
מִקְרָסָה פְּנָאָכָה פְּלִיאָן מָא קִומָה אַלְאָמָם וּוֹיָאָדָה אַלְכָמָס לְקָה וְאַיִשְׁ בִּי
יְקָרִישׁ אַת בֵּיתָו קָדָן וְגַן וְאַם הַמִּקְדִּשׁ יְגַאל וְגַן קָאַל רְבוּחָתוֹ פִּי שְׁרָה דְּלָק יְכֹל

1. 12. [נֶצֶת] Perhaps colloquial *nus*. See above, fol. 3 b, 1. 15.
Arakin 20 a. [חַצִּי וּכְבוּ]

1. 14. *Ibid.*

1. 17. [אַלְחוּם] *he owned, possessed*. The ordinary signification of this word is *he was responsible, obliged*, and in modern Arabic it has acquired the idea of *ownership*, since one is responsible for a thing one owns. This latter meaning is quite frequent in the Egyptian dialect. See S. Spiro's *Arabic-English Vocabulary* where the meaning *to have a monopoly* is given. An Egyptian Sheikh who presented me with a copy of an Oriental edition of the *Diwan* of Muslim b. al-Walid wrote down *هَدِيَّ مِنْ مُلْتَزِمٍ* *a gift from the owner*. See also Dozy who quotes such an expression as *التَّرْزَمُتُ لِلتَّاجِرِ* *بِشَّمْنَ*. He also records the signification *he took a farm* which approaches the meaning *he possessed*. The context of our passage clearly proves that this meaning is very old, and is no modern innovation, since *he was responsible* does not suit here.

1. 18. [אַוְסֵר = אַיְסֵר] Better *Ibid.* Since this verb is a *prima Ya*.
[אַיִן בָּעֲרָכִין] 7 b.

1. 22. Either a short clause fell out before this word, or we have to read *אַנְ* instead of *פָּלָ*. It is also possible that it is merely a slovenly construction, the author having in mind and forgetting that he started with *תָּאָמֵר*. Sa'adya has the same construction.

1. 23. Lev. 27. 14, 15.

1. 24. *Sifra Behukkotai*, section 4, 8 (p. 113 d).

16 b

יכל כבית דירה הכתוב מדבר כשהוא אומ' ואמ' המקדיש יגאל את ביתו הרי בית דירה אמור וקאל ואמ' המקדיש יגאל את ביתו לרבות את האשה ואמ' נאל לרובות את היורש⁵ אלשרעה אלג' מנה תאמר اي אנסאן נדר ללה בהימה ננסה לא יקרב ממנה קרבנאן⁶ ללה אז תוקף בין ירי אלאמאם פיקומה נורתה ורדאתה פאן⁷ אכתאר מוקדשה פכאכחה פלייז אלכם עלי אלקימה כק' ואמ' כל בHEMA טמאה ונ' והעריך הכהן א' ונ' ואמ' גאל יגאלנה ונ' ليس קו' בHEMA טמאה אלננס מן אלבהאים בל דואת עיוב לא ינו אז יקרב מטלחה לק' יכול בבחטה טמאה הכתוב מדבר כשהוא אומ' ואמ' בHEMA טמאה ופודה בע' ונ' הרוי⁸ בהמה טמאה האמורה היא איןנו מדבר אילא בפסולי המוקדשים שיפדו יכול יפדו על מום עובר תלט' לומ' אשר לא יקריבו ממנה קרבן לי' יצא בעל מום עובר שהוא כשר למחה: טזאה לרבות את המתה: וקאל רבות' פי אלקדאים ואלקים ואלציאופי תניא אין מקדישיין ואין מערכין⁹ ואין מהרימין בזמן הוות הקדיש העירין החרים בHEMA ערך פרות¹⁰ כשות וכלים ירכבו מעט וכלי מותכות يولך לים המלח אויה הוא¹¹

Fol. 16 b, l. 1. [יכל]. To be omitted as dittography.

1. 2. *Ibid.*, chapter 10. 2 and 11. In *Sifra* the inclusion of *the wife and the heir* is given twice: on verses 15 and 19. Our text, however, derives *the wife* from verse 15 and *the heir* from verse 19. But as these two verses treat of different kinds of consecrations this combination is hardly justifiable. On the other hand the *Sifra* text excites suspicion, as it is not in accordance with rabbinic logic to derive two things from one word.

1. 6. Lev. 27. 11-13.

1. 8. Read [יכל]. *Sifra*, *ibid.*, section 4, l. 2. See also *Temurah* 32 b. Some phraseological variants.

1. 10. The first is to be deleted as dittography.

1. 13. [ואלציאופי] قيمه ولقيم = [ואלקים] This is how Sa'adya renders in *Lev.* 27. 28 and *Num.* 18. 14. See Dozy who quotes passages in which the meaning *confiscation* is assigned to this word. The singular thereof is صافحة. See also *Kur'an*, XXXII, 37. The signification of the latter is, however, dubious. [תניא וכו'] 'Abodah zarah 13 a, *Bekorot* 53 a.

עיקור נעל דלה בפניה ומתחה כואלה^א אלשריעה אלך מנה.
תאמר اي נאך מאה מעה מית בנתה או גפלה פקד קטע אול
נסכה פיחלק ראהה פי אליום אללו ורליך יום טהרה ופי אלים אלה לננאסתה
יאתי שפנין או פרבי חמאמ אלי אללאמאם אלי באב בכבא אלמחזר יעמל
20 אחרחמא דבוח ואלאבר צעירה יסתגפר ענה ממא אכטא מן אגל מית
ויקדס ראהה פי דלה אללום תם יעד אלי נסכה ויאתי לקלרבאן אלאתם חמל
אבן סנתה ומאי מן נסכה קבל ננאסתה פיסקט מן אלומאן אלדי נדר
אן יכנ פיה נאסכא למא אנקמע נסכה בק' וכי ימות מות עליו ב' ונ' ובוים
השמיני ונ' ועשה הכהן ונ' והויר לי' את ים ונ' קו' וכי ימות פיקתזי חזיר

17 a

נויר פי מוצע פיה מרין פמאת בנתה והוא האלך פיה או כונה ענד
צחיח. פמאת פנהה סאהיא כאן אלנויר או מאגען מנעה ען אלכרוג מנה
לקו' וכי ימות לרבות שנפל הבית עליו ועל המת בפתחה פתאמ לרבבות
שותם עמו בפונדק. ואיליא בפתחה להביא את האנום פתאמ להביא את
5 השונג דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומ' בפתחה זה שונג פתאמ זה אנוס
וילח ראשו ביום טהרתו פי אלסabayn לננאסתה מן מית תם יnb אין ניצה
עליה פי אלתאלת ופי אללו איזא מן אפר פרה בק' הוא יתחטא בו ביו' הש' ונ'
וקאל רבות' תגלח טמאה באיזיד היה מוה בשלישי ובשביעי ומגלה
בשביעי ומבייא קרבנותיו בה' ואם נלח בה' מביא קרבנותיו בו ביום דב'
10 ר' עקיבא אם לו ר' טרפון מה בין זה למצורע אם לו שזה טהרתו תלואה

I. 21. The two dots indicate that the first ל is to be deleted.

I. 23. Num. 6. 9-12.

I. 24. Read *חציר* [חציר] *הצור* [הצור] was present.

Fol. 17 a, l. 3. *Sifre Zuṭa*, ad loc. (ed. Horovitz). See *Yalkuṭ*.

I. 4. *Sifre Numbers*, section 28 (p. 9 b). The part irrelevant to our subject is omitted here. See also *Keritot* 9 a and *Bemidbar rabba* 10, 13.

I. 7. Num. 19. 12. This verse does not refer particularly to a Nazarite but to any one who comes in contact with a dead body.

I. 8. Nazir 44 b. Read *תגלחת*.

I. 10. [תלויה] The following clause fell out after this word by homoioteleuton: בימיו ומצורע טהרתו תלואה.

בתגלחתו אינו מביא את קרבנותיו אלא אם כן היה מערב שימושו,
 פאן אתפק יום סבאעה סכת או עיד יוכר דלק אליו גרה לקו' ביום טהרתו
 ביום הואותו בשביעי אין לי אילא בשביעי שנייני תשיעי עשרי מנין
 תלם לום יגלהנו אין לי אילא ביום בללה מנין תלם לום יגלהנו אין לי אילא
 15. תגלחת טמאה תגלחת טהרת מנין תלם לום יגלהנו מיבן אמרו תגלחת
 טמאה כאיזדר מונח ואחר כך מביא ואמ הביא ואחר כך גולח לא יצא
 וביום השמני יבוא שני ה' וג' פתירהiah איהם ולדך נטאר תקעינה
 שרחאה פי אלמדבל אליו הדא אלכתחאב והביא יקחתי אלגוב עליה אתייאן
 דליך בנספה لكו' מלמד שהוא חייב בטיפול הבאתין עד שיבאים אל הכהן
 20. אל פרח אהל מועד: מאישר חטא על הנפש פיקחתי גנאייה עלי נספה
 בקהל אהתראסה מן אלגנאה במתה لكו' ר' אלעוז הקפר אוות וכי באיזו
 נפש חטא וזה שציריך כפירה שצוער עצמו מן הין ציריך כפירה כל וחומר
 למצוער נפשו מן כל דבר ר' ישמעאל אוות בנזיר טמא הכת' מודבר שני'
 וכפער עליו מאישר חטא על הנ' שמיטמא למתים וקדש את ראשו

17 b

ביום ההוא והויר לי' את ימי נזרו יונב אין יכון אויל אייאם אלנסך מן יום אל
 חלק עני אליו אלסאבע לך' ומצענו למדים שמתחליל למןות מיום שנולח

1. 12. *Sifre*, *ibid.* Insignificant variants.

1. 15. [טהרת] Read.

1. 17. This may be infinitive fifth conjugation of خذل. But the construction is rather awkward. It would be more natural to read **فاتירהiah** imperfect: *he shall choose, or select it.* This is fifth conjugation of **כסא** which has the same signification as tenth.

1. 18. Infinitive first conjugation of **أَتَى**.

1. 19. *Sifre Numbers*, section 29 (p. 10 a). See *Bemidbar rabba* 10, 14.

1. 21. *Sifre*, *ibid.*, section 30. See *Nazir* 19 a. Some phraseological variants.

1. 22. *Sifre* has which cannot be correct. **שצוער** Read **בָה** [זה] The following clause fell out after this word by homoioteleuton: **וְהַלֵּא** דברים ק' ו' ומה אם המצעער נפשו מן הין.

Fol. 17 b, l. 2. *Sifre*, *ibid.* Read **نمצענו**.

והימים הראשונים יפלו אן כאן קד תבקי איאמא מן أيام נסכה לקו' והימי
הראשונים יפלו אן כאן קד תבקי איאמא מן أيام נסכה לקו' והימים הראשונים
ו יפלו וגו' מי שיש לו אחדרונים סותר את הכל תלם לום והימים הראשונים
יום נטמא ביום מהא חסר אחד סותר את הכל תלם לום והימים הראשונים
יפלו וגו' פאן אכל שי ממא יכרנו אלכרכם לא יהוד רלק מא מזי מן זמאן נסכה
בל גולד וכמוא שנשרח דלק פימה יסתאנפ' אלשרעה אלה מנה
תאמיר אי נאסק כמלת أيام נסכה אן יאתה פי יום כמאלה אל' באב
כו בכוא אלמחתר ג' ארם מן אלגנס מנהא חמלא אבן סנהה צחיהה לעזירה
ורכלה אבנת סנהה צחיהה לעזירה ובכשה צחיהה לדבח אלסלאהה וסליה
פטיר גראדק פטיר מלתויה ברהן וركאך פטיר איזא מסוסואה ברהן וברהמ
ומזוניהם פיקרלומם אללאם בין ידי אללה וצנע דוכותה צעדיתה ואלבכש
יצנעה דבח אלסלאהה לה מע סלה אלפטיר הם יצנע אלבר ואלזונן אלדי
כו מעהא ויחלק אלנאסק ענד באב בכוא אלמחתר שער ראספה ויאכדה ויטרחה
על' אלנאאר אלתי תחת דבח אלסלאהה ויאכדר אללאם אלדראע מטבוק מן
אלככש ונדרקה וركאקה מן אלפטיר וידע דלק עלי כפי אלנאסק בערד חלקה
שערה ויזרכיהם תחריכא בין ידי אללה ולין קרסא לללאם מע קע אלתחריך

1. 3. *Ibid.*, section 31. See also *Nazir* 19 b. Some phraseological variants.

1. 4. [א] This sentence as far as (1. 5) should be omitted as dittography.

1. 8. The slanting line over ' evidently represents a *qammat*.

1. 10. [المحتر =]^ن ^{المحضر} is now and again confused with ^ن in Jewish Arabic, and sometimes even in manuscripts written by Mohammedans. This is no doubt due to the pronunciation of these letters. In colloquial Arabic ^ن ^{ظهر} *midday* is pronounced *duhr*, as if it were ^ن ^{مهر}. Similarly, ^ن ^{نظارة}, *glasses, spectacles*, is pronounced *naddara* as if it were ^ن ^{نفارة}. On the other hand ^ن ^{ضابط} a *police officer* is pronounced *zabiṭ*, as if it were ^ن ^{ظابط}.

1. 11. [ورقلة] This is correct, as it is in *Sa'adya's* *Rachla* (Num. 6. 14) is an error that crept into a copy written in Arabic characters.

1. 17. [ويذع] A by-form to ^{يذع} *yidz'u*. This confusion is not infrequent in Arabic, and is certainly due to the pronunciation. Thus in modern Arabic some words are spelt indifferently with د or ض, as, for instance, أودة ^{أوْدَة} *a chamber* is sometimes written أوضة ^{أوْضَة}.

וסאק אלרפיעה ובعد דלק ישרב אלנאסק כמראא בק' זאת תורה הנoir ביום
 20 מלאתנו ונ' והקריב את קרבנו לאי' ונ' וסל מצות ונ' והקריב הכהן לפני יי' ונ'
 זאת האיל יעשה ונ' גולח הנoirفتح ונ' ולכח הכהן ונ' והניף אתם הכהן תנופה
 5 נ' קול ביום מלאתני מני ירידו בה מן לנסנה ומאנא מהדורא לא נאסק
 אלדרה לאי' אחד קרבן נויר ימים ואחד קרבן נויר עולם לקרבן טהרה או

18 a

אף קרבן טמאה חלט לום ביום מלאתני מנו רודו בתי מין לנטנה ומאנא
 מחדורא לא נאסק אלדרה לאי' אחד קרבן נויר ימין ואחרי קרבן לא אמר[ת]י
 אילא במי שיש לו פסיק לנירוחו ואלהלות ואלרקעם אלהי יגב אין يأتي
 בהא עשרה עשרה לאי' חלות תורה והניריה השהן באות עשר עשר ואלמסח
 5 פכנוף דאיתה לאי' ורקע מץ' מש' יכול בדרך המשוחים בשמן כדי קיומ
 שמן כאיזד הוא עשרה טובל באצבעו ונונע אחת על זו ואחת על זו במנין
 כי ולכח את שער ראש נוירו ונתן על האש כלוanca ינץ' פא' אלשעד שי
 מן מוק אללהם וילקי אלגמיע עלי אלנאאר לאי' תנייא ואחרך נונע את הרוטב
 ונונע על שער ראש נוירו ומשלח חחת הדרוד של שלמים ואם שלח תחת הדרוד
 10 של חטא תא רוטב מנ' לנ' אם קרא אשר תחת זבח השלמים מובה יהיה תחת.

I. 19. Num. 6. 13-20. *I* fell out before *זאת*.

I. 23. *Sifre, ibid.*, section 32 (p. 10 b). Omit קרבן in both places. The printed edition has a few biblical words after עולם.

Fol. 18 a, I. 1. [ירידן] The scribe noticed that, owing to the confusion of נוירו, he had copied twice the sentence beginning with this word. He accordingly deleted all these words by marking them with circles.

I. 4. Menaḥot 76 a.

I. 5. [ורקיקי וכוי] *Sifre Zuṭa* (*Yalkut*) *ad loc.* See also *Bemidbar rabba* 19, 19. It may be an active *fa'ul* form, or we have to read המושחים.

I. 8. [תנייא וכוי] *Nazir* 45 b. Instead of תנייא the printed edition has נוטל [נווון]. *תיר*.

I. 10. [חטא] *Yizra'el* and *אשׁם* after this word. A short irrelevant discussion is omitted after this word. [רוטב] The printed text has the more general question מהני מילי, and the answer is given in the name of Raba.

והנוף אתם הכהן תנופה לפני יי' פיקחתי רלק תקריבא אל' נחו כל ואחרה מון אל
נהאת לקו' מוליך ומביא מעלה ומוריד שנ' אשר הונף ואשר הוורם וקאלו אט
ר' חייה בר אבא אמר ר' יוחנן מוליך ומביא למ' שהרוחות שלו ומעלה ומוריד
למי שהחמים שלו הוא במערבא מתני הכי אמר ר' חמא בר עוקבה אמר ר'
5. יוסי בר חנניה מוליך ומביא כדי לעזר רוחות רעות מעלה ומוריד כדי
לעזר טללים רעים: לפני יי' פי נהה אלמשראק לקו' לפני יי' במורה שבכל
מקום שני' לפני יי' הרי הוא במורה עד שיפורות לך הכתוב"
תס' שערניא אלה אלשראייע אלמצדר דברה: פאמא אלג' אלשראייע אלנאה
אלאול' מנהא תנאה אלנאסק אלל' שי מן ענב אלכרם רטבא ויאבסקא ושרב
20 אלמצטנע מנה מן כמר ומסכר וכל כמר ומסכר ונקי' ואבל פרצין ותניר

1. **[תקריבא]** Read preferably **תחריבא** 22. **ב.** for **ב** and **ב** for **ב**.

1. 12. [מוליך וכו'] *Ibid.* 62 a, *Sukkah* 37 b.

1. 14. Insert [שלו] before this word.

1. 16. *Sifre Numbers*, section 37 (p. 22 a). A phraseological variant.

1. 20. [פרצין] Although this word is not found in the Arabic lexica, it is attested by its occurrence several times in the Syriac-Arabic glossaries of Bar Bahlul (ed. Duval: 482, bottom; 904, 21; 1421, 1; 1635, 19), and Bar Ali (ed. Hoffmann, p. 184, l. 21). In all these places its meaning is unmistakably *kernel*, or *stone of a grape*, or *raisin*. It is the equivalent of **فَرْصُن**, **حَمْزَن**, **حَمْزَنَة**, **حَمْزَنَة**, **هَفِسَ**, and **هَفِسَة**. Some of these words, it is true, have more than one meaning; but **فرصن** is given throughout to denote *kernel*, and where ambiguity may arise, they take care to avoid it, by saying **فَرْصُن** (BB 904, 1635; BA 184). It is thus synonymous with **فَرْصَد** and may be a dialectic variant thereof, like **هَفِسَ**. **هَفِسَ**, however, uses it in the sense of *skin of a grape*, as he explicitly states that **هَفِسَ** is the *kernel*, and quotes a talmudic passage which says that **חַרְצָן** is the *external part* (see below, fol. 19 a, l. 8). We must therefore assume that in the dialect spoken by **هَفِسَ** **فرصن** signified *a skin of a grape*. Sa'adya also renders **חרצנים** by **اللَّفْرَصَانِ**, but it is not certain what he meant by it. Derenbourg's note to that word is inadequate. Ibn Janāḥ translates **هَفِسَ** by **فَرْصَد** and uses, without acknowledgement, the explanation and talmudic passage which **هَفِسَ** gave. From Bar Ali (p. 184, l. 21) it seems that the correct vocalization is **فَرْصُنْ** = **[وتَنِيرْ تَحْيِرْ]** *that which is expressed from grapes, &c., including the dregs*. As may be seen from the preceding note, this word is taken here to mean *grape-kernel*.

אייזא בק' דבר אל בני ישראל ואם' אלה איש או אשה כי יפלא לנדר ונ' מיין ושביר יזר ונ' כל ימי נ' וג' וונצאנפ' אליו קו' ענבים לחים אלחצרים מן אלכרם לקו' לחים להביא את הבסר. יבשים להביא כל יבשים.

18 b

ואלפרך פימת בין לפטה נפן וכרכם לאן נפן יכין אנווע אלכרם לא נירה וכרכם פיעם אנווע שגר אללייתון אייזא לקו' ויבער מנדיש ועד כמה וע' ב' ז' וקאל רבות' אמל' רב פפא כרכם זית איקרי כרכם סתמא לא איקרא'. פקו' מגפן היין لأن אלכטמה מכיצחה בה לא נירה וורק דלק ניר 5 מחטדור עלי אלנוייר ולא מהטדור איזא פי אלעללה גנטע רביעי בל ורक שנר אלאשרה לקו' העלים והלולבן מנפינים ומסמדר מותרין בערלה וברביעי ובנוייר ואסוריין באשרה ומתי שרבי אלנוייר וו' ב' דרחה מא כמדר פמא פוקה וינב גלידה לקו' אמל' ר' אלעוז עשר רביעיות ניקיט כהנא בתיריה חמיש סומקאתא וחמש חיזוראתא חמיש סומקאתא מא ניזר ועש' 10 הפסח הورو ונכנס ומתחים נטר רביעית יין לניר עושי הפסח דאמ' רב יהודה אמל' שמואל ארבעה כסות הללו צריכין שיוו בהן כדי רביעית שהרו רביעית יין לא יורה במקדש ונכנס שתה רביעית יין ונכנס למקדש

1. 21. Num. 6. 2-4.

1. 23. *Résumé of Sifre Numbers*, section 23 (p. 8 a).

Fol. 18 b, 1. 2. **לקי** [לקי] Judges 15. 5. This is the only case where this word introduces a biblical verse. As this verse merely explains the usage of a term and does not form part of the precept, the directness of בק' is not necessary. It is also possible that the words וקאל רבות' of the following line are to be omitted, and that the entire passage is a talmudic quotation.

1. 3. Berakot 35 a, Baba mesi'a 87 b.

1. 6. 'Orlah 1, 7.

1. 8. Nazir 38 a. With the exception of one or two phraseological variants, all the deviations are scribal errors. See following notes. Insert [בתריה] הэн before this word and after it. The printed text has **בידיה**.

1. 9. The mnemonic sign of the Talmud is more skilful. It is **ניזר וככו'** [ניזר וככו'].

1. 10. Read [נטר].

1. 11. Insert [שהרו] after this word.

1. 12. This is the mnemonic word of the talmudic text, and if

חייב מיתה דתניה ממן לרבייעות דם שיעאה משני מתים שהה
מטמא באחל שנא' ועל כל נפשות מת לא יב' חמץ חיוראתה חلت ניר
ומצודע שנפסלו בשבת חلت רבייעית שמן לחלה ניר רבייעית שמן לניר
מצודע רבייעית שמן למצודע שנפסלו דתנן ושאר כל המשקן ברבייעית
ושאר כל המשקן פוסלין את הגניה ברבייעית בשבת דתנן ושאר כל
המשקן ברבייעית ושאר כל השפוכים ברבייעית להזאת שבת ותו ליכא
והאיכא מי רבייעית נוטלן ממנה ידיים לאחד ואפילו לשנים בפלונאת^א
לא קא מירוי והאיכא היה מביא פולי של חדש ונוחנן לתוכה חז' לג
מים מן הכior ור' יהודה אומ' רבייעית בפלונאתה לא קא מירוי ~~האיכא~~
והאיכא כמה מים נוחנן לתוכה כל שהוא ר' זכאי אומ' רבייעית
בפלונאתה לא קא מירוי והאיכא מקוה בר מהיה רבטליה רבנן:
ושrhoח

19 a

ג

ושrhoח הרה אלמעאני פיטול פנכטראה ולאן קד עולנא על
בסט שרכ אלמקאדר עני אלשיעורים פי כתחא אין נפרדה לה: וקאלו

our mnemonic sign is genuine this word should be deleted. Otherwise
should be struck out. As it stands we have a fusion of two different
readings.

1. 13. Insert [דתניה] before this word. It fell out by
a sort of homoioteleuton.

1. 16. Delete to the end of the line. This clause crept in
through confusion with after **בשבת דתנן**.

1. 18. [להזאת שבת] These two words which appear to be essential are
missing in the printed text.

1. 20. **פולי של חרם** Read [פولي וכמו].

1. 23. **רבטליה** Read [רכטליה].

Fol. 19 a. 1. 1. **עולְן** [עולנא] usually denotes *he relied upon*. But Dozy
gives also the meaning *prendre la résolution de*, which suits here admirably,
though one is not precluded from translating this sentence by
וסומכום אנו וכוי. Whether Ḥefeṣ actually wrote this book or not is unknown.
No reference is made to it in any other place.

1. 2. [אין] This is a very loose and awkward construction. To relieve
this sentence from its awkwardness we merely have to delete ג. Perhaps

פִי דָלְקַ וְפִי תְזֹאֵד אֶלְמָלְקוֹת מִן אֲגַלָה חַיֵּב עַל הַיִן בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַעֲנָבוֹת
בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַחֲרַצְנִים בְּפָנֵי עַצְמָן וְעַל הַוּנוֹן בְּפָנֵי עַצְמָן⁵ אַمְרָ רְבָא אַכְלָ
חֲרַצְנִ לְוקָה שְׁתִים מִשּׁוּם חֲרַצְנִ וּמִשּׁוּם מִכְלָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנְגָּבָן הַיִן זָוֵן לְוקָה
שְׁתִים חֲרַצְנִ זָוֵן לְוקָה שֶׁלֶשׁ מִשּׁוּם חֲרַצְנִ וּמִשּׁוּם זָוֵן וּמִשּׁוּם מִכְלָ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה מִנְגָּבָן הַיִן: וְאַיְצָא רָ אַלְעוֹר בֶן עֹזְרִיה אָוָם אַיְנוּ חַיֵּב עַד שִׁיאַכְלָ שְׁנִי
חֲרַצְנִי זָוֵן אַלְחֲרַצְנִ הָאַלְפְּרַצְנִ וְאַלְצָגָן הָאַלְחָבָ אַלְרִי דָאַכְלָ אַלְעַנְבָּ לְקָוָ
אַיְלָוָן הַחֲרַצְנִ וְאַלְוָן הַוּנוֹן הַחֲרַצְנִ אַיְלָוָן הַחֲרַצְנִ וְהַוּנוֹן אַיְלָוָן הַפְּנִימִים⁶
דְּבָרִי רְיֻהָה רְיֻסִי אָוָם כְּדַי שְׁלָא חַטְעָה בְּזָוֵן שְׁלָבָה הַחֲזִינָן זָוֵן וְהַפְּנִימִים⁷[.]
עַבְעַבְול וְקָאַלוּ פִי נְקִיעַ אַלְעַנְבָּ מִשְׁרָתָה לִיתְעַטְעַט בְּעִירָ שָׁם שְׁרָה
עַנְבָּים בְּמִים וְיִשְׁ בְּהַנְּ טָעַם יִיְסָרָה אַלְשְׁרִיעָה אַלְבָ מְנָה⁸
תְּנַהָּא אַלְנָאָסָךְ חָלֵק שְׁעַרְ רָאָסָה וְהָוּ נְאָסָכָא בְּלִ יְדִיבָה כְּקָא' בְּלִ יְמִי נְדָרָ
נְזָרוּ וְגַ' קָאַל רְבָותָנוּ בָּאָן אַקְלָ זְמָאָן אַלְנָאָסָךְ לְקָוָ סְתִמְ נְזִירָותָ שְׁלָשִׁים

this word was intended by the copyist to be the ending of *כְּתָהָבָן*, the nunation being written out, as is sometimes the case in manuscripts of this kind. See *Jefeth b. Ali's Arabic Commentary on Nāḥūm* (ed. Hirschfeld, p. 16, note 7), where אַנְ = זְמָאָן = זְמָאָן. In that place, however, אַנְ may merely be a case of dittography. Accordingly כְּתָהָבָן = כְּתָהָבָן, the accusative being erroneously used instead of the genitive, as נְאָרָא (fol. 4 b, l. 14). It is also possible that some such word as *I hope* fell out before אַנְ.

1. 3. Nazir 34 b.

1. 4. Read [אָמָר וּבָוְיָ] עַצְמָן [אָמָר וּבָוְיָ] עַצְמָן. *Ibid.*, 38 b. We should perhaps insert אַלְתָלְמוֹד וְקָאַל אַלְתָלְמוֹד before this word. This passage seems to be corrupt in the printed editions, where it is shorter. This decision is given in the name of Abayya, not Raba. The same passage is quoted in Pesahim 41 b, where Raba is credited with this decision. See *Tosafot, ibid.*, under heading אַמְרָ רְבָא.

1. 7. Nazir 34 b.

1. 8. Does the pronominal suffix refer to חֲרַצְנִי, or should we delete the ה and read זָוֵן in accordance with the talmudic text? [אַלְפְּרַצְנִ] See above, note to fol. 18 a, l. 20. וְאַלְגָן [וְאַלְגָן] Read [וְאַלְגָן].

1. 9. Read [אַיְלָוָן הַחֲזִינָן] אַיְלָוָן הַחֲזִינָן.

1. 11. Nazir 37 a.

1. 12. The printed text has חַיֵּב [אָסָר].

1. 13. Num. 6. 5.

1. 14. Insert תְּלַהְתָּן יוֹמָא [אַלְנָאָסָךְ] Nazir Mishnah 1, 3. Slight variants.

15 יום אמר הריני נoir אחת גROLAH הריני נoir אחת קטנה אפלו מיבן
ועד סוף העולם נoir שלשים יום הריני נoir יום אחד קפפה הריני נoir
שעה אחת הריני נoir אחת ומחזאה הריני נoir שתים הריני נoir שלשים
יום ושעה אחת נoir שלשם ואחת יום שאין נורין שעות פאן קל
נאדרא באני קד געלת עדד אייאם נסבי בעדר שער ראסוי או עדד אנן
20 אלרמל ואלחראב פינב נסבה גמייע מא עמרא לקו' הריני נoir
בשער הראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרוי זה נoir עולם ומגלה ~~אלל~~
אתה לששים يوم פאן קל בעדר אייאם אלסנה פילום לכל יום מנהה
תלעתן يوم לקו' הריני נoir כמיין ימות השנה מונה נוירות כמנין ימות
השנה אם ר' יהודה מעשה היה ובין שהשלים מת וינצם אליו מעני

ט 19

תער לא יעבור על ראש סair אללאת אלתי יחת בהא אלשער. פאן
סקט בעין שעורה לחכה דלק אלמווע או דלבא דלבא שדיידא פDEL
גאו לקו' נoir בין שנלח בין בוג ובין בתער או שפסוף כל שהוא
חייב נoir חופף ומספסוף אבל לא סורק ר' ישמעאל אומר לא יהוק
5 באדרמה מפני שהיא מישרת את השער: פאן נאסר אלדור פינוב
תכפי שעורה מה תקל עליה פאדאה מע קרבן יקרבה לקו' נoir עולם
הכבד שערו מקל בתער ומביא שלש בהמות² ומתי תהר פי ~~אללאט~~
אלנאפק בריצה נסבה פינב عند אלמתהארה מנה חלק גמייע שעורה
ואן למ תכמל אייאם נסבה לקו' נאסר הנזיר בשלש מצות מלשתות
20 יין ומגלחה ומטלטמא למתים והותר בשתיים מהם מצוה לנלה

1. 16. [יום אחד...]. Read يوم.

1. 17. הרוי זה read הריני Instead of second שעורה.

1. 20. *Ibid.*, 1, 4.

1. 23. *Ibid.*, 1, 7. [השנה] The printed edition has in both places.

Fol. 19 b, l. 3. *Ibid.*, 6, 3. Both readings פספסם and ספספה are recorded; the former, however, is to be preferred.

1. 6. Nazir 4 a.

1. 9. *Sifre Zuṭa*, as quoted in *Midrash ha-Gadol* (ed. Horovitz, p. 34).

ומטלטמא Read [ומטלטמא].

הנחת מצוה וליטמא על מה מצוה ויסקט ממא מזוי מן זמאן
נסכה תלתין יומא לקו' והחנחת אינה סותרת אילא שלשים יום ואין
חייבין עליה קרבן פאמא עד מלאת הימים אז כאן לזמאנה זמאנה
מחודרא לא נזיר עולם . וקו' גREL פרע שער ראשו אז כאן דא שער פאן
כאן אקרעה פילומה באקי חכם אלנוירות לקו' כי נזיר אלהו על ראשו
בין שיש לו שער ובין שאין לו שער : ואלדי יומי בונוב אלנסך עליה אז בני
ען אלאלפהם אלמסתגרקה למעאניה פילומה אלנסך בעד אז תכוון אלאלפהם
אלתו אטלקהא מן פיה תקחתי נסכה לקו' כל בינוי נורות בנויות האומר
אייה נזיר הרי זה נזיר אייה נזה נזיך נזיך ופוחח הרי זה נזיר
הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר
הרוי עלי בצייפים ר' מאיר אומ' נזיר וחכמ' אומ' איינו נזיר פאן אשאר
באשארה מא חומי אליו הרה אלאלשרה פלא יلومה לרלק ואנבתא אל
נאסק לקו' בית שמאי אומ' בינוי בינוי אסורים ובית הילל אומ' בינוי
בינוי מותרין היכי דאמוי בינוי בינוי דמיות תני ר' יוסף מנזוקנא

20 a

מנזוקנא מיפזאנא" אלשריעה אלג' מנה" תנאה אל
נאסק אז ידכל אליו חזרה מית בכ' כל ימי היזרו לי" ע' ג' ג' אז יתול'

1. 12. Nazir 44 a.

1. 15. *Sifre Numbers*, section 25 (p. 8 b).

1. 18. Nazir 2 a. A few slight variants.

1. 21. [צפרים] The mishnic text has without ב. From the amoraic discussion on 3a it would appear that our manuscript has preserved the better reading.

1. 23. Tosefta Nazir 1, 1; Nedaram 10 b.

1. 24. [היכי דאמוי] Nedaram 10 b. This does not form a continuation of the preceding. It is hardly possible that Hefes had an entirely different text, and it is therefore best to assume that some such word as וקאלו fell out. **מוחזקנא** The printed edition has [מנזוקנא]. But our reading is preferable. See Nedaram 10 a.Fol. 20 a, l. 1. **מיפזאנא** [מיפזאנא] Read.

1. 2. Num. 6. 6.

אלנור דפן מות מצוה ארא לם יבן נירה ממן יגנו לה דפנה לך' כהן גדוֹל
 וגנוֹר אין מיטמאין לקרובותיהם היו מוחלכין בדרך ומיצאו מות מצוה
 5 ר' אליעזר אומ' יטמא כהן גדוֹל ואל יטמא ניר וחכמ' אומ' יטמא ניר
 ואל יטמא כהן גדוֹל אמר להו ר' אליעזר יטמא כהן גדוֹל שאינו מביא
 קרבן על טמאתו ואל יטמא ניר שהוא מביא קרבן על טמאתו אמרו לו
 יטמא ניר שקדושתו קדושת שעה ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת
 עולם: וקאלו איזה הוא מות מצוה כל שאין לו קוברים קורא ואחרין
 10 עונין אותו והוא מות מצוה: וינצ'אך אליו תחרים דנוה בmittah דנוה איזא
 בדרמה או באז ווון במשין דרחה מא פוקה ונונגס איזא מנ' גנוֹן מית
 מקדראר ויתונה פמא פקהא לך' פ' דלק ופי נירה עלי אילו טמאות הניר
 מגלח על המות ועל בזות מתה ועל נצל ועל מלא תרוד רקב
 ועל השדרה ועל הגלגולת ועל איבר מן המת ועל איבר מן החיה שיש עליהם
 15 בשער בראיו ועל חצי קב עצומות ועל חצי לג דם ועל מגען ועל משאו ועל
 אהלו ועל עצם כשבועה. ונסחרח הדא אלקול פ' אלשרעה אלב' מן אל
 פצל אל'ט וקאלו פ' שרח אלרכב תנ' רבען איזה הוא מות שיש לו רקב
 מה שנכבד ערום בארון של שיש על גבי רצפה של אבניים וזה מות
 שיש לו רקב ואיזה הוא מות שאין לו רקב נCKER בכסותו בארון של שיש
 20 על רצפה של אבניים וזה הוא מות שאין לו רקב אומ' עולא אין רקב אילא
 הבא מן הבשר ומון הנידים ומון העצמות וקאלו תנ' כל שבמת מטמא חוץ

1. 3. Nazir 47 a. Some interesting variants. See *Sifre Numbers*, section 26 (p. 9 a).

1. 9. 'Erubin 17 b, Yebamot 89 b, Nazir 43 b; see also Semahot 4, 29.

1. 10.] זה Insert אין before this word. It probably fell out, because in the manuscript it resembled אתו.

1. 11.] Read נ'.

1. 12. Nazir 49 b.

1. 15. משאן Read.] משאנו.

1. 16. אהלו Read] אהלה.

1. 17. Nazir 51 a. There are some variants, and our manuscript offers superior readings.

1. 20.] זה Delete the].

1. 21. Ibid. The printed text has תנ' חתם instead of תנ' חתן, and טמא instead of טמא. Niddah 55 a has מטמא, while Ohalot 3, 3 has טמא.

מן הימים ומן השער והצבורן ובשעת חברון הכל טמא: ושרעה אלנאסק פנד לאומה פי הרא אלמאן דليل דלק קול רב' כל נור עד שלא חרב בית המקדש ניר משחרב בית המקדש ניר משחרב בית המקדש אינו ניר: תם שرحنا אלג' אלשראייע אלמצעדר דברהא

20 b

פאמא אלקסם אלמתצמן ג' שראייע אומר:

אלשרעה אלאל' מנה^{1.} חמאר אלוארד איפא באלאנדר בק' מזא שבחיך תשמר וועש' גו' קולה ועשית יקחתי חתה עלי פעל מא נדר בה ויקחתי דלק אלואם בית דין חתה עלי פעל דלק מע עלמהם בה אז און פעל דלק ממכוּן לקו' ועשית הרוי זו אזהרה לבית דין שעשוק^{2.} וקאלו פי שרח דלק כאשר נדרת זה נדר לי' אלהיך אלו עריכן וחרכין והקדש נדבה זו נדבה כאשר נדרת זה הקדש ובדוק הבית בפרק זו צדקה: וקר שرحنا דלק פי אלפאנל אלאל' אלשרעה אלב' מנה חמאר רגל נדר נדרא ללה או חלף ימינה לעקר עקרא עלי נפשה אלא יبدل קולה בל יעמיל נמייע מא כרג עז פיה בק' איש כי ידר נדר לי' או הש' גו' אלעאקל יגב עליה איפא בנדרה ואן בון זב סנה ווומא ואחדא וקח נדר דלק פאן באן לא עאלם במא נדר ולא עאקל סקט נדרה^{3.} פאן באן זמאנה אקל מון זב סנה ווומא ואחדא פאן באן עאקלא פלא יגב נדרה פאן באן קדרא עלי בעלה פאן באן והוא נادر אבן ג' סנה ווומא ג' ואחדא פמא פוקהא ועאקלא יומכנה פעל מא נדר בה פקאן למ אבן מהצלא

1. 23. Nazir 32 b. The Mishnah has **כל שנזר**.

1. 24. The last three words of this line and the first of the following are to be deleted as dittography.

Fol. 20 b, l. 2. Read [אלוארד כב'. אלנאדר כב']. Deut. 23. 24.

1. 5. *Sifre Deuteronomy*, section 265 (p. 121 b). 1. 6. *Ibid.*

1. 7. Read **דרברת** [כאישר נדרת]. The confusion arose through this clause in the preceding line. 1. 10. Num. 30. 3.

1. 15. **מחצלא** = **חַסְלָן** [מחצלא] = *he discriminated, differentiated.* I translated this participle by a noun to suit the Hebrew idiom, as לא היהי מבחן would not bring out the exact force of the original.

ללא נדרת בה ולא קיים בה ולא עארפה בה פילום איפאה נדרה **לקו' בן יב'**
 שנה וום אחד נדריו נברקין בן **זג** שנה וום אחד נדריו נברקין בן **זג** שנה
 וום אחד נדריו קמיין ובורקין כל שלש עשרה קודם הזמן הוה אף על פי
 שאמרין יודעין אנן לשם מי נדרן ולשם מי הקדרשן אין נדרין ואין
זג הקדרשן הקדרש לאחר הזמן הוה אף על פי שאמרין אין אנן יודען לשום
 מי נדרן ולשם מי הקדרשן נדרין והקדרש **נקו'** כי תידר
 נדר **לי'** יקחתי שרה אלנדר וביאנה ואן יבן אסם אללה אליה מצלפה ודכר
 אלאסתהני אן **כאנ** אלנדר באסתהני או **כאנ** אלמעני אלדי נדרה מזכננא פאן
כאנ לא ממכן פאלנدر סאקטא **לקו'** את שהצמיך את נדרו בדבר שאייפשר

21 a

לו הרוי זה נדר ואם לאו אינו נדר : ואפצעח באלנدر ואלאשארה אליה
 סוא פי אלנدر **לקו'** האומר קונס קונה קונס הרוי אילו בינויין לקרבן חרב
 חרב חרב הרוי אילו בינויין להרם ניק נניה ופיה הרוי אילו בינויין למירין
 פאן כאנת אלאשארה אשארה אליו הדה אלאשארה פלא ינב לדך פעל
זג אלנدر **לקו'** בית שמאי אומ' בינויין בינויין אסוריין ובית הילל אומ' בינויין
 בינויין מותריין הוכי דامي בינויין בינויים תני רב יוסף מקנימנה
 מקנינה מקביסנה בינויין בינויים דהרם תני רב יוסף טפשא הרקיא

1. 16. **قَسَّ** = *he compared, measured.* No adjective [קיים] is elsewhere recorded. **[בן יב' וכו'** Niddah 45 b.]

1. 17. Delete the last four words of this line and the first three of 1. 18.

1. 19. **[אנ]** The Aramaic form of the first person plural is quite clear in our manuscript for all these cases.

1. 22. This infinitive is still governed by **יקחתי**. The clause **[ודבר]** is inelegantly thrust in between the two infinitives.

1. 23. **[אנ]** **إِسْتَهْنَأَ** = *exception, or condition.* This word is scarcely correct, as the following clause does not form a parallel to the preceding. We should perhaps read **ורך אן**.

1. 24. *Sifre Numbers*, section 153 (p. 56 a).

Fol. 21 a, 1. 2. *Nedarim* 10 a.

1. 5. *Ibid.*, 10 b. Some of the words are corrupt.

1. 6. **[תני]** Insert **נדרים** before this word.

1. 7. Read **מקנינה** or **מקנינה** in accordance with the other

הרסיה הרפיא: כינוי כינויים דנוירותת חני רב יוסף מנוחה מפונאנה
 ואלקול פי אלאימאן כרך איזא לכו' כינוי כינוין דשבועה הבי
 १० דאמו שבואל שביסאל שקובאל שבואל בן גרשום משמע אילא
 שבואל שביתאל אם שמו אל שיבטה לא אם כלם אשיקא לא
 אם כלום כל קדנאסה לא אמר כלום: ואליימאן עלי סלב שי או
 אינאש שי ואליימא אלה סוא פי אלאימאן לכו' שביטה שקובא נדרה
 במורה הרוי אילו כינויים לשבועה ואלנדור ואליימאן תלום אלנادر
 १५ ואלה אלף מתי ואקף אללפת בהא לניתה לכו' עד שהיא פיו ולבו שווים
 לאסר אסר על נפשו ימי וקחתי חצר אלנפס ואנקבאים עז פעל שי
 ינו פעה לא אין יהל בך אשיא מהרמה עליה לכו' איהו הוה
 אסר ביום שערב בו בית המקדש ביום שמת בו ר פלוני הרוי עלי שלאל
 לאכל בשר ושלא לשחותין ואיזא יכול נשבע לאכל נבלות וטרופות
 २० ושקצים ורמשים קורא אני עליו בכל היוצא מפי יעשה חלט לום לאסר
 אסר על נפשו לאסור את המותר ולא להחר את האסור ולא ינו

words. **הני מופשאה** [תני רב יוסף טפשא] The Wilna edition has [תני רב יוסף טפשא]. But according to Rashi it is obvious that the first word ought to be **תני**. That commentator takes the second word as the name of a scholar. But our manuscript would seem to indicate that **רב יוסף** fell out in the printed text. It appears that both readings are corrupt. **חרקים or חרקיין** Read **חרקיין** or **חרפיא** [חרפיא].

1. 8. **חרפאים or חרפיין** Read **חרפיא**. **חרכים or חרכיא** Read after this word: **מןוקנא מנוחנה מפוחנה** [יוסף]. See above, notes on fol. 19 b, l. 24, and fol. 20 a, l. 1.

1. 9. *Ibid.*

1. 10. **יעבותיאל** [שביסאל] The printed text has **יעבותיאל**, which is more correct, as may be seen from the following line.

1. 11. **אַלְ** [אַלְ] Insert **שקבואל** before this word.

1. 12. **כָּלְ** [כָּלְ] This word ought to be deleted as dittography.

1. 13. *Ibid.*, 10 a. Read **שביטה** [שביטה].

1. 14. **בְּמוֹהָה** [בְּמוֹהָה] The printed edition has **בְּמוֹהָה**.

1. 15. Yerushalmi Nedarim 1.

1. 17. Tosefta Nedarim 1, 4. The phraseology is entirely different here.

See Yerushalmi Nedarim 1, 1.

1. 19. *Sifre Numbers*, section 153 (p. 56 a). Insignificant variants.

1. 21. **לְהַתִּיר** [להתיר] Read **להתיר**.

ינום עלי נירה בונמה עלי נפסה לך' על נפשו הוא אוסר ואין אוסר
על אחרים פאן חלף עלי שי ממתנה פינב גירה לחרפה עלי ניר

ב 21

ממכן לך' אט ר יוחנן נשבע שבועה שלא יישן שלשה ימים מליקין
אתו ויושן לאלהר פאן נדר אלא יאכל אלישי אלפלאני לאנה יודיה וכאן לא
יודיה בל ינפעה פנדרה לדלק מנפק לך' קוגם בצל זה שני טעם שהבצל
רע לב אמרו לו והלא כופרי יפה לב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד
הותר אילא בכל הבצלים מעשה היה והתיו ר מאייר בכל הבצל
פאן נדר אלא יסכן בית בעינה פיחרם עליה סכאננה ואלגרפה איזא
אלתי עליה לך' הנדר מן הבית מותר בעלייה דברי ר מאיר וחכמת
אומת עליה בכלל הבית הנדר מן העליה מותר בבית פאן נדר אלא
יאכל אללהם פיחרם מעה אלכבד ואלטהחאל ואלנווף איזא לך' הנדר
מן הבשר אסור בכל מיניבשר ואסור בראש וברגלים ובקנה ובכבד
מן פני שהן קרבים ואסור בעופות ומותר בדגים וחביבים: פאן נדר
אלא שוא ולט עתקדר ניתה כל שוא פיחרם עליה אללמישי'. פאן
קאל מא ישוא פיחרם עליה כל משוי וכדרך אלקלול פי אלמאלה לא

1. 22. *[יגום]* The omission of *אן* after *יגום* is hardly defensible, and is unusual with *הַהְפֵשׂ*. *Ibid.*

Fol. 21 b, l. 1. *Nedarim* 15 a, *Shebu'ot* 25 a.

1. 2. *[וַיִּשְׁן]* Read *וַיִּשְׁנֶן*.

1. 3. *Nedarim* 66 a. *[שְׁנִי]* *[קָוָם וּבָי]* This is an interesting contraction of *שְׁנִי* for *לְשָׁנִי* (*לְאַתְּנִי* 2 Sam. 25. 6). Comp. *שְׁנִי*.

1. 6. For the infinitive *שְׁكָן* see *Dozy*, s. v. The usual infinitive of *שְׁקַנְ* is *שְׁקֹונָ*.

1. 7. *Nedarim* 56 a. *הַהְפֵשׂ* naturally decides according to the opinion of the sages.

1. 9. *Ibid.*, 54 b.

1. 10. After this word the printed text has *וּבְכָבֵד*.

1. 11. These words are missing in the printed edition which continues with *[ברגמים ועופות]*. That text has *בְּבָשָׂר דָּגִים*.

1. 12. Insert *יאכל* after this word.

וחרים עליה אלא מалаח אלסמן פאן קאל כל מאי מליח פיחרים עליה כל
 15 מליחות ואלעללה אלתו לאנגלהא יחרם עלי אלשבין כתורה אסתעה אל דלק
 אלשבין פימה אמתתנע באנדדר מנה לקו הנודר מן הצלוי אין אסור אילא
 בצלוי שלبشر דב ר' יהודה עלי שני טעם אסור בכל הצלוין מן המליה
 אין אסור אילא מן המליה של דג מליח שני טעם בכל המלווחין וקול' לא
 יהל דברו פיגב אמתתיאל פעיל דלק מע אלאמאן פי אלאמאן אין כאן קד
 20 חד לה ומאן פאן כאן מבהמא פיקרים פעלה לילא קטע ען פעלה קטעה
 מא וקד שרחנא דלק פי אלפצל אלאול ומעני לא יהל דברו א א פיקתצי'
 בז' ולא ינב לילאנדר אין יפ' נדרה ואן כאן חבים פי נפסה ב' נירה
 יפצה לקו' לא יהל דברו שלא יעשה דבריו חולין הרוי שהיה חכם יפר

22 a

לעצמו והדין נותן אם מפר לאחרים לא יפר לעצמו חלט לום לא
 יהל דברו ואיזיא הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלון לו וקאל' איזיא
 דבריו אינו מוחל אבל מוחל חפשי שמיים מכל היוצא מפיו יעשה
 פיקתשי לום פעיל אלאנדר אין כאן אלנדר יגוז אין ידר מטהה ומזכן פעלה:
 5 אלשריעה אלג' מנה' נדור אלנסא אלבלג ולא בלא והן צנוף כמו

1. 15. *The suspended is perhaps a remnant of הדרא*, as it is quite impossible to read *עליה*.

1. 16. *Nedarim* 51 b. The word *הנודר* is missing in the printed edition, as this paragraph is a continuation of the preceding.

1. 17. *עלוי*. Read *צלוי*.

1. 18. Insert *[בכל]* *אסור* before this word.

1. 22. *[פי נפסה]* This seems to be a Hebraism representing *בעצמו*, since this law applies also to an actual sage, and not merely to one who considers himself as such.

1. 23. *Sifre Numbers*, section 153 (p. 56 a). See *Nedarim* 81 b. Insert *לא* before this word.

Fol. 22 a, l. 2. *Ḥagigah* 10 a, *Berakot* 32 a. The confusion of *מיחל* with *מיחל'*, due to the *plene* spelling *מיחל'*, is also in *Ḥagigah*. *מיחל'* is the only correct reading.

1. 3. *Nedarim* 16 b. Read *מיחל'* in both places.

1. 5. *[אלבלג]* This is obviously intended as a broken plural of *גָּלִילָג*. Such a form is, however, nowhere else recorded.

מןן נאריה פִי בית אביה לא באלו ולא מזונה וממנה נאריה מקדסה
וממנה מופופה אלְיַהּ בעלה: ומנון ארמלה ומלקה:
פָאַلְאֹלִי מנהן תאמיר אית אמרה נדרת נדרה לְהָ או עקרת
עקרת פִי בית אביה פִי חאל צביהה פסעהה אבואה ואמסח
סְגִמְיָע נדרה ואקוורה אלדי נדרתעה ועקרתעה עלי נפסחה תאבת פָאַנְ
נהרהה פִי יומ סמע דְלֵק פְגִמְיָע נדרה ואקוורה תיך ניר תאבתא ואלה
יגפר להא אדר אנתהרהה אבואה בְקָה ואשה כי חדר נדר לְוָגָן ושמע אביה את
נדְרָוָגָן ואמ הניא אביה אות ווָגָן ואלומאן אלדי פיה ינוו לְלְנָאַרְיהָ אַזְנָ
תדר נדרא יגב פעלה מן ניר אן יסתקרא עקלחה פאכנת בְּסָנָה ווּמָא
וְאַחֲרָה פְמָא פוקה אללהם אלְלָה אָזְנָרְעָן לעקלחה כלְלָן ונקע פאמא אלתי
מנון להא יְאַסְנָה פְמָא דונאה פָלָא יצח נדרה פָאַדָּא אַנְסָלָךְ עֲנָהָה
יאַסְנָה פְנָדרָת פִיכְתָה עַן מְקָרָר עַקְלָהָ פִי נְמָלָה אַלְיָבָ פָאַנְ
בָאַן עַקְלָהָ צְחִיהָ סָאַלְמָא פִיפָא אַבְוָהָ נְדָרָה אַזְנָ
וְדָלָק אַזְנָן מָא נְבָת פִי אַלְעָנָה מְנָהָ שְׁעָרָתִין סָוד פָאַן אַמְסָח
עֲנָהָ תְבָת נְדָרָה פָאַן כָּאנְתָּ דָת עַקְלָ סְכִיףָ נְדָרָה לְאַתָּבָת

1. 6. [מוונה] This word is rather illegible in the manuscript, but the conjecture [מקדסה] is self-evident. This is a Hebraism representing מזוהה.

1. 7. [موفופה] Read [מוופה].

1. 8. Vulgar spelling of [אייה].

1. 9. Sa'adya adds the word עֲנָהָ after this one. Indeed the Arabic idiom requires it, and it corresponds in this case to Hebrew לְהָ. This word probably fell out by oversight, as Hefes uses it below, l. 20, and on fol. 23 b, l. 4.

1. 11. Vulgar spelling of [תיך], due to pronunciation. In a number of Genizah fragments I found this system of transliteration. Thus الشافعي becomes תאבתא. Read תאבתא.

1. 12. Num. 30. 4-6.

1. 14. Tenth conjugation of قَرَأَ he investigated. Incorrect spelling of بِنْتُ by wrong analogy of إِبْنَ. It may also be a vulgar spelling of ابنة.

1. 15. This may represent [כלְלָן] dullness, or خَلَلْ deficiency. The latter is naturally preferable by the side of نقص.

פְּאַלְעָקֵלָה מִנְהָן לְהָא יֵב סָנָה וַיּוֹמָא וְאַחֲרַ פְּמָא פֻּקָּה תְּדֻעַ
נַהֲלָא בְּמָא כָּאַתְּ נַדְרַת פִּי הֶרְאָ אַלְמָאָן וְאַנְהָא לֹא תְּפִי בְּהָ פִּילּוֹמָה
מֵא נַדְרַת אָז כָּאָן פָּעַל דָּלְךָ פִּי אַמְכָּנָהָא: וְאַלְקָאִילָה וְלְהָא יֵא פְּמָא

22 b

פְּמָא דְוַהָא בְּאַנְהָא עַלְמָה בְּאַלְמָה נַדְרַתָה פָּלָא יַלְזָמָהָא נַדְרַתָה לְקָוִי
בְּתָ יֵא עַשְׂרָה שָׁנָה וַיּוֹם אַחֲרַ נַדְרִיהָ נַבְדְּקַין בְּתָ שְׁתִים עַשְׂרָה שָׁנָה וַיּוֹם
אַחֲרַ נַדְרִיהָ קִימְיוֹן וּבְדַקְקַין כָּל שְׁתִים עַשְׂרָה בֵן יֵב שָׁנָה וַיּוֹם אַחֲרַ נַדְרִיהָ
נַבְדְּקַין בֵן יֵג שָׁנָה וַיּוֹם אַחֲרַ נַדְרִיוֹ קִימְיוֹן וּבְדַקְקַין כָּל שְׁלַשׁ עַשְׂרָה קָוָם לְזָמָן
5 הָזָה אָפָעַל פִּי שָׁאַמְרוּ יַדְעַנְיָן אַנְן לְשָׁם מֵי נַדְרִינָן וְלְשָׁם מֵי הַקְדִישָׁן אַיִן נַדְרִיחָם
נַדְרִיחָם נַדְרִים וְאַיִן הַקְדִישָׁן הַקְדִישָׁן אָפָעַל פִּי שָׁאַמְרוּ אַיִן אַנְן
יַדְעַנְיָן לְשָׁום מֵי נַדְרִינָן וְלְשָׁום מֵי הַקְדִישָׁן נַדְרִיחָם נַדְרִים וְהַקְדִישָׁן הַקְדִישָׁן
וְאַרְאָ כָאָן מִן אַלְצָחִיחָ אַלְבִין קָוָל רְבָוָה בְּתָ יֵב שָׁנָה וַיּוֹם אַחֲרַ נַדְרִיהָ קִימְיוֹן
וּבְדַקְקַין כָּל יֵב קָוָל מְעוּלָא עַלְיהָ לֹא מַרְיָ פִיה וּבָג קָוָל שְׁמוֹאָל אַיִן בֵין גַּעַרוֹת
10 לְבָנָרוֹת אַיִלָא שְׁשָׁה חֲדִשִּׁים בְּלִבְדֵר אַנְהָן תְּכִן הֶרְאָ אַלְשׁוֹר אַלְסָת יְשִׁיר בָה
אַלְיָ אַלְנִצָ' אַלְאַכִיר מִן אַלְסָנָה אַלְיָב וְאַנְהָא אַלְבִּדְקַה פִי זָמָן סָנָה אַלְיָב עַז מְעַנְאִיָּן
פִי אַלְנִצָ' אַלְאַלְוָ מִנְהָא מְסַפְּלָתָה עַמְאָ נַדְרַת וּלְמָן אַלְנָדָר וּפִי אַלְנִצָ'
15 תְּאַנְיָ מִנְהָא פִּיפְחִין עַז הֶרְאָ וְעַז אַמְּאַרְאָת אַלְאַדְרָאָק מִן דָלְךָ נַבָּאת
שְׁעַר אַסּוֹר פִי אַלְעָנָה מִנְהָא אַקְלָ דָלְךָ שְׁעַרְתִּין אֶדְרָק מִמְבָנָה פִי גַּוְאָרִי
סָנָהָן יֵא סָנָה וְנִצָ' לְקָוִי תִּינְוקָת שְׁהָבִיאָה שְׁתִי שְׁעַרְתִּין חִיבָת בְּכָל מְצָוֹת

I. 21. [תְּדֻעַי] Eighth conjugation of *he claimed*.

Fol. 22 b, I. 1. [פְּמָא] To be omitted as dittography.

I. 2. Niddah 45 b. The form of the first person plural is Aramaic. See above, note on fol. 20 b, I. 19.

I. 6. To be deleted as dittography.

I. 8. *Loc. cit.*

I. 9. Niddah 65 a, Ketubot 39 a.

I. 11. Perhaps vulgar *nuṣ*. See above fol. 3 b, I. 15, and fol. 16 a, I. 12.

I. 15. Niddah 52 a. The part unnecessary for our purpose is omitted in the quotation.

האמורות בתורה פאן כאן קר נבחת שערתין יגב עליהא מא תנדרה
מما יצח פעה ואן כריה אבואה דלק פאן כאן למ ינכת להא דלק נאיו
לאלדרהא פסק נדורהא פי ומאן אלסנה אל'וב וקאל רבות' מישל משלו
חכם באשה פגה בוהל וצמל פגה עורה תינוקת בוהל אילו ימי
20 הנוראים ובעו ובו אביה זכאי במצוותה ובמעשי ידיה ובחפר
נדירה צמל בזמנן שבנרה אין לאביה בה רשות ואלצבאיא יסמו
תינוקות איזא מנד ולארהן ואלי נبات שערתין פי אלעאה מנהן לקוי
תינוקת בת יום אחד מטמא בנדרה וקאלו האב איינו מperf בברג' וקד

23 a

דרב קומ אל' אין אלסנה אלאשר אלתי דברהא שמואל הי بعد אל'וב
סנה ופימא תקדם מן אלקול כפאייה עלי צחה מא דברנאה ושרה
אלנדר ואלאסר פי הודה אלשריעהopi ואלתי תקרמתהא איזא
5 סואן לא כלפ' בינהמא וקאל רבות' ואסרה אסר אין אסר אילא
שבועה בן הוא אומ או אסרה אסר על נפשה בשבועה וקו' ושמע
אביה פיפצל מנהם אלטרש לקוי להוציא את החרש והחריש לה
מע עלמה בנדר אבנתה بما נדרת". פאן מון באן אלנאדר לדלק סוא
אבנתה חט בח באנה אבנתה פלה פסק דלק פי וחת עלמה בה לקוי
שאם נדרה בתו ואמר סבור הייתי שהוא אשתי הרוי זה יהוזר
20 וiper שען' והחריש לה עד שהיא מתחכין לה ואן אמסך ענהא סאה

1. 18. *Ibid.*, 47 a. A few phraseological variants.

1. 19. *Ibid.* The printed text has **بَاهِلَةً** [בוחל]. As in Arabic denotes an unmarried woman, it is quite possible that the original reading is preserved here.

1. 21. **صَبَّانَى** [andalzabaya] is plural of **صَبَّانَى** a girl.

1. 23. *Ibid.*, 43 b. **[חַיּוֹתָן וּכְן]** [תינוקת וכו']. Nedarim 70 a.

Fol. 23 a, 1. 4. *Sifre Numbers*, section 153 (p. 56 b).

1. 5. **[כֵן]** Read **וכן** in accordance with customary usage.

1. 6. *Loc. cit.*

1. 9. *Loc. cit.* See Nedarim 86 b, Tosefta 7, 4. A few phraseological variants.

או אנאו להא חם ברא לה מין ראה פלא ינו לה דלק לכו' וכמו כל נדריה
 וכל אסר ונ' שם נדרה וקיים וחור והפר שומע אני יהא מופר מה
 אני מקיים וכמו כל נדריה עד שלא יפר או אף משיפר מה אני מקיים
 והפר את נדריה עד שלא קיים או אף משקיים תלם לום יקום מניד
 15. הכתוב שבן נדר שם קיים שעה אחת אינו רשאי להפר: פאן אנאו
 נדרה או תבנה תם ברי לה עקיב אלראי פלה דלק לכו' בעי רביה קיים
 ומופר ליכי בכת אחת מה הוא תא שמעו רbam רבא כל שאינו בוה אחר זה
 אפלו בכת אחת אינו חייב פאן אטלק לה דלק זמאן ساعה פאלנדר
 התבאת לכו' נימא קיים ליבי שעה ואני מפיר ליכי לאחר שעה כמוון דאמ'
 20. לה קיים ליבי לעולם ואם הניא אביה אותה ביום שמעו ונ' פיקחתי ונרהא
 פי יום סמואה פיה או בלנה דלק פאן בלנה נדרה או סמעה קבל סלק

1. **[ברא לה]** Something obviously fell out after these words which can only mean *it appeared to him, it seemed fit to him*. We may supply after **לה** some such word as **عدل**, and take **מן** in the sense of **ען**. It is also possible to insert after the phrase **ראה** **عقب ذلك** or **بدل ذلك**, and consider **מן** as the casual point of departure, the origin and source of a thing (see Wright, *Arabic Grammar*, vol. II, p. 131 b). A third possibility is to emend **מן** into **עקב**, and thus reduce the sentence to the form in which it occurs below, l. 16. Although the last suggestion appears to be the simplest, it is graphically the unlikeliest. For it is more reasonable to assume that some words were overlooked, rather than that the copyist misread **עקב** for **סיף Sifre Numbers**, section 153 (p. 57 b). Slight variants.

1. 16. **[עקיב]** **عقب** **الراي** represents **عقب** **الراي**, or, بכת אחית, however, impossible to assume that the sentence would then be corrupt, apart from the difficulty involved in the usage of **راري** [בעי וכו']. **Nedarim** 69 b.

1. 18. **[חייב]** This word is missing in the printed text. The talmudic passage obviously means: *a law which is inapplicable to things done one after another, does not apply to them even when they are done simultaneously*. Rashi is accordingly right in interpreting Rabba's decision to imply that the father is not allowed to absolve the vow under these circumstances. Ḥefes, however, quotes this passage in support of his view that the father has a right to absolve the vow, as may be clearly seen from (l. 16) **פלחה דלק**. The addition of the word **חייב** which he had in his text led him to this interpretation.

1. 19. *Ibid.*, 70 a. A *résumé* of a long discussion is given here.

אלנהאר פאמסך אלי بعد אנסלאכה פיחבת עליהא ל��' הפרה נדרים
כל היום כאיזעד נדרה בלילי שבת מפר בלילי שבת והשבת עד שתחשן
נדרה עם חשכה מפר עד שלא תחשך שם חשכה ולא הפר אין יכול להפר

23 b

נדרים תניא הפרת כל היום ר' יוסי בר ר' יהודה ור' אלעוז בר ר' שמעון אמר מעת לעת
אם ר' שמעון בן פוי אמר ר' בן לוי אין הלכה באותו הוגן פاما אלמתתקרסה
פאדרא אנתהרהא מקרסה פאי יומ סמע דלק או בלהה פנדורה ועדורה ניד
תאבתה פאן אמסך ענהא פקר תבת עליהא כק' ואם היו תהיה לאיש ונ' וג' ושמע
5 איש ונ' ואם ביום שמו אוי ונ' פاما אלדליל עלי אן הרה אלאנדרה מקרסה
לא מופפה קו' ואם היו תהיה לאישה זו ארושה פאן זפהה והי באגן ועליהא
נדר ממוא עליה מן אנלה משקה ודלק ממוא לא יגוח לה פסקה ואכתחאר
טלakahא מן דלק פירבע אליהא באלאן מלאה לא מא כתוב להא עליה
לק' בנסח סתם ונמצאו עליה נדרים יצא שלא בכתובה ונדרה עליה
10 פאלנדור אלתי למ תפסק ולט תבתה לק' ונדרה עליה נדרים שלא הקומו ושלא
הופרו ויינו לבבעל אין יכול לונגה וכת חזוף עליה אני קד פסקת נמייע אלנדור
אלתי נדרת ודלק אלתי יגוח פסקה לק' ובן הבעל עד שלא חכם לרשותו אמר לה
כל נדרים שנדרת עד שלא חכם לרשויות הרוי הן מופרין לכשiticנמי לרשותו

I. 22. *Ibid.*, 76 b. A short clause is omitted. Is that clause an interpolation?

Fol. 23 b, l. 2. [אמ' ר' שמעון וכוק'] In the Talmud there is a long discussion between לעת and this sentence. Is the omission accidental, or is that passage an interpolation by the Saboraim?

l. 4. Num. 30. 7-9.

l. 6. *Sifre Numbers*, section 153 (p. 57 a).

l. 7. משقة = affliction, inconvenience.

l. 8. pure. Here apparently it denotes without increase or addition.

l. 9. Kiddushin 50 a.

l. 12. Nedaram 72 b. Read ובן וכוק'.

l. 13. Delete the last ' . It would be more idiomatic to read משחיכנמי with printed text.

אין יכול להפר פאן נדרת והי מקדסה לא באלאג פיפצה אלאב ואלבעל גמיעא
 15. ^{לקי'} גערה המאורשה אביה ובעה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל
 הפר הבעל ולא הפר האב אינו מופר ולא ינוז לאלב פסק נדר אבנתה ארא
 באנת באלאג ^{לקי'} יפה כה הבעל מוכח האב שהבעל מפר בבער וגין האב מפר
 בער ושמעו אביה וג' ביום שמע א' וג' מסאיו ^{למי} תקדם מן קו' ושמעו וג' והニア
 א' וג' וכדליך שרווחהמא ווי'. יסלח לה פיקתשי גבראן פעלהא אלנדר מן بعد עלמהה
 20. באנה מפסוכא ^{לקו'} חרוי שנדרה ובטלחה והלכה ועשתה מודה מנין שעריכה
 סלחאה תלם לום ווי'. יסלח לה: פאמא אלמוופה פאלחכם פי נדרהא ופסכה
 כאלהכם פי אלמקדסה מנהן בק' ואם בית אישת נדרה וג' ושמעו אביה וג'
 ואם הפר יפר וג' וקו' כל נדר וכל שבועת אסר וג' פיקתשי פע' אלבעל כפער
 נדרו' מקדסה באלאג לא מופופה וחסב דברניא דליך פימה מצא: כל נדר
 25. וכל שבועת אסר וג' פישיר אליו אלתו מון דליך פיה חמל עלי אלנeps או עלי אל
 ראת או כליהמא מן דליך לא תדכל אלחמאם ולא תחותן ולא תניב אליו אלפראש

24 a

ולא תאכל לחם ופacobה ולא תכרמה ומוא נחי הרה ממא פי תרכחא שקא
 אלנeps או אלנeps ^{לקו'} ואילו נדרים שהוא מפר נדרים שייש בהן עינוי נפש
 אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט וקאלו אין לי אילא דברים
 שיש בהן עינוי נפש דברים שבינו לבינה מנין תלם לום אלה החוקים אשר

1. 15. *Ibid.*, 66 b.

1. 17. *Ibid.*, 70 a.

1. 20. *Sifre, ibid.* ובטלו [ובטלה] Read either (pronominal suffix referring to understood), or בטל לה, as in printed text.

1. 23. Num. 30. 11-13.

1. 26. ^{אלא} **לא** This is rather too elliptical. Read perhaps ^{אלא} **אלא**. The assimilated **אָנָּ** would refer to all the following negatives.

Fol. 24 a, 1. 2. *Nedarim* 79 a. Instead of the second the printed text has **נדרים**.

1. 3. *Sifre Numbers*, section 155 (p. 58 a). Some phraseological variants. Instead of **אין לי** the printed text has **לא אמרתי**.

5 צוה יי' את משה בין איש לאשותו: ואלתוספה פקאל כל שיש בו עינוי נפש בין בינו לבינה ובין בינו לבין אחרים יפר דבר שאין בו עינוי נפש בין לבינה יפר בינו לבין אחרים לא יפר כאיזגד קומם שני עושה לפ' אבה ולפ' אביך לפ' אחיך ולפ' אחיך שני מטילה לבקרך אין יכול להפר מפני שבינה בין אחרים שלא אבחיל ושלא אתקשט ושלא אשמש לך מתחי יפר מפני שבינו לבינה 10 שלא אמונוג לך את הכם שלא ארידך לך את רגליך שלא אציע לך את ה המתה אין צריך להפר וכיפה על ברחה רבנן גמליאל אוות יפר משום שנ' לא יהל דברו פאן נדרת באנהא לא תאכל מן תמורה אלבלד אלפללאני פנדראחא תאבת אד להא אכל תמר נירה וכדליך אלא האכל מן טעם יכעה פלאן אד ימכן שרא מתלה מן גורה פאן באן דאך אלנווע לא יונד אלא ענד דאך אלבייע פינונו פסכה 15 לך אילו ההן נדרי עינוי נפש אמרה קומם פרות העולם עלי הרוי זה יפר פרות המודינה זו עלי אלא לה מדינה אחרית פרות חנוני זה עלי איינו יכול להפר אם לא היהה פרנסתו אלא ממנו הרוי זה יפר". פאן נדרת אלא תאכל שי אללא ממא בעלהא מאכללה וכואז פקידא פיגב חתובית נדרהא אד להא אכל בעץ אלמבאחאת ללקרא לך' קומם שני נהנה לבריות אין 20 יכול להפר ויכולת היא להנחות בלקט ובשכחה ובפיהה"واب בעל או אב גחל באן אלה תברך אטלק לה פע' נדר אלונגה ואלאבנה תם עלם דלק

1. 5. Tosefta Nedarim 7, 1. Some phraseological variants. With the exception of the few scribal errors (see the following notes) our manuscript has preserved some good readings, as compared with those of Zuckerman.

1. 9. אבחיל [אבחיל].

1. 11. וכופה [וכופה]. להפר [להפר].

1. 14. الجائع = אלבאייע [الجائع = אלבאייע].

1. 15. Nedarim 79 b. Some phraseological variants. The name of R. Jose is omitted here.

1. 16. יביא [אללא].

1. 18. מןأكلהא [מןأكلהא]. מוֹקְלָהָא. There are many other instances where Jewish writers use א in cases where the rules of Arabic orthography would require ו with a hamza. Comp. יווּסֵד = יאַיד (Ibn Bal'am's *Commentary on Judges*, 20, 28, ed. Poznański).

1. 19. Nedarim 83 b.

1. 20. ואן בעל [ואן בעל].

بعد זמאן פלה אן יפסכה פי יום עלם לה פאן סמע דלק מנהא ולא יעלם
בנהה כאן נדרא ثم עלם דלק بعد זמאן פלה פסקה פי יום עלמה בה לכו'
יודע אני שיש נדרים אבל אני יודע שיש מפירדים יודע אני שיש מפידרים
אלב אני יודע שזה נדר ר מאיר אוּמָה לא יפר וחכמָה אוּמָה יפר. פאן נדרת
אלא תאבל שי מן אלאשיה זמאן شهر מתלא פאטלק להא מנה אסכוועא

24 b

פקד פ' בדליך נדרהא לכו', ואם הפר יפר אתם ולא מקצתם פאן נדרת אלא תאבל
מן נועין מן אלטיעאמ פאטלק להא אבל אחדרהמא פאלנווע אלאכער איזא מטלכא
פאן חבת נדרהא פי אחדרהמא פיתחת איזא פי אלנווע אלאכער אן כאן נדרהא כליחמא
מעא לכו' נדרה מן התאנים ומון הענבים הפר לה הבעל לתחנים ולא לענבים לענבים
ולא לתחנים כלו מופר קיים לה לתחנים ולא לענבים לענבים ולא לתחנים באילו
קיים מומת בזמו שהוא אחד אבל אם אמרה תאהנה שני טוועמת ועוד ענבה
ונשאל לחכם והתייר לה לתחנים ולא לענבים לענבים ולא לתחנים אסר לה לתחנים
ולא לענבים לענבים ולא לתחנים הפר לה בעלה לתחנים ולא לענבים לענבים
ולא לתחנים וקיים לה לתחנים ולא לענבים לענבים ולא לתחנים הקיום במקומו

1. 22. [פי יום עלם לה] *On the day when he has knowledge* is rather too vague. We should perhaps read instead of *בָה* instead of *לה*, as in the next line.

1. 24. [יודע וכו'] *Nedarim* 87 b. (first) Insert *יפר* after this word in accordance with the printed text. Should our manuscript present a genuine variant, the controversy of R. Meir and the sages would refer to both cases.

Fol. 24 b, l. 1. I was unable to locate this passage. It may have formed part of one of the haladic Midrashim.

1. 4. *Sifre Numbers*, section 155 (p. 58 b). If the few scribal errors are disregarded, our text offers superior readings to those of Friedmann's edition. Comp. Friedmann's notes to this passage.

1. 5. [כайлוי] Read *כайлוי*.

1. 6. *מואימת* Read *מיימת* [מימת], dialectic for *מיימת*. The printed text has more correctly *איימת*.

1. 9. [וקיים] Delete the 1.

ס' וההפר במקומו וקאלו איזא נדר שהותר מקצתו הותר כלו ואי רג' אכתאר פסק נדר אבנהה ונדרת מורתה ומן אנהא אבנהה ופסכה פאלנדר תאכט בל ינב אן ירגע פי פסק נדר מורתה אן אכתאר דלק וכדליך אלקלול אן אכתאר פסק נדר מורתה וכאנת אבנהה אלנארדרה לקי' נדרה אשתו סבור שנדרה בה בתו נדרה בתו סבור שנדרה אשתו נדרה בנוייר סבר סבור שנדרה בקרבן ג' נדרה מון התאים הרי זה יהוזר ויפר: פאן סמע פי יום סבת באנהא קד שנדרה מון התאים הרי זה יהוזר ויפר נדרת פלה פסק נדרהא באלאפאת ינירהה עמא ילפט בהא פי אבטאל דלק פי זמאן אלחול מתלא יכול להא כל' מן הדא אלדי קד נדרת אלא תאכלין מנה ורלך בשרט אן יפסק נדרהא פי נפסה פאן דלק יקום מקום קו' אני 20 קד פככת נדרך לקו' מפירות נדרים בשכט לא יאמיר אדם לאשתו בשכט מופר ליבי מבוטל ליבי בדרך שאומר לה בחול אילא אומר לה טלי אכלי טלי שתי הרי זה נדר בטול ובטל מאילין אם ר' יוחנן וזריך שבittel בלבן ונדרהא ובין אלאלפאת אלתי בהא יפסק אללונג אימאן מרתה ונדרהא ובין אלאלפאת אלתי בהא יפסכה אלחכם פקהל אם ר' יוחנן חכם 25 שאמר בלשון בעל ובבעל שאמר בלשון חכם ולא כלום בעל אוות מופר ליבי

1. 10. Mishnah Nedarim 9, 6. Babli 66 a has **מכללו** instead of **מקצתו**.
But our reading is quoted 25 b.

1. 13. **שנדרה** Read [ענדדר בה] [נדירה וכו'].

1. 14. This word is to be deleted.

1. 15. **נדירה מון הענבים** Insert [הענבים] which fell out after this word through homoioteleuton.

1. 18. **[תאכלין]** Indicative after **ואלא!**

1. 20. *Ibid.*, 77 b. The first three words are quoted on p. 77 a, and should have been repeated here, for it is on them that the following decision turns. See marginal note in Wilna edition. There are some other slight variants.

1. 22. **בלבו** Read [בלבן]. **מיילין** [מיילין].

1. 24. *Loc. cit.* We have here an essentially different reading, and judging from the trend of the discussion, it appears that our manuscript has preserved the more genuine reading. The last sentence is found in *Sifre Numbers*, section 153 (p. 55 b).

1. 25. **לא אמר** [חכם] after this word.

מִבּוֹטֵל לְכִי וְחַכְמָה אָוֶם שְׁרִי לְכִי אֲבָל אִיפְכָה לֹא בַּעַל מִפְרָן וְאֵין חַכְמָה מִפְרָן
חַכְמָה מִתְהִיר וְאֵין בַּעַל מִתְהִיר"
פָּאַתָּא אַלְאַרְמָלָה וְאַלְמָטְלָקָה פְּגַנְיָע

25 a

מֵא עֲקָרֶתֶה עַל נְפָשָׁה פְּתַאַבָּת עַלְיהָא נְקָ' וְנְדָרָא אַלְמָנָה וְגַרְושָׁה וּגְ' פָּאַן כָּאַנוּ
דוֹאת בַּעַול קָרְדָּל בְּחָנוּ פִּינְגָּה עַלְיהָמָא אַלְאַיְפָא בְּגַנְיָע נְדוֹרָהָמָא וְעַקְוָדָהָמָא
לְקָרְ' וְנְדָרָא אַלְמָנָה וְגַרְושָׁה מִן הַנְּשָׁוָאִין וְלֹא מִן הַאֲרוֹשָׁיִן" פָּאַן נְדָרָת אַרְמָלָה
אוּ מְטָלָקָה מִן הַנְּשָׁוָאִין נְדָרָא יְתָנוּוּ זְמָנָה לְיְוָמָא פְּאַתְּפָק תְּוִינְגָּהָא
וּבְפַהָּהָא קָבֵל דָּלָךְ פְּלִים לְלוֹגָן פְּסָק נְדָרָהָא לְקָרְ' וְנְדָרָא אַלְמָנָה וְגַרְושָׁה יְקָרְ'

עַלְהָה כָּאַיְצָד אָמָרָה הַרְיִニ נְיוֹרָה לְאַחֲר שְׁלָשִׁים יוֹם אָפָּעָל עַל פִּי שְׁנָשָׂאת בְּתוּךְ
שְׁלָשִׁים יוֹם אַיְנוּ יְכוֹל לְהַפְּרָה: פָּאַן קָאַלָּת לְבַעַלְהָא קָרְדָּרָת אָז אָפָּעָל בְּרִי וּבְרִי מִ
בְּعֵד לְיְוָמָא מִן יְוָמָנָא הַדָּא פְּפָזָה בְּעַלְהָא תְּמַחְתָּא אוּ טְלָקָת פְּאַלְפָסָק תְּאַבָּת
לְקָרְ' נְדָרָה וְהָיא בְּרִשות הַבָּעֵל וְהַפְּרָה לְה וְאָמָרָה הַרְיִニ נְיוֹרָה לְאַחֲר שְׁלָשִׁים יוֹם אָפָּעָל
פִּי שְׁנָתְאַרְמָלָה אוּ שְׁנָתְגָרְשָׁה בְּתוּךְ שְׁלָשִׁים יוֹם הַרְיִי זֶה מְוֹפֵר נְדָרָה בּוּ בְּיוֹם וְנְתָנְרָשְׁ[ה]
בּוּ בְּיוֹם אַיְנוּ יְכוֹל לְהַפְּרָה וְהַכְּלָל כָּל שִׁיצָאת לְרִשׁוֹת עַצְמָה שָׁעה אַחֲת אַיְנוּ יְכוֹל
לְהַפְּרָה בָּאָז לְאַרְמָלָה יְבָם וְאַחֲר פְּלָה אָז יְפָסָק נְדָרָהָא וְעַקְוָדָהָא לֹא אָדָא בָּאָז
שְׁנִי יְבָמִין לְקָרְ' שְׁוֹמְרָת יְבָם בֵּין יְבָם אֶחָד וּבֵין שְׁנִי יְבָמִין רְאַלְיְוָר אָוֶם יְפָרָה וְרָ
יְהַשְׁעָ אָוֶם לְאֶחָד וְלֹא לְשָׁנִים רְעִקְבָּא אָוֶם לֹא לְאֶחָד וְלֹא לְשָׁנִים וְאַלְהָלָכָה פִּי
דָּלָךְ כְּרִי יְהֹוּשָׁעִי" תְּמַשְׁרָחָנָא אַלְקָסָם אַלְגָּא אַלְחָאָוּ עַלְיָא אַלְיָא אַלְשָׁרְיעָה אַלְמָזְדָּר
דְּכָרְהָא"

אַלְפָפָל אַלְהָ מִן אַלְשָׁרְאיִעִי פִּי נְגָאָסָה מְכֻזּוֹנָה תְּאַלְיָפִי רָאָם אַלְכָל חַפְּזִין בְּנִ

1. 26. Read [וְחַכְמָה].

Fol. 25 a, l. 1. Num. 30. 10.

1. 3. *Sifre Numbers*, section 154 (p. 57 b). The second half of the sentence is a résumé

1. 5. *Nedarim* 88 b.

1. 7. מִן] The dot may indicate that the letter is to be deleted, or that it is an abbreviation of מִן. The latter is rather unusual.

1. 9. *Ibid.*, 89 a. Some phraseological variants.

1. 13. *Ibid.*, 74 a.

1. 14. [וְאַלְהָלָכָה] See Maimonides's Code, *Hilkot Nedarim*, 1, 23.

יצlich מנהא פי אלחמל ואלדרנו בנתה היונאת מבוצעה וניר דלק יחי ט שראיע
ואומר תلوم פי כל זמאן ומכאנּ אלשורייה אלאלו מנהא^ו
20 חונב עלי מון דנא בנתה אלבחאים ואלהוחש אלגנסה אלי זמאן אלגרוב אלאכבר
פאן חמלהא פינס ותיאבה ואן יכונא עלי חאל גנאסתהמא بعد אלארחהאע
ואלנסל אלי זמאן אלגרוב אלאכבר כק' ולאלה חטמאו כל הנוגע וו' וכל הנושא
מנבלתם וו' לכל הבהיר וו' וכל חולך על נפיו וו' והנושא את נבל' וו' אמא
קול' כל הנוגע וו' פועל' טאהרה איד יקעד בה גנאסה אלגנס אלדראני בהא לא
25 מא עלאה מן טוב ולקו' און הנוגע מטמא בגדים^ו ואלדראני בנוו מון

25 b

דלק ובגמיעה סוא פי אלגנאסה ואלנו מן הרה אלנתה פעיל ז אנחא אלאלו
מנהא אלעלתאם ואלערוק ואלקדרון ואלאטלאף וגירהא פאנחא מחי באנת מנדרה
לא לחם עלייהא פאלדראני מנהא לא יננס בחכם נבל'ה וכדליך אלגנלוור אלא מאean
מנהא גולד בכניר גולד סנאמ רכץן מן גמל וגולד ראס עגל רכץן גולד טלק' גולד
5 סואה וגולד נניין וגולד תחת אלאליה פאנחא תננס כלחמהא פאן דבנה פלא
תננס פאנמא גולד אלאנסאן פאנח באם ומדבוג לקו' בבחמה העור והרוטב

1. 20. As this word is undoubtedly an adjective qualifying [אלגנסה] *the larger sunset*, it cannot be the object of *תונגב*. We accordingly miss some such words as *אן יננס* which should be supplied. Literally : *the larger sunset*. This adjective is to emphasize the fact that he is not to become clean until it gets utterly dark. Owing to the dual form of *ערבים*, mediaeval Jewish writers divided the sunset into two parts.

See Rashi and Ibn Ezra on Exod. 12. 6.

1. 21. *[וואן יכונא]* This is governed by *תונגב*.

1. 22. Lev. 11. 24-8.

1. 24. *איד*] This word is superfluous and should be deleted.

1. 25. *Sifra Shemini*, section 4, 7 (p. 51 b).

Fol. 25 b, 1. 6. *[באם]* As this word stands it does not suit the context, whether we take it as *קסס* or *קסס*. We ought therefore to read *באם*, and regard it as an adjective of *בַּאֲסָס* *he was hairy*. It would thus be the opposite of *מִדְבּוּג*. In order to make the sentence complete we would have to insert some such word as *יןום* before *באם*. It is also possible that

והקופה והאליל והעכמתה והגידים וקרנים ותלפפים מעצרפיו לטמא טמא ^ה
 אוכlein אבל לא טמאת נבלות ואיזא ואלו שעורותיהם כבשrn עור האדם ועור
 החזיר של ישוב ר' יוסי אומ' אף עור חזיר של בר עור חטארית של גמל הרך עור
 הפרשיות ועור בית הבשת ועור שחתת האליה וכל שעהן או שהליך
 בהן כדי עבדה טהורין חזין מן עור האדם ^ט אלנו אלב אללחםaldi אקל מקדראה
 זיתונה מעדרלה פניא פוקהא פאה ננס אלדאני אלהו ^{לכו'} בזיהן הנבללה:
 אלנוו אלל' עזו מקדראה אקל מן זיתונה פמא פוקהא קד נמע להמא
 ועתמיא וערקה מצל פאה ננס אלדאני אלהו ^{לכו'} אבר כבריתו בשער נידים
 ועצמות ואיזא האברים אין להם שיעור אפילו פחות מוכיה מן המת ופחית
 כזיהן הנבללה ופחות מכודשה מן השערץ מוטמאין בטמאתן ונמייע אל
 אלנתה ואלנוו מנהה וכל ואחר מן עזאהא אלמנסה פלא תנש אלדאני מנהה
 מתי כאן גמיעהא יאבס כל מתי כאנת עלי חאל רטובההא אין ימכן אין תחרטב

באמ is merely a corruption of ננס, and the 1 of the following word has the force of even. In my translation I adopted the first interpretation.
 [בבמה וכוי] *Teharot* 1, 4.

1. 8. *Hullin* 122 a.

1. 9. ר' יודהה [ר' יוסי] The talmudic text in this place has But in other places where this Mishnah is quoted, this opinion is ascribed to ר' יוסי. ועור הראש של עגל הרך After this word the printed text has [הרך]. That our manuscript offers no genuine variant is evident from the Arabic résumé, where this point is mentioned. These words simply fell out through homoioteleuton.

1. 10. [האליה] A number of words follow here in the printed text. But they probably were omitted by the author intentionally, as they deal with creeping things, a subject to which Hefes devoted a special precept. See below, note on fol. 26 b, l. 12.

1. 12. معדרלה [معدלה] Eighth conjugation of عدل = of middling size. *Teharot* 3, 4; 5, 1. [בזיהן וכוי]

1. 13. [פמא פוקהא] A rather awkward addition. But perhaps the awkwardness was not felt on account of the frequent use of this phrase.

1. 14. *Sifra Shemini*, section 4, 6 (p. 51 b). מז החי is omitted here after אמר.

1. 15. Ohalot 1, 7.

1. 16. מבזית [כזיהן] Read מבזית.

1. 18. או... [אן ימכן] Read ... *An Ymekn*.

בما פתרנו אליו אלהיל אללאול פ' זמאן כד סאהה לקו' דם הנדה ובשר
 20 המות מטמאין לחים ומטמאין יבשים אבל הזב והנoui והודוק והשרץ—
 והגבלה ושכבה ורעד מטמאין לחין ואין מטמאין יבשים ואם יכולון לשירות
 ולחזר לכמות שהיו מטמאין לחין ומטמאין יבשים וכמה היא שירות
 בפושרים מעת לעת ואיזא רבנן שמעון בן נמלאל אמר פושרין צרכין שיינו
 פושרין מעת לעת וקו' וכל הנושא מבל' ונ' יקתי ננסחה אלהיל להרה
 25 אלגנתה ומما עלאה מן חוב סוא כאן מבארה לחמלה או בתוסט ואסטה
 وكאל רבו איזא מלמד שהנושא מטמא בנדים ואלגנתה אלמננסה אלהיליה

26 a

מנהא ואלביריה ואן כאן פודה בעז' עלמאמת אלטהירה מנהא ואלננסה
 פמתסואה פי חכם אלנססה לקו' אלכתאב לכל הבהירנו ונ' וקו' וכל הולך על
 כפי יחי אלהילנאת אלסאלכאת עלי אכפהה מנהא אלקרד ואלקנפר
 5 ואבן ערס וענאק אלארע' וכלב אלמא לקו' כל הולך על כפי זה הקוף כל הולך
 טי קולה בכל היה אלפליל איזא לקו' בכל היהה להביא את הפל וישיד בקו'
 וכל הנגע בהם יטמא אליו אלנאס ואלה ואניה לקו' כל הנגע בהם יטמא
 בין אדם ובין כלם. ומתי כאנת הרה אלנבליל עלי אלה או אניה ותחת הרה
 אלהוני ואלה איאני אבר או אלה או מאכול ומשروب פLEN יננס לדליך
 10 מנהא אלא אלדרני מן אלגבלה לקו' להם הם מטמאין אין מטמאין לא

1. 19. *Niddah* 54 b.1. 22. This is a superior reading to *שהן* of the printed text.1. 23. *Ibid.*, 56 a. The first פושרים is omitted in the printed text.1. 25. *Direct, nothing intervening.*1. 26. *Sifra Shemini*, chap. 6, 5 (p. 51 d). *אֲמֹלֵלִי* [= *אֲמֹלֵלִי*] [אללהיליה] *Sifra, ibid.*, 4, 8 (p. 51 c). *מלמד ופו'* domestic.Fol. 26 a, l. 2. *Leviticus* 11. 26.1. 4. *Sifra Shemini*, chap. 6, 5 (p. 51 d).1. 5. *הַיּוּם* [הימים] The printed edition has *הַיּוּם*. See, however, *Kelim* 17, 13.1. 6. *Sifra, ibid.*1. 10. *Ibid.*, 6, 10 (p. 52 a). Read *לכם* instead of *לחם*.

אוכלים ולא משקים ולא כלים במשא ואלמותל אלתי וצעהה לדך קדרמןא
פתול פנקצראה לטולאה : וקו' בטמא ער הערב יומה דלק לילא ידנו בשי
מן אלקדראם לא ניראה מן אלאמור אלעמאיה לקו' הא כאיזעד טהור לחולין מבוער
יום ולטרמה משתחש ונבאל אלחיוואן אלסאבח אלעבה בנבאל אלצחראניה
15 ואלצחיריה אלמנסה פלא תננס אלא נתת אלחיוואן מנהה אלמסמא כלב
אלמא לקו' כל שבים טהור חוץ מבל המים מפני שהוא פורה מן הבוש
אלשריעה אלב' מנהה תאמר כי דני בנתת אשכاز
חויאנאת ח' אלתי הי אלכלדר ואלפאר ואלזב ואצנאה ואלורל ואלהדרון ואל
עטאה ואלהרבא ואלעם אברען יכון אלדאין לדך גנסא אליו זמאן אלגראוב
20 אלאכבר בק' וזה לכט הטמא הש' ונ' והאנקה והכח ונו' אלה הטמאים לכם ונ'
למא אברג קו' שריין מכרג ננס עאר פרדר מנהה אנטאגא אלתי הי אלכלדר [נו']
ובל ואחר מן אמרה הרה אלשבאיין מתי כאן מנפצלא פיננס מא
כאן יונס גמלחה ואלהדר פי דלק פמא כאן אקל מקרארה עדסה פמא מ'
פוקהא לקו' כערשה מן השרץ פמא כאן دون הדא אלמקדר ואכן מנתמעא
25 מן לחם וערכ ועטם פיננס גנמייע אלגתה סוא פי דלק אנפצל מן אלשרין

1. **מַשְׁאָל** [ואלמותל], plural of **מַשְׁאָל**, *example, description.* The orthography is rather exceptional. Comp. סיוואן, fol. 1 b, l. 6.

1. 13. *Ibid.*, 8, 9 (p. 53 c). See *Yebamot* 74 b.

1. 16. Kelim 17, 13. [פורה מן הבוש] [כל וכו']. The printed edition has בורה ליבשה.

1. 17. **אֲשֶׁרְאֵין** Read [אשכאיין]. This is the broken plural of the Hebrew word שְׁרִיצִים which does not occur in general Arabic. But as can only mean *bodies, persons*, the reading **אֲשֶׁרְאֵין** is the only one possible here. This is how شُرَصْ occurs in Abu'l-Fath's *Samaritan Annals* (p. 82, l. 6). See also Dozy.

1. 19. Read [ואלסם] as in Sa'adya's translation. See also below, fol. 26 b, l. 11.

1. 20. **אֲנָכְבָּר** [אֲנָכְבָּר] See above, note on fol. 25 a, l. 20. Lev. 22. 29-31.

1. 23. **טָבֵן**] To be deleted.

1. 24. **Hagigah** 11 a.

26 b

ואלשרץ חי או מיתה לקו' יכול הבשר הפורש מן החיה מטמא תלם לום במתותם מה מיתה שאין להם חילופים אף אבר מן החיה שאין לה חילופים מה שרץ בשר נידים ועצמות אף אבר מן החיה כבריתו בשר נידים ועצמות וקאלו אברים שאין להם שיוור אפילו פחותה מכוחות מן המת פחותה 5 מכוחות מן הנבללה ופחות מכבדשה מן השרצ מטמאן בטמתן.

ואما דמה פקאלו פי שרהה וזה לכם הטמא שיטמא כבשרו.

נסנכר צנוף אלדמא פי שרעה וכל דם לא תא פי אלףצ אלתאלי להדא אלפצל אין שא אללה. פאמא אלעטאם מנהא אלמנדרה מן אללחם וכרכך אטפאה וشعורהא פלא יונס לקו' מנבלתם לא מן העצמות ולא מן 10 השרים ולא מן הצפרנים ולא מן השער שלחן. ואלנילד מן אלROL ואלחרdon ואלעטאייה ואלחרבא ואלסאטם אברין פתננס מתי כאנט גיד מרובגה לא מרובגה כמו תננס נתחהא לקול אלמשנה ואילו שעורתהן כבשין עור האנקה והכח והלטהה והחומר ר' יהודה אומ' הלטהה כחלדה וככלם שעבדן או שהולך בהן כדי עיבורה טהורין חיין מעור האדם ר' יוחנן בן נורי אומ' 15 שמנה שרצים יש להן עורות. ואל תלמוד פקאל תננו רבנן הטמאים לרבות עורותהן כבשין יכול כולם תלם לום אלה וכי בתיה אלה על כליה כת אמר ר' למיינה הפסיק העניין וניתני התשנחתת אמר ר' יצחק רב שני Fol. 26 b, l. 1. *Sifra Shemini*, section 6, 3 (p. 52 d). The names of the Tannaim, as well as the opinion of R. 'Akiba, are omitted here. See *Hullin* 128 b.

1. 4. *Ohalot* 1, 7.

1. 6. *Ibid.*, 5, 2 (p. 52 a). The wording there is more explicit: **להביא את דמו שיטמא כבשרו.**

1. 9. *Ibid.*, chap. 10, 2 (p. 55 b). There it is **בנבלתם** which is erroneous, as it refers to Lev. 11. 35.

1. 12. *Hullin* 122 a. The part relating to animals is omitted here. See above, note on fol. 25 b, l. 10.

1. 15. *Ibid.*, 122 b.

1. 16. These two words are corrupt. Read **ואה בתי**.

1. 17. The printed text has **[רב. וליחשוב]**. After this word the printed text has **וניתני**. **תנא הוא ו**

התשעת ואלייבסה מן נתת הרה אלאשכאי פלא תנם פאמא מתי וקעת
 פי מא פאתר נד סאה פעדת אלי חאל רטובתהא פתנס לדליך דיליל דליך
 20 פקר דברנאה פי אלשרעה אלתי קבל הרה פי טי דברנא לד נבלת בהמה וחיה
 פאן יבם בען אנויהא מע אהתאלה בנירה ובצעז לם יבם וכדרליך או
 אהתרק בען אנויהא ואלבען לם יהתרק פאלדי לם יבם ולם יהתרק ינס
 לא מא יבם ואהתרק מין תלק אלגמלה לקו' אמת ר שמעון בן לקיש שרין
 שבש ושלדו קימת טמא והוא איןן תנן מטמאין לחין ואני מטמאין
 25 יבשים אמת ר זORA לא קשיא הא בסלן הא במקצתן ואיזא אמת ר שמעון בן לקיש
 שרין שנדרף ושלדו קימת טמא מותבי מצאו שרוף על גבי זיתים וכו'

27 a

המיטלית המהוהה טהורה שכל המיטאות בשעת מציאתן אמת ר זORA לא
 קשיא הא בכלן הא במקצתן ואן כאן אלפאר אלמנגען מן אלתראב קדר
 אנטפען בעזה לחם וגולד ואלבאקי מנה יולוה נשא מתצל בנדל אללהם
 וכאנת אלחרכה קדר אונבתת פיה פאניה יננס מון דנא בה לקו' עכבר שחציו
 5 בשור וחציו אדרמה הנוגע בבשר טמא ובדרמה טהור אמת ר יהושע בן לוי
 והוא שהשרין על פני כלו איכא דמתני לה אסופה ר יהורה אומ' אף הנוגע
 באדרמה שבנד הבשר טמא ואמת ר יהושע בן לוי והוא שהשרין על פני כלו
 וקו' על הארץ יריד בה אלחיאנאת אלכאינה עלי אלארין לא אלתי מנהא
 פי אלמא לקו' אף אביא עכבר שבם ששמו עכבר חלט לום על הארץ
 10 להוציא את שבם וקאלו תנן רבנן כל שברא הקב'ה ביבשה ברא כנדנו בים

1. 18. *אלאשכאי* [Read *אלאשראיין*]. See above, note on fol. 26 a, l. 17.

1. 21. *ובעהא or ואלבען* [Read *אהתאלה*]. *ובצעז*. *אלה* [Read *לם יבם*].

1. 23. *Niddah* 56 a.

1. 25. *בכלן* [Read *בסלן*]. The copyist mistook *בכלן* for *כו* [ibid.].

1. 10. *Hullin* 126 b.

1. 9. *Sifra Shemini*, section 5, 4 (p. 52 b). See also *Hullin* 126 b.

1. 10. *Hullin* 127 a. See also *Tosefta Kil'ayim* 5, 10. The wording is slightly different.

חוין החלדה וקו' והצב למיניו פאגנאנף אלצ'ב מן דלק אלסקנקור ואלסקאקט
ואלסמנרל לקו' הצב למיניו לרבות מנין של צב כנון ערוד ובן הנפלים
וסמנדרא וקו' כל הנגע בהם יט אוניב עלי אלדראני בהא והי אונוחת ננאסה
דאתח לא מא עלאה מן טוב וקאל רבו' איזא אין השער מטמא במשא'

15 אלשריעה אלג' מנה" תאמר אי אינה ואלה וקע עליה

אחד הרה אלأشבען אללה بعد מותהא אין חננס לדלק ואן חננס פי אלמא
ותבקא עלי' חאל נגאסטהא אלי' זמאן אלנרווב אלאכבר תם ת מהר בכ'
ובכל אישר יפל עלי' מוהם במותם יטמא מכל כל' עז' וו' بعد מא שכצת
הרה אלשריעה כל' עז' ובגדר ושך עארת פעםת סאייר אללאני
20 אלמסחטעלמת פקאלאת כל' כל' אשר יעשה מלאכה בהם לאן מעני

קולה אשר יעשה מלאכה בהם יקחתי' כל'ם תאמה דאות חרוד
כאמלה לא תנקין פי דאותה ובכמאל צנעחה הצלחה למאה הי לה
בלים לקו' כל' עז' מאימתי מקבלין טומאה המטה וערסה משישופם
בעור הרג נמר שלא לשוף טמאים ר' יהודה אוּמָה חמטה משיסרג
25 בה שלשה בתים הסלון של עז' משיחסום ויקוב ושל תמרה אף על פי שלא
קינב מובנים טמא שכן מקומין בכללה משיחסום ויקוב ויגור

1. 11. Insert after this word. **מן** [ח'ז] For the exact meaning of **סִקְנָقָוּר** see *Ibn Baṭūṭah's Travels*, vol. III, p. 103, l. 8. Comp. also *Der Islam*, IV, p. 436.

1. 12. **הצב וכוי** [ח'ז] *Sifra Shemini*, section 5, 7 (p. 52 b). See also *Hullin* 127a. The *Sifra* has **חרבר** while the Talmud agrees with our manuscript as regards the name of the creeping thing.

1. 13. **[וסמנדרא]** The usual texts have **סלמנדרא** which is in accordance with Greek *σαλαμάδρα*. But as the same word is in Arabic **سَمَنْدَل** or **سَمَنْدَن**, the spelling of our manuscript need not necessarily be regarded as a copyist's error.

1. 14. *Ibid.*, 5, 2. See Kelim 1, 1. The wording is slightly different.

1. 15. **אלأشבען** [אלאשבען] Read **מַנֵּין**. See note on fol. 26 a, l. 17.

1. 16. **אלאכבר** [אלאכבר] See above, note on fol. 25 a, l. 20.

1. 17. Lev. 11. 32.

1. 18. Kelim 16, 1-4.

1. 19. **ר' יהודה** The Mishnah has **ר' מאיר**.

1. 20. **ויקוב** [ויקוב] Read **ויקוב**.

27 b

את התליה בית הלניין ובית החסוסות אף על פי שלא קינב מבנים טמא שבין מיקיון הקנונים קטנים והקלות משיחוס ויקנב הקנונים הגדולים והסיגון הגדולים משיעשה שני דורות לרחב שלחן ים נפה וכברה וכף של מאונים משיעשה דוד אחד לרחב שלחן הקופה 5 משיעשה שתי צפירות לרחב שלחן והערק משיעשה בו צפירה אחת כל עור אמיתי מקובלן תומאה התרמל משיחוס ויקנב ויעשה את קיחותיו ר' יהודה אומר משיעשה את אונז' סקורטיה משיחוס ויקנב ויעשה את ציזותיה ר' יהודה אומר משיעשה את טבעותיה קוטבליה משיחוס ויקנב ר' יהודה אומר משיעשה את קיחותיה הכר והכמת 10 של עור משיחוס ויקנב ר' יהודה אומר משיתפרנו וישיר בו פחות ~~פחים~~ מהמשה מפחים וקאלו איזא כל עין אמיתי מקובל טמאו הכנדל משיקמו והמנעל משיגוב על האמום ואם עתיד לכרכם עד שיכרכם ולشرطן עד שישרטט אסקרטיא עד שיטperf וקייטבליא משיררטט עור העירסה שהוא עתיד לעשות לו טבור טהור עד שייעשה לו טבור 15 תבפיר משיחוס ויקנב מנד יסחכמל עלל שפתחה ויקטע מא יחבקן מן אלקלצאנן אלנאתייה מנה כלכלת בינוי בית הלניין גלאף רטליאת

Fol. 27 b, l. 2. **הקטנים** [קטנים] Read.

1. 3. **דודים** [dodim] Read.

I. 4. **דור** [דור] Read.

1. 8. קיטבליה Read [קיטבליה]

1. משיחסור Read [משיתפנו . . . בּוּ. The mishnic text has plural suffixes which are more correct.

כלי עור [כל עז ובי]. Tosefta Kelim baba meṣia 6, 1. 2. Read **כלי עז ובי**. There are a few insignificant variants.

1. 12. Some texts have **לנרכם** to make a rim. The reading of our manuscript is superior, and is satisfactorily explained by **Hesef** in the following glossary.

1. 15. **[חפסיר]** Maimonides in his commentary on this Mishnah (ed. Derenbourg) mostly amplifies the brief explanations of Hefes.

1. 16. **[בְּנִיגָה]** This word is not recorded in the lexica. It doubtless denotes a kind of a basket. **בְּנֵי** = *hyoscyamus*, or *herbane*; **בְּנֵי** = *vinasse*. See Dozy.

ואשבאהה הנקנים אטבאק והסיני קפאָפ כבאר דודין סאָפִין צפאיָר
 צפירות דודין הערך נפה. התרמל שביה בשקבאן קיחותיו ערי
 קיטבליא נטע סקורטיא ספרה מישיגוב על האמוס מנדר ינשף עלי
 20 אלקלאל לברכם מנדר יועפר ישרטט יכטט וקאלו קולא אכרא מגומעה
 כל עין איז מקובלן טמאה עד שתתגמר מלאתן כל עץ אמיתי מקובלן
 טמאה משתגמר מלאתן היו מוחסרים בסויין טמאים כל חרש אמיתי
 מקובלן טמאה משיצרפנו בכבשן והוא גמר מלאתן ואלכלם
 25 גווען אחדרמא לה גו יחוּ הוּא ואלאכדר דא סטח לא יחוּ הוּא ואלאתי מנהא
 לה גו פמנה מא יקבל אלנאנסה ומנה מא לא יקבל אלנאנסה ואלאתי לא
 גו להא פמנהא קאבלה ננאסה ומנהא ליסת קאבלה ננאסה ומנהא קאבלה

28 a

ננאסה כאן להא גו או למ יכי להא דליך פאלתי מנהא לה גו ולא יננס
 פמנהא כל הקדש נמעא סי פי דליך כאן להא גו או למ ייכן להא ומנהא
 אואני ממלה מא קדר אעדת לה לא ימכוּ חמלאה והי מלאמן דליך
 אלכברא מון אלכואין ואלתוואית אלעטימה ופנטאס אלספינה אלמוועא

1. **لְמַעַן** = *a thin lock, or tress.* Read [דוריין] 17. 1.
ضَفَّارُدْ, plural **ضَفَّارِرْ** [צפאיָר]

1. 18. **دُورِين** Read [דוריין] Although **צְפִירֹת** and **דָוִרִין** are to some extent synonymous, it is quite unusual for **הַסְּפֵס** to give a Hebrew equivalent. Furthermore, **דָוִרִין** in the preceding line seems to have two Arabic equivalents, and this again is out of harmony with the author's method. It therefore seems best to delete **דָוִרִין** in this line and to arrange the words as follows: **דָוִרִין סָפִין צְפִירֹת צְפָאִיר**. My translation is in accordance with this arrangement. **שְׁקַבָּן** [בשקבאן] is *a kind of sack for carrying grain.* See Dozy. **عُرْقَة**, singular **عُرْقٌ** [עֲרִי], = *handles, or loopholes.*

1. 21. **הַסְּפֵס** explicitly says that the following passage occurs in one place; but I was unable to find it. It may have formed part of a haladic Midrash which is no longer extant. The three component parts of this passage, however, are found in three different places: Tosefta Kelim baba mesi'a 2, 18; 6, 3; Mishnah Kelim 4, 4.

Fol. 28 a, l. 2. **כָּאֵן** [כָּאֵן] Read.

H.

Q

5 פיה מא ומא יגרי הרא אלמנרי ומנהא מא ימכו חמלה והוא מלא ודילך מא
עדורה אלציביאן לילעבו בה מנהא קשור אללפת ואלאתרגן ואלקראע ומא
אשכחאה¹, פאמא מא כאן ממא נחי דילך דא תאבת פי זמאן טויל פיננס
לקו², כל הכלים שיש להם אחורים ותווך בין הברים והכחות והקשיים
והMRIציפין וגו³, כלוי הקדרש אין להם אחורים ותווך ואין להם בית הצבייה
וז ואכלו שירה ותבה ומנדל וכוארת הקש וכורת הנקום ובור ספרינה אל⁴
אלכסנדרית אף על פי שיש להם שלולים שנח מחוקין ארבעים סאה בלח
שהן כורדים ביבש הרי אילו טהורים ושאר כל הכלים בין מכבליין ובין
שאיין מכבליין מכבליין טמאה דבריו ר' מאיר ר' יהודה אוול דרדור ענלה
וקסטיה מלכים ועריבת העברון ובור ספרינה קטנה וארון אף על פי מכבליין
15 טמאים שאין עשוים ליטלט אילו במה שבזה ושאר כל הכלים מכבליין
טמאין ושאיין מכבליין טהורין אין דבריו ר' מאיר לרבר ר' יהודה אילא
ערבה של בעל הבית וכאלו העשה כלים מדבר שהוא מ' של מעמד טמא
מדבר שאינו של מעמד טהור הלופת ואתרוג ודילעת יבשה שחקוקם
תינוקות למוד בהם את העperf או שהתקינות לכפ' מאוננים טהורים הרמוני
20 והאלון והאנונים שהתקנות למוד בהן את העperf או שהתקינות
לכפ' מאוננים טמאים ומנהא קaudה מא תחת מלבן כשב' מצזין
או כרסי ממא הוא מסתעד לו צע אלרגליין لكו⁵ חמור שתחת המלבן
ווספסלין שתחת הרגליים אף על פי שחקוקם ומכבליין טהורים ואין

1. 8. Kelim 25, 1.

1. 9. [בלי] הקדרש Ibid., 25, 9.

1. 10. Ibid., 15. 1. There are some variants besides one or two scribal errors.

1. 16. These two words have changed positions by mistake. The trend of the argument proves that the reading of the Mishnah is the only one possible, and that our manuscript offers no genuine variant. אין [בין] Insert *בין* after this word.

1. 17. Tosefta Kelim baba meši'a 7. 7. מ This letter is to be deleted.

1. 21. [כשב'].

1. 22. Ibid., 8. 3.

טהורים כפוחין [הרגליים]. After this word the printed edition has: שתחת הרגליים These words probably were omitted in this manuscript through homoioteleuton.

בָּהֶן מִשׁוּם קְבוּל וַקְאָלוּ כֵּל המחוּבר לְקַרְקָעַ הַרְיָה הוּא בְּקַרְקָעַ^ג ומנהָא
מִאָא יַעֲמֵל מִן גָּלֵד חַיוֹאן כָּאֵין פִּי אַלְמָא אַלְמָם אֶלְאָ אָז יַצְפֵּף אֲלָיהּ גָּלֵד אֶז

28 b

נִירָה מִן אַלְתִּי תְּקִבָּל נְגָאָסָה אַמְּאָ בְּלֹאָק אוּ בְּכָרוּ אוּ בְּנִירְחָמָא
פָּאַמָּא אַלְמָעְנוּהָ מִן גָּלֵד חַיוֹאָן מִסְטִי כָּלֵב אַלְמָא פָּאָנָה יַנְסָ וְאָן לִם
יַנְסָפָ אֲלָיהּ נִירָה לְקוּ^ב כֵּל שְׁבִים טָהוֹר חַיוֹן מְכֻלֵּב הַמִּים מִפְנֵי שְׁהָוָא
פָּוָרָה בְּבִיאָוּשׁ דָּבָרִי רַ עֲקִיבָּא הָעוֹשָׂה כְּלִים מִן הַגְּדָלָבִים וְחַבְרָה לְהָם
מִן הַגְּדָלָבִרְןָא וְאֲפִילָו חֹוט וְאֲפִילָו מִשְׁיָּחָה דָּבָר שְׁמַקְבָּל טָמָא
טָמָא וְלֹבֶד שְׁיַחְבְּרָנוּ לוּ כְּדָרָךְ חַבְרוֹרָ לְטָמָא^ג וְמַנְהָא מִאָא יַעֲמֵל
מִן כְּתִי בְּקָרָ וְמַנְחָותָתָה מִן חַגָּרָה מַנְהָא קוֹאָדָעָן וְאַנְרָאָן וְמִאָא שְׁבָה
הַדָּה לְקוּ^ב שְׁבָעָת יָמִים קוֹדָם לְשְׁרִיפָתָה הַפְּרָה מִפְרִישָׁן אֶת הַכְּדָרִין הַשּׁוֹרָפָ
אֶת הַפְּרָה מִבְּתוּ לְלִשְׁכָה שָׁעֵל פָּנֵי הַבְּרִיהָ צְפָונָה מוֹרָהָה וְלִשְׁכָה
בֵּית אַבָּן הִיְתָה נִקְרָאת וְלֹמָה נִקְרָא שְׁמָה לְשִׁכְתָּ בֵּית אַבָּן שְׁכָל מַעֲשָׂה
בְּכָלִ גְּלִילִים וּבְכָלִ אַבָּנִים וּבְכָלִ אַדְמָה מַאֲיָ טָעָמָא וּגְן תְּקִינוּ לְיהָ רַבְּנָן
כָּלִ גְּלִילִים וּכָלִ אַבָּנִים וּכָלִ אַדְמָה דְּלָא מְקַבְּלָן טָמָא כִּי הַכְּנִין דְּלָא
לְיַולּוֹלָה בָּהּ וְמַנְהָא טָבָק מִן כְּשָׁבָ לְהַחְאָפָה וְגַטָּא קַעַבָּה מַעֲדרָה לְלִבְיוֹתָה^ח
מְעֻמּוֹלָה מִן דָּהָב וְפַזָּה וְנְחָהָם וְחַדְרִיד וְגַירָּ דְּלָקָ מִן אַלְמָסְבּוֹכָאת לְקוּ^ג
הַטְּבָלָה שִׁשָּׁה לָהּ לְיַזְבּוּ בְּכָלִי עַזְמָה וְאַיְצָא כְּסָוי טָנִי שְׁלַמְּחָבָת

1. 24. Baba batra 65 b.

Fol. 28 b, l. 3. Kelim 17, 13. Some variants. See above, note on fol. 26 a, l. 16.

1. 6. This clause is not found in the mishnic text. See, however, *Sifra Shemini*, section 6, 10 (p. 53 a).

1. 7. حَنْضُور = dung.

1. 8. הַכְּהָן [הַכְּדָרִין] Yoma 2 a. See Parah 3, 1. Read [שְׁבָעָת וּכְוּ].

1. 13. בְּיַוְתָא^ג things that remain overnight, and become stale. The י of this word look like ג. But there can be no doubt about the reading.

1. 15. הַטְּבָלָה As ḥefer treats of the class of vessels which have a receptacle and are not subject to defilement, the reading of our manuscript

של בעלי בתי רבו גמליאל מטמא וחכמת מטהרין כלתפ羞 ומנהא אלמתבדה מז עטאם אלטאייר פאן אציף אלהיא מא יקבל אלננאסה שתקבל לדך לך' העשה כלים מעוצמות העופות טהורים ואיצא חבר להם מן הנדר בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר 20 שהוא מקבל טמאה טמא ומנהא אלחי חנן פי וכת אלעמל דרייה ותאל ארא אנקיא אלעמל ודך כאלה ונsha בהא אלעון ואלכטאמ ואל מנכל אלדי יסתור מן אלנחל ואשבאהה פלא תקבל ננאסה פאמא אין כאן אלא מעדת לאנניה אברוי לא מפארקה להא פתנים מז דך נטא כתה וקמטר וקבה וזרף מכחול ואשבאהה לך' המקלות של בקר והחזום 25 שלו והמודר של דבראים והמנפה הרוי אלו טהורים בסוי קפסה טמא כיסו קומטרה טהור בסוי כתה בסוי טני והמכבש של חרש וכסא שתחת החתב

29 a

ה

התבה והקמרון שלה והאלוגני של ספר ובית הנגר ובית המגעל ובית המזוזה ותיק נבלים ותק. ב[ינור] זה והאמום של גודלי מצנפות והמרכיב של זמר ורביעין

is the only one which would suit the context. And yet the view it expresses is diametrically opposed to the decision of the Mishnah, not to speak of the fact that this passage is nowhere to be found. Kelim 27, 1 reads טבלה שאין לה לובז בכל עץ טמא. Hefes had in mind the following passage : תבלה העילונה שמרצין עליה את המועות אף על פי שיש לה לובז טהור ותיק נבלים ותק. ב[ינור] זה והאמום של גודלי מצנפות והמרכיב של זמר ורביעין [מוחבת] [בסוי וכו']. Kelim 12, 3. Read מהבת. Read.

1. 18. Tosefta, *ibid.*, 7, 5.1. 19. *Loc. cit.*1. 21. [אלעון] This can scarcely be right. Below, fol. 29 a, l. 11, we have מלוקות as ללוין. Read, perhaps, ערין = dung. Maimonides explains as follows : אניota מז נילד לתקט פיה רות אלבקר כי לא יפסד אלקמה a vessel in which the dung of the oxen is collected in order not to spoil the wheat. This obviously supports my emendation.1. 24. [וצרף] Instead of וצרף. See above, note on fol. 17 b, l. 10. והחיסום [והחוסם] Kelim 16, 7, 8. Read [המקלות]

של אלית ונוננו[ות הע]ני וסמכות המטה וכופים של תפילה ואמום של נורדי
מסאות Hari אילו טהורין זה הכלל אמר ר' יוסי כל המשמש משמשין של אדם
5 בשעת מלאכה **אַל** ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו אילא בשעת
מלאכה טהור תוק מכחול ובית הבוכל ותיק מכתב ותרונית והקייטבליא
וסקורטיא ובית החזים ובית הפרגנשות Hari אילו טמאים תיק סמפנייא
בזמן שהוא נתנו מלמעלה טמא ומצדו טהור תיק חללים ר' יהודה מתר
מן פנוי שהוא נתנו מצדיו וחיפוי האלה בית הלאניין ובית הכוונות אף על פי
10 **שָׁהֵךְ** שיש בו חמשה טהור שאינו אילא חיפוי ומישום חבורו
כליים טמא. תفسיר מא שביל מן דלק המלכות של בקר אלמנשי ללוין
והחסום שלו אלכטאמ המדרף של דבריהם אלמנכל אידי יסתדר מן אלחחל
והמנפה אלמורוחה קפסה אלתכת אלמעיבה קמטרא קמטר מכבש
תחת קמרון קבה האלניין נלאף האמור אלקאלב של גודלי אלפתאלין ורבעין
15 חבאל סוד וגונגה משדרתיק נמה חרנתיק פארשין והמרכוב של זמר]
אלמרכוב מן אלה אלכשב למוחאבי ואלמנני הפרגנשות אלקנדרייל

Fol. 29 a, l. 3. Read [נורדי]. Utterances [וכופים] means weavers, as Heseṣ explains it later on. Comp. Arabic **نوردي** and Hebrew **נָדָרִים**.

1. 4. A number of variants are recorded : סותות, סוטות, סיינוס : מסאות. But **מסאות** is quoted nowhere. We ought, perhaps, to read **סות**. **woof**.

1. 6. [תיק] Read. **תיק**. Many words are omitted here. The printed text has **קייטבליא** and **סקורטיא** and **תיק טבלה**. But as **קייטבליא** and **סקורטיא** are usually mentioned together, the reading of our manuscript is to be preferred.

1. 7. The mishnic text has **הפרגנשות**. Derenbourg has **הפנויות**.

1. 9. From this word to the end of the quotation is not found in the Mishnah which enumerates other kinds of vessels.

1. 11. Read, perhaps, **ללוין**. See above, note on fol. 28 b, l. 21.

1. 13. **אלמעיב**ה**** This can scarcely be right. Read; perhaps, **אלמעיב**ה****, as **וען** = *he kept, retained*.

1. 14. **האלניין** Read **[האלניין]**.

1. 15. **مشדר** = **مشدر** **مِشَدْ** = *a doth from which a tent is made*.

1. 16. This may, perhaps, mean *recitations*. It seems to be a plural of **محك**.

מכח מכתב קיטבליא נתע סקורטיא ספרה האלה דברם סטפוניא זמירה חילין נאיין בית הלינין אלקנאני פאמא אלתי להאנו ותobel נגסה פאלכלים אלתי לים ואחד מנהא משכין פימה דברנהה ומיא 20 יחתבע מן דלק מזוא לו גו ולא יקבל נגסה מן דלק קמיין ופרש ולחש ומיכא וסתיחה וקרבה וקצעה זנדוק וכואה ומסינה וגיר דלק ממא יtol דבר עייןאה" וחר אלמכאט מן אלחיאב אלקאב' נגסה מא בגין אקל מסחתח ממא ייל אחד נאהאת אללאבס נ קבצאת פמא פוקהא לך' חלק של קטן ר' אליעזר אוות כל שהוא

29 b

וחכם אוות עד שיהא כישעור ונמרד כפול וקאלו העושה חלק אם גיש בו שלשה על שלשה טביה ואם לאו טהור ~~אל... גאנטה~~ ^{ואלנאנסה} ^{פחלום} פ סייר אלמעדראת אלמנעטפהת לכדרמה עג'ז אלברן ונירה מנהה נורב וראן וקלום והוא סראoil וכמיאן לך' ואילו נמרדיין כבולין אנפלייא

1. 17. **שְׁרִيه** = **מַכְבּוֹס** [דבום] (Job 41, 18) by Sa'adya translates **שְׁרִيه** That is the reason why I used that word in my Hebrew translation.

1. 18. **נָאי** [נאין] = *a kind of flute*. See Dozy.

1. 20. **לָה** [לה] Read **לְה**.

1. 21. **מַנְאָר** [ומבא] Is it, perhaps, **מַקְרָר** *a turban?* Or should we read **מןורה**, corresponding to **מןורה**?

1. 23. **נְהָאָת** [נאהאת] Read **נהאת**.

1. 24. **פְּמָא** **פּוֹקְהָא** [חלוק וכוי] An unnecessary addition. See above, note on fol. 25 b, l. 13. Kelim 27, 5.

Fol. 29 b, l. 1. **[הֻוִּישָׁה וּכְוּ]** Tosefta Kelim baba batra 5, 3. The printed edition has **כֵּן הַלְּבָד** after this word.

1. 2. **[וְאֶלְגָּנָסָה]** This word was smudged, and the copyist wrote it above the line. But not being satisfied, he wrote it once more on the margin.

1. 4. **[וְכַמְרָאָן]** **וּרְאָן** = *a kind of legging, or boot.* **[וּרְאָן]** **וּרְאָן** = *a veil.* No plural **חַמְרָן** is elsewhere recorded. Kelim 27, 6.

וְפֶלְגִּיא וּמַכְנָסִים וּכֹבֵעַ וְכַיסְׁ שֶׁפֶתְּלָה עַל שְׁפֶת אֶם
פְּשׁוֹתָה נְמוֹדָת פְּשׁוֹתָה וְאֶם כְּפֹלָה נְמוֹדָת כְּפֹלָה: פְּאַמָּא אַלְתִּי לֹא נֹ
לְהָא וּקְאַבָּלָה נְנַאֲסָה כְּנַהָּא אַכְבָּאוֹן אַלְמַסְתָּעָה לְצַנְאָעָה
אַלְכָבָבָוֹן, פְּאַמָּא אַלְמַעְרָאת מְנַהָּא פִּי אַלְבָיוֹת לֹא מְפַרְדָּאת לְצַנְאָעָה
אַלְכָבָבָוֹן פְּלֹן תְּקַבֵּל אַלְנַאֲסָה אַלְלָהָם אֶלְאָ אֶן תְּכַן מְזַאְפָה אַלְיָי כְּלִי אַכְרָ
אוֹ מְזַוְּקָה בְּזַנְגְּבָר אוֹ זַעֲפְּרָאָן וְאַשְּׁבָּהָהָמָא לְקֹוֹן דָּף שֶׁל נְחַתּוֹמִין שְׁקַבְּעוּ
בְּכָתְלָ רְאַלְיְוָר מְטָהָר וְחַכְמָה מַטְמָאִים וְאַיְזָא אַרְבָּותָה שֶׁל נְחַתּוֹמִין
טַמְאָוֹת וְשֵׁל בָּעֵל בְּתִים טַהָרוֹת סִירְקָוָן אֶן כְּרַכְמִין טַמְאָין וְקָאַלְוָ מִפְנֵי
מְהָא אַרְבָּותָה שֶׁל נְחַתּוֹמִין טַמְאָוֹת מִפְנֵי שְׁהָן מִיְוָהָוָת לְכָלִי שֶׁל בָּעֵל
בְּתִים טַהָרוֹת עַד שִׁיחָזְרוּם לְכָלִי וּמְנַהָּא גָּלוֹד אַלְחוֹיוֹן אַלְגִּיר כְּאַיִנָּה
פִּי אַלְמָא מְתוּיָּה דְבָנָת וְעוֹלָעָלִי אֶן יְעַמֵּל מְנַהָּא כָּלִי לְקֹוֹן יְכֻלָּא פְּאַיְלָוּ עַוְרָהָמֶזָה
אָה וְעַוְרָהָחָופָה בְּמִשְׁמָעָ חַלְמָה לְוָמָא אֲשֶׁר יְעַשֵּׂה מְלָאָכָה בָּהָם יְצָאוּ עַוְרָהָמֶזָה
הָמֶזָה וְעַוְרָהָחָופָה שְׁלָא נְعַשֵּׂה בְּהָזָן מְלָאָכָה וּמְעַנְיָן קֹוֹן עַוְרָהָמֶזָה מֵאָה
כְּאָהָן אַלְגָּלוֹד לְמָם יְמָלָח וְלֹא אַדְכָּל אַלְיָי צַנְאָעָה אַלְדְּבָאָנָה וְעַוְרָהָחָופָה—
פְּאַלְמָלָחוֹה פְּקַט לְקֹוֹן אָמָר לְחַיָּה בְּרָ אַמְּיָה מַשְׁמָא דְּעוֹלָה שְׁלַשָּׁה עַוְרוֹת
הָזָן מֶזָה חָופָה וְדַפְתָּרָא מֶזָה דָלָא מְלָיָח וְלֹא קְמִיחָה וְלֹא עַפְיַין חָופָה
דְּמָלִיחָה וְלֹא קְמִיחָה וְלֹא עַפְיַין וְקָאַלְוָ עַוְרוֹת שֶׁל בָּעֵל הַבּוֹתָה מִחְשָׁבָה
מַטְמָאָתָן, וּמְנַהָּא כְּרַכְמָה מִסְאָחָתָה אַנְגָּזָה פִּי מַתְלָהָא פְּמָא
פְּוֹקָהָא וְמְתָהָא מְן יְטַמְּיהָא וְמְתָהָא אוֹ הָעֵד לִיְצַנְעַז עַלְיהָא אוֹ תְּנַעַל

for حُونَ and أَخْوَنَةَ ^g and أَخْوَانَ ^g or جُونَ ^g or جُونَانَ [אַכְבָּאוֹן 7. 1.

its usual plurals. But أَخْوَانِينَ is not precluded.

نְחַתּוֹמִין [נְחַתּוֹמִין] Read [דָף וּכוֹן] 1. 10. Ibid., 15. 2.

[אַרְבָּות וּכוֹן] 1. 11. Ibid.

1. 12. [מִפְנֵי וּכוֹן] Tosefta Kelim baba mesi'a 5, 4.

1. 15. *Sifra Tazria'*, chapter 13, 10 (p. 68 c). A few slight variants.

1. 16. [מְלָאָכָה עַוְרָהָמֶזָה] Lev. 13. 48).

1. 19. Shabbat 79 a, Giṭṭin 22 a. A few explanatory clauses which interrupt R. Ḥiyya's statement are omitted here. There are one or two other insignificant variants.

1. 21. [עַוְרוֹת וּכוֹן] Kelim 26, 8.

30 a

על מורהם או צמאר או دون ג' קבצאת פי מותלה מעודה ליסתכרם
באה כדרמה מכזינה יחתפת בהא לפועל מחלך או רקעה מסאהת
קבצאת ג' אצעבע פ' מותלה פ' פוקהא ~~הא~~ תדנו מון מית או חסאקה או
מעלה לירקע בהא או מסאהתה ג' קבצאת פי מותלה פ' פוקהא או
ג' נתע מסאהתה ג' קבצאת פי מותלה פ' פוקהא או חזיר מסאהת
ג' קבצאת פי מותלה פ' פוקהא יטא דלק או יגולם עליה או יצטנע
מן יטמיהא או חסאקה מית או תדנו מונה וניר דלק מון אלאליעיאן אל
מנסה ומתי אבד מון הרה אלאליעיאן אלמקודם דכראה קבצה פ' מותלה
פ' פוקהא ואעד לנגולם עליה או دون קבצה לים כדם בה ואן צנ' ^ת
ג' פ' קבל ננאסה לקהל הבנד מטמא מושום שלשה על שלשה למדרס
מושום שלש על שלש לטמת השק ארבעה על ארבעה העור
המשה על המשה מפני ששה על ששה שוין למורדים ולטמא מית. ואיזא
תנייא קווען מיכלן ועשה בגין למשכבר אין פחota מושלים על שלשה
מושב טפח ולאחווה כל שהוא ואיזא ולמעדר כל שהוא: ואיזא
ג' הבנד והשק והעור והופיע מוגטרפין דתנן המקצע
מיכלן טפח על טפח טמא טפח על טפח למאי חי אמל ר' שמעון
בן לקיש מושום ר' ינאי הויאל וראוי להטלית עלنبي חמור^{וועא} ואיזא אין

Fol. 30 a, l. 1. **צמאר** = **צמאר** Read **צמאר** a bandage.

l. 3. **[אצעבע]** This word was intended by the copyist to be deleted.

l. 4. **[מסאהת]** There can be no doubt that some such word as **ועא** ^{וועא} **סאהת** is to be supplied before this word. See the following quotation from the Mishnah.

l. 10. Kelim 27, 2.

l. 13. Me'ilah 18 a. Our manuscript is more explicit than the mishnic text.

l. 14. **[ולמעדר וכו']** **ולאחווה** Read **ולאחווה** I was unable to trace this sentence in this connexion.

l. 15. Sukkah 17 b. Some sentences are omitted here, and it seems that Hefes had a less complicated reading.

l. 17. **[אן וכו']** Tosefta Kelim baba meṣ'a 2, 5.

מתמא אילא המשאש את הצריך ואילא עור שעשו לתרדריך
 אפילו כל שהוא טמא ואילא שלש על שלש שנמצאת בתוך
 20 הבית טמאה שכל הבית מון המזגנו מצאה אחר הדרת כסותה
 או פינדרין צורר בית או מחת תחובת בה או שהיתה פוקה בכל
 או בקופה טהורה ולעולם אינה טמאה אילא עד שיצניעה לבנד.
 ואילא אמר ר' אבא היה ר' נחמי מתהר במטלית שאין בה שלש על שלש

go b

دلא חזיא לא לעניים ולא לעשירים והלכה בר' נחמייה וקאלו הоро חכם
 בר' נחמייה ואילא שלשה על שלשה שעשאה לאספלנות מלונמא
 ורטיה טמאה ואילא שלשה על שלשה שנתמעט אף על פי שטהור
 5 מן המדרס טמא בכל הטעאות: ואילא תניא פחות מישלשה על שלשה
 שהתקין לפיק בו את המרץ ולנער בו את הקורה ולקנה בו את הרחים

1. 18. [עור וכו'] *Ibid.*, baba batra 4, 9.

1. 19. [שלש וכו'] *Ibid.*, 6, 6. A few phraseological variants, besides the scribal errors.

1. 20. [בכוסותה] This is certainly corrupt. Some editions read **או בכסותה**, while Z. has **או בסותה**. It is the latter which our manuscript presupposes.

1. 21. Z. has **בפונדיין**. The construction of our manuscript is decidedly superior, as the **ב ב** is almost impossible. Read **בַּה**. Read **בַּתְּהוּבָה** [בַּבְּלִי]. Read **בַּבְּלִי**.

1. 22. [שיצניעה] The printed text has **! שיצניעה**! There can be no doubt that our manuscript has preserved the correct reading, since the Tosefta speaks of **מזגנו**.

1. 23. Niddah 60 b. In the printed text **ר' אבא** **אבב'**, not **ראבא** (is it **?**), is the authority. There are a few more insignificant variants.

Fol. go b, 1. 1. [והלכה] The printed text gives the name of the authority responsible for this decision. It is possible that Ḥefer did not intend the last three words to be part of the quotation. But when he himself decides he usually says **והלכה**. Comp. below, fol. 32 a, l. 18. *Ibid.*

1. 2. [שלשה וכו'] Tosefta Kelim baba batra 6, 9.

1. 3. [שלשה וכו'] Kelim 27, 8.

1. 4. [חניא וכו'] Shabbat 29 a. There are a number of variants besides the scribal errors. Read **תנן**, as it occurs in Kelim 28, 2.

בין מוכן ובין שאין מוכן טמא דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומ' בין מוכן ובין שאין מוכן טהור ר' עקיבא ואומ' מוכן טמא שאיןו מוכן טהור אם עולא אמר רב בר חנה אם ר' יוחנן דכולי עלמא הנicha בקופסה דברי הכל דעתיה עילוה ורקה ולאשפפה דברי הכל בטولي בטללה לא נחלקו איילא 10 שתלאו בבגנו או הנicho אחורי דלתה ור' אליעזר סבר מדרלא זרקו לאשפפה דעתיה עילאה וקאלו הרר בה ר' עקיבא לנבהה דר' אליעזר : ואלרבור דחכמתה כחכם אלתוב לקו¹ וממן לרבות את הלבדים תלט לום בנד ומינהא איזא סחאייר וקלוע מיראכוב מהי ערץ פיהא נגע כמקראר ~ באקלאה או תדרנו מן מית או חסאקהה לקו² כל הראו לטעמא טמאת 15 מות אף על פי שאיןו מטעם מدرس מטמא בגיןם תנען קלע של ספרינה ווילון ויעבים של שבכה וצטפתה ספרים ונונגולים פאן כאן אלמקראר אלדי יננס ענדיה אלתוב או נירה נאקצא פתחים הרה בוצלה מן נהר יננס פליינר פאן כאנת אלヅלה מן נהרatak ננאסה מן ננאסה אלמוצל בה פיננס לדך אלזאל ואלמוצל בה ארא ערצת להזא או 20 לאחרהטא ננאסה : ואן כאנת מן נהר כפיפ אלגננאסה פלאן יננסא מוי אלשי אלדי יננסא מנה מהי כאן אלヅל מן נירהatak ננאסה לקו³ העשה שנים מן הבנד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן המפני טהור העשה מן המפני ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן הבנד

1. 9. *[ולאשפה]* Delete the 1. *[ורקה]* Read *[ולאשפה]*.

1. 10. *[במנוג]* The printed text has *[בבגנו]*.

1. 11. *Ibid.*, 29 b. The reading there is *[הרר וכו']*. *[לנבהה דר' יהושע]*. See also *ibid.*, 40 a.

1. 12. *Sifra Shemini*, section 6, 8 (p. 53 a), where אן is inserted before בנד. That seems to be the correct reading, as אן is the basis for the derivation.

1. 14. *Nega'im* 11, 11. A few phraseological variants.

1. 16. The printed text has *[וגלגולן]* [וונגנגולים].

1. 21. *Kelim* 27, 3.

1. 23. *חמציה* Read *[העשה]*.

31 a

טמא זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו נטמא מן הכל מומו טהור :
 פאן נסכת ונקצת ועמלמנה כלים אכר הצלח למא צלהת לה והי
 עלי חאל אלביין אלאול מהי איזא עלי חאל ננאסתה תלאן מטהל דלק קרבת
 נקצת בעמלמנה סטיחה פאמא אין צנע ממנה שכלה אכרא לא יצלח
 5 למתל דלק בנטע ואשבאה פטהרא לכו' חמת שעשה שטיח ושטיח
 שעשו חמת טהור חמת שעשה חרמל ותרמל שעשו חמת כר
 שעשו סדין וסדרן שעשו כר בסכת שעשה מטפח ומטפח
 שעשה בסכת טמא וזה הכלל כל ששינויו לשמו טמא לשם אחר
 טהור וקהל רבות' פי וגוב אלטמא באלוימה ואלק cedar כל הרים
 10 יורדין בידי טמאן במחשבה ואין עלין מיד טמאן אילא בשינויו
 מעשה והמעשה מבטלידי מעשה ומיד מחשבה והמחשבה
 אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה : גרע בסיט הרה
 אלהלה הוא אין סair אלכלים תננס באלוימה ולא יתרחפע ממנה
 חכם אלגנסה מהמא הן כדאר אלא בתיריה עמא הי עליה
 15 ונקלתא מן אלהלה אלה לי עלייה אליו הווא אכרוי יסקט חכם
 תלאן אלהלה ואלוימה בהא איזא ואלוימה בנקלה אלוי מא
 ليس בכלי לא יסקט ענהא אלגנסה מהמא הי כלים ולא עזומה
 ניראה תקדמתה . מעני דלק כל הרים יורדין בידי טומאתן
 במחשבה هو מהי עום צאחב כלים מכוץעה אין עמלמנה
 20 כלים או ינקלה אלמעני אכר ואן למ יניראה מן צורתה אלהי

Fol. 31 a. 1. 1. [נטמא] The mishnic text has [טמא].

1. 2. [ונקצת] Read .ونקצת.

1. 3. [אלביין] Read كَبِيَّانٌ = אלביין [state, condition].

1. 4. [נקצת] Read .נקצת.

1. 5. [בנטע] Read [חמת]. חמת [בנטע] Kelim 28, 5.

1. 7. [בסכת] Read .בסכת.

1. 9. Ibid., 25, 9. Slight variants.

1. 15. [וואה] Read .וואה.

1. 20. [אלמעני] Delete the נ as dittography.

הו עליה פתננס לדרך מותי דנא מנהא מוא יננסאה
פאן כאן צאחב אלכלים צאנע יענעעה ליביעעה פלט תורה
יעזימתה פימה הו עאום עלי ביעה מן דלק לקו' שורות

ג ז

של בעל הבית מחשبة מטמאתן ושל עבדן אין
מחשبة מטמאתן של גנב מחשبة מטמאתן
ושל גולן אין מחשبة מטמאתן מפני שלא נתיאשו הבעלים
וקאלו ואילו עורות טמאות מודרים עור שחייב עורי לשטיח עור
5 סקרטיא עור קְטַבְּלִיא עור חמור עור החמר עור הכתן עור הרופא
עור הערסה עור הלב של קטן עור הכר ועור הכסת מודרים עור הסרכ
עור הסירק ר אליעזר אומן מודרים וחכמן אומן טמא מות وكאלו
פימה ינתקל מן אלנאנאסת מן כליא אליא כליא אמר לא תצא בהמה
לא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכוסתה ולא בחותם שבצוארה ולא
10 בחותם שבכוסתה זה וזה אין מקבלין טמאה וזוג דרבבה לא מקבל
טמאה והתニア זוג של בהמה טמא ושל דלת תהור של דלת ועשה
לבכמה טמא של בהמה ועשה לדלת אף על פי שקבעו בדلت וחברו

1. 23. Kelim 26, 8.

Fol. 31 b. The beginning of the first three lines in the manuscript has traces of some writing which was obliterated; but the continuity of the text is not disturbed thereby.

1. 3. [מפני] The opinion of Rabbi Simeon fell out through homoioteleuton.

1. 4. Kelim 26, 5.

1. 5. [עור החמור] These two words are missing in the printed edition, where they fell out through a sort of homoioteleuton. Maimonides comments upon עור החמור and עור החמר separately. But in the mishnic text printed above the commentary the latter words are missing. The discrepancy escaped Derenbourg. Insert עור הכתן [הכתן] after this word.

1. 6. [הסרוק] Read *הסרוק*.

1. 7. [הסורך] After this word, too, there are traces of obliterated writing.

1. 8. Shabbat 58 a. The first sentence is differently arranged in the printed text. There are also a few phraseological variants.

במסגרות טמא שבכליים יורדים בידי טמאן במחשבה ואין עלין
ידי טמאן אילא בשינוי מעשה לא קשיא הא דעת ליה עינבול דא
ד' דלית ליה עינבול: פאמא אלתי לא גו להא ולא הקבל נאסה פמנהא
כל עז חבורם כדרמה קרביה וכדרמה בעירה פאמא אלקריביה פלא תנאים
והי סלאלים וכלאليب ואגטיה מכוצעה ומニアיד מכוצעה איזא:
פאמא מא יכרם כדרמה בעירה פיננס: פאמא אלקריביה פתכרם בדרתהא
ואלבערה פתכרם ניראה מן אלכלים מנהא מנайд וסמאטא וויראה אדר הרה
כארמה אלאנסאן ואלכלים אלנטסטדרמה לאכל אלמצטנעתה מן אלאנסיה
בקיאע ונציאר ונאמאות וסכארים וניראה פמא כאן בהרה אלצפה פיננס
מתי ערץ להא מא יונסהא לך' העשו לשמש את האדם בנון הסולם ובנוין
הקבול ומורה ואנחותה טהורין העשו לשמש את האדם ואת משמשי האדם

32 a

כגון השלחן והטבלה והרולפקי טמאים וכאלו איזא כל' עין יכול הסלט והקילב והמנוחה והמנורה תלם למת מכל כל' עין ולא כל כל' עין או יכול

I. 14. נְדָ] Read נֵה.

1. 19. [סְמָاطָה] Only *سَمَاط* in the sense required here, not *سَمَاطَة*, is recorded by Belet. But the latter is probably a *nomen unitatis*.

1. 20. **אלאנדרה** [אַלְאַנְדָּרָה] This is **עֲדַתְּגָה**, plural of **עֲדַתְּגָה**, not **אַגְּדִיָּה**, plural of **עֲדַתְּגָה**, as the latter is restricted to *food eaten in the morning*, that is to say, *breakfast*.

1. 21. **בְּקַצְאָע** [בְּקַצְאָת] Read **בְּקַצְאָת**. Only **جَامِ** is recorded in the lexica. But there may be a **nomen unitatis**. **جَامِة** [**וּסְכָרִין**] The plural of **سُكْنَى** is nowhere else given.

1. 22. **[העישׂו וכו]** Tosefta Kelim baba meṣi'a 6, 7. **הסולם** The printed text has **אה הכלים** after this word. This seems to be the correct reading as three classes are spoken of.

Fol. 32 a, l. 1. **[כלי וכו']** *Sifra Shemini*, section 6, 4 (p. 52 d). The passage there is corrupt, and a comparison with the preceding citation from the Tosefta will leave no doubt that, with the exception of one scribal error, the original reading is here preserved. See also Tosafot Menahot 96 b under heading **ולדברי**, where this Baraita is quoted, and substantially agrees with our text.

1. 2. סיבלה עין Sifra has [מבל כלֵי עין] which does not occur in the Pentateuch.

שאנו מוציא את השלחן ואת הטבלה ואת הדולבקי תלם לום כל kali עין ריבת מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבת הכתוב מיעט תלם לום kali עין מה kali עין מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משם[שי] האדם אף אני ארבה את השלחן ואת הטבלה ודולבקו שהן משמשין את האדם ואת משמי האדם ומוציא את הסלם שהוא משמש את הארץ[ס] ואינו משמש את משמי האדם והkilב והנחותה והמנורה שהן משמשין את משמי אדם ואין משמשין את הארץ^{1.} ומנהה ברקה מסاخت[חא]
 ג' קבצאת פי מטהה דמי בהא פי מובלחה ומא אשכחאה זאנבי[ע]
 פ' מטהה מתי באנת עלי צמאר או מרhom לקו' שלשה על שלשה שחשל[כח]
 לאשפָה טהורה החזורה טמאה לעולם השלבתה מטהרתת והחוורתה ~
 מטמאתה ואיצא שלש על שלש שעשאה לאספלונית מלגונה ורטיה
 טהורה, ומנהה כסחתא סוא באנת סדרנה או מוקומה אללהם אלא אין יערץ
 ז' פיהא נגע או תדען מן מית או חסכמה לך' מטפחות הספרים בין מצירות
 ובין שאנן מצירות טמאות דברי בית שמאי ובית היל אומ' מצירות
 טהורות ושאנן מצירות טמאות רבנן גמליאל אומ' אלו ואלו טהורות
 ואלהלה כרבנן גמליאל לך' ר' יוסי ור' שמעון אומ' נראין רבנן גמליאל
 במפתח ספרים ובדבורי אנו מודים: ומנהה מצראע מתרס וגלק וספרוד

1. 3. Sifra has which gives no sense. [מוסיא]

1. 5. Read in both cases with Sifra. [כל kali עין ש]

1. 8. [וחkilב וכו'] This sentence is missing in Sifra, and only the last four words are inserted in brackets. It is obvious that the error there is due to homoioteleuton.

1. 10. Read [רמי].

1. 11. [צמאד] Read [צמאד]. See above, note on fol. 30 a, l. 1.
 1. 12. [שלשה וכו'] Kelim 27, 12. The reading there is שלש על שלש. That we have no scribal error here, but a genuine variant, is evident from the preceding line where טפחים = נ' קבצאת שלשה is explicitly mentioned. Maimonides had the same reading as that of printed edition, for he says: ינתנס מנהה שלש על שלש אצעעות ולו כאן מרמי עלי מובלחה.

1. 13. Tosefta Kelim baba batra 6, 9. [שלש וכו']

1. 14. [כסחתא or כסאות] Read [כסחתא].

1. 15. Kelim 28, 4. Slight variants. 1. 18. Tosefta, *ibid.*

1. 19. [ובדבריו וכו'] This is also the reading of the printed text. But

20 אלדי תחת עקב אלבאב ואלעקב ואלדרונד ולמתחעב אראanca מרכב[ה]
 פיאלבננא לכו' כל כל' מותכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הRELAT
 והגנד והמנעל והפotta שתחת העיר והציר והקורה והענור שנעשו
 בקרקע וסאייר מא תקדם דקרה מעמלן מן צוף וקטן ונירה פמת'י כאן נל

Elijah of Wilna suggests reading **וכרבריו** אנו מוריים which is preferable as far as the Hebrew is concerned, as the other expression is rather too strong.

1. 20. **אלדרונד** [ואלדרונד] *a bolt of a door.* It is a Persian word. See Dozy. This word is slightly obliterated, but the restoration, **מרכבה** *[مرکبہ]* = **מרקְבָּה** *inserted, fixed into,* is quite obvious.

1. 21. Kelim 11, 2. Slight variants.

1. 22. **והגנד** [זהגנד] Read

HEBREW TRANSLATION

I a

” זכר את הטומאה נעלמו זה וזה והשתחואה או ששהה כרי השתחואה או שנדבר עם חברו כרי השתחואה או שנכנס לתוספת העורה ושזה כרי השתחואה אינו חייב על כל אחת ואחת דבריו ר' ישמע' שהה ר' ישמע' אום ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחיב על העולם טמאה ועל העולם מקדש ר' אליעזר ר' עקיבא אום אינו חייב אילא על טמאה בלבד.” ואמרו: ”ונעלם ממנו געלמה ממנו טמאה או יכול געלם ממנו מקדש תלם לום ונעלם ממנו והוא טמא על העולם הוא חייב ואינו חייב על העולם מקדש דברי ר' עקיבא ר' אליעזר אום השרצן ונעלם ממנו על העולם השרצן הוא חייב אין חייב על העולם מקדש ר' ישע' אום ונעלם ממנו ונעלם ממן שני פעמים לחיב על העולם טמאה ועל העולם מקדש.” ואמרו: ”תניא מן אין שאינו חייב אילא על שיש בו ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והיעלים ביןיהם תלם לום ונעלם.” והתלמוד אומר בבאוור השתחואה: ”אם הרבה לא שניהם אילא השתחואה כלפי חוץ אבל השתחואה כלפי פנים אף על נב דלא שהה: והא השתחואה קתני וכי אם איזו היא השתחואה שאין בה טהרה ואיזו היא השתחואה שיש בה טהרה כריעה שיש בה טהרה פישוט ידיים ורגלים וכמה שיעור טהרה פליini בה ר' יצחק בר נחמני וחדר עמידה ומני ר' שמעון בן פוי ואמרי לה ר' שמעון בן פוי וחדר עמידה ומני ר' יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמעון בר נחמני חד אמר מכירעה ואילך וחדר אמר בגדר הפסוק כלו וכל ישראל ראים ברדה הָא וְגַזְעַנְגַע “ ובפסוק הזה כ”ב מילים.

המצואה התשיעית ממנו.

רליקתה ומוצא קוצים ואכללה נריש או כמה
או דבר אחר הנמצא בשדה חיב לשלם דמי הנזק, כמו שבתו: "כִּי תֵצֵא אֲשׁוֹם וְגַם,
הmdl'יק את הבערה והmbיא אותה וירפה שום בחשלומי הנזק. אבל אם סכת
רליקתה הייתה נשיכת הרות, לא דבר אחר, המביא פטור, כמו שאמרו: "כִּי תֵצֵא אֲשׁוֹם וְגַם

ב ז

ומצא קוץ וגו' כי יצא מעצמה שלם המעביר את הבערעה בתה הכתוב
בנזקי ממונו וסימן בנזקי גופו", ועוד: "השליח את הבערעה ביד בראש שוטה
וקטן פטור מדרני אדם וחיב בדין שעמם שלח ביד פקה הפקה חיב
אחר מביא את העצים ואחד מביא את האור מביא את האור חיב בא
5 אחר ולבה الملבה חיב לבתו הרוח כלם פטורין", והמתכוון להדריך
ושאיינו מותכוון שום בחשלומי, כמו שאמרו: "אדם מועדר לעולם בין
שונן ובין מיד בין ער ובין יישן סמא את עין חברו וישבר את הכלם
משלים נזק שלם", ועוד: "לעשות שאין מותכוון כמותכוון", ואם

בערעה האש נהר או שלולית שרחבת כל אחד מהם שמנה אמות, או שהיא רחבה
10 דרך הרבים שיש עשרה אמה ומעלה ואכללה איזה דבר, אין חיב לשלם דמי הנזק
או זולתו. אבל אם היה הנהר או השלולית ודרך הרבים פחותים מן השערור הזה
חיב לשלם דמי הנזק, כמו שאמרו: "בערעה נהר או שלולית שחן רחבן שמנה אמות
פטור", ועוד: "בערעה גדר שהוא נבוה ארבע אמות או דרך הרבים או נהר

פטור", ואמרו: "דרך הרבים מאן תנא אמר רבא ר' אליעזר היה ראם שיש עשרה
15 אמה דרכ' הרבים", מי שהדריך בערעה ברשותו ונתרומה היא או ניצוצה,
או נתזקה וירפה רשותו של חברו, צדיקים לראות אם היה בשערור גופה,
שزادה בו המדריך, כדי לעבר מירושתו אל הרשות שנירפה, חיב המדריך

לשלים את הנזק; אבל אם לא היה בכח נופה כדי לעבר מירושתו אל הרשות
שנירפה, והסבה הנורמת לשרפיה היתה רוח זמנין, או דבר אחר, שחזק שלחבתה,
20 המדריך פטור, כמו שאמרו: "הmdl'יק בתוך שלו כמה תעבר הדלקה ר' אליעזר
בן עורייה אומר רואין אותה כאלו היא באמצעות בית כור ר' אליעזר אומר שיש
עשרה אמה דרך הרבים ר' עקיבא אומר חמישים אמה ר' שמעון אומר שלם
ישלים המב' א' ה' הכל לפני הדלקה". "אם רב נחמן אמר רבנה בר אבונה אט'

2 a

רב הכל לפִי נובחה של דלקה אם رب יוסף אם رب יהודה אם שמואל הלבנה
 כר' שמעון", והתוספה אומרת בדבר השעור שת עברו אותו הבURAה שהדלקה,
 בשיטת הרוח מינשבת, ואכלת איזה דבר: "המלך בחוך שלו כמה תעבר הדלקה ר'
 אליעזר אוּמָה שְׁשׁ עֲשָׂר אֶמֶת שְׁלַשׁ אֶמֶת דָּרְךָ הָרְבִים בְּשֹׁעַת הָרוּחַ שְׁלַשִׁים
 ۵ אֶמֶת רְאֵת יְהוָה אֶמֶת שְׁלַשִׁים אֶמֶת בְּשֹׁעַת הָרוּחַ שְׁלַשִׁים
 חֲמִשִׁים אֶמֶת בְּשֹׁעַת הָרוּחַ שְׁלַשׁ מֵאוֹת אֶמֶת מֵעַשָּׂה בְּעָרְבָּה שְׁקָפֵץ הָאוּר
 יתר מְשֻׁלָּשׁ מֵאוֹת אֶמֶת וְהוּא שׁוֹב מֵעַשָּׂה שְׁעַבְרָה הָדֳלָקָה אֶת הַיּוֹדָן
 שְׁהִתָּה קַשָּׁה בְּמַה דְּבָרִים אָמְרוּם בָּזְמַן שְׁקָפֵצָה אֶבֶל אֶם הִתָּה מְסֻכְּבָתָה
 וְהַלְכָתָא אוּשָׂה וְעַזְיָם מְצַוִּים לָה אָפִילּוּ עַד מַיִלְהָרִי וְהַיִבְרָה נָהָר
 ۱۰ אוּגְרָדָאוּ שְׁלֹלִיתָשׁוֹן רְחַבְין שְׁמָנָה אֶמֶת פְּטוּר", ואֶמֶת אֶכֶלֶת נְדִישָׁה
 וְנִשְׁרָפוּ בִּינְתִּים כְּלֵי וְרַעַתָּאָוּ נְדִישָׁה אָוּ נְבָשִׁים כְּפֹתִים, אוּ דָבָר אַחֲרָה
 שְׁדָרְכוּ לְהַנִּיחָוּ שָׁם, חִיב הַמֶּרְלִיק לְשָׁלָם דָמֵי כְּלָם. אֶבֶל אֶם
 נִשְׁרָף בִּינְתִּים דָבָר שָׁאוּן דָרְכוּ לְהַנִּיחָוּ שָׁם, אַינוּ חִיב לְשָׁלָם.
 וְאֶמֶת אֶכֶלֶת בֵּית דִירָה חִיב לְשָׁלָם נְמַדְמֵי כָל מַה שְׁנִשְׁרָף בְּתוּכָה, כְּמוּ שְׁאָמְרוּ:
 ۱۵ "הַמֶּרְלִיק אֶת הַנְּדִישָׁה וְהַיּוֹ בּוּ כְּלִים רְאֵת יְהוָה אֶמֶת שְׁלַשִׁים כָּל מַה שְׁבָחוּ וְחַכְמָה
 אֶמֶת אַין שְׁלָם אַילָא נְדִישָׁה שְׁלַחְטִים אָוּ נְדִישָׁה שְׁלַעְדרִים הִיה נְדִישָׁה כְּפֹתָה לָוּ
 וְנִשְׁרָף עַמוֹ הַיִבְרָה עַבְרָה כְּפֹתָה לָוּ וְגַרְדִּי סְמוֹךְ לָוּ וְנִשְׁרָף עַמוֹ פְּטוּר וּמוֹדִים חַכְמָה
 לְרְאֵת יְהוָה בְּמֶרְלִיק אֶת הַבִּירָה שְׁמָשָׁלָם כָל מַה שְׁבָתוֹכָה שְׁבָנוּ דָרְךָ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחָוּ
 בְּבַתִּים", וְאָמְרוּ: "רְאֵת יְהוָה סְבִרָה יְשָׁלָם כָל מַה שְׁבָחוּ וְאַיְלָוּ אַרְנָקִי וּרְבָנָן
 ۲۰ סְבִרָי כְּלִים הַרְאֵוּנִין לָה אַין שָׁאוּן רְאוּנִין לָה לְאָוּ וְמַה אַיְנָהוּ מַרְגִּין וְכָלְבָרָק":
 וְעַנֵּן דָבָרִי אוּשָׂה הַשְּׁרָה (מִשּׁוּם שְׁבָחָבָא) כָל דָבָר שְׁמַנְיָהִים בְּשָׁדוֹתָה בְּנֵן עַזִּים וּקְנִים
 וְאַבְנֵי הַבְּנִין וְהַרוּמָה לָהֶם; וְהַמֶּרְלִיק חִיב לְשָׁלָם דָמֵי כְּלָם, כְּמוּ שְׁאָמְרוּ: "וְכָן סָרָה שְׁלַקְנִים
 וְשְׁלַקְוֹתָה וְכָן מְרַבְנִים שְׁלַקְבָּנִים וְשְׁלַקְבָּרוֹתָה שְׁתַּחַתְקִינָן לְפִיד שְׁנָא אוּ הקְמָה

2 b

אֶפְחָאֵלָן בְּשָׁמֶעָ אוּ הַשְּׁרָה אַיְלָוּ לְחַכָּה אֶת הַעֲפָר", וְשְׁמָנָה הַמְצֻוֹת הַלְּלוּ
 שְׁנָכוּרָוּ לְמַעְלָה, הַחַוָּה לְגַבּוֹת אֶת הַחַשְׁלָמוֹיִם מִפְרַשְׁתָּהָן; וּרְקָבָרָאָצָן יִשְׂרָאֵל,

לא בנויה, כמו שאמר רבא: "אדם באדם ואדם בשור אין נובין אותו בבבל," כונתו:
 אדם שהוחק באדם ואדם שהוחק בשור. ואם עלתה ביד רואובן בחוץ לארען
 ותפש כישמעון החשלומיים הנגבים בארץ ישראל, והთאונן שמעון על זה
 אל השופט, אין השופט צריך להוציאם מרואובן ולהזירם לשמעון,
 כמו שאמרו: "השתה דאמרת פלנא נוקא קנאסה האי" כלבא דאבל אמרי ושונארה
 דאבלה חרבנולא משונה הוא ולא מוגבנן בבבל והוא תפש לא מפקין מיניה,"
 ואמרו: "זהו נברא דאלס ידא דינוקא אתה לקמיה דראבא אלס לו לישמו
 זה להה בעבדא היכי דאיין רבא הבי והוא רבא הוא דאמ' כל שמן אותו בעבד
 אין נובין אותו בבבל אין הבי נמי ואילא שאני הכא דאקדם ניק תפש".
 ואם התאונן [ראובן] על שמעון, יכריח השופט את שמעון לרצות את רואובן. והרצוי
 בויה אינו קצוב כמו שהוא קצוב בארץ ישראל, ושעورو בחוץ לארען כפי שיפשרו
 בינוים הנאמנים שבאנשי המקום, לפי השנתה ידי בעל הדין בזמנם ההוא. ואם
 מאן שמעון קיבל עליו את הדין מנדירים אותו. אבל אם שמעון קיבל עליו וראובן
 איינו רוצה להחמיר, מудירים לטובות שמעון, ואם ביקש רואובן להביא את שמעון לארץ ישראל
 להשפט עמו שם שומעים לו. ואם מאן שמעון ללכחת עמו מנדירים אותן, כמו שאמרו: "ואי
 אל אומניה לדינה בהדי לארען יש' מזמנין להה ואו לא אויל משמתינן
 להה ובין כד ובין כך משמתינן ליה לסלוקה הויקה מדרך נתן רתיניא ר נתן
 אוול מנין שלא יndl אדם כלב רע בתוך ביתו יעמיד סלם רועה בתוך
 ביתו תלם לوم ולא תשימים דמים בביתך." נשלם באורנו של החלק
 השלישי הכלל תשע המצוות שנזכרו למטה.
 החלק הרביעי כולל אחת עשרה מצות שאין חובה לעשותן בזמן הזה

3 a

לא בארץ ישראל ולא בחוצה לה. מהן תשע מצות עשה ושתי מצות לא תעשה.
המצוות הראשונה ממנה. אם שור שלא נודע לננה לננה
 איש, ומית האיש ההוא, חיבים לסקל את השור ואסור לאכל אתבשרו. ובעליו
 נקי מזוה, כמו שכחוב: "וכי יינה שור את איש זג", ובקבלה בכלל שנגינה ונשיכה
 ורביבצה ובעיטה שווות בתורת ננחת, כמו שאמרו: "כנים שורך ואני אשמרנו

החוק חייב הויין פטור כנום שורך ושמרו הווק פטור הויין ר' מאיר אומר משלם נוק שלם וחכמ' אומר על השן ועל הרגל משלם נוק שלם על ננicha ועל נניפה זעל נשוכה ועל רבוזיה ועל בעיטה מועדר משלם נוק שלם ותם משלם חז'י נוק", וצרכ'ים לסקל את כל אחת מהבחמות בין שדרמן לטרף ובין שאנן טורפות, וכן הדין במיני העופות, בשעשו באדם במעשה השור הננה, שסוקלים אותו בשבייל זה, כמו שאמרו: "שור תם שהמית עד שלא עמד בדין מכורו מכך והקדשו מוקדש שחטו וננתנו במתנה מה שעשה עשי קרכמו בעלי חובות והנינהו אבל אחורי בן אסור, כמו שאמרו: "שור תם שהמית עד שלא עמד בדין מכורו הקדשו אינו מוקדש שחטו וננתנו במתנה לא עשה כלום בין חרב עד שלא הוייך ובין הוייך עד שלא חרב קרכמו בעלי חובות והנינהו בין חרב עד שלא הוייך ובין הוייך עד שלא חרב לא עשה כלום לפי שאיןו משתלים אלא מנופג", ואסור להקריבן, אבל ימכר יווציאו דמיו לברך הבית, או יעוב לנפשו ווישמש לקדש. ודבריו את האיש או את האשה יכללו גם בן טמתם ואנדרגנוס וקטנים, כמו שאמרו: "אין לי אילא איש ואשה מניין לרבות קטן וקטנה וטומטם ואנدرגנוס תלם לו' את האיש או את האשה", ואם לפ'ו את השור הוה לננה, והרגל לעשות כזה, כגון שור האצדין, וננה והמית, אין צרכ'ים להמיתן, כמו שאמרו: "שור האצדין אינו חייב מיתה שנ כי ינח ולא שייניחוה", ועוד: "שור האצדין כשר לנבי מזבח מפני

ב' 3

שהוא במעוסה", ולחזק דבריו "ולא י飡 את בשרו" נסף גם האסור להנות ממנו. וכן הדין גם במקצת הדברים האסורים שנאמר בהם "לא י飡", "לא תאכל", "לא י飡ו", לא בכלם, לא בכלם, כמו שאמרו: "אם ר' אלעזר כל מקום שנ לא י飡 לא תאכל לא י飡ו אחד איסור אכילה אחד איסור הנאה 5 במשמעות עד שיפורות לך הכתוב בדרך שפרט לך הכתוב בנבלת לנו אשר בשעריך ולנו במכירה רתניה לא תאכלו כל נבללה", ולרבותינו בה באוראים ופרטם שנוכרים בקצרה בשבייל אריכותם. ובעל השור נקי — פטור הוא מכל יתר

התוצאות. והדברים שבעל הישור המועד, רצוני למור, שהועד עליו שהנו שור נהנה, חיב בהם, אין בעל השור שלא נודע שהנו נהנה, רצוני למור תם,
 10 חיב בכלם. והדברים שבעל הישור המועד חיב בהם הם המשחתה, צריך הוא לעדרות עדים שיעידו עליו. חיב לשלם נזק שלם וצריכים להמית את השור אם נהנה בכוונה; אבל אם לא נתכוין לננה אינו חיב מיתה, אלא משלם את הכלfra, חיב לשלם לעבר שלשים שקלים. חיב להחויר דמי הנשחתה. וצריך לשלם
 15 מכספו. וכולם חמשה דברים. והדברים שבעל השור שלא נודע לננה חיב בהם הם שנימ. האחד מהם: חיב לשלם חצי דמי הנשחתה והנפשר; ואם נהנה והמיתה ולא התכוין לננה את ההרגן, אינו חיב מיתה. והשני: צריך הוא לשלם מגוף הגוף, לא מכספו, כמו שאמרו: "חמשה דברים בין שור
 20 חם למועד מועד צריך עדים וthem אין צריך עדים מועד משלם סלע וthem אין נהן הכהפר וthem אינו משלם את הכהפר מועד משלם שלשים סלע וthem אינו נתן
 25 שלשים סלע מועד משלם נזק שלם וthem משלם חצי נזק מועד משלם מן העליה וחם משלם מגופו", ועוד: "יש חייב בכפר ופטור מן המיתה ויש
 שחיב במיתה ופטור מן הכהפר יש שחיב בזה ובזה ויש פטור מזה
 ומזה מועד בכוונה חייב בזה ובזה חם שלא בכוונה פטור מזה ומזה
 מועד שלא בכוונה חייב בכפר ופטור מן המיתה חם בכוונה חייב במיתה
 25 ופטור מן הכהפר". **המצויה החשניה ממן.** מי שיש לו שור נהנה

4 a

מתمول שלשים והתרו בו שישמרנו ולא שמרנו, והמיתה איש, חיבים לסקל את
 השור, ונם הוא ראוי למיתה בידי שמיים. ואם חיבוהו לתח כפר הנהנה יתן כל
 מה שהוושת עליו בפשרה, כמו שכותב: "ואם שור נהנה מתמול שלשים וכו' אם
 כפר יוזע וג או בן יוזע", כונת מתמול שלשים — שלשה ימים רצופים, כמו שאמרו: "ר
 5 יהודה אומר מועד שהיעדו בו שלשה ימים זה אחר זה", ועוד: "יום ואמש
 ושלפנינו", והועד בבעליו — נם בפני השופט, כמו שאמרו: "לעולם אין עשה
 שור מועד עד שיעידוהו בפני הבעלים ובפני בית דין העידוהו בפני הבעלים
 ולא בפני בית דין בפני הבעלים אין העשה שור מועד עד

שיעודו בפני בעליים ובפני בית דין העידותו בפני שנים יום ראשון ובפני
 १० שנים יום השני ובפני שנים יום השלישי הרי אלו ג' עדויות והן עדות
 אחת", ולא ישמרנו בעליו — אם לא שמרו בשחיטה, כמו שאמרו: "ר' אליעזר אומר
 אין לו שמירה אלא סכין", וنم בעליו יומת — מיתה בירוי שמים, כמו שאמרו: "שור
 שנכח את האדם ומת מועד משולם את הכהר ותם פטור מן הכהר וזה
 וזה חיבור מיתה וכן בגין בכת", ואמרו בבראשית את הדבר הזה: "אתה אומר
 ११ בידי שמים או אינו אילא בידי אדם וכשהוא אומר לא תקחו כפר לנפש רוצח וזה הוא
 אין נתנן פריו למומתין בידי אדם אבל נתנן פריו למומתין בידי שמים".
 וור אמרו: "אם חזקה ובן תנא דבר חזקה מות יומת המכחה רוצח והוא על
 רציחתו אתה הורגו ואין אתה הורגו על רציחת שורו", אם כפר יוישת
 עליו — בית דין מכיריים אותו שיריצה את בעל דינו, כמו שאמרו: "יכול אם אמר
 १२ לו מהו יהא נתן לו מנה ואם אמר מה מה יהא נתן מאה מנה נאמר בן יוישת עליו
 ונאמר להלן ישית מה יוישת עליו האמור להלן בבית דין אף האמור בן בבית דין", ובקבלה
 נכלל שעשרים דברים שהחותורה לא הוכירתם, איןanno מענישים את העושה אותן, אלא
 האלים יתברך יונש אותו, המבעת את חברו בדבר שהתריף את דעתו, כמו שאמרו: "המבעת
 את חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים", המבעת בהמת חברו
 १३ ונשתתה, כמו שאמרו: "המבעת בהמת חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור
 לשמים", המליעית בהמת חברו מאכל רותח או דבר מר

4 b

או צאה או סם המוות, כמו שאמרו: "הלויטה חלהית הרודופני סם המוות
 וציאת התרנגולין פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים". הנוטן
 אפר פרה ארומה ומה שמצוות ממנה לעשותה באחת המלאכות, והמשקה
 את אחת הבתימות מי חטאתי, כמו שאמרו: "העוישה מלאכה למי חטאה ובאפר חטאתי
 ५ והנותן מי חטאתי לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים", שליח בית דין
 שנצטווה להכotta מלכות ארבעים והכה מכה אונשה, כמו שאמרו: "שליח בית דין שהכח
 ברשות בית דין והויק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים". רופא אמרו
 १४ שרפא ברשות בית דין והויק, כמו שאמרו: "רופא אומן שרפא ברשות בית דין

והויק פטור מדריני אדם וחיב ברני שמים". ממחה באחת החקמות שזו
 10 לחתק עובר מות ממעי אשה כדי שלא תמות בשבילו והואיק לה
 בניתם, כמו שאמרו: "המחתק את העובר במעי אשה ברשות בית דין והואיק
 פטור מדריני אדם ודינו מסור לשים", הפורץ נדר כדי שתרעינה דרך בו
 בהמות חברו. הkopf קמה או תבואה אחרית של חברו בפני
 דלקה שחממתה ויבשתה או שרפה. השוכר עדים להעיר.
 15 המכחד עדות הצריכה לחברו והוא לערתו; כמו שאמרו: "אם ר' יהושע' בן לוי
 ארבעה רברים העשו אותם פטור מדריני אדם וחיב ברני שמים ואילו הן הפורץ נדר
 בפני בחמת חברו והкопף קמו של חברו בפני הדרליה והשוכר עדי שקר לחברו
 להעיר והיודע עדות לחבריו ואני מעיד לו". השולח את הבURAה ביד חרש שומה
 או קטן והויק, כמו שאמרו: "השליח את הבURAה ביד חרש שומה
 20 וקטן פטור מדריני אדם וחיב ברני שמים". מי שנשבר כליו
 בדרוך רבים ולא אספו, והחולק שם יעצר בשבילו, כמו שאמרו: "נשברה כדין
 ולא סלקה פטור מדריני אדם וג". המתרשל להעמידה בהמותו שנפלת
 ולא הקיימה, כמו שאמרו: "נפלה גמלו ולא העמידה פטור מדריני אדם וג".
 המצאה להמית נפש נקייה ונחרגה על ידי זה, כמו שאמרו: "תנייא האומר
 25 לשלהו צא והרג את הנפש הוא חייב ושולחו פטור שמאו או מושם חני

5 a

הנביא שולחו חייב שנ ואתו הרגת בחרב בני עמון וג מי שולחו חייב ביד
 שמים", ואמר ר' שמעון בדבר החובבים, כשהויקה הבהמה ברשות בעליה וברשות
 שאינה של בעליה וברשות המשותפת לבעל המזוק ולבעל הנזק, ובזוא בזה:
 "ארבעה דברים היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקן כל מקום שיש רשות לנזק
 5 ולא למזוק חייב בכל למזוק ולא לנזק פטור מן הכל לזה ולזה וכן בנזק השותפני
 והבקעה על השן והרגל פטור על נגינה ועל נשיכה ועל רבייצה ועל
 בעיטה מועד משלם נזק שלם ושם משלם חזי נזק וכל מקום שאין רשות לא
 זה ולא זהה וכן בנזק חזר שאינה של שניהם על השן ועל הרגל משלם נזק שלם ועל
 נגינה ועל נשיכה ועל רבייצה ועל בעיטה ממועד משלם נזק שלם

וְ וְתִּם מִשְׁלָמָן חַזִּי נֹזֵק רֶאֱלֹועֶד וְרַשְׁמְעוֹן אֲוֹמֶר טְרֵפָה אֲוֹמֶר עַל הַכְּלָי מִשְׁלָמָן נֹזֵק
 שְׁלָמָן וְחַכְמָה אֲוֹמֶר עַל הַשְׁנִין וְעַל הַרְגָּל מִשְׁלָמָן נֹזֵק שְׁלָמָן וְעַל נְנוּחָה וְעַל
 נְשִׁיכָה וְעַל רְבִיצה וְעַל בְּעִיטָה מוֹעֵד מִשְׁלָמָן נֹזֵק שְׁלָמָן וְתִּם מִשְׁלָמָן חַזִּי נֹזֵק.”
 בָּבוֹה דִּיקְיָים שְׁחוּכְרָיו רְבּוֹתָינוּ. וְהַהוּכָה שְׁשִׁיתָה הַמְּצֻוֹת הַלְּלוּ אַינְן חֻבָּה עַלינוּ
 בָּזְמָן הַזָּהָר הִיא מָה שָׁאמַרוּ: ”דִּינִי נְפָשֹׁות בְּעֶשֶׂרִים וְשִׁלְשָׁה הַרְבָּעָה וְהַרְבָּעָה בְּעֶשֶׂרִים
 וְשִׁלְשָׁה שְׁנִי וְהַרְגָּתָה אֶת הָאֲשָׁה וְאֶת הַבָּבָה וְאֶת הַבְּהָמוֹת תַּהְרְנוּ שְׁוֹר הַנְּסָקֶל
 בְּעֶשֶׂרִים וְשִׁלְשָׁה שְׁנִי הַשּׁוֹר יַסְקֵל וְגַם בְּעֶלְיוֹ יוֹמָת בְּמִיתָה הַבָּעֵלִים כִּן מִיתָה
 הַשּׁוֹר.” וְהַיכְלָת לְדִין כָּל הַדְּבָרִים הַלְּלוּ נְפָسָקָה מַבְנֵי אָדָם בְּאַרְבָּעִים הַשָּׁנִים
 חַאֲחַרְנוֹת שְׁהָבִית הַשִּׁנִּי הִיא קִימָם, כְּמוֹ שָׁאמַרוּ: ”אַרְבָּעִים שָׁנָה קָודָם חַרְבָּן הַבַּיִת גָּלְתָה
 לְהַסְנָדרִי וַיַּשְׁבַּה בְּחִנּוֹת לְמַאי הַיְלָכְתָה אָמֶר רַיְצָה בָּר אַבְרָהָם שְׁלָא דִינִי נְפָשֹׁות.” וְעוֹד
 אָמַרוּ: ”רַיְצָה נְגִידָה לְהַהְוָא נְבָרָא נְבָרָא דְּבָעֵל נְוִיה אֹזֶל בֵּיהֶ קִירְצָה בַּיְמָכָא אַיכָּא
 נְבָרָא חָד בְּיְהוּדָי דְּקָא דָּאָן כִּי לֹא נְקוּט הַרְמָנָא מַמְלָכָא אַיִתָה
 לְדִין שִׁילָא אָמָרוּ לְיהָ אַמְּאי צָעַרְתִּיהְ לְהַאֲיִ נְבָרָא דְּבָעֵל חָמָר אֵי חַכִּי
 בְּרַקְטָלָא הוּא אָמֶל לְהוּ מִיכְיָר חָרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִיתְלֹן רְשׁוֹתָא לְמִירָן דִּינִי
 נְפָשֹׁות.” **הַמְּצֻוֹת הַשְּׁלִישִׁית מִמְּנוּ.**
 אִם עֲדַת יִשְׂרָאֵל חָטָאוּ בְּשָׁנָה וּנוּלָם דָּבָר מַעֲנֵי הַקָּהָל וּעְשָׂוּ אֶחָד

5 b

הַדְּבָרִים הַאֲסּוּרִים וְאַשְׁמָוּ בְּדָבָר אֲשֶׁר עָשָׂו, חִיב הַקָּהָל לְהַבִּיא אֶל אֶהָל מוֹעֵד
 פָּר לְחַטָּאת. וּסְמָכוֹ זְקִנֵּי הַעֲדָה אֶת יְדֵיָם עַל רַאֲשׁוֹ. אַחֲר כֶּךָ יְשַׁחַת, וְהַכְּהָן
 הַמְּשִׁיחָה יוֹהֵד מַדְרָמוֹ אֶל פְּנֵי הַפְּרָכָת שְׁבַע פָּעִים, וּנְתַנֵּן מִמְּנוּ עַל קְרָנוֹת
 מִזְבֵּחַ הַקְּטָרָת, וְהַנּוֹתֵר יִשְׁפַּךְ אֶל יִסְׁוּר מִזְבֵּחַ הַעֲלָה. וְהַקְטִיר עַל הַמְּזֻבָּחַ
 5 חַלְבָוּ וּכְלִוְתוֹ וְהַיּוֹתָת עַל כְּבָרוֹ. וְכָפֵר לָהֶם וּנְסַלֵּחַ לָהֶם. וְהַזְּמִיא אֶת כָּל הַפְּרָר
 אֶל מִחוֹזֵין לְמַחְנָה אֶל מָקוֹם טָהוֹר אֶל שְׁפָךְ הַדְשָׁן, וַיְשַׁרְף שֵׁם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: ”וְאַם
 10 כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁ וּנְעַז וְנוֹרָעָה הַחַטָּאת וְסְמָכוֹ זְקִנֵּי הַעֲלָה וְזַבְחָה הַכְּהָן וְזַבְחָה
 וְטַבֵּל הַכְּהָן וְזַבְחָה הַדְּרָם וְזַבְחָה כָּל חַלְבָוּ וְזַבְחָה לְפָר וְזַבְחָה לְהַזְבִּיא אֶת הַפְּרָר וְזַבְחָה
 דְּבָרָיו” עֲדַת יִשְׂרָאֵל “וְעַנְיֵן הַעֲדָה” וְ”זְקִנֵּי הַעֲדָה” יַכְלִלוּ הַכְּתָה הַעֲלָזָה שֶׁל הַשׁופְטִים, כְּמוֹ
 15 שָׁאמַרוּ: ”עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַעֲדָה הַמִּוּחָדָה בִּיְשָׂרָאֵל וְאַיְזָוּ זַו סְנָדרָין גְּדוֹלָה הַיּוֹשָׁבָת בְּלֶשֶׁת

הניתת,” ועוד: ”פר שנא כנ קהָל ונאמר להלן קהָל מה קהָל האמור להלן בית דין אף כנ בית דין,” וענין ”ונעלם דבר” חלק מן המצוה ולא מצוה כליה, כמו שאמרו: ”ונעלם דבר ולא שתחעלם מצוה כליה.” ואמרו: ”הורו בית דין לעקר את הנוף אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה אין עבירה זורה בתורה הרי אילו פטורין הורו ⁵קיימים מקצתן ולבטל מקצתן הרי אילו חיבין באיזעד אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום בוגרין ייש שבת בתורה אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבנים פטור יש עבירה זורה בתורה אבל המשתחווה פטור הרי אילו חיבין שנ ונעלם דבר דבר ולא כל הנוף.” ”הורו לבטן מקצת ולקיים מקצת הרי אילו חיבין באיזעד יש דם בתורה אבל אין חיבין אילו על הדם הקרב לשמים יש הלב בתורה אבל אין חיבין אילו על הלב הקרב ²⁰ לשמים יש פגול בתורה אבל אין חיבין אילו על פגול שבשלמים הרי אילו חיבין.” ואמר ”מכל מצות יי' להבדיל ממה שאינו מצות יי', כמו שאמרו: ”מצות יי' ולא מצות המלך ולא מצות בית דין.” ודבוריו ”אשר לא תעשינה” עניינים בדברים שם נעשו בזדון, לא בשננה, היה העושה אותם חיב להכרת מאת יי' (רצונו לומר ברחת), כמו שאמרו: ”אין ²⁵חיבין אילו על דבר שודונו ברת ועל שננתו חטאתי.” וזה הוא כגון העושה מלאכה ביום

6 a

הכפורים והאבל חמץ בפסח וערל שלא מל וכיוצא בהם, והסמכה צדrica להיות בקרבן זהה ונמ בקרבן שעיר עבירה זורה, אבל לא בקרבנות צבור אחרים, כמו שאמרו: ”וכל קרבנות ציבור אין בהן סמיכה חוץ מפרuba על כל המצאות ושעירי עבירה זורה,” ועוד: ”אם ראנינה גמיירי שתי סמכות בצבור.” ⁵ וצדrica להיותשתי ידי הסופר, כמו שאמרו: ”סמכה ידו על הראש ובשתידי ידין,” ושלשה מראשי העדה צרים לעשות זאת, כמו שאמרו: ”עדת המזוחדים שבדרה, וסמכו זקנינו הרי שנים ואין בית שכול הרי שלשה.” ופני הזוכה צרים להיות מועדות בשעת השחיטה לפני מורה, כמו שאמרו: ”כחן נдол היה עומדת במורה ופנוי לפני מערב,” והperf ישחת לפני המזבח הצפוני, כמו שאמרו: ”לפי יי' בצפון.” ⁵⁰ וכונת מוחין למחרנה — מוחין לכל מלחנותיהם, כמו שאמרו: ”חוין לשלש מלחנות.”

המצוה הרביעית ממנה.

אם נשיה יחתא ועשה בשגגה אחר הדברים האסורים ואשם, ואחר כך הודע אליו חטאתו, חיב להביא את קרבנו שעיר עזים חמימים. סמך ידיו על ראשו, ושחטו במקום אשר ישחט את העולה. ולקח הכהן מדרומו באצבעו וננתנו על קרנות מזבח העולה, והנותר ממנה ישפּך אל יסודו. והקטיר את כל חלבו כhalb זבח השלמים. וכבר עליו הכהן מחתאתו
 ונסלח לנו, כמו שבתוב: "אשר נשיה יחת ווא הודע אליו וו סמך ידו וו ולקח הכהן וו ואות כל חלבו גו", ובונת המלה נשיה היא מלך, כמו שאמרו: "אויה הוא נשיה זה המלך שׁ ועשה אחת מכל מצות יי אלחינו. ולהלן הוא אומם למן ילמד
 20 ליראה את יי אלחינו מה אלחינו האמור להלן נשיה שאין על נביו איליא יי אלחינו אף אלחינו האמור כן נשיה שאין על נביו איליא יי אלחינו", ובונת או הודע אליו חטאתו — שידע הוא בעצמו בחתאתו, כמו שאמרו: "הודע אליו ולא שידיועו אחרים מניין אפילו אמרו לו שנים תלם לום הודע אליו ולא אישר יאמרו לו אחרים".
 והקרבן הוה חובה עליו בהזותו מלך, ולא קודם לכן, כמו שאמרו: "נשיה יחתא
 25 בשיחטה והוא נשיה ולא בשיחטה והוא הדירות", ואם היה חיב להביא קרבן

ב 6

כזה בהיותו מלך, ואחר כך הודיעו ממלכותו קורם שהקריבוהן, צריך להביאו אחר כך, כמו שאמרו: "כחן מישיח שחתא ואחר כך עבר ממשיחותו וכן הנשיה שחתא ואחר כך עבר מנדרלו מישיח מביא פר ונשיה מביא שעיר".
 אבל אם חטא את החטא הנזכר לעמלה אחר שפסקה מלכותון, חיב להביא
 5 קרבן כחדוות, כמו שאמרו: "כחן מישיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא וכן הנשיה שעבר מנדרלו ואחר כך חטא כהן מישיח מביא פר והנשיה כחדוות". **המצוה החמישית ממנה.** אם אחד מעם הארץ
 יחתא בשגגה ועשה אחד הדברים האסורים, ואחר כך הודע אליו חטאתו,
 10 חיב להביא את קרבנו נקבה מן העזים או מן הכבשים לחטאתו. סמך ידיו על ראשנה, אחר כך תשחט במקום העולה, ונתן הכהן מדרומה באצבעו על קרנות
 מזבח העולה, והנותר ישפּך אל יסודו, וויסר חלבה כאשר הוסר

חלב קרבן השלמים, והקטיר עליו. וכפר עליו הכהן ונסלה
 לג, במו שבתובו: "ואם נפש אחת תחתה בשגגה מעם הארץ זג או הורע אליו חטאתו
 זג וסמרק את ידו זג ולקח הכהן מדרמה זג ואת כל חלבה זג ואם כבש זג וסמרק את ידו זג
 זג ולקח הכהן מדם החט זג ואת כל חלבו זג", הקרבן הזה חובה גם על תלמיד חכם
 שעשה בהוראה עצמן, לא בהוראה בית דין; אבל העשו בהוראה בית דין
 אין הבדל אם היה תלמיד חכם או לא, חובה הקרבן מסתלקת ממנו, כמו שאמרו: "толה
 בעצמו חיב תוליה בבית דין פטור" כאיזה הורו בית דין ידע אחד
 מהם שטעו או תלמיד ראוי להוראה בשם עז ובסמupon בן
 זג זומא והלך היחיד ועשה על פיהם יכול היה חיב תולמ לום בעשותה תוליה
 בעצמו חיב תוליה בבית דין פטור", ועוד: "הורו בית דין לעבור על
 אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיר ועשה שongan על פיהם
 בין שעשו ועשה עמם ובין שעשו ועשה אחרים ובין שלא עשו ועשה

7 a

הרוי זה פטור מפני שתלה בבית דין, ובדבריו מעם הארץ יחד את המלך והכהן
 ולא כלם ב"נפש" שנאמר בה "ואם נפש אחת תחתה", והוציאם מן
 הדין הזה, כמו שאמרו: "מעם הארץ פרט לנשיא", בברורי "בעשותה אחת" רוצה
 לומר כל המעשה כלו שחיבים עליה קרבן, לא מקצתו. ואם עזרו אנשים רבים
 5 איש לרעהו ועשו בשגגה את כל המעשה שהועשו אותו חיב קרבן, אין כל
 אחד מהב, ולא כלם יהודן, חיבים להביא קרבן, כמו שאמרו: "תניא המוציא כבר
 לרשות הרבבים חייב הוציאו שנין ר' מאיר מחייב ר' יהודה אומר אם לא
 יכול אחד להוציאו והוציאו שנין חייבן ואם לאו פטורין ר' בשם עז
 אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנין פטורין מנא הני מייל
 זג דתנו רבנן בעשתה אחת בעהה כלה ולא בעשה מקצתה הא כאיזר שנים
 אוחזין במלג' ולגוזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבי בקנה והוציאו
 לרשות הרבבים יכול יהו חייבין תולמ לום בעשתה בעגול של דבלת והוציאו
 לרשות הרבבים בקורה והוציאו לו לשوت הרבבים ר' יהודה אומר אם
 לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנין חייבן ואם לאו פטורין ר' בשם עז
 5 אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנין פטורין לכך נאמר

בעשה יהיד שעשה חיב שנים שעשו פטורין”, ודבריו במצוות הזאת “מצוות יי” וنم “או הודיע אליו” שום בחוכמתם לדרביו “מצוות יי” וنم “או הודיע אליו” שנאמרו בברור שתיקנות הקורומות למצווה החמישית הזאת.

המצוות הששית ממנה. מי שהחטא ועשה דבר אשר לא

²⁰ עשה ולא ידע שאשם חיב להביא איל חמים מן הארץ לרבנן אשם אל הכהן. וכפר עליו על שגנתו ונסלח לו, כמו שכותב: ”ואם נפש כי חטא ועשׂ וְזֶה וְהַבֵּיא אִיל חָמִים מִזֶּה אֲשֵׁם הוּא וְזֶה” בקבלת נבלל שהחטא הזאת והשננה קרו לאיש שהוא לפניו שני מני מאכל, אחר מהם אסור והשני מותר, ואכל מאחד מהם ולא ידע מאייה מהם

7 b

אכל; או שהוא אישתו ואחותו אצלנו, ובא על אחת מהן ולא ידע על איו מהן בא; או עשה מלאכה ולא ידע אם עשה אותה בזמן התר או בזמן אסור, כמו שאמרו: ”חָלֵב וּשְׂמֹן לְפָנֵינוּ אֶכְלَ אֶת אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יְדֻועַ אֵיזֶה מֵהֶן אֶכְלَ אֶשְׁתָּו וְאֶחָתוֹ עמו בבית שנג באחת מהן ואין ידוע באיזה מהן שנג שבת ויום טוב עשה 5 מלאכה באחת מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה מביא אשם תלוי”, ואם אכל בשגנה דבר שהוא כל אותו בזדון חיב ברת צrisk להביא, כשהחבר לו מעשונו, קרבן חטא ועל ספקו קרבן אשם תלוי, כמו שאמרו: ”דבר שהיכין על זדונו ברת ועל שנגתו חטא אשם תלוי. ר' עקיבא אומר האוכל הלב מביא חטא בסלע ספק אכל ספק לא אכל מביא אשם תלוי בשני סלעים, חticaה של הלב 10 וחтика שלبشر נותר אכל את אחת מהן ואני ידוע איו מהן אכל מביא חטא אשם תלוי”, ואם אחרי שהביא את הקרבן הבהיר לו שהחטא או שנודע לו שלא חטא ציריכם לאחר את שחייבת הבהמה שהובנה לקרבן כדי שיפל בה מום בעת שחורה, ותמכר בשבייל והוא יקנו בדמייה בהמה אחררת להקריבת קרבן נדבת, כמו שאמרו: ”המביא אשם תלוי ואחר כך נודע לו שהחטא או-nodeע לו 15 שלא חטא מה夷שה יצא וירעה בעדר דברי ר' מאייר וחכם אמר ירעה עד שיסת庵 וימכר ויפלו דמיו לנדבה”. **המצוות השביעית ממנה.** אם ערדה תשנה בעברה ורזה חיבים להביא אל הכהן

פר לעולה ומנהתו ונכו כמשפט, ושער עזם לחטא.
 וכפר להם ונסלח להם, כמו שכתוב: "וכי תשנו ולא תעשו וג את כל אשר צוה י' וג והיה
 20 אם מיעני העדר ג' וכפר הכהן ג' ונסלח לכל עדת ג'. כבר הוכרנו בבאור
 "ואם כל עדת יש ג' שחתוב מדבר בנחדרין, וגם המזויה חזאת מדברת
 בהם, כמו שאמרו: "נאמר בן עדת ונאמר להלן עדת מיה האמורה להלן כלם
 ראויין להוראה אף עדת האמורה בן עד שישיו כלם ראויין להוראה", והשננה
 הזאת בעברה זורה היא. ההוכחה על זה היא דבריהם: "אתה אומ' בעברה זורה הכתוב

8 a

מדובר או אינו יכול באחת מכל המצוות שבתורה תלט לום והוא אם
 מעוני העדר ג' ונ' ייחד הכתוב מצוה זו ואמרה בפני עצמה ואיזו זו
 עברה זורה "המצויה השמיינית ממנה". אם נפש החטא
 בשננה בעברה זורה חיבת להקריב עוז בת שנתה לחטא.
 5 וכפר עליה הכהן ונסלח לה, כמו שכתוב: "ואם נפש אחת החטא בשננה וג'
 וכפר הכהן על הנפש הש'", וההוכחה שהשינוי הזה של השונן היה
 בעברה זורה הוא דבריהם: "ואך נפש אחת החטא בש עברה זורה היהת בכלל כל
 המצוות שהיחיד מביא עליה כשבה או שעירה נשיא שער מישיח ובית
 דין מביאין פר הרוי הכתוב מוציאה מכללה לחכמיר עליה ולדין בקבעה
 10 שייחו היחיד נשיא ומישיח מביאין עליה עוז בת שנתה לחטא לך נאמרה
 פרשה זו", **המצויה התשיעית.**

אם איש ננב ואין ידו משנת להשיב את הנגבה והכפל או שום
 לבעליה, מצעה הוא להמבר כדי שיטלם לנגב, כמו שכתוב: "שלם ישלם ואם אין
 לו וג', כבר אמרנו את המזויה הזאת באור מספיק בתוך באורנו" כי תקנה
 15 עבר עב' בראשית הספר השני, ואין לנו צורך להזכיר דבר באן. נשלמו באורי תשע
 המצוות שהן עשויה מן אחת עשרה המצוות שנזכרו למעלה בחלק הזה. החלק
 השני ממנה הכלל שתי מצוות לא תעשה. **הריאשונה והשנניה ממנה.** מי שנצטווה
 להביא עשרית האיפה, שנזכרה בפרש"ת "ונפש כי החטא ושׁם וג'.

נאסר לצקת עליה שמן ולשים עליה לבונה, כמו שבכתוב: "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה". בקבלה בכלל שאף על פי שאסור לו לכהן לצקת על הקרבן זהה שמן וללבונה קודם שהקריבוהו, מותר לו לשים שמן עליו אחריו שהקריב ממנו מה שציריך להקריבו. ואם שם עליו לבונה קודם שהקריבוהו, מותר לו להקריב את הצריך הקרבבה, אחריו שלקט את הלבונת, כמו שאמרו: "יכול אם נתן לבונה פסל תל לום כי חטאתי ה מפני מכשיר לבונה מפני שהוא

ב 8

יכול ללקטה ופosal בשמן שאין יכול ללקטו". ואמרו בשמן גם כן: "עליה אין נתן נתן הוא על שריה". נשלם באורנו של החלק הרביעי הכלול אחת עשרה מצות שנזכרו למעלה.

הספר הרביעי מן המצוות שהבר ראה כלה חפין בן יצליה בדבר הקרבנות על המובה
הקרבנים לנדרבה ובדבר האסור שחיל על מי שאינו מורע אהרן להקריב
קרבנות על המובה
ובדבר נdry כספ וערבי הנפשות כיוצאה בוה; כולל שלשים ושש מצות הנחלקות לשלשה חלקים.

הראשון מהם כולל שמנה עשרה ממצוות בדבר הקרבנות המובאים מן הבהמות ואין חובה לעשותו בזמן זהה; והן נחלקות לשני חלקים: הראשון מהם כולל עשר מצות עשה, והשני כולל שמנה מצות לא תעשה. החלק השני כולל שבע שבע ממצוות בדבר הקרבנות המובאים מן הדין וכיוצאה בוה, ואין חובה לעשותו בזמן זהה; והן נחלקות לשני חלקים: הראשון מהם כולל חמיש ממצוות עשה והשני כולל שתי מצות לא תעשה.

החלק השלישי כולל אחת עשרה ממצוות בדבר הנכסים, וערבי הנפשות, וכיוצאה בוה, והן נחלקות לשני חלקים: הראשון מהם כולל שמנה מצות, חמיש מהן ממצוות עשה ושלש מצות לא תעשה, שאין חובה לעשותו בזמן זהה; והשני כולל שלוש ממצוות עשה שהובאה לעשונותם במקומות שונים ומוקומים. וכך כל שלשים ושש מצות. **באור החלק הראשון.**

המצוות הראשונה מן עשר המצוות שהן ממצוות עשה.

המתנויב להקריב עולה מן הבקר מצעה להביא וכבר תמים שאין בו מום

אל אהל מועד. אחר כך יסמרק ידיו על ראשו לכפר עליו. אחרידין ישחת ורמו יורך סביב על המזבח אשר אצל פתח אהל מועד. אחר כך יפשט ווינתח לנתחין, ווירף באש על המזבח אחריו שרחצוו את קרבו וכרכעו במים, כמו שכתוב: "אם

עליה קרבנו מן הבק' גז וסמרק את ידו גז והפשיט גז ונתנו גז וערבו גז

וקרבו וכרכעו גז", דבריו "אל פתח גז" מכונים שציריך להיות שם בעת שמקריבים את קרבנו בין שרצה ובין שמאן, כמו שאמרו: "יקירב אותו מלמד שכופין אותו יכול על כרחו תלם לומד לרצונו

9 a

הא כאיזעד כופין אותו עד שאמר רוזה אני", וענין דבריו "וסמרק ידו על ראש ה' גז" במקומות חמיחר, לא זולתו, כמו שאמרו: "במקום שסמכין שוחטין", וכונת דבריו "ונרצח לו" כפירה על עברת מצות עשה שלא הזכיר לנו הכתוב עניש העובר עלייה, כגון "ועשית מעקה", "ουשׂו להם ציצית", וכיווץ בהן; 5 וכפירה על עברת מצות לא העשה שאפשר להקנות, ותקנות, כגון "לא תחק האם על הבנים גז שלח חשלח גז", "ולא תחותירו מטה עדר גז", וכיווץ בהן, כמו שאמרו בזה: "מלמוד שהמקרים נרצה לו על מה המקום נרצה לו אם תאמר על דברים שהבין עליהם מיתה בית דין מיתה בידי שמיים ברת בידי שמיים מלכות ארבעים חטאות ואשמות הרוי ענישן אמר על מה המקום מרצה 10 על מצות עשה ועל מצות לא העשה שיש בהם קום עישה", והכפירה חשלם אחרי שהחותרה והסיר ידיו, כמו שאמרו בזה וגם בדבר הסכינה: "כאיזעד סמרק זבח עמיד בצפון ובפניו במערב וסמרק במערב ובפניו במערב ומניה שתי ידיו בין שתי קרניו של זבח

ולא היה מניה ידיו על גבי החזה ולא היה מניה ידיו זו על זו ולא היה דבר חזיען בין ידים לקרנות ומתחורה עליון עון עבירה על חטא עון חטא על אשם עון אשמה על עולה עון לקט ושכח ופיאה שאין להם ודוי דבריו ר' יוסי הגלי, אומר לו ר' עקיבא על מה עולה מכפרת דברים שיש בהן עניש אמר לא העשה שיש בהן קום עישה", ומלה "ושחת" סתומה: התיר לכהן וגם לוד לשחת, כמו שאמרו: "שחיטה בכל כשרה בנשים ובברים ובעבדים

20 ובתמאים ואפלו בקדשי קדשים ובלבך שלא היו הטעמים נוגעים בבשר." אבל דבריו "והקריבו בני אהרן הכהנים אֶל הָ" כונמת שהעבורה זאת מיחדת לכהנים, לא לזרים, כמו שאמרו: "מקבלה ואילך מצות כהנה, אבל שחייטה כשרה בכל אדם." וכונת המלה "סביב" שיזה את הדם על קרן המזבח אשר במערב ודרומ, וגם על الكرן אשר בצפון ומורת, כמו שאמרו: "שתי מתנות שהן ארבע". וועוד:

ט

"יכל יקיפנו כחוט תלט לם וורקו הא כאיזעד הפסיק ארבע מתנות סביב." ודבריו "ונתח אותו לנתחיו" עננים אברים מיחדים, והם הראש והירדים והדרנים והצואר והרגלים והחזה והגב והקרב והירכים, כמו שאמרו: "חותך את הראש וננתנו למי שכבה בו חותך את הכרעים וגחותך את הירדים עליה לרעל הימנית 5 חותוכה וגנטל את הקربים וגנטל את החזה וגנטל לדופן הימנית וגנטל בא לו לנרה וגבא לו לדופן השמאלית וגנטל לעוקץ וגנטל רגל השמאלית וגנטל ערכו על האש — כל עצים שהיינו, חווין מעצי זית וגפן, כמו שאמרו: "כל העצים כשרים חווין مثل זית ושל גפן אבל באלו רגילים במרקכות של תאהנה ושל אנזש ושל עץ ערמון". **המצוה השנייה ממנו.** המתנדב להקריב עולה מן הצען: מצוחה להביא זכר חמימים אשר אין בו מום. אחר כך ישחת על ירך המבבח צפונה לפני י', וורקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב. אחר כך ינתח לנתחיו וישראל אחורי שרחצו את קרבו וכרכעוי, כמו שכתוב: "ואם מן הצאן קר וג' ושותם וג' ונתח אותו וג' והקרב והכרעים וג'", וענין "אברים מיחדים", כמו שאמרנו למעלה בבאורים במצוה שלפני המזבח זאת. אחר כך יעלו אותם כמו שהם על המזבח, כמו שאמרו: " לנתחיו אין נתחים לנתחיהם". **המצוה השלישית ממנו.** המתנדב להקריב עולה מן העוף מצוחה להביא מן התורמים או בני היונה. והכהן יקריב אותו על המזבח. אחר כך יملك את ראשיו ויקטירו על המזבח וימצא דמו על קיר המזבח אחורי שהסור המראה והניצח. וישליך אותו אצל המזבח קדמה אל מקום הרשן. **20** אחר כך ישסע כנפיו ולא יבדילן, ויקטירו על המזבח, כמו שכתוב: "ואם מן העוף על קר וג' והקריבו הכהן וג' והסיר את מ' וג' ותשסע אותו בבל וג'". למדנו מדבריו "והקריב מן התורמים או מן בני היונה אֶל קָ" שהגדלות שבתורמים ראויות לקרבן משיגמר H

מראהין להזהיב; אבל בני היונה כאשר יתחיל מראים להזהיב לא ישרו לקרבן, כמו שאמרו: "מן התורים ולא כל התורים מן בני היונה ולא כל בני היונה פרט

202

לתחלה העיזוב שבועה ושבועה אימתי תורין כשהרי משיזהיבו אימתי בני
יוני פסולין בשיזהיבו", וכונת "מלך את ראשו" שיתחרך את נידי הגנרגת
 והערף, וכן הקנה והוישט. כל זה בצפינו, וצריך להבדיל את הראש מן הנוף,
 כמו שאמרו: "מלך בצפן ואינו מבדייל בשם שהייתו אחד או רוב אחד אך
 5 מליקתו אחד או רוב אחד וכשם שמלך בחטא העוף אך הוא מלך
 בעולת העוף אילא שבועלת העוף היה מבדייל". ולקיים המלאכה הזאת
 אמרו: "זו מעבודות קשות שבמקדש". והחותסתא אומרת: "באיזיד מלוקין
 חטאת העוף נתן שני נפייה בין שני אצעבויותיו שתרי רגלה בין שתי אצעבויותיו
 והיה מותח צוארה על נבי אצעבויותיו והוא מלך בצפון ממול ערפה ואינו
 10 מבדייל והוא מדרמה על קיר המזבח וכשם שהייתו אחד או רוב אחד אך
 מליקתו אחד או רוב אחד". **המצוה הרביעית ממנה.**
 מוצאים אנו להביא עלותינו ובחינו ומעשרותינו ותרומותינו ונדרינו ונדבותינו
 ובכורות בקרנו וצאננו אל המקום המיחד, כמו שכותוב: "לשכנו תדרשו ובאת שמה
 והבאתם שמה ע' זג." במלה "מעשרותיכם" יתכוון למעשר בהמה ורدن,
 15 כמו שאמרו: "בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר
 רדן". **המצוה החמשית ממנה.** בעל קרבן השלמים
 מצואה להביא בירוי את החלב ואת החזה להניף אותם לפני יי'. אחר כך
 יקטר החלב על המזבח, כמו שכותוב: "ידי תביאנה את אש זג והקטיר הכהן זג",
 ובקבלת נכלל שהכהן היה מניה ידו תחת יד בעל הקרבן בשעת התנופה,
 20 כמו שאמרו: "כחן מניה ידו תחת יד הבעלים". וה坦ופה צריכה להיות כלפי צדים
 שונים, בשbill הטעמים שהזכירו חכמיינו, כמו שאמרו: "מלך מביא מעלה מורד"; ואמרו:
 "אם ר' חייה בר אבא אם ר' יוחנן מלך ומביא למי שהרותות שלו
 מעלה ומורד למי שהשימים והארין שלו במערבה מתני ה כי אם
 ר' חמרא בר עוקבא אם ר' יוסי בר חנינה מלך ומביא כדי לעזר רוחות

ט ז

המצוה הששית ממנה. רעהות מעלה ומוריד כדי לעזר טללים רעים.” מצוים אנו לחתה מן הצאן וכן הכבשים הקרבים שלמים את חלבם, ואת החלב המכוסה את הקרב, יותר החלב אשר על הקרב, והכליות והחלב אשר עליהם ועל הנסלים והיויתרת על הכלבר, ולהקטריד אותם על המזבח, כמו שבתוב : ”והקריב מזבח השלם וגו’ 5 ואת שתי הכליות וגו’ והקטריו הכהן המז’ וגו’.” אם שוחט קרבן שלמים חשב שאיננו שלמים אלא בכור ומעשר, פוללת מהשנתו זו את הקרבן ; ואם חשב, בעת שחטו בכור ומעשר, שהנו שלמים, אין מהשנתו פוללת את הקרבן, כמו שאמרו : ”הכור והמעשר ששחטן לשום שלמים כשרין שלמים ששחטן לשום וכו’,” ואם בעל הקרבן שנה ולא סמרק ידיו עליו עליון פסול, כמו שאמרו : ”השלמים אף על פי שלא סמרק עליהם.”

המצוה השביעית ממנה. מצוים אנו להקריב עם הכבשים והאלים והפרים, שהנמ’ עלות ונדרים ונדבות, ובוצוא בהם, סלת ויין ושמן ; לבב כבש עשרון, שהנו תשל דרכמנים, ויין רביעית ההן, שהנו שדרכמנים, ושמן כמו יין ; ולאיל שני עשרונים סלת וחצי ההיין יין ושמן כמו יין ; 5 ולפר שלשה עשרונים סלת וחצי ההיין יין ושמן כמו יין, כמו שבתוב : ”עשית אשה לי עלה או זבח וגו’ והקריב המקוריב קר’ וגו’ ויין לנסק רביעית ה’ וגו’ או לאיל העשה מ’ וגו’ ויין לנסק של וגו’ וכי תעשה בן בק’ ע’ וגו’ והקריב על בן הבק’ וגו’ ויין תקריב לנסק חצי ההיין וגו’,” והנסכים אינם חובה לכל מה שהזוכרנו אלא לקצתם. ואמרו רבותינו : ”שומע אני כל הקרב לאשים יתען נסכים תלט למ’ עלה אין לי אילא עולה 20 מנין לרבות את השלמים תלט למ’ זבח משמע מביא את אילו ומביא את חטאתי ואשם תלט למ’ לפלא נדר או בנדבה לא אמרתי אלא קדשים הבאים בנדר ובנדבה משמע מוציא את אילו ומביא את עולת חובה הבאה ברגילים כשהוא אומר או במועדיכם להביא את עולת חובה הבאה ברגילים משמע מביא את עולת חובה הבאה ברגילים ומביא את חטאתי חובה הבאה 25 ברגילים תלט למ’ וכי תעשה בן בקר עלה או זבח בן בקר היה בכלל יצא

א ז

מוצא מן הכלל ולימד על הכלל מה בן הבקר שהוא בא בנדר ובנדבה וטען נסכים כך כל הבא בנדר ונדבה טען נסכים יצאו חטא וasm שאים באים בנדר ונדבה שלא יטענו נסכים". **המצוה השמינית** ממן.
 אם הבкар והצאן שהתנרב היו בעלי ברכיהם שמוטות, או שהיו קלוטים,
 מצוא הוא להקריכם לנדבה, לא לנדר, כמו שכחוב: "ושור ושה שרוע וגו", וכונת המלה
 "שרוע" מי שברכו שמוטה, יינגר את אחת מרגליו בשבי זה. وكلות הוא
 מי שנתקכוו שריריו ונבנה בשבי זה אחת מרגליין, כמו שאמרו: "השחול והכסל
 אייזה שחול שנשמטה ירככו כסל שאחת מירכתיו נבזהה", או רגלי
 קרנל הנס או החמור, כמו שאמרו: "שרוע שנשמטה ירככו וכלות פרסota רגליו
 דומות לסוס פרסota רגליו דומות לחמור", והתלמיד אוּת בבארו זה: "קלוטות
 אמר רב פפא לא חימ דענילן ולא סריין אילא כיון דענילן אף על גב דסריין".
 וכונת דבריו "נדבה תעשה א" שימכרנה וויציא דמיה לברך הבית, כמו שאמרו:
 "נדבה תעשה אותו אתה עשה נדבה לברך הבית ואין אתה עושה
 חמימים לברך הבית מיבן אמרי המקורי חמימים לברך הבית עובר
 בעשה". **המצוה התשיעית** ממן. אם היה הקרבן
 נדבה או נדר מז'חה הוא לאכל אותו ביום הקרבן ולמחרתו, כמו שכחוב: "ואם
 נדר או נדבה וגו", כיון שאמר "ביום הקריבו את זבחו יאכל וממ'" ולא אמר "עד
 בקר", כמו שאמר בקרבן תודה, מותר לאכל אותו במשך היום הראשון
 לשחיתתו ובליל מחרת, ובבקר לאחר כך, ולא בליל שאחר הבקר ההוא, כמו
 שאמרו: "יכול יאכל לאור שלישי ודין הוא זבחים נאכל ליום אחד זבחים נאכל לשני
 ימים מה זבחים הנאכלין ליום אחדليل אחראי אף זבחים הנאכלין לשני ימים יהא לילו
 אחראי תלם לומ עד יום הוא נאכל איינו נאכל לאור
 שלישי". **המצוה העשירית** ממן. **הmarkerיב קרבן** תודה
 לוי מצוה להוסיף עליו חלות מצות בלולות בשמן וركייק
 מצות משוחות בשמן וחלוות מרכבות מסלת בלולות בשמן וחלוות

ii b

לחם חמץ, כמו שכותב: "אם על תורה יקר וג' על חלות לחם חמץ יקר וג' משקל לחם חמץ עשרה עשרונים יותר המינים, שהן חלות מצות ורקיין מצות וג' סלת מרובת וג', עשרה עשרונים, כמו שאמרו: "על חלות לחם חמץ כנגד חמץ הביא מצה מה חמץ עשרה עשרונות אף מצות עשרה 5 עשרונות", והחולת והركיון — עשרה עשרה מכל אחד מהם. וכולם כאחד ארבעים. והראיה לה מה שנאמר: "והקריב ממנו אחד מכל קרבן וג'" מושום שקרה לדבר הנזכר תרומות, הבהיר שהנו חלק אחד מעשרה. והנשאר יאכללו בעליו, כמו שאמרו: "תרומה לי איני יורע במה הריני דין נאמר כן תרומה לי וג' תרומה בתרומות המעשר מה תרומות המעשר אחד מעשרה אף זו אחד מעשרה", ואמרו: "לא יהו כלם אילא קרבן אחד תלם לו'ם והקריב על זבח התודה ואולם והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לי נמציא לחמה של תורה ארבעים חלות נוטל מהן ארבע ונוחן לכהן שנא לכהן הורק את דם החלמים לו יהיה והשאר נאכל לבעים". ומדת השמן חייל ג' שהנו חמישים דרכמנים, כמו שאמרו: "חיזי לג' שמן לתורה ורבייעית יין לניר ויא 5' יומ שבין נורא לנורא הלכה למשה מסיני". נשלם באורנו של עשר המצות שנוכרו למעלה. **שמנה המצות שהן מצות לא תעשה.**
המצוה הראשונה ממנה. אסור לובח קרבן תורה לי' יתרך להותר מן הבשר עד מחרת הבקר של מחרת יומ שחיתתו, אבל יאכלנו ביום הקריבו אותו ובלי מחרתון, כמו שכותב: "ובשר זבח תודת שלמיי וג'", וכונת פשומו של "לא יניח ממנו עד בקר"—המשמרת האחרונה של הלילה; אבל בקבלה הכלל שאסור לו להפליג באכילתיו אחר חצות, כמו שאמרו: "אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו חכם עד חצות כדי להרחיק את האדים מן העבירה". **המצוה השנייה ממנה.** אסור לנרב לקרבן בהמה שנהנה עורת או שבורה או חרוצה או בעלת יבלת או

12 a

גרב או ילפת, כמו שכותב: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תק אל לי". במלה "עורת" כללו סומאה בשתי עינוי וסומאה באחת מעינוי, כמו שאמרו: "בין

הסומה בשתי עינויו ובין הסומה באחת מעינויו, וב"שבור" נכללו שבר יד ורגל ונב, כמו שאמרו: "שבור מה חלֶם לוּמָ לְפִי שנאמר שבר יד או שבר רגל אין לי אילא שנשברה ידו או רגלו מני לרובות שבר הונב חלֶם לוּמָ או שבר", וכונת "חרוץ"

רימ עין שנקב שנפנס ונסדק, כמו שאמרו: "חרוץ של עין שנקב או שנפנס אי שנסדק", וענין "יבלה" מי שיש לו שתי יכולות כאלו שבצואר גדי, כמו שאמרו: "זה בעל היבלה", וענין "גרב" גרב לח, כמו שאמרו: "גרב זה החרס", ו"ילפת" זו חוות, ונראה שהוא גרב יבש, כמו שאמרו: "ילפת זו חוות המצרית". ודק ותבלול הם מקצת מומי הארץ, ואם נמצאו בבהמות הקשרו לקרכן פוסלים הם אותן, כמו שאמרו: "הא יבלת דלא בתחום באדם דק ותבלול דלא בתחום מילך ילפי מהדרי רתניה באדם לא נאמר יבלת בהמה לא נאמר דק ותבלול מניין ליתן את האמור בוה לוה ואת האמור בוה לוה תלם לוּמָ גרב גרב ילפת ילפת לנורה שוה", ונברר כל מה שדברנו למעלה, במצוות הזאת ועוד עניינים אחרים במקומו, בספר השלישי וששה של המצוות.

המצוות השלישית והרביעית ממנו. אסור להקריב בהמה

מעוכה וכתויה ונתקה וכורתה, ולעשות דבר כזה בארץנו, כמו שכותוב: "ומיעוך וכתוות זוג", ענין "מעוק" בהמה שנתמעכה ונחלשה ביצחה ויצא הלבן ממנה, וכונת "כתות" מי שהודקו ביציו או שמו עליה סם ונמעכו ונחלשו,

ו"נתוק" — שנכרת נידו משרשן, ו"כרות" — שנכרת מקצת נידו ממנו, כמו שאמרו: "ומיעוך וכתוות ונתקה וכורתה כלן בבזים דברי ר' יהודה ר' יוסי ואומעך וכתוות בבזים ונתקה וכורת בניד", ונשלים את באור העין הזה והדומה לו בספר העשרי. אסור לעשות דבר כזה לאדם ולאבעלי חיים אחרים, כמו שאמרו: "אין לי אילא בהמה חייה ועוֹף מניין חלֶם לוּמָ בארץם", והתוספთא אומרת: "המסרים"

את האדם ואת הבהמה ואת החיים ואת העופות בין גודלים ובין קטנים בין זכרים ובין נקבות הרי זה היב ר' יהודה אומר המסרם את הזכרים חייב את הנקבות פטור, ובמלה "ובארצכם" נכללה גם ארץ סוריה וכיוצה בה; וודגתו "שפטים ושטרים תחן לך בכל שעריך זוג", "לא תעשך שעיר עני ואביוון מ' זוג".

ו והרומה להם, כמו שאמרו: "אין לי אילא בארץ בחוצה לארץ מני תלם לום לא תעשו כל מקום שאתה מניין אף באדם תלם לום ובכם דברי בן חכאי".

המצוה החמישית והששית ממנה.

קרבן מתנן זונה ומהיר לב, כמו שכתוב: "לא תביא אתנן זונה ומחר כל גז", ואמרו רבותינו: "אייה הוא אתנן האומר לוונה הא לך זה בשכרך הרוי זה אתנן ואפילו מאה כלם אסורים", ואמרו: "אין לי אילא אתנן זונה אתנן בכל העירות

מניין תלם לום לא תביא אתנן זונה מכל מקום", ואופן אתנן הוא נם כן בהמה שימסר אדם לחברו שיש לו שפחה בשכר שתלין אצליו והוא יקבל אותה מידן, כמו שאמרו: "האומר לחברו הא לך טלה זה ותלין שפחחך אצל עברי רבוי או מ' אין אתנן וחכם אומ' אתנן", ומהיר לב כונתו בהמה שנתקבלה תחת לב,

ושני שותפיו שהלכו טלאים שלהם וכלב לשני חלקים שווים במספרם, תאסר המנה שלא עליה הכלב בכלל, כמו שאמרו: "אייה הוא מהיר לב האומר לחברו הא לך טלה זה תחת לב זה וכן שותפיו שהלכו אחד נוטל עשרה ואחד נוטל תשעה וכלב שכנדן כלב אסוריין שעם לב מותרים", וכי שעשה הפך המצויה הזאת, והביא

לב ומחיר זונה שניהם מותרים שנ שנים ולא ארבעה", ולודות האתנן ולודות מהיר לב מותרים לקרבן, כמו שאמרו: "ולודותיהם מותרים שנ נם שניהם ולא ולודותיהם", ואמרו בבאור בית י' אלהיך לכל נדר: "להוציא

פרת חמאת שאינה באה לבית לכל נדר להביא את העוף שהיא

בדין ומה המקדשין שהמומ פול בז אין אתנן ומהיר לב חליון עליהם

13 a

עוף שאין המום פול בו אין דין שלא יהא אתנן ומהיר לב חליון עליהם תלם לום לכל נדר להביא את העוף".

המצוה השביעית ממנה.

אסור להחליף ולהמיר בהמה שהוכנה להקרב בבהמה אחרת. ואם נעשה הדבר זהה תהיינה שתיחן ליה, כמו שכתוב: "לא יחליפנו ולא ימוי אה גז", אם החליף את הولد של הנדר לא תהיה תמורה קדש; וכן אם החליף את התמורה לא תהיה תמורה קדש, כמו שאמרו:

"הקרש עושה תמורה ולא הוילך ולא תמורה עושין תמורה", "טוב ברע"—
 אף על פי שהחליף בעל מום בתמים, כמו שאמרו: "תמיין בעלי מומין ובעל"
 מומין בתמיין. "ואם המר יمر"—שנֶה הכתוב לרבות נם את האשה והוירש, כמו
 שאמרו: "ואם המר יمر לרבות אשא האשה ואם המר יمر לרבות אשא התירש".
 וכן "בבמה אחת יחליף בהמה אחת במאה בהמות, או מאה בהמות
 בהמה אחת בין שחרבה ובין שהחלה, כמו שאמרו: "אחד במאה ומאה באחת",
 ממשם שהעברי קורא לבני חיים בהמים הרבה בהמה, ולאחד נם כן בהמה, כמו שאמרו:
 "ר' שמואן אומר בהמה בבהמה לא בהמה בבהמות אמרו לו בהמה אחת קרויה בהמה
 ובהמות רבות קרואות בהמה", וכן "יהי קדש" בכל האופנים,
 בין מיר ובין שונג, כמו שאמרו: "יהי קדש לעשות שונג מכיר". **המצוה השמינית**
 מןנו. אסור לנו לאכל בחוץ למקום המידר את מעשר הדן והתירוש והיצחר
 ובכורות הצאן והבקר והנדרים והנדבות והתרומות, כמו שכתבו: "לא תוכל לאכל
 בשעריך וכו'". את המעשרות נוכיר בספר הששי ואת הבכורות
 נוכיר בספר הארבעה עשר. והנדרים שנכנון לעשותם בזמן הוה ומה שאינו
 נכון לעשותם, כבר הוכרנו פרטיהם בספר הראשון, בלבד מה שנזכיר
 במא שיבוא אחר זה. ובדבר "ותרמות ידרך" אמרו רבותינו: "אליו הבכורים".
 וכך בארנו וזה בספר הראשון. נשלם באורנו של החלק הראשון הכלל שמנה
 עשרה מצות. **החלק השני** כולל שבע מצות בדבר הקרבנות המובאים מן הדן
 וכיוצא בו, שאין חובה לעשותן בזמן הוה; והן נחלקות לשני חלקים; הראשון כולל

טז

חמש מצות עשה והשני כולל שתי מצות לא עשה. **באור החלק**
הראשון. המצוות הראשונות ממןנו. המתנדב להכיא קרבן מנחה
 מסלת מצוה לזכות עליה שמן ולשים עליה לבונה; ויביא אותה אל
 הכהן וקמץ ממנה מלא קמץ מסלתה ומשמנה עם כל לבונתה.
 5 והקטיר אותם על המזבח, קרבן מתקבל ומרצה לי, כמו שכתבו: "ונפש כי תקריב
 קרבן מנחה וכו' והביאה אל בני אהרן הכהנים וכו'". המורה הפחותה בקרבן הוה
 עשרון שמשקללו תשב דרכמנונים; והמשקל הפחות שבשנתן ק' דרכמנונים, כמו שאמרו:

"ר נתן אומן בנין אב לכל המתנדב מנהה שלא יפחת מעשרון ולג' שמן", והמנחות שעריכים לקמץ מהן, עשרה מיניהם הן: "מנהת הסלת והמחבת והמרחשת וחלות והركיקים ומנהת גרים ומנהת נשים ומנהת העומר ומנהת החוטא ומנהת קנאות ר' שמעון אומן מנהת חוטא של כהנים נקמצת והקמץ קרב בעצמו והשירים קרבין לעצמן", ושעור קמיצה רחב שלש אצבעות הכהן, שהן חוץ מן האנודול והאצבע, עד אשר יגע אל הכף ולא ידיבוק בכף; ויקמץ בהן מתחת מלא קמץ ולא יוסיף עלי, כמו שאמרו: "אם ל אבוי לרבה 15 באיזעד קומץין כדקמץין אינואה אוחביה זו זורת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זו גודל אילא להשות היכא עביד אמ' רב זוטרא בר טוביה אמ' רב חופה שלש אצבעות על פס ידו וקמץ תנייא נמי הבי מלא קמץ יכל מלא קמץ מבורץ תלם לוּם בקמץ או בקמץ יבל קומץ בראשי אצבעותיו תלם לוּם מלא קמץ הא באיזעד חופה את פס ידו במחבת ובמרחשת מוחק באצבעותיו מלמעלה ולמטה", ועוד אמרו: 20 "הקומץ הותיר פסול איה הוא יתר שקמץ מבורץ וחסר שקמץ בראשי אצבעותיו". **המצוה השנייה** ממן. המנתנדב קרבו מנהה ממאפה תנור מצקה לחייב חלות מצות מסלת בלולות בשמן או רקייקי מצות משוחים בשמן, כמו שכותב: "וכי תקريب

14 a

קרבן מנהה מאפה ת' וג', בונת דבורי "חולות מצות בלולות בש' וג'" שיש לו בירית, כלומר, רצה מביאחולות, רצה מביא רקייקים, כמו שאמרו: "אם ל יהודה מנין לאומר הרוי עלי מנאפה שלא יביא מחזה הלוות ומחזקה תלם לוּם קרבן 5 קרבן אחד הוא מביא ואין מביא חולות וركיקים אם ר' שמעון וכי נאמר קרבן קרבן שני פעמים והלא לא נאמר אלא קרבן אחד ונאמר בו הלוות וركיקים רצה לחייב חולות יביא רקייקים יביא מחזה הלוות ומחזקה רקייקים יביא וכשהוא קומץ בולל וקמץ משניהם ואם קמץ ולא עלה בידו אלא אחד משניהם דיו", ועוד אמרו: "אלו מנהות נקמצות ושירותין לבהנים מנהת הסלת והמחבת והמרחשת וג'" ואמרו: "אם רב פפא כל היכא

๕ רתנן עשר תנן ומאי קא משמען לן לאפקין מדר' שמעון דאמ' מהיצה חלות וממחזה רקיין יביא קא משמען לן דלא", ושעורו השמן שמושחים בו את הרקיקים, על כל אחד מהם בחזי עגול, כמו שאמרו: "כאיוצר מושחין מושח פנוי כל הרקיק ר' שמעון אומ' מושח פנוי כל הרקיקים כמיין כי ישאר השמן נאכל לכהנים מנהה שהיתה באה מהיצה חלות וממחזה רקיין מביא לנ' שמן וחוץהו נוthon מהיצה לחלות וממחזה רקיין ר' שמעון אומ' מושח את הרקיקין

כמיין כי ישאר השמן נוthon לחלות וכן היה ר' שמעון אומ' רקייק מנהת ישראלفتحיתן בכוחים כדי שהיא שולט בהן לケットן חזי לנ' מים לשומה וחזי לנ' לשמן לחרודה נתן מהיצה לחלות וממחזה רקיין ר' שמעון אומ' מושח את הרקיקין כמיין כי ישאר השמן נאכל לכהנים וכן היה ר' שמעון אומ' האומ' הרוי עלי מנהת מאפה מביא מהיצה חלות וממחזה רקיין ובכלל ונוטל מן האמצע ואם נתן ממיון על חברו יצא." "מאי כמיין כי אמר רב כהנא כמיין כי יוני," **המצוה השלישית** ממנהו.

המתנדרב קרבן מנהה על המחבבת מיצעה להביא סלת מצה בלולה בשמן. אחר כך יפתח אותה פתים ויצק עליה שמן, כמו שכותוב: "ואם מנהה על המחבבת

טז b

קר' זג פתות אותה זג", וההוכחה שמחבת היא קערה דברי רבותינו: "מחבת צפה ומעשייה קשים." "פתות אתה פ'" — שעורה כזות. כמו שאמרו: "מנהת ישראל קופל אחד לשנים ושנים לאربעה וմבריל מנהת כהנים קופל אחד לשנים ושנים לאربעה ואינו מבריל מנהת בהן משיח לא היה מכפלה ר' שמעון אומ' מנהת כהנים ומנהת בהן משיח אין בהן פתוחה מפני שאין בהן קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן פתוחה וכלם פתוחיתן בכוחים", ואמרו: "תנייא היה עומד ומקיריב מנהחות בירושלים אומ' ב' שהחינו וכיימנו זג נטלן לאכלן אומ' המוציא לחם מן הארץ ותנן וכלן פתוחיתן בכוחים", ופותחים כל מיני המנהחות חווין משתי הלחם וללחם הפנים, כמו שאמרו: "מנהת לרבות כל המנהחות לפתים יכול אף שתי הלחם וללחם הפנים תלם לוּמָא אתה מה ראת לרובות את כל המנהחות ולהוציאו שתי הלחם

ולهم הפנים אחר שריבת הכתוב מיעט מה אילו מיוחדרין שיש מהם לאשים
יעאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהם לאשים.”

המצוות הרביעית ממנה. המותנרב קרבן הנעשה

๕๒ במרחשת מצוחה לעשות אותו מסלת ושםן, כמו שכתוב: ”ואם מנחת מרחשת קרבן
וג”, הראה שמרחשת היא כל טנן דבריהם: ”מה בין מהבת למרחשת מרחשת
יש לה כסוי ומהבת אין לה כסוי דברי ר' יוסי הגiley ר' חנניה בן גמליאל
או מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים מהבת צפה ומעשיה קשים.”

המצוות החמישית ממנה. מצזים אנו למלה את הקרבנות, כמו שכתוב:
”וכל קרבן”

๕๓ מנחתק במלח תם וגו”. אין דבריו אלה מרבים כל המנוחות למליחת, אלא החלק הקרבן
על המזבח, לא זולתו, כמו שאמרו: ”יכול תהא מנחה כליה טעונה מלח חלט לומ
קרבן הקומיץ טעון מלח ואין כל המנחה טעונה מלח”, ודבריו ”ולא חשבי
מלח” עניינים מלח שנרגיריו עבום, משום שהוא נשאר על הדבר הנמלח
ואינו נמס מהרה, כמו שאמרו: ”ולא חשבי לא חשבי מלחביא מלח שאונה

15 a

שובתת ואיזו זו סדומית ומניין אם לא מצא סדומית יביא אסתורנית
חלט לומ תקריב מלח רבבה”, עניין ”על כל קרבן תם”— מלח את כל החלקים
הקרבנים, כמו שאמרו: ”תנייא בשלשה מקומות המלח ניתנה בלשכת המלח
על גבי הכבש ובראשו של מזבח בלשכת המלח שם מולחין עורות
๕ קרשים ועל גבי הכבש שם מולחין את האכרדים ובראשו של מזבח
שם מולחין הקומיץ והלבונה ומנחה בהנים ומנחה כהן משיח ומנחה
נסכים ועתה העופף”: ואופן מליחת הדבר הנמלח הוא על שני צדי האבר, כמו שאמרו:
”תנו רבנן באיזגד הוא עישה מביא את האבר ונונן עליו מלח וחוזר והופכו
ונונן עליו מלח ומעלפו אמ' אב"י ובן לצליל”, נשלם באורנו של חמוץ המצות
๑๐ שנברנו למעלה. **שתי המצוות שהן מצות לא תעשה.**

המצוות הראשונה ממנה. אסור להקריב שאר או דבש, כמו שכתוב: ”כי כל
שאר וכל דבש וגו”. והקדמוניים היו קוראים לתמך דבש, כמו שאמרו: ”אייה הוא

דבש זה דבש תמרים.” ומה שיווכיה שהכונה כאן לחמר לא ללבשו דבריו “קרבן ראשית תקריבו אל”, וזה מדבר בבכורים; וכיון שלא יתכן להקריב בכורים
 5 ז. דבר, למדנו שזה תمر לא דבש, כמו שאמרו: “אין מביאין בכורים משקין אילא היוצא מן הויתים ומון הענבים ואין מקריבין על גבי המובה אלא הוציא מן הויתים ומון הענבים.” ואם נתעורר מעט ממשי הדברים הללו בדבר הקרבן, אסור להקריבן, כמו שאמרו: “אין לי אילא המרבה המሙט מנין תלם לוות כל שאר ואין לי אילא הוא עצמו ערובין מנין תלם לוות כי כל שאר דבש לא תקטרו
 20 אין לי אילא המרבה המሙט מנין תלם דבש אין לי אילא הוא עצמו ערובין מנין תלם לוות וכל דבש.” **המצוה השניה ממנה.**

אסור לזר שאינו מבני אהרן להתערב בבני אהרן בדבר שנתעלו בו על כל ישראל, כמו שכותב: “זור לא יקרב אליכם.” ואמרו רבותינו: “זור לא יקרב אליכם למה נאמרה לפि

ט 15

שהוא אוות והזר הקרב יומת עונש שמענו אורה לא שמענו תלם לוות וזר לא יקרב אליכם.” נשלם באורנו של החלק השני הכלול שבע המצוות שנרכו למלعلا, החלק השלישי包括 את עשרה מצות בדבר הנכסים וערבי הנפשות וכיצא בזה: והן נחלקות לשני חלקיים: הראשון כולל שמנה מצות שאין עלינו חובה לעשותן ביום הוה, חמיש מהן מצות עשה ושלש מצות לא תעשה; והשני כולל שלש מצות עשה שחוובה לעשותן בכל זמן ומקום. **באור חמיש המצוות שהנן מצות**

עשה. **המצוה הראשונה ממנה.** כל איש שנדר נפשו לוי מציצה שערכו יהוה, מיום שמלאו לו עשרים שנה עד יום מלאת לו ששים שנה, חמישים שקלים בסף ב שקל הראש, כמו שכותב: “איש כי יפליא נדר וג והוא עריך הוז.” ואם הנדרת היהת אשה זו יהיה ערוכה, מיום שמלאו לה עשרים שנה עד יום מלאת לה ששים שנה, שלשים שקלים, כמו שכותב: “ואם נקבה היא גז.” ואם האיש הנדר היה בן ששים שנה ומעלתה, ערכו יהוה חמישה עשר שקל; והאשה בת ששים שנה, עשרה שקלים, כמו שכותב: “ואם בגין ששים שנה ומעללה גז.” וערך הנדר מיום שמלאו לו חדש ימים ועד חמיש שנים, חמישה שקלים ב saf. ואם היהת נקבה — שלשה שקלים, כמו שכותב: “ואם בגין חדש ועד בן

5. חמיש שנים וגו', וערך הנדור, מיום שמלאו לו חמיש שנים ועד עשרים שנה, עשרים
שקלי כסף. ואם היה נקבה — עשרה שקלים, כמו כתוב: "ואם מבן חמיש שנים
ועד בן עשרים שׁ וגו', ואם היה הנדור עני, כלומר, מך מערכנו, יכריחנו הכהן לחתה
כפי אשר תשים ידו, כמו כתוב: "ואם מך הוא מערכך וגו', והמשנה אומרת:
"הכל מערכין ונערכין ונודרין ונידרין מערכין כהנים לויים וישראל גרים ונשים
20. ועבדים טומטום ואנדרגנוס נודרין ונידרין מערכין אבל לא נערכין
שאינו נערך אלא זכר ודאי ונקבה ודאית. חרש שוטה וקטן נידרין
ונערכין אבל לא נודרין ולא מערכין מפני שאין בהן דעת פחות מבן חדש
נדר אבל לא נערך." הטעם של דבריהם "שאינו נערך אלא זכר ודאי
ונקבה ודאית", משומש שי יתרברך אמר: "והיה ערך הזכר וגו' ואם נקבה היא וגו', וגם

16 a

טעם דבריהם "פחות מבן חדש נדר אבל לא נערך" הוא משומש שי יתרברך אמר בדבר
הערכין "ואם מבן חדש וגו', ויש הבדלים בין נדר לערך. אם אמר אחד דמי ידי
על יערכינו השופט כפי היתרונו שיש לעבד ביד מן העבד בלבד.
אבל אם אמר ערך ידי עלי אינו צריך לחת כלום. ואם אמר אחד מאברי
5. בראשים, כלומר, לבג, או ראשון, או כבדו, חייב לתחת דמי כל גוף,
משום שקיים גופו תלוי בכל אחד מהם, כמו שאמרו: "דמי ידי עלי שמיין אותו כמה
הוא שווה ביד וכמה הוא שווה בלא יד." ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום
ערך ראשי וערך כבדי עלי נתון ערך כלו וזה הכלל כל דבר שהנשמה חילואה
בו נתון ערך כלו". ואם נדר בן חדש או בן חמיש שנים וכיצא בהם, ולא שלם,
10. אינו חייב אלא לפי שנות הנדור בעת שנדר, כמו שאמרו: "העריכו פחות מבן
חמש ונעשה יתר על בן חמיש פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים
נתון כמן הערך". ואם אמר חצי ערך עלי ישלם כזה, כמו שאמרו: "חצי ערבי
עלינו חצי ערכו"; אבל אם אמר ערך חצי עלי חייב לשלם ערך כלו; ואם אמר חצי
דמי עלי חייב לתחת חצי דמי; אבל אם אמר דמי חצי עלי חייב לשלם דמי כלו, כמו שאמרו:
15. "ערך חצי עלי נתון ערך כלו חצי דמי עלי נתון חצי דמי חצי עלי נתון דמי כלו זה
הכלל דבר שהנשמה חילואה בו נתון דמי כלו". וنم העני אינו נתון בערכו פחות

מסלע, ואם העשיד איןו מוסף כלום. ואם היה בידיו פחות מסלע ואחר כך העשיר חיב לחת ערך עשיר, כמו שאמרו: "אין בערכין פחות מסלע ולא יותר מחמשים סלע באיזעד נתן סלע והעשיר אין נתן כלום פחות מסלע והעשיר נתן 20 חמשים סלע היו בידיו ה סלעים ר' מאיר אומר אין נתן אילא אחת וחכט' אולם נתן את כלם". **המצוה השניה** ממנה. כל איש שהקדיש ביתו לי' מצוה שיעריכנו הכהן לפי טובתו ורעתו. ואם ריצה המקדיש לנאל אותו ישלם את אשר העיריבו הכהן יוסיפ חמש, כמו שכותב: "ואיש כי יקריש את ביתו קד' גז' ואם המקדיש יגאל גז", ורבותינו אמרו בבאור הענין זהה: "יכול

ט' 16

בבית דירה הכתוב מדבר כשהוא אומ' ואם המקדיש יגאל את ביתו הרי בית דירה אמרו", ואמרו: "ואם המקדיש יגאל את ביתו לרבות את האשה ואם נאל לרבות את היירוש". **המצוה השלישית** ממנה. כל איש שנדר לי' בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לי', מצוה 5 להעמיד אותה לפני הכהן והעריך אותה לפי טובתה ורעתה. ואם ריצה המקדיש לפורתה יוסיפ חמש על ערכתי, כמו שכותב: "ואם כל בהמה טמאה גז והעריך הכהן א' גז' ואם נאל יגאלנו גז", בברבוריו "בהמה טמאה" איינו מתכוון לטמאה שבבהמות אלא לבעלת מום שאסור להקריב כמוות, כמו שאמרו: "יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר כשהוא אומ' ואם בבהמה טמאה ופרא בע' גז הרי 10 בבהמה טמאה הא אמרה לאילא בפסולי המקדושים שיפדו יכול יפדו על מום עובר תלם לו' אשר לא יקריבו ממנה קרבן לי' יצא בעל מום עובר שהוא כשר למחור: טמאה לרבות את המותה", ואמרו רבותינו בברבר הקדרש וערבים וחרמים: "תנייא אין מקדרישין ואין מערכיבין ואין מהרימין בזמן הזה הקדריש העריך החרים בהמה עיקר פרות 15 כסות ובכלי ירקבו מועות וכלי מתקנות יוליך לים המלח איזה הוא עיקור נועל דלת בפניה ומתח מאליה". **המצוה הרביעית** ממנה. כל נזיר שמת עליו מות פתאם, או שלא נהרג, ונפסקה תחולת נורן, מצוה לניח את ראשו ביום השביעי שהוא יום טהרתו ולהביא ביום השמיני לטמאתו

שתי תורות או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אהל מועד. ועשה
 20 אחד מהם לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא בשבייל המת.
 וקידש את ראשיו ביום ההוא. אחר כך ישוב לנורו ויביא כבש בן שנתו לקרבן
 אשר. והימים שעברו מנורו קודם שנטמא, יפלו מן הזמן שנדר
 להיות נoir, לפי שנפק נורו, כמו שכחוב: "וכי ימות עליו זג ובימים
 השמיני זג ועשה הכהן זג וחזר לוי את ימי זג", בונת דבריו "וכי ימות" שהיה

17 a

הנור במקום שהיה שם חולה ומתחם בעת שהוא היה שם, או שהיה אצל
 אדם ביריא ומתחם בפתעה, בין שהוא הנור שונג ובין שדבר מענהו מלצת משם,
 כמו שאמרו: "וכי ימות לרבות שנפל הבית עליו ועל המת בפתעה מתחם לרבות
 שמית עמו בפונדק". ועוד: "בפתחו להביא את האנוס מתחם להביא את
 5 השונג דבורי ר' יאסיה ר' יונתן אומת בפתחו וזה שונג מתחם זה אנוס".
 "ונלח ראשיו ביום טהרתו" — ביום השבעי אחורי שנטמא מן המת. אחר כך צריכים
 להזות עליו בשלישי ונם בשבעי מאפר הפרת, כמו שכחוב: "הוא יתחטא בו ביום הש זג",
 ואמרו רבותינו: "תגלחת טמאה באיזעד היה מזה בשלישי ובשביעי ומגלה
 בשבעי ומביא קרבנותיו בה ואם גלח בה מביא קרבנותיו בו ביום דב'
 10 ר' עקיבא אמר לו ר' טרפון מה בין זה למצורע אמר לו שוה טהרתו תליה
 בימיו ומצורע טהרתו תליה בתגלחתו אין מביא את קרבנותיו אילא אם כן היה מערב שמש".
 ואם חל ביום השבעי שלו להיות בשבת או ביום טוב מאחרים את טהרתו למחרטו,
 כמו שאמרו: "ביום טהרתו ביום הואותו שבשביעי אין לי אילא בשבעי חמימי תשיעי עשרי מניין
 תלם לום יגלהנו אין לי אילא ביום בלילה מניין תלם לום יגלהנו אין לי אילא
 15 תגלחת טמאה תגלחת טהרה מניין תלם לום יגלהנו מכין אמרו תגלחת
 טמאה באיזעד מגלה ואחר כך מביא ואם הביא ואחר כך גולח לא יצא".
 "וביום השמיני יביא שני זג" — הבראה בידו לבחר באיזה מהם שריצה; ויש לה דגימות
 שבארנו בשלמות מבוא לספר זה. "והביא" — בונתו שחובה עליו להביאם
 בעצמו, כמו שאמרו: "מלמד שהוא חייב בטיפול הבאתן עד שיביאן אל הכהן
 20 אל פתח אهل מועד". "מאשר חטא על הנפש" — בונתו שחטא לנפשו

שלא נהר בראו מטמאת מת, כמו שאמרו: "ר' אלעזר הקפר אוֹם וכי באיוּוּ נפש חטא זה שצער כפירה שצער עצמו מן הין והלא דברים ק"ו ומה אם המצער נפשו מון הין צריך כפירה קל וחומר למצער נפשו מון כל דבר ר' ישמעאל אוֹם בנזיר טמא הכל מדבר שנכפר עליו מאשר חטא על הג שמיימה למתחים." וקידש את ראשו

טז

ביום ההוא והיור לוי את ימי נורו"—תחלת ימי נורו צריכה להיות מיום התגלחת, ככלمر, היום השביעי, כמו שאמרו: "נמצאו למדים שמתחיל למנות מיום שנולח", "והימים הראשונים יפלו"—אם עוד נשאר מימי נורו, כמו שאמרו: "והימים הראשונים יפלו וזה מי שיש לו אחרונים סותר את הכל מנין שאם אמר הרני ניר מאה יום נתמאות ימים אחד סותר את הכל תלם לוּם והימים הראשונים יפלו וזה, ואם אכל דבר היוצא מן הנפן לא בפקתו הימים שעברו מנורו, אבל ילקה כמו שנבאר במה שיבוא. **המצוה החמשית ממנה.**

כל ניר שמלאו ימי נורו מצויה להביא ביום מלאת הימים אל פתח האל מועד שלוש צאן, והן: כבש בן שנתו תמים לעולה וככשה בת שנתה תמיינה לעולה ואיל תמים לובח השלמים, וסל מצות, חלות מצות בלולות בשמן ונם רקיקי מצות משוחים בשמן ומנחתם ונסכים. והכהן יקריב אותם לפני י"ו ויעשה את חטאתו ואת עולתו. ואת האיל יעשה זבח שלמים לוי על סל המצאות. אחר כך יעשה את מנחתו ואת נסכו אשר אתם. ונהל הניר אצל מועד את שער הראש ולקחו והשליכו על האש אשר חחת זבח השלמים. ולקח הכהן את הזורע בשלה מז האיל וחלת מצה וركקי מצה שלו ונתן אותם על כפי הניר אחרי שנלה את שערו והניף אותם תנופה לפני י"ו והוא קרש לבهن עם חזיה התנופה ושוק החדרותה, ואחר ישטה הניר י"ג, כמו שבכתוב: "זאת חורת הניר ביום מלאת זב והקריב את קרבנו לוי זב וסל מצות זב והקריב לפני י"ו זב ואת האיל יעשה זב ונהל הנירفتح זב ולקח הכהן זב והניף אתם הכהן תנופה זב זב", בדבריו "ביום מלאת ימי נורו" רוזה לומר מי שיש לנורו זמן קצוב, לא ניר עולם, כמו שאמרו: "אחר ניר ימים ואחר ניר עולם לקרבן טהרה או

18 a

אף קרבן טמאה תלם לום ביום מלאת ימי נרו לא אמרתי
 אילא למי שיש לו פסיק לנירותנו, והחולות והרקיום שצדיקים להביא
 הן עשר עשר, באו שאמרו: "חולות תורה והנוראה שהן באות עשר עשר", והמשיח
 כחץ עגול, כמו שאמרו: "ורקיקי מז' מש' יכול בדרך המשוחים בשםון כדי קיום
 5 שמן באיזעד הוא עיטה טובל באצבעו ונוטן אחת על זו ואחת על זו כמו
 כי", "ולקח את שער נרו ונתן על האש" — אמרו שבדוק אל השער מעט
 מרטב הבשר ומשליך על האש, כמו שאמרו: "תニア ואחרך כך נטל את הרוטב
 ונוטן על שער ראש נרו ומשלח את הדוד של שלמים ואם שלח תחת הדוד
 של חמתה יצא רוטב מן לן אם קרא אשר תחת זבח השלמים מזבח יהיה תחתיו",
 10 "והניף אתם הכהן תנופה לפניו יי" — בונחו שני עוגנים לפני כל צד וצד, כמו
 שאמרו: "مولיך ומביא מעלה ומוריד שנ אשר הונף ואשר הורם", ועוד אמרו: "אם
 ר' חייה בר אבא אמר ר' יוחנן מוליך ומביא למי שהזרחות שלו ומעלה ומוריד
 למי שהשימים והארץ שלו הוא במערבא מותני ה כי אמר ר' חיما בר עוקבה אמר ר'
 יוסי בר חנינא מוליך ומביא כדי לעזר רוחות רעות מעלה ומוריד כדי
 15 לעזר תללים רעים", "לפנוי יי" — בצד מורה, כמו שאמרו: "לפנוי יי במורה
 שבכל מקום שנא לפנוי יי הרי הוא במורה עד שיפורות לך הכהוב",
 נשלם באורנו של חמוץ המזונות שנוכרו למעלה. **שלש מצות לא תעשה.**
הריאשונה מהן. אסור לו לנור לאלך דבר מענבי הנפה בין לח ובין יבש ולשתות
 דבר הנעשה מהם, כגון יין ושכר, וכל יין ושכר ועסים, גם לאכל חר津 ווג,
 20 כמו שכותוב: "דבר אל בני ישראל ואם אלה איש אוacha כי יפלא לנדר וג'
 מי ושכר יזר וג כל ימי ג' וג", ולדבריו ענבים לחם נוקף הבסר
 מן הנפה כמו שאמרו: "לחים להביא את הבסר יבשים להביא כל יבשים".

18 b

ויש הבדל בין מלת נפה וכרם, משום שנפה נופל ביחד על מני הנפה
 ולא על זולתם, וכרם יכול גם עצי זית, כמו שכותוב: "ובעיר מנדריש ועד
 כמה וע' ב' ג'", ואמרו רבבותינו: "אם רב פפא כרם זית איקרי סתמא לא

איךרא,” ואמר ”מגן היין” משום שכיוון ביחוד לנפער לא לוולחו. ועליו אינם אסורים על הניר ואינם אסורים בערלה ונטע רביעי; אבל עלי עין אשרה אסורים, כמו שאמרו: ”העלים והלולבין מנפניהם ומסמודר מותרין בערלה וברבעי ובניר ואסורי באשרה.“ ואם שתה הניר יין משקלוabh דרכמניהם ומעלת ציריכם להלקותג, כמו שאמרו: ”אם ר' אלעזר עשר רביעיות הן נקית רב כהנא בתريا חמיש סומקאתא וחמש היוראתא חמיש סומקאתא מואי ניהו ניר ועשוי חמש הפסח הורו ונכנס ומתים ניר רביעית יין לניר עושי הפסח دائم רב יהודה אם שמואל ארבעה כסות הלו צריכין שהיו בהן כדי רביעית שהרו שתה רביעית יין לא יורה ונכנס שתה רביעית יין ונכנס למקרדש חייב מיתה ומתים דתניה מניין לרבעית דם שיצאה מימי מתים שהיא מטמא באهل سنة ועל כל נפשות מות לא יב חמיש היוראתא חلت ניר מצורע שנפסלו שבת חلت רביעית שמן לחלה ניר רביעית שמן לניר מצורע רביעית שמן למצורע שנפסלו דתנן ושאר כל המשקין ברבעית ושאר כל השפוכים ברבעית להזאת שבת ותו ליכא והאייכא מי רביעית נוטלין ממנה לדודים לאחד ואבילו לשנים בפלונאתא לא קא מירי והאייכא היה מביא פiley של חרס ונותני לתוכה חזי לנו מים מן הכוור ר' יהודה אומר רביעית בפלונאתא לא קא מירי והאייכא כמה מים נותני לתוכה כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בפלונאתא לא קא מירי והאייכא מקוה בר מהיה דבטלה רבנן.“

19 a

והבאים של הענינים האלה ארבים, ואנחנו נזכיר אותם, משום שבדרעתנו להרחיב בבואר הקצבות, רצוני לומר להשיעורים, בספר שנייד לוה. ואמרו בעניין זהה ובדבר הוספה המלכות בשביילו: ”חייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמו ועל החרצנים בפני עצמו ועל הונין בפני עצמו.“ אמר רבא אבל חרצין לוכה שתים משום חרצין ומשום מכל אשר יעשה מגן היין ווג לוכה שתים חרצין ווג לוכה שלש משום חרצין ומשום ווג ומשום כל אשר

עשה מנגן הין.” ועוד: “ר' אלעור בן עורי אומ' אין חיב עד שיאכל שני חרצנין זונן.” החרצנין הוא הקליפה, והוג הוא הנרעין שבתוכה הענן, כמו שאמרו:
 “אילו הן החרצנין ואלו הן הזוגן החרצנין אילו החיצונין והזוגן אילו הפנימיים
 १० דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' כדי שלא תמהה כוונת של בהמה החיצון זוג והפנימי
 ענבול,” ואמרו בדבר משרת ענבים: “משרת ליתן טעם בעיקר שם שרה
 ענבים במים ויש בהן טעם אין אסור.” **המצוה השניה** ממן.
 אסור לו לנזר נלח את שער ראשו בעת נירותו וצריך הוא לנדרחן, כמו שכותב:
 “כלimenti נדרנו ונג.” ורבותינו אמרו שזמנן הניר אין פחתות משלשים יוכ, כמו שאמרו: “סתם
 १५ נירות שלשים יום אמר הריני ניר אחת גודלה הריני ניר אחת קטנה אפילו מין
 ועד סוף העולם ניר שלשים יום הריני ניר יום אחד הריני ניר
 ושעה אחת הריני ניר אחת ומחייב הרי זה ניר שתים הריני ניר שלשים
 יום ושעה אחת ניר שלשים ואחד יום שאין נורין שעotta,” ואם אמר
 בנדרו: “הרוי שמתי מספר ימי נירותי כמספר שער ראשי או כמספר גנדרי
 २० החול והעפר” צריך להיות ניר כלימי חיין, כמו שאמרו: “הריני ניר
 בשער ראשי וכעperf הארץ וכחול הום הרי זה ניר עולם ומגלה
 אחת שלשים יום.” ואם אמר כמספר ימות השנה חייב להיות ניר לכל
 ים ממנה שלשים יום, כמו שאמרו: “הריני ניר כמנין ימות השנה מונה נירות
 כמנין ימות השנה אם ר' יהודה מעשה היה וכיוון שהשלים מת,” וצריכים להוסיף גם

ט 19

יתר הכלים שימושים בהם את השער אל ענן “תער לא עבר על ראשו.” ואם
 נפל מקצת שערן, מושום שחפה את המקום ההוא או שספספו בחזקה, אין בכך
 כלום, כמו שאמרו: “ניר בין שנלח בין בזונג ובין בתער או שספסף כל שהוא
 חייב ניר חופף ומספסף אבל לא סורק ר' ישמעאל אומ' לא יתחפּ
 ५ באדרמה מפני שהיא משרת את השער.” ואם היה ניר עולם מותר לו
 להקל את שערו כשהכבד עליו ולתת כפרו קרבן שקריב, כמו שאמרו: “ניר
 עולם הכלוב שערו מקל בתער ו מביא שלש בהמות.” ואם נראהתנה בזונר
 צרעת טמאה צריך לנלח את כל שער הראשו ביום טהרתו, אף על פי

שעדין לא מלאו ימי ניירותו, כמו שאמרו: "נאסר הניר בשלש מצות מלשוחות יין ומגלח ומלטמא למתים והותר בשתים מהם מצוה לנלח תגלחת מצוה ולטמא על מה מצוה", וכן הזמן שעבר לנויירתו יפל ששלשים יום, כמו שאמרו: "והתגלחת אינה סותרה אילא שלשים יום ואין חיין עליה קרבן", ענין "עד מלאת הימים" כשהיה לומנו ומן קצוב לא ניר עולם. ודבריו "נדל פרע שעדר ראשו" כונתם שהיה איש שעדר; ואם היה קרת חיב בתר דיני הנירות, כמו שאמרו: "כי ניר אללה על בראשו בין שיש לו שער ובין שאין לו שער", מי שרומו בחובבי הנירות עלי, אף על פי שבטא מלים שבונתם סתום, חיב להיות ניר, לאחר שהמלים שהזיא מפיו עניין נירות, כמו שאמרו: "כל כינוי נירות כנירות האומר איה ניר הרי זה ניר אליה הנה ניר ניזח ופוייה הרי זה ניר הרני בזה הרני מסלול הרני מבכל הרני עלי לשלה פרע הרי זה ניר הרי עלי בצדפים ר מאיר אומ' ניר וחכמ' אומ' אינו ניר", ואם רמו ברמייה לדבר הרומו לרמייה הזאת אין חיב בחובבי הניר, כמו שאמרו: "בית שמאי אומ' כינויו ביןיהם אסורים ובית הילל אומ' כינויו כינויו מותרין", "היכי דامي כינויו כינויו דניירות תני רב יוסף מנוקנה

20 a

המצוה השלישית ממנה. אסור לו מנינהא מיפואנא.

לנייר להכנס במקום שיש שם מת, כמו שכתוב: "כל ימי הווירו לי ע' וג'", מותר לו לניר להתעסק בקבורת מת מצוה בשאן אחר שמותר לו לקברן, כמו שאמרו: "כהן נдол וניר אין מיטמאין לקורבותיהם היו מוחכין בדרך וממצוות מת מצואות ר אליעזר אומ' יטמא כהן נдол ואל יטמא ניר וחכמ' אומ' יטמא ניר ואל יטמא כהן נдол אומ' לחו ר אליעזר יטמא כהן נдол שאינו מביא קרבן על טמאתו ואל יטמא ניר שהוא מביא קרבן על טמאתו אמרו לו יטמא ניר שדורשתו קדושת שעה ואל יטמא כהן שדורשתו קדושת עולם", ואמרו: "איזה הוא מות מצואה כל שאין לו קוברים קורא ואחרין עוניין אותו אין זה הוא מות מצואה", ואל האסור לנעת במת יתוסף נם האסור

לנעת בדמו שמשקלו חמשים דרכמנונים ומעלה ; ויטמא גם על ידי חלק מן המת שישערו כוית ומעלה, כמו שאמרו בעניין הזה וולתו : " על אילו טמאות הניר מנהה על המת ועל כוית מן המת ועל כוית נצל ועל מלאה תרד רكب ועל השדרה ועל הגלגלת ועל איבר מן המת ועל איבר מן החיה שיש עליהם 55 בשדר בראיו ועל חצי קב עצמות ועל חצי לג רם ועל מגען ועל משאן ועל אהלן ועל עצם בשערורה", ואת המאמר הזה נבאר במצווה השנייה מן הספר התשעה עשר. ואמרו בבאור " הרקב " : " תננו רבנן איזה הוא מה שיש לו רكب מה שנקבר ערום בארון של שיש על נבי רצפה של אבניים וזה הוא מה שיש לו רكب ואיזה הוא מה שאין לו רكب נCKER בכסותו בארון של שיש על רצפה של אבניים וזה הוא מה שאין לו רكب אם עללא אין רكب אילא הבא מן הבשר ומון הנגידים ומון העצמות ", ואמרו : " תננו כל שבמת מטמא חוץ מן השנים ומון השער והצפורן ובשעת חבורן הכל טמא ", ומצוות הניר אינה חובה בזמנן הזה, ההוכחה להו היא דברי רבותינו : " כל ניר עד שלאחר בית המקדש ניר משחרב בית הניר אינו ניר ". נשלם באורנו של שלש המצויות שנזכרו למעלה. 25

ב 20

החלק הכללי שלוש מצות עשה.

המצואה הראשונה ממנה. הנorder מצאה לשלם את נדרו, כמו שכתוב : " מוצאת שפטיך תשמר וע' ונג", המלא " ועשית " עניינה שצורייכים לזרעו לעשות מה שנדר, והכוונה בה שabit דין חיבים לזרעו לעשות בדבריו כשירעו שיש בידו היכלה לעשותם, כמו שאמרו : " ועשית הרי זו אזהרה לבית דין שיעשוק ", ואמרו בבאור העניין הזה : " כאשר נדרת זה נדר לי אלהיך אלೊ ערכין וחדרמים והקדש נדרבה זו נדרבה אשר דברת זו הקדש ובדק הבית בפיך זו צדקה ". וכבר באורנו וזה בספר הראשון. **המצואה השנייה ממנה.**
 איש שנדר נדר לי או נשבע שבואה לאסר אסר על נפשו מצואה לבל יכול לדברו, אלא יעשה בכל היוצא מפיו, כמו שכתוב : " איש כי ידר נדר לי או הש ונג ". בר דעת חיב לשלם את נדרו אף על פי שלא היה אילא נב' שנה ויום אחר

בעת שנדרה. ואם לא ידע מה שנדר ואינו בר דעת אין הנדר חל עליי. ואם היה מספר שנותיו פחות מישטים עשרה שנה ויום אחר, אף על פי שהוא בר דעת, איןו חייב בנדרו נס אם יכול לקיים. אבל אם היה בעת שנדר בן שלוש עשרה שנה ויום אחד ומעלה, יהיה בר דעת, ויש לאל ידו לעשות מה שנדר, ואמר: "אין לי שום הבחנה ומושג למי שנדרתי לו ולא אדרענגן", חיב לשלם את נדרו, כמו שאמרו: "בן יב' שנה ויום אחר נדריו נבדקין בן יג' שנה ויום אחד נדריו קיין ובודקין כל שלוש עשרה קודם החומר הזה אף על פי שאומרים יודען אנן לשם מי נדרן ולשם מי הקדשן אין נדרין נדרין ואנן הדרישן הקדש לאחר החומר הזה אף על פי שאומרים אין יודען לשום מי נדרן ולשם מי הקדשן נדרין נדרים והקדשן הקדש". ודבריו "כי תדר נדר לי" כונתם שהנדר יהיה בדור ומובן, ושצעריך לצרף אליו שם אליהם, ולהזכיר את התנאי אם היה הנדר על תנאי. וזהו כאשר העניין שנדר אפשר; אבל אם לא היה אפשר, אין הנדר חל עליי, כמו שאמרו: "את שהספיק את נדרו בברור שאיפשר

21 a

לו הרוי זה נדר ואם לאו אינו נדר". והמפרש את נדרו והרומו אליו שווים בנדר, כמו שאמרו: "האומר קומם קונה קומם הרוי אילו כינויים לקרבן חרק חרק הרף הרוי אילו כינויים להרם נזק נזיה ובזיה הרוי אילו כינויין לנזירות".
ואם הייתה הרמזה רמו אל הרמזה הזאת, איןו חייב לעשות את נדרו,
5 כמו שאמרו: "בית שמאי אומר כינויין אסוריין ובית הילל אומר כינויין
כינויין מותרין היכי דאמוי כינויין כינויים תני רב יוסף מקמינה
מקמינה מוקניסנא כינויי כינויים דחרם תני רב יוסף טפשא חרקיא
חרקיא חרפיא כינויי כינויים דנזרות תני רב יוסף מנזיקנא מנזיקנא מפוזנא",
ונם בשבועות דבריהם כן, כמו שאמרו: "כינויי כינויים דשבועה היכי
10 דאמוי שבואל שבוחאל שקוואל שבואל בן גרשום משמע אילא
שבוחאל שבוחאל שקוואל אמר שמוואל שיבחא לא אמר כלום אשקוקא לא
אמר כלום קדרנסא לא אמר כלום", והשבועה לבלי עשות דבר או
עשותו והרמו אל הדבר שום דברין שבועה, כמו שאמרו: "שבוחא שוקה נדרה

במושה הרי אילו בינויים לשבועה”, והנדרים והשבועות חלים על הנודר
 5 והשבע רק כשהמלים מתחימות לכונתו, כמו שאמרו: “עד שיהא פיו ולבו שווים”,
 לאסר אסר על נפשו — שבועה המתכונת לעזר את הנפש, ולהמנע מעשות דבר
 שמותר לעשותו, ולא שיתיר על ידי זה דברים האסורים עלי, כמו שאמרו: “איוה הוא
 אסר ביום שחרב בית המקדש ביום שמות בו פלוני הרי עלי שלא
 לאכל בשר ושלא לשחות יין”, ועוד: “יכול נשבע לאכל נבלות וטריפות
 10 ושקצים ורמשים קורא אני עליו בכל היוצא מפיו יעשה חלט למת לאסר
 אסר על נפשו לאסור אתה מותר ולא להתир את האסור”, ואסור
 לנור על אחרים כמו שנור עלי, כמו שאמרו: “על נפשו הוא אסור ואיןו אסור
 על אחרים”, ואם נשבע על רבר שאי אפשר לעשותו, צריכים להלכו עלי שנשבע

ב 21

על דבר שני לאיל ידו לעשותו, כמו שאמרו: “אם ר' יוחנן נשבע שבועה שלא ישן שלשה
 ימים מליקין אותו ויישן לאלהר”. ואם נדר שלא יאכל דבר פלוני משום שהוא מזיך לנו, ולא
 היה מזיך לנו, אלא מועיל לנו, נדרו בטל, כמו שאמרו: “קונם בצל שני טעם שהבצל
 רע ללב אמרו לו והלא כופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד
 5 הותר אילא בכל הבצלים מעשה היה והתירו ר' מאיר בכל הבצלים”,
 ואם נדר שלא ידור בבית כמו שהוא, אסור לו לדור בו ונום בעליה
 אשר עלי, כמו שאמרו: “הנודר מן הבית מותר בעליה דברי ר' מאיר וחכמ
 אומ' עליה בכלל בית הנודר מן העליה מותר בבית”, ואם נדר שלא
 יכול בשר אסור גם בכבד ובצחול ובקרבים, כמו שאמרו: “הנודר
 10 מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואסור בראש וברגילים ובקנה ובכבד
 מפני שהן קרבים ואסור בעופות ומותר ברגנים וחביבים”, ואם נדר שלא
 יכול צלי ולא כו' במוחשבתו לכל צלי, אסור בבשר צלי, אבל אם
 אמר “מה שציאלה”, אסור בכל צלי, וכיוצא בזה האמרה בדבר המלית, איןו אסור
 אילא במליח של דג. אבל אם אמר “כל מה שימלה” אסור
 15 בכל מליח. והטעם שבשבילו נאסר האיש הוה בכל דבר, משום שהאיש הוה היה
 משתמש הרבה בדבר שהוא רוצה לאסר על עצמו בנדר, כמו שאמרו: “הנודר מן הצל”,
 אין אסור

אלא בצליל שלبشر ר' יהודה צלי שני טעם אסור בכל הצלויין מן המליה אין אסור אלא מן המליה של דג מליח שני טעם אסור בכל המלחין.” ודבריו “לא יחל דברו” בונתם שצורך לעמד בדברו עד כמה שאפשר בזמנן המידר אם קבע לו ימן; ואם סתם בדבריו צריך להקרים ולעשתו כדי שלא יעצדו שום מעזרו. וכבר בארכנו זה בספר הראשון. ונען “לא יחל דברו” יכול גם כן הפרה; ואסור לנorder להפר נדרו, אף על פי שהוא בעצמו חכם, אבל איש אחר יפרנו, כמו שאמרו: “לא יחל דברו שלא יעשה דבריו חולין הרי שהיה חכם לא יפר

22 a

לעצמם והדין נתון אם מפֶר לאחרים לא יפר לעצמו תלט' לוט' לא יחל דברו.” ועוד: “הוא אינו מיחל אבל אחרים מיחלן לו.” ואמרו עוד: “דבריו אינו מיחל אבל חפצי שמים.” ודבריו “בכל הווצא מפיו יעשה” בונתם שחיבר לעשות נדרו, אם מותר לנorder במוחו ואפשר לעשותו.

המצוה השלישית ממנה. נדרי הנשים הבוגרות ישאנן בוגרות, והן חמישה מינים. נערה בבית אביה שלא בגרה ושלא נשאה. נערה שנתארסה, אשה שיבנְקה לבעה. אלמנה ונורשה.

הראשונה מהן. כל אשה שנדרה נדר או אסורה אסרה בבית אביה בעודה נערה, ובניה שמע וחירש לתה, מצוה שככל נדריה ואסורה שנדרה ושאסורה על נפשה יקומו. אבל אם הניא אותה ביום שמעו זה, כל נדריה ואסורה לא יקומו וייסלה לה, כי הניא אביה אותה, כמו שבתוכה: ”ואשה כי תדר נדר ל' ו' ו' שמע אביה את נדר ו' וג' והןיא אביה אות' ו'ג'”. והזמן שמותר לנערה לנorder נדר שהיא חיבת לעשותו גם אם לא נבדק שכלה, הוא שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה, וב└בד שאין שכלה פחת או פג. ובת עשתי עשרה ומטה אין נדרה קום. ואם מלאו לה עשתי עשרה שנה, ונדרת, צרכיהם לבדוק את מורת שכלה בכל השנה השתיים עשרה; אם היה שכלה בריא ושלם יפר אביה נדרית, אם רצה בזה; ודוקא כשהביאה שתי שעורות שחורות במקום העורות, ואם החריש לה,

20 יקום נדרה. ואם הייתה בעלת דעת קלה, נדרה לא יקום.
ובת דעת שמלוא לה שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה, שטענה שלא
ירעה לשום מה נדרה בזמן ההוא, ולפיכך לא תקים אותן החובה עליה
לעשות מה שנדרה, אם ישلال ידה. ובת עשתי עשרה שנה ומטה

b 22

שאמירה שידעה לשם מי נדרת, אין חובת נדר חלה עליה, כמו שאמרו:
”בת זא שנה ויום אחד נדרה נבדקין בת שתים עשרה שנה ויום
אחר נדרה קימין ובודקין כל שתים עשרה בן זב שנה ויום אחד נדרו
נבדקין זג שנה ויום אחד נדרוי קימין ובודקין כל שלוש עשרה קודם לזען
5 הוה אף על פי שאמרו יודען אנן לשם מי נדרן ולשם מי הקדישן אין נדריהם
נדרים ואין הקדשן הקדש אחר הזמן הזה אף על פי שאמרו אין אנן
יודען לשום מי נדרן ולשם מי הקדשן נדריהם והקדשין הקדש,
וכיוון שהborrow ומובן שרברוי רבותינו ”בת זב שנה ויום אחד נדרה קימין
ובודקין כל זב” הם דברים שיש לסתוק עליהם ואין בהם ספק, מוכחה כי שש
10 החדשים שהזכיר שמואל בדבריו ”אין בין נערות לבנות אלא ששה חדשים בלבד” מתחכמים
אל החזי השני מן השנה השתיים עשרה, וכי הבדיקה ממש השנה השתיים עשרה
על שני אופנים: בחזי הראשון שואלים אותה לשם נדרה ולמי הנדר, ובחזי השני
שואלים אותה על הדבר הזה ובודקים אותה בדבר סימני הבנות, כגון צמיחת
שערות שחרורות במקום הערוות, לכל הפחות שתי שערות, כיוון שהזכר הזה אפשר
15 בערות שננותיהן עשתו עשרה וחזי, כמו שאמרו: ”תינוקת שהביאה שתי שערות חיבת
בכל מצות האמורות בתורה”, ואם הביאה שתי שערות חיבת היא בכל מה שנדרה
אם אפשר לעשותו, אף על פי שהיא לא רצאה בו. אבל אם עדין לא הביאה שתי שערות,
מותר לאביה להפר נדרה ממש השנה השתיים עשרה. ואמרו רבותינו: ”مثال משלו
הכמ באשה פנה בוהול וצמל פנה עורה תינוקת בוהול אילו ימי
20 הנעוריות ובזו ובזו אביה וכי במצוותה ובמעשי ידיה ובחפר נדרה
צמל בזמן שבגרה אין לאביה בה רשות”, והנערות נקראות
נム בן תינוקות מיום שנולדו עד שהביאו שתי שערות במקום הערוות, כמו שאמרו:
”תינוקת בת يوم אחד מתמאה בנדרה”, ועוד אמרו: ”האב אינו מפר בבר”, וייש

23 a

סוברים כי ששה החרים שהוכר שמואל הם אחרי השנה השתיים עשרה ; ומה שאמרנו לפני זה מספיק להוכיח שנכוה דעתנו שהוכרנו. ובואר אין הבדל בינהן. ואמרו רבותינו : "ואסра אסר אין אסרא אילא שבועה וכן הוא אומר או אסרא אסר על נפשה בשבועה", ודבריו "ושמעו אביה" מוצאים את החרש, כמו שאמרו : "להוציא את החרש", "והחריש לה"—

5 אף על פי שידע את הנדר שנדרה בתו. ואם חשב שהנוררת היתה אחרת, ואחר כך הבירר לו שזו בתו, הרשות בידו להפר אותו בזמן שנודע לו, כמו שאמרו : "שאמן נדרה בתו ואמר סבר היהי אשתי הרי וזה יחוור,

10 ויפר שנ והחריש לה עד שיא מוחבין לה", ואם החריש לה שעיה אחת, או הרשה לה, ואחר כך נראה לו לחזר מדעתו, אסור לו לעשות כן, כמו שאמרו : "וקמו כל נדריה וכל אסרא וזה שאמן נדרה וקיים וחור והפר שומע אני יהא מופר מה אני מקיים ומכוון כל נדריה עד שלא יפר או אף משיפר מה אני מקיים

15 והפר את נדריה עד שלא קיים או אף משיקים תלם למת מקום מניד

5: הכתוב בכל נדר שאמן שעיה אחת איינו רשיי להפר", ואם הרשה לה לעשות נדרה או קים אותה, ואחר כך נראה לו לשנות את דעתו, מותר לו לעשות כן, כמו שאמרו : "בעי רביה קים ומופר ליכי בכת אחת מה הוא תא שמע דאם רבא כל שאינו בזה אחר זה אפילו בכת אחת איינו חייב". ואם הרשה לה ומן שעיה אחת, הנדר

20 קים, כמו שאמרו : "ניימי קים ליכי שעיה ואני מפир לך לאחר שעיה במאן דאם לה קים ליכי לועלם". וכונת "אם הניא אביה אותה ביום שמעו וזה" שנער בה ביום ששמע או שהונד לו שנדרה ; ואם הונד לו או שמע שנדרה קורם שעבר היום, והחריש עד אחרי שעבר היום, יקום נדרה, כמו שאמרו : "הפרת נדרים

כל היום כאשר נדרה בליל שבת מפני בליל שבת והשבת עד שתחחש נדרה עם חשכה מפני עד שלא תחשך שאמן חשכה ולא הפר אין יכול להפר

בג

תניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר יהודה ור' אליעזר בר ר' שמעון אומר מעת
לעת אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' לי אין חלה באותו הונג," והארוסה —
אם הניא אותה הארוס ביום ששמע או שהונד לר', נדריה ואסורה לא
יקומו. ואם החריש לה, יקומו עליה, כמו שכותוב: "ואם היו תהוה לאיש זג ושמע
5 אישת זג ואם ביום שמע זג," והראייה שהאשה הזאת היא אrosisת,
לא נשואה, דבריהם: "ואם היו תהוה לאיש זג ארוסה," ואם כנסה כשהיא בוגרת
עליה נדר שיש לו מניין צער, והוא מן הנדרים שאסור לו לחפרם, וריצה
陵רש אותה בשבייל זה, יתן לה את הכסף שהביאה, לא את חותמת, כמו
שאמרו: "כנסה סתום ונמצאו עליה נדרים יצא שלא בכתובת," וכונת דבריו "נדירה
10 עליה" נדר שלא הופר ושלא הוקם, כמו שאמרו: "ונדריה עליה נדרים שלא הוקמו ושלא
הופרו," ומותר לבעל לומר לאשתו בעת שתנשא לו: "אני כבר הפרתי כל נדריך
שנדירת" — והדברים אמרו בנדרים שמותר לחפרם —, כמו שאמרו: "ובן הבעל עד שלא
תכנס לרשותו אומל לה כל נדרים שנדירת עד שלא תכנס לשותוי הרי חן מופרין
לבוגרתן לרשותו אין יכול להפר". ואם נדרה כשהיא ארוסה, קודם שנדרה, שניים, האב
15 והבעל, יפרו אותו, כמו שאמרו: "נעරת המארשה אביה ובעלת מפירין נדריה הפר האב ולא הפר
הבעל הפר הבעל ולא הפר האב איינו מופר". ואסורה לאב להפר נדר בתו אחרי
שנדרה, כמו שאמרו: "יפה בח בעל מכח האב שהבעל מפר בוגר ואין האב מפר
בוגר". "ושמע אביה זג ביום שמע זג" — הדברים הללו שווים לדברים שקדמו "ושמע זג
וניסי זג", וنم באורים שווה, "יוו' יסלח לה" — כונתו שליח לה אם עשתה את הנדר אחרי
20 שידעה שהנו מופר, כמו שאמרו: "הרוי שנדרה ובטל לה והלכה ועיטה מזידה מניין שצרכיה
סליחה תלט למם ויוו' יסלח לה". ודין הנושא בדבר נדר והפרו
בדין האrosisת, כמו שכותוב: "ואם בית אישת נדרה זג ושמע אביה זג
ואם הפר יפר זג," וכונת דבריו "כל נדר וכל שבועת אסר זג" "שהבעל מפר נדרי אישתו כמו
שיפר נדרים של ארוסה בוגרת קודם שנשאת, כמו שהזכרנו במה שקדם. ודבריו "כל נדר
25 וכל שבועת אסר זג" רומים אל נדרים שיש בהם עוני נשא או עוני הנוף,
או שניהם כאחד, כגון שלא תכנס למרחץ ושלא תתקשט ושלא תטפּע לו במטה

24 a

ושלא תאכל בשר ופירות ושלא תשרת אתון, וכיוצא בזה, דברים שיש בעזיבתם ענו נפש או עני הנוף, כמו שאמרו: "ואילו נדרים שהוא מperf נדרים שיש בהן עני נפש אם ארחין אם לא ארחין אם אתקשת ואם לא אתקשת". ואמרו: "אין לי אילא דברים שיש בהן עני נפש דברים שבינו לבינה מניין תלם לוט אלה החקים אשר צוה י' את משה בין איש לאשתו", והתוספה אמרה: "כל שיש בו עני נפש בין בני לבינה ובין לבינה לבין אחרים יפר דבר שאין בו עני נפש בין לבינה יפר בין לבין אחרים לא יפר כאיזדר קומם שני טעם לפי אבה ולפי אביך לפי אחיך ולפי אחיו שאינו מטילה לבך אין יכול להפר מפני שבינה בין אחרים שלא אכחול ושלא אתקשת ושלא אשות לך מטה יפר מפני שבינו לבינה १० שלא אמונו לך את הטע שלא אדריך לך את רגליך שלא איעץ לך את המטה אין צריך להפר וכופה על ברחה רבנן גמליאל אומר יפר מישום שאין לך יכול דברו", ואם נדרה שלא תאכל פירות מדינה פלונית, נדרה קימ', מפני שתוכל לאכלי פירות מדינה אחרת; וכן אם נדרה שלא תאכל את המאכלים שימוש פלוני, משום שתוכל לקנות מאחר. ואם המין הזה לא ימציא אלא אצל המוכר १५ ההוא, מותר להפר, כמו שאמרו: "איilo חן נדרי עני נפש אורה קומם פירות העולם עלי הרי זה יפר פירות המדינה זו עלי יביא לה פירות מדינה אחרת פירות חנוי זה עלי אותו יכול להפר אם לא היה פרנסתו אילא ממן הרי זה יפר", ואם נדרה שלא תאכל דבר אללא מה שבעה מאכלי אותה, והיה עני, אריכים ליקם נדרה, משום שתוכל לאכל דברים המותרים לעניין, כמו שאמרו: "קונם שני נהנה לרבות אין २० יכול להפר ויכולת היא להנות בלקט ובשכחה ובפיאת", ואם בעל או אב לא ידע شيء יתברך התיר לו להפר נדר אשתו ובתו, ואחר כך נודע לו הדבר הזה, יכול להפר ביום שנודע לו; ואם שמע אותה נוררת ולא ידע שהוא נדר, ואחר כך נודע לו הדבר, יכול להפר ביום חזע לו, כמו שאמרו: "יודע אני שיש נדרים אבל אני יודע שיש מפירים יפר יורע אני שיש מפירים २५ אבל אני יודע שהוא נדר ר' מאיר אומר לא יפר וחכמ' אומר יפר", ואם נדרה שלא תאכל דבר מהדרבים ממשך חדש ימים, למשל, והתיר לה שבוע אחד,

24 b

הפר על ידי זה את נדרה, כמו שאמרו: "ואם הפר יפר אותם ולא מקצתם", ואם נדרה שלא תאכל שני מיני מאכל, והתייר לה לאכל אחד מהם, גם המין השני מותר לה. ואם קים את נדרה באחד מהם יקים גם במין השני, אם אסירה אותם עליה כאחד, כמו שאמרו: "נדרה מן התאנים ומון הענבים הפר לה בעל לחאנים ולא לענבים 5 לענבים ולא לחאנים כלו מופר קים לה לחאנים ולא לענבים לענבים ולא לחאנים כלו קים אימתי בזמנן שהוא נדר אחד אבל אם אסירה תאהנה שני טעם ועוד ענבה ונשאל לחכם והתייר לה לחאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים אסר לה לתאנים לא לענבים לענבים ולא לתאנים הפר לה בעלה לחאנים ולא לענבים לענבים לא לתאנים קים לה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים הקioms במקומו 10 וההפר במקומו", ועוד אמרו: "נדר שהותר מקצתו הותר כלו", ואיש שרצה להפר נדריו בתו, ונדרה אשתו, וסביר שהוא היא בתו, והפר לה, הנדר קים, וצריך להשור ולהפר נדר אשתו, אם רצחה; והוא הדין אם רצחה להפר נדר אשתו, ובתו היות הנודרת, כמו שאמרו: "נדרה אשתו סבור שנדרה בתו נדרה בתו סביר שנדרה אשתו נדרה בניר סבור שנדרה בקרבון 15 נדרה בקרבון כסבור שנדרה מן התאנים סבור מן הענבים נדרה מן הענבים סביר שנדרה מן התאנים הרי זה יחויר יופר", ואם שמע ביום השבת שנדרה, צריך להפר נדרה במלים שהן שונות מалаה שישתמש בהן לבטל נדר בימות החול; למשל, יאמר לה: "אכלו מן הדבר הזה שנדרה בלבד אכלו ממוני", ובתנאי שיפר את נדרה בלבד, וזה הוא אכן אמר: "אני כבר 20 הפרתי נדרך", כמו שאמרו: "מיירין נדרים בשבת לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליבי כדרך שאומר לה בחול אילא אומר לה טלי אילאי טלי שתי הרו זה נדר בטול ובטל מלאיו אם ר' יוחנן וצריך שיבטל בלבד בלבו", ורבו חינו שמו הברל בין המלים שבזה יפר בעל שבאות אשתו ונדרה ובין המלים שבזה יפר החכם, ועוד אמרו: "אם ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובבעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום בעל אום מופר ליבי מבוטל ליבי וחכם אום שרי ליבי אבל אייפה לא בעל מפר ואין חכם מפר חכם מתייר ואין בעל מתייר". ואלמנה ונורשה — כל

25 a

אשר אסרה על נפשך יקום עליה, כמו שכתוב: "ונדר אלמנה ונירושה ונ", ואם היו בעולות בעל, וכבר בנסוך, חיבות הן לקים את כל נדריהם ואסרייהם, כמו שאמרו: "ונדר אלמנה ונירושה מן הנושאין ולא מן האירושין". ואם אלמנה או נירושה מן הנושאין נדרה לאחר שעברו שלשים יום, וקדום שעבר החומרה 5 נשאת ובנשת, אין לבעה להפר נדרה, כמו שאמרו: "ונדר אלמנה ונירושה יקום עליה באיזכר אמרה הריני ניירה לאחר שלשים יום אף על פי שנשאת בתוך שלשים יום איינו יכול להפר", ואם אמרה לבעה נדרת שاعتה כוה וכוה לאחר שלשים יום מן היום הזה, והפר לה בעלה, ולאחר כך נתארמלה או נתנרש, ההפר במקומו עומדת, כמו שאמרו: "נדרה והוא בראשות הבעל והפר לה ואמרה הריני ניירה לאחר 10 שלשים יום אף על פי שנתארמלה או שנתנרשה בתוך שלשים יום הרי זה מופר נדרה בו ביום ונחרשה בו ביום איינו יכול להפר וזה הכלל כל שיצאה לרשות עצמה שעה אחת איינו יכול להפר". ואם היה לאלמנה ים אחד יכול להפר נדרה ואסרייה, אבל לא כשהיה לו שני ימים, כמו שאמרו: "שומרת ים בין ים אחד ובין שני ימים ראליעור אומן יפר ור יהושע אומן לאחר ולא לשנים ר עקיבא אומן לא לאחר ולא לשנים". והלכה בוה 15 כר' יהושע. נשלם באורנו של החלק השלישי הכלול עשתי עשרה מצות שנזכירו למטה.

הספר החמישי מן המצוות בדבר טמאות מיחרות שהבר ראש כלה

חפץ בן

יצליה, בדבר משא ומגע בפנרי בהמות מיחירות, וכיוצא בה, כולל תשע מצוות עשה הנוהגות בכל זמן ומקום. **המצוות הראשונה** ממן. 20 מי שנגע בנבלות בהמות והחיות הטמאות צריך להיות טמא עד הערב, ואם נשא אותן יטמא הוא ובנדריו. ושניהם יהיו בטמאתם אחרי התבילה והכבוס עד הערב, כמו שכתוב: "ולאלה תטמאו כל הנגע ונ' וכל הנושא מנבליהם ונ' לכל הבהמה ונ' וכל הולך על כפי ונ' והנושא את נבל ונ'", ודבריו "כל הנגע ונ'" הם כפשוטם, בונחים שיטמא הנגע בהם, ולא הדבר אשר 25 עליון, כגון בנדרים, כמו שאמרו: "אין הנגע מטמא בנדרים". והנגע חלק מז'

ב 25

הדבר או בכלו שווים בתורת טמאה, והחלק של הנבלות הללו על שלשה אופנים, הראשון מהם העצמות והגידים והקרניים והטפלים, וכיוצא בהם. אם היו ערומים, בILI הנגע בהם לא יטמא בתורת נבלה, וכן העורות, חוץ מעור החזיר ועור דבשת של גמל הרק ועור של ראש עגל הרק ועור הפרסה ועור ג העורווה ועור השילול ועור שתחת האליה — והעורות הללו מטמאים כבשרם; ואם עבדו אין מטמאים. ועור האדם יטמא בין שלא עבר ובין שעבד, כמו שאמרו: "בבמה העור והרrobת והkopפה והאלל והעצמות והגידים והקרניים והטפלים מצטרפין לטמא טמא אוכלין אבל לא טמא נבלה", ועוד: "ואלו שעורותיהם כבשרן עור האדם ועור החזיר של ישוב ר' יוסי אומר אף עור חזיר של בר עור חמארית של גמל הרק עור הפרסאות ועור בית הבשת ועור השילול עור שתחת האליה וככל שעבדן או שהלך בהן כדי עבדה טהורים חוץ מעור האדם", החלק השני בשער שעשוינו אינו פחות מכוחות בינוי ומעלה, וזה יטמא את הנגע בן, כמו שאמרו: "כזית מן הנבלה", החלק השלישי אשר שעשוינו פחות מכוחות ושיש בו בשර ועצמות וגידים מדבקים, וזה יטמא את הנגע בן, כמו שאמרו: "אבר כברתו בשער גידים ועצמות", ועוד: "האברים אין להם שעור אפילו פחות מכוחות מן המת ופחות מכוחות מן הנבלה ופחות מכדרשה מן השرز מטמאין בטמאן", וכל הנבלה או חלק منه או כל אחד מהאברים המטמאם, אין מטמאים את הנגע בהם כשהם יבשים, אלא כשהם לחים, או כשאפשר להרטיכם במים פושרים וישבו לכמהות שהוא בראשונה בזמן עשרים וארבע שעות, כמו שאמרו: "אם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ואין מטמאין יבשים ואם יכולים לשירות והנבלה ושכבה ורע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשים וכמה היא שריתן ולהזoor לכמהות שהוא מטמאין לחין ומטמאין יבשים וכמה היא שריתן בפושרים מעט לעת", ועוד: "רבנן שמעון בן נמליאל אומר פושרין צרכין שייוו פושרין מעט לעת", ורבביו "וכל הנושא מנבּ וְגּ" כונתם שהנושא את הנבלות הללו יטמא הוא והבגדים שעליין, אין הבדל בין שלא היה דבר חזין בין לבין הנבלה ובין שהיא דבר חזין, וגם רבותינו אמרו: "מלמד שהנושא מטמא בגדים", והנבלות המטמאות בין של ישוב

ובין של בר ובין אלה שיש בהן סימני טהרה ובין שיש בהן סימני טמאת, כלן שוות ב תורה טמאה, כמו שאמר הכתוב: "לכל הבהמה זוג", ודבריו "וכל הולך על כפיו", וכללו הבהמות הholkot על כפיו בנון הקוף והקפור וחלחת הסנאין ואדרני השדה וכבלם, כמו שאמרו: "כל הולך על כפיו זה הקוף 5 הולך להביא את הקפור וחלחת הסנאין ואדרני השדה וכבלם", ובכלל דבריו "בכל החיה" נכלל גם הפיל, כמו שאמרו: "בכל החיה להביא את הפיל", ובדבריו "כל הנוגע בהם יטמא" ירמו אל אדם וכליים, כמו שאמרו: "כל הנוגע בהם יטמא בין אדם ובין כלים", ואם הנבלות הללו היו על כלים מלאכה או כלים בית וחחת הכלים הללו היו כלים בית או כלים מלאכה אחרים או כלים ומשקה אינו נתמיא אלא 10 הנוגע בובללה, כמו שאמרו: "לכם הם מטמאין אין מטמאין לא"

אוכלים ולא מ식ים ולא כלים במשא.” והבאורים ששמו קדרמוניו לדבר זה
 יארכו, ואנחנו נקדרים בשבייל אריכותם. ודבריו ”ומטה עד הערב” מצירככים אותו
 להיות כך כדי שלא יגע בקדיש, לא בולתו מין הדברים הכלליים, כמו שאמרו: ”הא
 טהור לחולין מבודך יום ולתרומה משתחשן”, ונבלות בעלי החיים השטמים במים, הדר
 5 נבלות חיים המדבר והישוב המכטמות, אין מטפיאות, חוץ מנבלת החיים הנקרתת
 הימים, כמו שאמרו: ”כל שביהם טהור הוז מכלב הימים מפני שהוא פורה מן היבשוי
 המצוה השנייה ממנה. מי שנגע בנבלות שרצים,

שמנה בעלי החיים, שם החלר והעכבר והצב ומינו והאנקה והכח והלטאה
והחמת והתנשמת, מצויה להיות טמא עד הערב,

20 כמו שבחוב: "זה לך הטעמה בשׂ וְהַאֲנָקָה וְהַכּוֹה וְגַם אֶלְהָ הַטְמָאִים לְכֶם וּגְזָ". אחדרי שהמלֵה "שרץ" כללה את כל הסוג שב והזכיר מינים אחדים כגון החולד וגַזָּה, וכל חלק מהALKO הבשר של השרצים הללו כשהוא נפרד, מטמא בכל מוה שיטmia כלו, והשעור בויה כל מה שמורתו אינה פוחתת מעדרה ומעללה,

²⁵ כמו שאמרו: "בעדשה מון השרין", וכל מה שהוא פהות מין השערור הוא ויש בו בשיד ונוידים ועוצמות מטמא מכל הנבלה כליה, אין הבדל בזה בין שפירוש מון השרין

26 b

והשׁרץ חי ובין שהוא מות, כמו שאמרו: "יכול הבשר הפורש מן الحي יטמא תלִם לוֹת במתומות מה מיתה שאין לה חילופים אף אשר מן الحي שאין לה חילופים מה השׁרץ בשׁר גידים ועצמות אף אשר מן الحي כברתו בשׁר גידים ועצמות", ואמרו: "אברים אין להם שיעור אפילו פחות מכך מות פחות 5 מכוחה מן הנבלָה ומפחות מכעודה מן השׁרץ מטמאין בטמאוֹן". ודברר הרם אמרו בברם אותו: "זה לבם הטמא שיטמא כבשרו". נזכיר את מני הרם במצוות וכל דם לא תאכלו בספר שאחריו הספר זהה אם ירצה השם. ובדבר העצמות, אלו שאין עליהם בשׁר, וכן העצפרנים והשׁער, אין מטמאין, כמו שאמרו: "מנבלתם לא מן העצמות ולא מן 10 השׁניהם ולא מן הצפרנים ולא מן השער שלהם". עור האנקה והכבד והלטאה והחמת והתנשנת מטמא כשהוא בלתי מעבד — אבל לא כשהוא מעבד — כמו שתטמא הנבלָה, כמו שאמרו המשנה: "ואילו שעורותיהן כבשרן עור האנקה והכבד והלטאה והחומרת ר' יהודה אומר הלטאה כחלדה וככל שעבורן או שהולך בהן כדי עבורה טהורין חוץ מעור האדם ר' יצחק בן גורי אומר 15 שננה שרצים יש להן עורות", והתלמוד אומר: "תנו רבנן הטמאים לרבות עורותיהן כבשרן יכול כלום תלם לוֹת אלה והוא אלה אוכלוי כת אמר ר' לויינה הפסיק העין וניתי התנשנת אמר ר' שמואל בר יצחק רב תני התנשנת", והיבשה מנבלות השרצים אינה מטמא, אבל אם נפללה במים פושרים עשרים וארבע שעות וחזרה ללחותה הקודמת, מטמא. והראיה 20 לזה כבר הזכרנו במצווה שלפני המזווה הזאת בעת שהזכרנו ארבע נבלות בחמה וחיה, ואם יבשו מקצת החלקים אף על פי שהם מודבקים באחרים שעדרין לא יבשו; וכן אם נשדרפו מקצת החלקים ומקצתם לא נשדרפו; החלק שלא יבש ושלא נשדרף מטמא, אבל לא החלק שישב ונשרף מן הנבלָה, כמו שאמרו: "אם ר' שמעון בן לקיש שׁרץ 25 יבשים אמר ר' זורה לא קשיא הוא בכלל הא במקצתן", ועוד: "אם ר' שמעון בן לקיש שׁרץ שנשרף ושלדו קימת טמא והוא אין תנן מטמאין לחין ואין מטמאין

27 a

המטליהם המהוהה מהוrah שבל הטעאות בשעת מציאתן אמל ר' זירא לא
 קשיא הא בכוֹלָן הא במקצתן.” ואמ' העכבר הנוצר מן העperf כבר
 העשה חציו בשר ועיר, ועל הנשאר עליה בסוי שנרבך בעור הבשר,
 וכבר יש בו תנועה, הריווח מטמא את הנוגע בו, כמו שאמרו: “עכבר שחציו
 5 בשר וחציו אדרמה הנוגע בבשר טמא ובادرמה מהוrah אמל ר' יהושע בן לוי
 והוא שהשרין על פני כלו אייכא דמתני לה אסיפה ר' יהודה אומ' אף הנוגע
 באדרמה שכנדר הבשר טמא ואמל ר' יהושע בן לוי והוא שהשרין על פני כלו.”
 ודבריו “על הארץ” רוצה לומר בעלי החיים שישנם על הארץ, ולא אלו שישנם
 10 ברים, כמו שאמרו: “אף אביא עכבר שבים שעשו עכבר תלם לוט על הארץ
 לחזיא את שביהם.” ואמ' ר' רבנן כל שברא הקב'ה ביבשה בראש תנדרו בים
 חווין מן החלדה.” ודבריו “הצב למיניו” ענינים מיין הצב בנון העיר ובן הנפחים
 והסלמנדרא, כמו שאמרו: “הצב למיניו לרבות מיין של צב בנון עיר ובן הנפחים
 15 וסמנדרא.” ודבריו “כל הנוגע בהם יט” מצריכים על הנוגע בהם כשם שתים טמאות
 גוף, לא טמאות הבנדים שעלי, ונם רבותינו אמרו: “אין השרצן מטמא במשא,”
 המזויה השלישית ממנו. כל בית או כל מלאכה שנפל עליו
 אחד משמנת השרצים הללו לאחר מותו צריך להיות טמא, יטבל במים;
 ושאר טמא עד הערב; ואחר כך יטהר, כמו שכתוב:
 “וכל אשר יפל עליו מהם מעתם יטמא מכל כל עין וגו.” אחרי שפרטה
 20 המזויה הזאת ואמרה “כל עין ובנד ועור וشك” חורה ורבתה כל הכלים
 שימושיים בהם, ואמרה “כל כל אשר יעשה בו מלאכה בהם”, משום שענין
 דבריו “אשר יעשה מלאכה בהם” כונתו כלים שנגנמרו, בעלי מרות קבועות,
 שאינם חסרים בנופם ושלמות מלאכיהם, וראויים הם לדבר שנעשה בשביולו,
 כמו שאמרו: “כל עין מאיתוי מוקבלין טומאה המתה והערסה משישופם
 בעור הרג גמר שלא לשופט טמאים ר' יהודה אומ' המתה משיסרן
 25 בה שלשה בתים הסלין של עין משיחסום ויקנב ושל תמרה אף על פי שלא
 קינב מבפנים טמא שכן מקיין בכללה משיחסום ויקנב ויגמור

בז

את התלויה בית הלניין ובית הכוונות אף על פי שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיים הכנונים קטנים והקלות משיחוס ויקנב הכנונים הגדולים והסיגון הנדלים משיעשה שני דורות לרוחב שלחן ים נפה וכברה וככפ' של מאוזנים משיעשה דור אחד לרוחב שלחן הקופה 5 משיעשה שתי צפירות לרוחב שלה והערך משיעשה בו צפירה אחת כל' עור אמיתי מקובלן טומאה התרמל משיחוס ויקנב ויעשה את כוחותיו ור' יהודה אומר משיעשה את אונו סקורטיה משיחוס ויקנב ויעשה את יציבותה ור' יהודה אומר משיעשה את טבעותיה קיטבליה משיחוס ויקנב ור' יהודה אומר משיעשה את קיוחותיה הכר והכסת של עור משיחוס ויקנב ר' יהודה אומר משיחפרנו ויישר בה פחות מהמשה טפחים". ועוד אמרו: "כלי עץ אמיתי מקבל טמאה הסנדל משיקמע והמנעל משונב על האזום ואם עדין לברכם עד שיברכם ולשרטט עד שישרطט אסקוטיא עד שיטפטך וקיטבליא משישרטט עור העירסה שהוא עתיד לעשות לו טבור עד שיעשה לו טבור".

5 פרוש. משיחוס ויקנב: מעות שניכר מלאכת שפתיו ויחתו מה שנשאר מן הקסמים הבולטים ממנו. כלבלה: מין סל. בית הלניין: תיק של כסות והרומה להן. הכנונים: קערות. והסיגן: קופות גדולות. דודין: פתילות דקות. צפירות: פתילות. הערך: מחלצת. התרמל: דומה לשק. קיוחותיו: ללאות. קיטבליא: מצע של עור. סקורטיא: שלחן עור. משיגוב על האזום: משיבש על הדפים. לברכם: בשישומו עליו ברכם. ישרטט: יציר. ואמרו מאמר אחר כולל:

"כלי עץ אין מקבלן טמאה עד שתתגמר מלאכתן כל' עצם אמיתי מקבלן טמאה משתגמרת מלאכתן הי' מהסדרין בסויין טמאים כל' חריש אמיתי מקבלן טמאה כייצרפנו בככשן והוא גמר מלאכתן". והכלים הם שני מינים, אחד מהם שיש לו תוך מחזיק אויר, והשני שיש לו שטח שאינו מחזיק אויר. ואלו 25 שיש להם תוך, יש מהם האקבלים טמאה, ויש מהם שאינם מקבלים טמאה. ואלו שאין להם תוך יש מהם המקבלים טמאה ויש כאלה שאינם מקבלים טמאה. ויש המקבלים

28 a

טמאה בין שיש להם תוק ובין שאין להם תוק. ואלו שיש להם תוק ואינם טמאים, ביןון בלי הקדש כלם, אין הベルן בין שיש להם תוק ובין שאין להם. וכן כולם شاملו אותם דברים שהוכנו בשביבלים ושאי אפשר לשאת אותם כשהם מלאים, ביןון הנדרות שבשודות והתקות הנדרות ובור הספינה. ששים בו מים, וכיוצא בהם. ומהם כל שיאפשר לשאת אותם כשהוא מלא, ביןון דבר שהכינוו התקנות לשחק בו, ביןון קליפת הלפת והarterוג והدلעת והרומה להם. ואם אחד הדברים הללו יכול להתקים זמן רב, יטמא, כמו אמרו:

”כל הכלים שיש להם אחורים ותוק, ביןון הכרמים והכשתות והקשים והמריציפין וכו”, ”כל הקדש אין להם אחורים ותוק ואין להם בית הצבעה”, ואמרו: ”שרה תבה ומגאל וכוארת הקש וכורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שלום שענן מוחזקן ארבעים סאה בלה שנן כורים ביבש הרי אילו טהורים ושאר כל הכלים בין מכבליין ובין שאין מכבליין מכבליין טמאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ודדור ענלה וקסטיט מלבים ועריבת העברן ובור ספינה קטנה וארון אף על פי מכבליין טמאים שאין מכבליין טמאים אין בין דברי ר' מאיר לדברי ר' יהודה אילא ערבה של בעל הבית”. ואמרו: ”העשה כלים מדבר שהוא של מעמד טמא מרדר שיאינו של מעמד טהור הלפת ואתרגן ורלעת יבשה שחקוקם תינוקות למוד בהם את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טהורים הרמוני והאלון והאגוזים שחקוקם תינוקות למוד בהן את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טמאים”. ומהם מכונה שתחת מלבן בצורה מיחורת, או ספסל שתחת להניה עליו את הרגלים, כמו אמרו: ”חמור שתחת המלבן והספסלי שתחת הרגלים טהורין כפוחין שתחת הרגלים אף על פי שחקוקם ומכבליין טהורים ואין בהן מושום קובל”. ועוד אמרו: ”כל המוחבר לקרען הרי הוא בקרען”. ומהם כל הנעשה מעור בעל הי הנמצא במים, חוץ מזה שחבר ALSO עור או

ב 28

דבר אחר המקביל טמאה, בין שחברו ברבק או בחותם, או ברבר אחר. אבל kali הנעשה מעור בעל החי הנקרא בלבד הימים יטמא אף על שלא חבר אלו רבר אחר, כמו שאמרו: "כל שבבים טהור חוץ מכלב הימים מפני שהוא פורה ביבוש רבריו ר' עקיבא העושה כלים מן הנרגל בים וחבר להם 5 מן הנרגל בארץ ואפילו חותם ומישחה רבר שמקובל טמאה טמא ובבלבד שיחברנו בדרך חברו לטמאה", ומהם kali הנעשה מגללי בקר והדרברים החזובים מאבניים, כגון מבנות ומורינים והרומה להם, כמו שאמרו: "שבעת ימים קודם לשרתת הפרה מפרישין את הבהן השורף את הפרה מביתו לשלכה שלל פנוי הבירה צפונה מורה ולבכת 10 בית אבן היהה נקראת ולמה נקרא שמה לשכת בית אבן שב כל מעושה בכלי גללים ובכלי אבניים ובכלי אדרמה כאוי טעמא וזה תקינו ליה רבנן בכלי גללים וכלי אבניים וכלי אדרמה ולא מקבלין טמאה כי הוכין דלא ליזוללו בה", ומהם קערות עין שיש להן שפה וכיסוי טני שהוכן לשידור הנעשה מוחב וככסף ונחשת וברזל וכיוצא בהם מן המותכות, כמו שאמרו: 15 "הטבלה שיש לה ליביזי בכל עין תהורה", ועוד: "כיסוי טני של מתכת של בעלי בתים רבנן גמליאל מטמא וחכמ מטהרין", ומהם כלים הנעשים מעוצמות העופות; אבל אם חבר להם רבר המקביל טמאה, מקבלים הם על ידיו זה, כמו שאמרו: "העשה כלים מעוצמות העופות טהורם". ועוד: "חיבר להם מן הנרגל בארץ אפילו חותם ומישחה רבר 20 שהוא מקבל טמאה", ומהם כלים שהם בשעת מלאכה שימוש לכלי אחר, ויפסקו מליחות שימוש בשגנמרה המלאכת, כגון הכלים שימושיים בו את הצעה, והחסום, והכלים המנוגדים לדבוריים, והרומה להם, אינם מקבלים טמאה. אבל אם היה הכלים מוכן לכלי אחר שלא יפרדו זה מזה לעולם, מקבל טמאה, כגון כיסוי תבה וקמטרא וקמרון ותיק של מטבח, והרומה להם, כמו שאמרו: "המחלקות של בקר והחסום שלו והמודף של דבריהם והמנפה הרי אלו טהורם כיסוי כפפה טמא כייסוי 25 קמטרא טהור כיסוי תבה כיסוי טני והמכבש של חרש ונסא שתחת

29 a

התבה והקדרון שלה והאלונין של ספר ובית הנגר ובית המנעול ובית המוחה ותיק נבלים ותיק כנורות והאמום של גורלי מצנפת והמרכיב של זמר ורביעין של אלית וגונגנות העני וסמכות המטה וטיפום של תפילה ואזום של גורלי מסאות הרי אילו טהורם זה הכלל אמן ר' יוסי כל המשמש כושמשין של אדם 5 בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאיןו אילו בשעת מלאכה טהור תיק מכחול ובית הכהול ותיק מכתב ותרינתק והיקטבליא וסקרטיא ובית החיצים ובית הפרגשות הרי אילו טמאים תיק סימפניה בזמנן שהוא נטהנו מלמעלה טמא ומצדיו טהור תיק חללים ר' יהודה מטהר מפני שהוא נטהנו מצדיו וחיפוי האלה בית הלניין ובית הכותות אף על פי 10 שיש בו חמישה על חמישה טהור שאיןו אילו חיפוי ומישום חברוי כלים טמא. פרוש המלים הקשות באן. המלוקות של בקר: המכסה את הצאה, והחסום שלו: מין רנס. המדף של דבורים: כלו מן מפני הדבורים. והמנפה: מין רחת. קפסה: תבה שמנחים בה בגדים. קמטרא: ארון ספרים. מכבש: מין כסא. קמרון: כסוי עגל, האלונין: תיק, האמומ: דפוס. של גורלי: הטוים. ורביעין: 15 חבלים שחורים. נונגנת: ירידת אהל. תיק: כסוי, תרנתק: שני כסויים. והמרכוב של זמר: המרכיב הוא כלו עשוי מעז שמשחקים ומזרמים עליו. הפגשות: מנורות. מכתב: קולמוס. קויטליה: מצע של עור. סקורטיא: שלחן עשוי מעור. האלה: שריה. סופוניא: 20 נבל. חילין: מיני כנור. בית הלניין: בקבוקים. והכלים שיש להם תוך ומקבלים טמאה, הם הכלים שאין אחד מהם נכלל במה שהזוכרנו והדומה להם שיש להם תוך ואינם מקבלים טמאה; כגון כתנות ומרבדים ושמיכות וכובע ישתייה וחרמת וקדורה וקערה ותבה ושדה ודור וכיזא בהם شيئاך להזכיר את מיניהם. וشعور הבגדים התהפורים המקבלים טמאות, השוער יותר היותר פחות הוא מה שיעלה על אחד מצדיו הלבש לשולשה טבחים ומעלה, כמו שאמרו: "חלק של קטן ר' אליעזר אומר כל שהוא"

b 29

וחכמֶן אָוֹם עַד שִׁיאָה כְּשֻׁעָר וּנְמֹרֵד כְּפֹלֶה,” ואמרו: “הַעֲשָׂה חָלֵק אֶם
יִשׁ בּוֹ שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ טָמֵא וְאֶם לְאוֹתָה,” והטמאה נופלת
על כל הכלים שהתקנו ושגעשו לשמש אברי הנוף וכיוצא בהם, כגון,
אנפילא ונעל ומכנסים, שם של שורלים, וצעיפים, כמו שאמרו: “וְאִילוּ נְמֹרְדִין כְּפֹלֶן
אַנְפִילָא וּפְלִילָא וּמְכִנָסִים וּכְבוּעָ וְכַיסְלָה מְטָלִית שְׂטָלָה עַל הַשְׁבָה אֶם
פְשׁוֹתָה נְמֹרְדָת פְשׁוֹתָה וְאֶם כְּפֹלֶה נְמֹרְדָת כְּפֹלֶה,” והכלים שאין להם תוק
ומקבלין טמאה הם בנזון הרפים של הנחותומיים שהוכנו למאהפה
לחם. אבל אלה שהוכנו בבחים ולא יחורו למלאת
הנחותומיים אינם מקבלים טמאה אלא אם כן חברו לכלי אחר
או שקשטו בששר או כרכם, והודמה להם, כמו שאמרו: “דָּף שֶׁל נְחֻתוּמִין
שְׁקַבְעַנְיוּ בְכֹתֶל רַא לְעֹזָר מְתָהָר וְחַכְמָן מְטָמָאִים,” ועוד: “אַרְבָוֹת שֶׁל נְחֻתוּמִין
טָמָאֹת וְשַׁל בָּעֵל בְּתִים טָהוֹרוֹת סִירְקָן אוֹ כְּרַכְמִין טָמָאִין,” ואמרו: “מִפְנֵי
מה ארבותות של נחותומי טזאות מפני שהן מיוחדות לכלי של בעלי בתים
טהורות עד שיחזרום לכלי,” ומהם עורות בעלי החיים שאינם חיים
במים שעבדו ונמר בדעתו לעישות מהם כלי, כמו שאמרו: “יְבוֹל אֲפִילוּ עֹור הַמֵּצָה
וְעֹור הַחֹופָה בְּמִשְׁטָעָה תְּלִמְלִמְלָא אֲשֶׁר יִعַשֶּׂה מְלָאָכָה בְּהָם יִצְאֵוּ עֹור
הַמֵּצָה וְעֹור הַחֹופָה שֶׁלֹּא נִעַשֶּׂה בְּהָן מְלָאָכָה,” וענין דבריו “עֹור הַמֵּצָה”—
עורות שלא נמלחו ולא הוכנו למלאת העבוד; “וְעֹור הַחֹופָה”—עור
שנמלח בלבד, כמו שאמרו: “אָמַר רַחֲיָה בֶּן אַמְּיָה מִשְׁמָא דָעָלָא שֶׁלֶשׁ עָרוֹת
הַן מֵצָה חֹופָה וְדַפְתָּרָא מֵצָה דָלָא מְלִיחָה וְלֹא קְמִיחָה וְלֹא עֲפִינָה חֹופָה
דְמְלִיחָה וְלֹא קְמִיחָה וְלֹא עֲפִינָה,” ואמרו: “עָרוֹת שֶׁל בָּעֵל הַבַּיִת מִחְשָׁבָה
מְטָמָאָתָן,” ומהם מטלת שמדתה שלשה טפחים על שלשה טפחים ומעלה שדרה
עליה אחד המטמא אותה מאות מדרס, או שהוכנה לשכב עליה, או שישים אותה

30 a

על מלונמא ורטיה, או פחותה שלשה טפחים על שלשה טפחים שהוכנה להשתמש
בها שימוש מייד, שימושה בה בשבייל עבורה דומה לו, או חticaה שמדתה

שלשה טפחים על שלשה טפחים ומעלה עננעה במת או האhilah עלי, או שהובשים לתקן בה דבר אחר, או שembrתו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים ומעלה, או 5 מציע שembrתו חמישה טפחים על חמישה טפחים ומעלה או מפניembrתו שלשה טפחים על שלשה טפחים ומעלה שדרם או ישב או שכב עליהם המטמא אתם, או שהאھילו על מת או שננוו בז, וכיוצא בזה מן הדברים המטמאים. ואם לך טפח על טפח ומעלה מן הדברים הללו שנכורו לעיל, והכינו לשבת עלי, או פחות מטפח שאין משתמשים בו, אף על פי שנפחת 10 קיבל טמאה, כמו שאמרו: "הבד מטהיא משומ שלשה על שלשה למדרים ומושום שלש על שלש לטמאות מות השק ארבעה על ארבעה העור חמישה על חמישה מפני ששה רל ששה שווין למדרים ולטמא מות", ועוד: "תנייא קוצע מבלים ועשה בגין למשבב אין פחת מישלשה על שלשה למושב טפח ולאחיה כל שהוא", ועוד: "ולמעמד כל שהוא". ועוד: 15 "הבד והשיק העור והמיפוי מצטרפין דתנן המקצע מכלן טפח על טפח טמא טפח על טפח למאי חוי אמל ר שמעון בגין לקיש משומ ר ינא הויאל וראוי להטלית על נבי חמור", ועוד: "אין מטהיא אילא המשמש את הצד", ועוד: "עד שעשו לתריך אפילו כל שהוא טמא", ועוד: "שלש על שלש שנמצאת בתוך הבית טמאה שבב הבית מן המזגנע מצאה אחריו הדلت או בסוכה או פינדרין צורר בה או מחת תחובה בה או שהיותה פוקה בסל או בקופת תהורה ולעולם אינה טמאה אילא עד שיזנעה לבנד", ועוד: "אם ר אבא היה ר נחמייה מטהיר במטלית שאין בה שלש על שלש

๓๐

דלא חוויא לא לעננים ולא לעשירים", והלכה כל נחמייה. ואמרו: "הורו חכמ כל נחמייה", ועוד: "שלשה על שלשה שעשאה לאספלונית מלונמא ורטיה טמאה", ועוד: "שלשה על שלשה שנחתמעט אף על פי שתהיה מן המדרם טמא בכל הנסיבות", ועוד: "תנייא פחות מישלשה על שלשה 5 שהתקין לפיק בו את המרbez ולנער בו את הקדרה ולקנח בו את הרחמים

בין מוכן ובין שאין מוכן טמא דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין מוכן ובין
 שאין מוכן טהור ר' עקיבא אומר טמא שאיןו מוכן טהור אמר עולא
 אמר רב בר הנה אמר ל' יוחנן רכולי עלמא הנicha בkopoth דבריה הכל
 דעתיה עליה ורקה לאשפה דברי הכל בטלה לא נחלקו אילא
 10 שתלווא בכנרו או הנicho אחורי דלתה ול' אליעזר סבר מרלא ורקה לאשפה
 דעתיה עליהו, ואמרו: "חדר ביה ר' עקובא לגיביה דר' אליעזר", ולבדים
 תורתם כתורת בנד, כמו שאמרו: "ומניין לרבות את הלברים חלמ לוות בנד".
 ומהם גם וילונות וקלעי ספינה כשבנמא בהם נגע כشعור
 פול, או שנגעו במת או שההילו עליין, כמו שאמרו: "כל הרואי לטמא טמא
 15 מות אף על פי שאיןו מטמא מدرس מטמא בנגעים כגון קלע
 של ספינה ווילון ושבים של שכבה ומפתחת ספרים וונגלים", ואך היה
 הבנד וכיוצא בו פחות מן השעור המטמא והשלמו על ידי שחבר אליו
 דבר מקבל טמא, צריכים לראות, אם היה טאת הדבר שחבר חורחה מטמא
 הדבר שחברו אליו, יטמאו שניהם, כשבנמא מהותם או
 20 באחד מהם. ואם היה טאתו קלח לא יטמא מן הדבר
 המטמא אותו שחברו לו דבר שטאתו חמורה, כמו שאמרו: "העשה
 שניים מן הבנד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה
 מן העור ואחד מן המפץ תורה חמישה מן המפץ ואחד מן העור
 ארבעה מן העור ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן הבנד

31 a

טמא זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממן טהור.
 ואם נתמאה ונתמעטה, ועשה ממנה כלים אחרים ראויים למה שהיה היה
 ראוייה כשהיתה במצבה הקודם, תשאר במצב טאתה זו, כגון חות
 שתמעטה ועשה ממנה שטיח. אבל אם עשה ממנה כל' אחר שאינו ראוי
 5 ליה שהיה ראוייה מוקדם, כגון מצע והדומה לו, תורה, כמו שאמרו: "חמת
 שעשאה שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור חמת שעשאה תרמל ותרמל שעשאו חמת כר
 שעשאו סדין וסדרין שעשאו כר כסת שעשאו מטבחת ומפתחת

שעשאה כסת טמא וזה הכלל כל שישינהו לשמו טמא לשם אחר טהור.” ואמרו רבותינו בדבר נפילת הטמאה במחשבה ובכונה: ”כל הכלים יורדין לידי טמאתן במחשבה ואין עולין מידי טמאתן אלא בשינוי מעשה והמעשה מבטל מיידי מעשה ומידי מחשבה והמחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה.” הכמה של באור הלהבה הזאת היא: הנה כל הכלים נטמאים במחשבה ורדין טמאה לא יעלה מהם כל זמן שהם בזורתם; אלא בשינוי אותם ממה שהיו בתחלתם, 15 ויעביר אותם מן צורתם לזרחה אחרת, יפל מיהם דין אותן הזרחה ונם המחשבה שחייב בהם. והמחשבה לשנותם ולעשותם לדבר שאינו כלי לא יסלק מהם את הטמאה, כל זמן שהם כלים; ולא מחשבה אחרת שקדומה לה. עניין ”כל הכלים יורדין לידי טמאתן במחשבה” הוא: כשהחלהיט בעל כלים מיחדים לעשوت מהם 20 כלים או לשנות אותם ולעשותם לדבר אחר, אם לא שנה אותם מצורתם יקבלו טماءה כשנגע בהם דבר שיטמא אותם; אבל אם בעל הכלים היה אמן שיעשה אותם למיכרם אין מחשבתו פועלת כלום על הדברים שחייב למיכר; כמו שאמרו: ”עורות

ב ז

של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבון אין מחשבה מטמאתן של גנב מחשבה מטמאתן ושל גזל אין מחשבה מטמאתן מפני שתיאשו הבעלים.” ואמרו: ”ואילו עורות טמאות מודרים עור שחשב עליו לשיטה עוזר סקרטיה עור קטבלייא עור חמור עור החמר עוזר הקטף עוזר הרופא עור הערסה עוזר הלב של קטן עוזר הכר וouser הכסת מודרים עור הסרוק עור הסורק לר אליו אומן מודרים וחכם אומן טמא מות.” ואמרו בדבר הטמאות העוברות מכליהם אל כלי: ”אם מרד לא תצא בהמה לא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכוסותה ולא בחותם שבצוארה ולא 15 בחותם שבכוסותה וזה וזה אין מוקבלין טומאה וזוג דבכמה לא מוקבל

טמאה והתניא זוג של בהמה טמאה ושל דלהת טהורה של דלהת ועשהו
לבהמה טמאה של בהמה ועשהו לדלהת אף על פי שקבעו בדלהת וחברו
במספרדים טמאה שבכל הכלמים יורדין לידי טמאתן במחשכה ואין עולין
מידי טמאתן אלא בשינוי מעשה לא קשיא הא דעתית ליה עינבול הא
5 רלהת ליה עינבול.” ובדרבר הכלמים שאין להם תוקן ואינם מקבלים טמאה: מהם
כלי עין שימושיים בהם שימוש קרוב ושימוש רחוק. אלו שימושיים בהם
שימוש קרוב, אינם מקבלים טמאה, כגון סלמות וקופלבים וכסויים מיחידים, וגם מנורות מיחידות;
ואלו המשמשים שימוש רחוק טמאים. השימוש הקרוב הוא שימושיים בגוף
והרחוק כישימוש כלים אחרים, כגון מנורות ומפות, וכיוצא בהם, משושים שלאלה
20 שימוש את האדם ואת הכלמים שימושיים בהם לאכל את הדברים הנעים מן המטعمים,
כגון קערות ופנקות, וכוסות וקערות קטנות, וכיוצא בהן. וכל מה שהוא מן הסוג הזה יטמא
בשקרה בו דבר המטמא אותו, כמו שאמרו: “העשי לשמש את האדם כגון הסולם וכן
הקובל ומנורה ואנחותה תהוריין העשי לשמש את האדם ואת משמשי האדם

32 a

כגון השלחן והטבלה והדולבקי טמאים.” ואמרו: “כלי עין יכול הسلم
והקובל והנחותה והמנורה תלם לוּם מכל כלי עין ולא כל כל עין או יכול
שאני מוציא את השלחן ואת הטבלה ואת הדולבקי תלם לוּם כל כל עין ריבת
מה ראית לרבות את אלו ולחוציא את אלו אחר שריבת החותוב מעט תלם
5 לוּם שק מה שמיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי
האדם אף אני ארבה את השלחן ואת הטבלה ודולבקי שהן משמשין את
האדם ואת משמשי האדם ומוציא את הسلم שהוא משמש את האדם
ואינו משמש את משמשי האדם והקובל והנחותה והמנורה שהן משמשין
את משמשי אדם ואני משמשין את האדם.” ומהם מטלית שמרתת
10 שלשה תפחים על שלשה תפחים שהשליכו לאשפת, וכיוצא בה. ומהם שלוש
אצבעות על שלוש אצבעות כשותפה על רטיה או מלונמא, כמו שאמרו: “שלשה על שלשה
שהשליכו לאשפתה החוריה טמאה לעולם השלבתה מטהרתת והחוורתה
מטזאתה.” ועוד: “שלש על שלוש שעשאה לאספלוניית מלונמה ורטיה

טהורה”, ומהם מטפחות, בין שאין מצירות ובין מצירות, אלא אם כן נמצא

בזה נגע או נגע במת או האחילו עליון, כמו שאמרו: ”מטפחות הספרים בין

מצירות ובין שאין מצירין טמאות דברי בית שマイ ובית הילל אומ' מצירות

טהורות ושאיין מצירות טמאות רבן גמליאל אומ' אלו ואלו טהורות”.

והלכה כרבנן גמליאל, כמו שאמרו: ”ר' יוסי ור' שמעון אומ' נהאן דברי רבנן

גמליאל במטבחת ספרים ובדבריו אנו מורים”, ומהם הדלה והנגר והמנעל והפotta

20 שתהנת הציר והציר והקורה והצנור בשחם קבועים

בבנייה, כמו שאמרו: ”כל כל' מטבחות שיש לו שם בפני עצמו טמא חז' מן הדלה

והנגר והמנעל והפotta שתהנת הציר והציר והקורה והצנור שנעשה

בקruk”. יותר הכלים שנזכרו למעלה הנעים מצמר ופשטים, וכיוצא בו, ואם היה מטו

CORRECTIONS IN ARABIC TEXT OF HEFES

Fol. 7 a, l. 3. לאחכם should read אלחכם

Fol. 28 a, l. 1. יבנ should read יבנ

ADDITIONAL NOTE

In the *Jewish Review*, 1913, p. 212, there appeared an article by Mr. Jack Mosseri describing some Genizah fragments in the library of the Cairo Jewish Community, and mention was made of autograph fragments of Hefes b. Yaşliah's Book of Precepts. Thus far I have not been able to secure a photograph or detailed description of those fragments.

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: Feb. 2005

Preservation Technologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 013 793 170 9

